تَنوِيرُ الجِنانِ

فِي

مُشكِلاتِ القُرآنِ

جلد دوم

(پښتو)

شیخ القرآن والحدیث حضرت العلامه مولانا

محمد طیب طاهری سلمه الله الباری

ناشر مکتبة الیمان دارالقرآن پنج پیر صوابی پاکستان

www.panjpir.org

عظیم الشان خوشخبری

★ اب مکتبہ اشاعت آپ کے جیب میں ★

دنیا میں کسی بھی جگہ علماء جماعت اشاعت التوحید والسنۃ کے تمام تصانیف

Play Store اور Website سے بالکل فری انسٹال / ڈاؤن لوڈ کریں۔

انسٹال / ڈاؤن لوڈ کرنے کا طریقہ

Play Store سے " مکتبۃ الاشاعت " انسٹال کرنے کے بعد ایپ میں مطلوبہ کتاب ڈاون لوڈ کریں نیز اپنی کتاب کو Website / Play Store پر مفت شائع کرنے کے لیے بھی رابطہ کریں۔

نیز ماہنامہ التوحید والسنۃ پلے سٹور اور ویب سائٹ دونوں پر دستیاب ہے۔

نوٹ

ویب سائٹ پر جماعت اشاعت التوحید والسنۃ کے تمام تصانیف مثلاً تفاسیر، فتاویٰ جات، شروح، سوانح حیات، نوٹس، درس نظامی کے کتب وغیرہ دستیاب ہیں آپ وقتاً فوقتاً Play Store اور website پر چیک کیا کریں مزید معلومات کے لیے دیے گئے واٹس ایپ نمبر پر رابطہ کریں۔ وہاں آپ کو آسانی کے لئے مطلوبہ کتاب کا link دیا جائے گا اور آپ کو بہترین رہنمائی دی جائے گی جس سے آپ کو مطلوبہ کتاب آسانی سے ملے گا۔ پلے سٹور پر ترجمہ وتفسیر یا سورتوں کے نوعیت والے تصانیف دستیاب ہوں ہیں کیونکہ ایک PDF میں اس کا مطالعہ مشکل ہوتا ہے تو ہم نے آسانی کے لیے ہر ایک پارے کے لیے الگ الگ بٹن بنایا ہے تاکہ قارئین کے لیے پڑھنے میں آسانی ہو باقی تمام نوعیت کے تصانیف مندرجہ ذیل ویب سائیٹ پر دستیاب ہوں گے۔ جو Goggle پر مزکورہ ویب سائیٹ میں سرچ کرنے سے یا ہمارے مندرجہ بالا app " مکتبۃ الاشاعت " کو پلے سٹور سے انسٹال کرنے کے بعد ایپ میں سرچ کرنے سے ملیں گے۔ آسانی کے لیے ویب سائیٹ پر links ملاحظہ کیجئے۔ جزاکم اللہ

WhatsApp:0320-1914145

ویب سائیٹ **maktabatulishaat.com** (مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام)

حقوق الطبع محفوظة للناشر

اسم الكتب: تنویر الجنان فی مشکلات القرآن

المصنف: شیخ القرآن والحدیث حضرت العلامه مولانا
محمد طیب طاهری سلمه الله الباری

کمپوزنگ: محمد اعظم طارق بدخشانی حفظه الله

جلد دوم

طبع: اوّل

تعداد: ۱۱۰۰

تاریخ الطبع: ۱۰ رمضان ۱۴۳۲ سنه، ۱۰ اگست ۲۰۱۱ سنه

الناشر: مکتبة الیمان دارالقرآن پنج پیر صوابی پاکستان

فون: ۰۹۳۸،۲۲۱۸۰۳

دارالقرآن پنج پیر ویب سائٹ website: www.panjpir.org

مطبع: اشاعت اکیڈمی عبدالغنی پلازہ محلہ جنگی پشاور
۰۹۱،۲۵۸۰۳۲۵

فهرست مضامین

بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ○

نمبر	عنوان	صفحه	نمبر	عنوان	صفحه
١	سورة الكهف	١	٢٠	سورة يٰسٓ	١٩٠
٢	سورة المريم	١٩	٢١	سورة الصٰفٰت	١٩٥
٣	سورة طٰه	٢٧	٢٢	سورة صٓ	٢٠٠
٤	سورة الانبياء	٣٧	٢٣	سورة الزمر	٢٠٦
٥	سورة الحج	٤٩	٢٤	سورة المؤمنون	٢١٣
٦	سورة المؤمنون	٦٠	٢٥	سورة حمٓ السجده	٢٢٠
٧	سورة النور	٦٤	٢٦	سورة الشورى	٢٢٤
٨	سورة الفرقان	٨٨	٢٧	سورة الزخرف	٢٢٧
٩	سورة الشعراء	٩٧	٢٨	سورة الدخان	٢٣٠
١٠	سورة النمل	١١١	٢٩	سورة الجاثيه	٢٣٣
١١	بحث سماع الموتى	١٢١	٣٠	سورة الاحقاف	٢٣٤
١٢	سورة القصص	١٢٤	٣١	سورة محمد	٢٣٦
١٣	سورة العنكبوت	١٣٤	٣٢	سورة الفتح	٢٣٩
١٤	سورة الروم	١٤٨	٣٣	سورة الحجرات	٢٤٣
١٥	سورة القمان	١٥٣	٣٤	سورة قٓ	٢٤٦
١٦	سورة السجده	١٦٠	٣٥	سورة الذاريات	٢٤٨
١٧	سورة الاحزاب	١٦٣	٣٦	سورة الطور	٢٥٠
١٨	سورة السباء	١٧٦	٣٧	سورة النجم	٢٥١
١٩	سورة الفاطر	١٨٣	٣٨	سورة القمر	٢٥٤

نمبر	عنوان	صفحه	نمبر	عنوان	صفحه
٣٩	سورة الرحمٰن	٢٥٦	٥٩	سورة القيامة	٢٩٩
٤٠	سورة الواقعه	٢٦٠	٦٠	سورة الدهر	٣٠٠
٤١	سورة الحديد	٢٦٢	٦١	سورة المرسلات	//
٤٢	سورة المجادلة	٢٦٥	٦٢	سورة النباء	٣٠٢
٤٣	سورة الحشر	٢٦٨	٦٣	سورة النازعات	٣٠٣
٤٤	سورة الممتحنة	٢٧١	٦٤	سورة العبس	٣٠٤
٤٥	سورة الصفّ	٢٧٣	٦٥	سورة التكوير	٣٠٦
٤٦	سورة الجمعة	//	٦٦	سورة الانفطار	٣٠٨
٤٧	سورة المنافقون	٢٧٤	٦٧	سورة المطففين	٣٠٩
٤٨	سورة التغابن	٢٧٥	٦٨	سورة الانشقاق	٣١٠
٤٩	سورة الطلاق	٢٧٦	٦٩	سورة البروج	٣١١
٥٠	سورة التحريم	٢٧٨	٧٠	سورة الطارق	٣١٤
٥١	سورة الملك	٢٨٠	٧١	سورة الاعلى	//
٥٢	سورة القلم	٢٨٤	٧٢	سورة الغاشية	٣١٥
٥٣	سورة الحاقه	٢٨٧	٧٣	سورة الفجر	٣١٦
٥٤	سورة المعارج	٢٨٨	٧٤	سورة البلد	٣١٧
٥٥	سورة النوح	٢٩٠	٧٥	سورة الشمس	٣١٩
٥٦	سورة الجن	٢٩٢	٧٦	سورة الليل	٣٢٠
٥٧	سورة المزمل	٢٩٤	٧٧	سورة الضحٰى	٣٢١
٥٨	سورة المدثر	٢٩٦	٧٨	سورة الانشراح	٣٢٣

نمبر	عنوان	صفحہ	نمبر	عنوان	صفحہ
۷۹	سورة التّین	۳۲۳	۹۹	خلاصة القرآن الكريم	۳۵٤
۸۰	سورة العلق	۳۲٦			
۸۱	سورة القدر	۳۲۷			
۸۲	سورة البیّنة	//			
۸۳	سورة الزلزال	۳۲۸			
۸٤	سورة العادیات	۳۲۹			
۸۵	سورة القارعة	۳۳۲			
۸٦	سورة التکاثر	۳۳۳			
۸۷	سورة العصر	۳۳٦			
۸۸	سورة الهمزة	۳۳۹			
۸۹	سورة الفیل	۳٤۰			
۹۰	سورة القریش	۳٤۱			
۹۱	سورة الماعون	۳٤۵			
۹۲	سورة الکوثر	۳٤٦			
۹۳	سورة الکافرون	۳٤۸			
۹٤	سورة النصر	//			
۹۵	سورة اللهب	۳٤۹			
۹٦	سورة الاخلاص	۳۵۰			
۹۷	سورة الفلق	۳۵۲			
۹۸	سورة النّاس	۳۵۳			

بسم الله الرحمٰن الرحیم

ســـــورة الـــــکهف

مکی سورة دے په نزول کښی ۶۹ نمبر پس دغاشیه نه نازل شوے دے.
ددی ځائی نه دریم حصه دقرآن کریم شروع کښی په دے کښی شپاړلس سورتونه دے،

کهف،طٰهٰ،انبیاء، مریم ،حج ،مؤمنو‌ن،نور،فرقان، شعراء،نمل، قصص،
عنکبوت، روم، لقمان،السجده، احزاب،اوپه دی کښی مرکزی مسئله،
المبارك فی کل شيءٍ هوالله،

روابط السورة الکهف

ربط ۱ ...... ربط ...... ماسبق سره ربط دادے هر کله ئی چی مخکښی اووے،
المربی لکل شئ هوالله، تربیت هغه کوی نو برکت هم هغه آچوی،
تشبیه ذات سره اوتحمید صفت سره تعلق سائی، سمط الدرر ۱۰۲ کښی
شیخ القرآن نورالله مرقده وائی، لما کان التسبیح تنزیه الذات والتحمید صفة
له ولاشك ان التنزیه یکون اولاالتعلقه بالاول(ای بالذات)فقدم الأول فی الأول

ربط ۲ ...... مخکښی ترغیب الی القرآن وو،نو ددی سورة اول کښی هم ترغیب الی
القرآن دے،

ربط ۳ ...... مخکښی سورة کښی معجزه د پیغمبر ﷺ ئی ذکر کره نو دی کښی شبهات
په پیغمبر او د هغی جوابونه ذکر کوی،

ربط ٤ ...... مخکښی ئی اووے،شرك مستمره سبب للنزول العذاب،نو دی سورة کښی

یو قسم د شرك نفی کوی چه شرك فی العلم ده،

(۵)...... محکبنی سورة آخر کبنی وائیلی وو ،قل الحمدلله،ایت ۱۱۰ نودی سورة په سر کبنی وائی ،الحمد لله، چه حمد وایم دالله،

۶...... محکبنی سورة آخر کبنی اووے ،لم یتخذ ولداً،ایت ۱۱۱ نودی سورة کبنی انذارد پاره دمتخذالولد ذکر کوی په ٤،٥ کبنی،

۷...... محکبنی سورة کبنی ئی اووے ،فأرادان یستفزهم من الأرض،چه موسیٰ علیه السلام ئی ویستلو اوهغه مسئله نه پریخوده نودی سورة کبنی وائی چه اصحاب کهفوهم مسئلے د پاره هجرت کڑے وو په ۱۰ کبنی

۸...... محکبنی ۷۱ کبنی ئی اووے ،یوم ندعوا کل اناس بأمامهم،نودی سورة ٤۹ کبنی حالت داصحاب الشمال ذکر کوی،

۹...... محکبنی ٤٦ کبنی ئی اووے ،وجعلنا علی قلوبهم اکنة،نودی سورة ۵۷ کبنی هغه شان مضمون ذکر کوی،

۱۰...... محکبنی اقوام سابقه ؤ کبنی مجرمین ذکر کڑل چه یهوددی،نودی سورة کبنی اقوام سابقه ؤ کبنی دَ مؤحدینو ذکر کوی چه اصحاب کهف دی،

امتیازات السورة الکهف

۱...... دا سورة ممتازدے په واقعه د اصحاب کهف باندی،

۲...... دا سورة ممتازدے په واقعه د موسیٰ علیه السلام او خضر علیه السلام باندی

۳...... دا سورة ممتازدے په ذکر دعجائباتو دَ خضر علیه السلام باندی،

٤ دا سورة ممتازدے په بیان دوجوه ثلاثه لخساسة الدنیا،

۵..... دا سورة ممتاز دے په بیان د واقعے د ذوالقرنین باندی،

٦..... دا سورة ممتاز دے په واقعه د باغ باندی،

دعوی السورة الکهف

نفي علم غیب عن غیره تعالیٰ

خلاصة السورة الکهف

دی سورة کښی څلور واقعے بیانوی په نفی دعلم غیب باندی،

۱..... یوه واقعه داصحاب کهف ۱۳، ۱۴،

۲..... دویمه واقعه دنبی ﷺ په ۲۳،

۳..... دریمه واقعه دموسی علیه السلام اوخضرعلیه السلام په ۶۰ کښی،

٤..... څلورمه واقعه د ذوالقرنین په ۸۱ کښی،

اوګوره اصحاب کهف خپل حالت نه خبرنه دی،اوګوره موسیٰ علیه السلام د خضرعلیه السلام په کارونوخبرنه دے ،اوګوره نبی ﷺ دوحی د راتلونه خبرنه دے ،اوګوره ذوالقرنین ،لایکادون یفقهون قولا، بیا ۲۶ کښی خلاصه مینځ د واقعاتو کښی ذکر کوی اودی سورة کښی خساسة ددنیابالوجوه الثلاثه ذکر کوی،

اوله وجه..... الدنیا تؤخذمنك کما اخذت من صاحب الجنة

دویمه وجه..... الدنیاوقتهاقلیل ۴۵ کښی،

دریمه وجه..... الدنیاستکون وبالاعلیك په ۴۹ کښی اوقیامت کښی به وائی،

،مال هٰذاء الکتب لایغادرصغیرة،

حل مشكلات السورة الكهف

(قَيِّمًا) ايت ۲ ياحال دے دكتاب نه، يا مفعول دفعل محذوفه دے اى اجعله قيما،

(اَجْرًا حَسَنًا) ايت ۲، اجر خائسته په دنيا كښې تثبت دے لكه دلته ١٤ كښې ذكر كوى او آخرت كښې ياجنت دے،

(كَبُرَتْ كَلِمَةً) ايت ٥، ايضاً مريم ايت ٩٠ شورى ايت ٥،

(اَحْسَنُ عَمَلًا) ايت ٧ فضيلؒ وائى احسن عملا وائى اكثر عملا نه وائى،

(وَالرَّقِيْمِ) ايت ٩ دا تختو الاورته وائى ځكه چه دوئى نومونه په تختو ليكلى شوى دى،

(اوى الفتية) ايت ١٠ ځوانان وو ځوانان، ابن كثيرؒ وائى،

وكانوا اكثرهم مستجيبين لله تعالى شباباً،

ايضا مؤمن ايت ۲۸ يس ايت ۲۳ رجل ورته وائى،

(فَضَرَبْنَا عَلٰى اٰذَانِهِمْ) ايت ١١ ۔ ١ ؤ تپول موږه دوئى په غوږونو، ۔ ۲ يازمحشرى اوصاحب تسهيل وائى، فضربنا على اذانهم حجابا، او داځكه چه غريبانان ستړى شوى دى چه آرام اوكړى،

(اَتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهٖٓ اٰلِهَةً) ايت ١٥ نن بياهغه شروع شول،

يوسالك وائى،

أعادُوا بِهامعنًا سُواعًا ومثلهُ يَغُوْثُ وَيَعُوْقَ بِئْسَ ذالك من وُدِّ

وقدهتفوا عندالشدائدِ بأسمِها كمايهتف المضطرّبالواحدالصمدِ

وكَمْ نحروافي سوقهامن بحيرةٍ اُحلّت لغيرالله جهلاً على العهدِ

وكَمْ طائفٍ عندالقبورمقبلاً ويلتمس الأركانُ منهنّ بالأيدِيْ

(وَإِذِاعْتَزَلْتُمُوْهُمْ) ایت ۱۶ د دوئی په کلی میله لګیدلی وه،دغیر الله په نوم باندی به ئی جرهاوا کیدله،نویو کس راوتے ده،اوورئے خواته راغلے ده،بل هم بل هم دغه شان تول راوتی دی یو بل نه تپوس کوی نوهر یو به وے چه دلته ذ غیر الله په نوم جرهاوے کیدے نوځکه مونږ راوتو،نوټول په جمع روان شول،

(مَنْ يَّهْدِاللّٰهُ) ایت ۱۷ دفعه دشبهے چه واه دولی هم څرنګه توحیدبیان کړو، جواب...... من یهدالله فهوالمهتد،

(رُعْباً) ایت ۱۸ دارعب نه ځکه دکیږی چه وبښته ئی اوږده شوی وو، یانیك سړی کښی هسی رعب وی،

(بَعْضَ يَوْمٍ) ایت ۱۹ (څه حصه دورځے نه) دا ځکه وائی چه اوده کیدل نونمر راختو،اوچه راپاسیدل نوبیا ډوبیدو،نوځکه ئی راویخووچه کله ئی خان ته و کتل،نونوکونه اوویښته ئی لوئی شوی وونوبیا ئی اووے ،قالواربکم اعلم بما لبثتم،

(اعثرناعلیهم) ایت ۲۱ پیسی چه کله ئی دو کاندارته ورکړے نودو کاندارورته اووے خزانه دی موندلی ده هغه ورته اووے چی نه ،دازمونږپیسے دی نودو کاندار بادشاه (دقیانوس) ته بوتلو،نوهغه ورنه تپوس او کړو،ده ورته اووے چه داسے داسے چل دے، کله چه بادشاه تاریخ و کتو،نوهغی کښی لیکلی شوی ووچه داسے څه کسان ورك شوی دی اوهغه دوئی وو،

(بادشاه چونکه منکر قیامت وونودوئی عقیده ئے په صحیح کوله)

بادشاه ورسره فوج ولیږلو چه کسان راوله نوهلته چه ورسیدل نو دوئی ته نی
اووے چه تاسو بهراودریږے، زه مرکروته وایم او خپله غارته ننوتو، نوهلته
الله تول مره کړل اوبیا راوُونهٔ وتلو،

(غَلَبُوْاعَلٰی اَمْرِهِمْ) ایت ۲۱، امرنه مراد دین دے لکه حدیث کښې راځي،

من احدث فی امرناهذامالیس منه فهورد،

اودلته وائی چه کوم کسانو زیاتی پهٔ دین کښې، کړے وونوهغوئی
مسجدجوړاول کوم جُمات چه په قبرجوړشی، نودهغه ړنګوالی جائزدے
لکه علیؓ یوکس ته اووے،

الاابعثك علی مابعثنی رسول الله الا تدع تمثالا الاکسرته ولاقبرامشرفاالاسویته،

اودا مسئله عام کتابونه ذکرکوی لکه مشکل الآ ثارصفحه ۲ ٤، نسائی
صفحه ۱/۷٤، ابن ماجة / ۱، ابوداؤدصفحه ٤ ۱۰ /۲، ۱۰۵/۲
مصنف ابن ابی شیبة صفحه ۱٤۰، ابوداؤدطیالسی صفحه ۳۱۱،۳۵۷،
۲٤۸، طریقة محمدیة صفحه ۳۵۶، کبیری صفحه ۵۵۷، عالګیری
صفحه ۱/۱۱۹ مسبوط السرخسی صفحه ۳/۶۲، مدخل صفحه ۱/۲۱۱
صفحه ۱/۲۰۹ صفحه ۳/٤۱ صفحه ۲/۳۲ شامی صفحه ۸۳۵،
اغاثةاللهفان صفحه ۲/۱۸۶ صفحه ۲/۱۹۰ فتح الملهم صفحه ۲/۱۱۹
صفحه ۲/۵۰، کنزالحقائق صفحه...... جامع الصغیر...... ، مستدرك......
مسندابی عوانة صفحه ۱/۳۹۹ مجالس الأ برارصفحه ۳۳٤،
کوکامولوی صاحب البرهان صفحه ۶ کښې ذکرکوی،
اودَ ښځو قبرستان ته تلل، نوداهم ناجائز دی،

حدیث کښې راځي

عن ابن عباسؓ لعن رسول الله ﷺ زائرات القبور والمتخذین علیها المساجد والسرج

بل حدیث کښې راځي، نهی رسول الله ان یجصص القبر وان یبنی وان یقعد علیه

(ثَلٰثَةٌ رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ) ایت ۲۲ واقعه، یوه ورځ مبتدعین روان وو خلور کسان وو نو

یو پنځ پیری طالب پری ورغے نوورته وائی چه تاسو څو کسان یئ هغوئی

اووے، خلور نو طالب په هر یو لاس کیخودو چه خلور ئې پوره کړو نو اووے، ثلثه

رابعهم کلبهم ګوره دلته تعداد څه ته ذکر کوی اشاره دیته چه په کومه خبره

کښې بحث ته ضرورت نه وی نو مه کوه،

(وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ) ایت ۲۲ دلته دا کوم، واؤ، چې ذکر کوی، دیته، واؤ ثمانیه، وائی

دعربو دا قاعده ده چه کله ثمانیه ذکر کوی یعنی اته نو، واؤ، ورسره ذکر کوی

(وَازْدَادُوا تِسْعًا) ایت ۲۵ دا ولے وائی چه درے سوه کاله او نهه پری زیات کړی

قزوینیؒ ددی عجائب المخلوقات کښې عجیبه نقشه پیش کوی چه قمری

اوشمسی حساب کښې فرق دے، شمسی حساب اودهغی کال کښې فرق نه

راځي لکه جون جولائی کښې هر وخت ګرمی وی، اوقمری حساب کښې

فرق راځي کله رمضان ګرمئ کښې وی، او کله په یخنئ کښې وی داځکه

چه شمسی حساب میاشتے یا (۳۰) ورځې وی یا (۳۱) ورځې، اوقمری

حساب میاشتے د (۲۹) وی اکثر، او درے میاشتے صرف د دیرشو دی

نو کال کښې نهه ورځې فرق راځي، نو قمری حساب چه (۳۳) کال تیرشی

نو یو کال شمسی حساب واله زیاتیږی نو دری سوو کالو سره نهه کالو کښې

قمری کاله زیات لګ ے، نو شمسی حساب ۳۰۰ کالو سره برابریږی نو ځکه

قرآن ورسره، وازدادو اتسعا، والی د قمری حساب تکمیل دپاره،

(ابصربه واسمع) ایت ۲۶، او دلته څو جملې ذکر کوی،

۔ ۱ ...... قل الله اعلم بمالبثوا،

۔ ۲ ...... له غیب السموت والأرض،

۔ ۳ ...... ابصربه واسمع،

۔ ٤ ...... مالهم من دونه من ولی،

۔ ٥ ...... ولایشرك فی حکمه احدًا،

او دی، ابصربه واسمع، کښې څوترکیبونه دی،

۔ ۱، یاصیغه د تعجب ده نومعنی داده څه به لیدونکې او څه به آوریدونکې دې اللّٰہ

۔ ۲، یاصیغه دامرده نو، به، ضمیر راجع اصحاب کهف ته نومعنی داده واوره واقعه د اصحاب کهف، او ګوره واقعه د اصحاب کهف،

(تُرِیْدُزِیْنَةَ الْحَیٰوةِ الدُّنْیَا) ایت ۲۸ ربط...... ته چه مؤحدین پریږدې نودا به ددنیا د وجې نه وی نودنیا نه مخ واړوه،

(وَقُلِ الْحَقُّ) ایت ۲۹ حق څه دې، له غیب السموت والأ رض، دا حق دې،

(فَمَنْ شَآءَ فَلْیُؤْمِنْ) ایت ۲۹، اختیاردرته شته،

تقدیر تو یہ نہیں کہ مجبور تھا انسان ہر نفس کو اختیار ہے اطاعت بھی بہت ہے

(وَاضْرِبْ لَهُمْ) ایت ۳۲ دی خائی نه خساست او سپکوالی ددنیا د پاره،

اوله وجه، الدنیاتوخذمنك کمااخذ من اصحاب الجنة،

ربط...... ماسبق سره سرې خان ته علم غیب ثابتوی نودی وجې نه چه دنیام لاس ته راشی نو خساسته د دنیا ډیرخوانان وددنیانه لاړل،

یوسالك وائی،

ستنقلك المنایاعن دیارك ویبدلك الردی دارا بدارك

وتترك ماغنیت به زمانا وتنقل من غناك الی افتقارك

فدودالقبرفی عینیك ترعی وترعی عین غیرك فی دیارك

یوسالك وائی،

کم من صحیح مات من غیرعلةٍ وکم من علیلٍ عاش حین من الدهر

وکم من عروسٍ زینوهالزوجها وقدقبضت ارواحهم لیلة المقادر

(جَنَّتَيْنِ) ایت ۳۲ دا یو باغ وودوه باغونه نه وو،خوصرف دوه طرفونه وودباغ نوخکه دتثنیه صیغه راوړی اودا یوباغ وو،دلیل یوآتَتْ صیغه د مفردراوړی اودویم ،اکلها،ضمیردمفرد راجع کوی اودریم ،ولم تظلم ،صیغه د مفرد راوړی،

(وَاضْرِبْ لَهُمْ)ایت ٤٥ دی خانی نه دویمه خبره،لخساسة الدنیا وقتهاقلیل،

(هَشِيْمًا)ایت ٤٥ (زړے ، زړے) نبی علیه السلام نیکه هاشم ته هاشم څکه وائی،چه هغه عربو ته دعوت ورکړے وو،نوروټی ئی ورته ټکړے ټکړی،کړه نوعربوورته اووے ،اَنْتَ هاشمٌ(ته ټکړے ټکړے کونکی ئے) نوبیا په دی مشهورشو،

(تَذْرُوْهُ الرِّيْحُ)ایت ٤٥ یوخل شیخ عطارؒ ته یوسړے راغلواوشیخ عطارؒ دوکان کښی ناست وونوهغه، ترے سوال اوکړونوشیخ عطارؒ ورته اُووے چه ستامرګ به څنګه وی،نوهغی سړے دکان مخے ته څادر سرته راغونډ کړو او څملاستوچه داسے به وی،نوهغه څملاسته اومړشو،شیخ عطارؒ چه،

پاخولونوهغه مرووبیا دهغه ورځ ته شیخ عطارؒ لونی ولی جوړشو،لوئی صوفیوو،

(الکتب)ایت ۴۹ دی خالی نه دریمه خبره،

2 الدنیاستکون ویالاًعلیك،قیامت کښی به وائی مال هذالکتب،الخ

(واذقلناللملائکة)ایت ۵۰ ربط ......محکښی حقارت د دنیا ذکرشونود دنیامحبت

څوك آچوی نواوس وائی چی د شیطان اچوی،

(واذقال موسی)ایت ۶۰ دی خالی نه دریمه واقعه په نفی دعلم غیب باندی دموسیٰ

او خضر علیهما السلام،څوك وائی داموسیٰ بن منشی بن یوسف وو

خو جمهور مفسرین وائی داموسیٰ بن عمران وو چه الله فرعون ته

راستولے وو،او د الله خضرؑ ته علم دپاره آستولو داځکه چه موسیٰ

علیه السلام تقریر کولو،نوچا ورته تپوس او کړوچه ستانه لوئی عالم

شته،هغه ورته اووے چی نه،نو الله ته دا کلمه ناخوښه شوه او خضر

علیه السلام په شاګردئ باندی نی ورته حکم او کړو،

او موسیٰ علیه السلام سره یوشع علیه السلام هم وو،

مولاناروم په باره دعلم دموسی علیه السلام کښی وائی،

علم موسیٰ چونکی شددرغیب بند   علم موشی کئی بوداے ارجمند

(موشی منږ کانوته وائی)

(مِنْ لَّدُنَّا عِلْمًا)ایت ۶۵ بعض خلق وائی چه خضرعلیه السلام سره علم لدنی وو،

او فلانی سره دے،فلانی سره دے داغلط خبره ده،فیصل التفرقه صفحه ۱۶

کښی امام غزالیؒ وائی،چه څوك وائی چه ماسره علم لدنی دے،دے کافردے

(مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا)ایت ۶۶ دلته نه تقلیدثابتیږی،دواړه پیغمبران وو بیاهم یو د بل

تابعداری کوی،

(فَلَا تَسْئَلْنِیْ عَنْ شَیْءٍ) ایت ۷۰ کوره دوئی وائی تقلید،تسلیم قول الغیر بلادلیل، او اتباع چه د بل خبره اومنے سره ددلیل نو دلته وائی چه مانه دلیل مه غواړه خوچه دلیل نه غواړی نو بیا خنګه اتباع شوه، مونږ د امام ابوحنیفهؒ هم تقلید کوو خو دلیل نه غواړو که داجرم وی نو خضر علیه السلام مونږ نه مخکښې جرم کړے دے،

(شَیْئًا اِمْرًا) ایت ۷۱،امام بخاریؒ ذکر کوی چه کله کشتئ یو طرف کښې روانه وه نو یوه مرغئی راغله او د کشتئ په کناره کیناسته او سمندر نه ئی اوبه وڅکلې نو خضر علیه السلام موسی علیه السلام ته اووے چه زما او ستا علم د الله د علم نه دومره هم نه دے،لکه څومره چه د مرغئی سمندر نه اوبه اوڅکلې،

(اِذَا لَقِیَا غُلٰمًا) ایت ۷۴ دا ماشوم نه وو بلکه بالغ سړے وو،او قطاع الطریق وو،دوئی وائی چه ماشوم وو نو ماشوم قتل ولے جائز دے،چه ماشوم کافر وی هم نو قتل ئی ناجائز دے، پاتے خو قطاع الطریق مبسوط صفحه ۱۰/۳ کښې وائی وذکر الطحاوی ان الغلام الذی قتله معلم موسیٰ کان بالغاً،

دارنګه غلام اطلاق په بالغ هم کیږی لکه نبی علیه السلام شب معراج کښې آسمانونو ته لاړو،نو موسی علیه السلام سره ئی چه ملاقات وشو نو هغه ژړل، نبی علیه السلام ورته ووے ولے ژاړے هغه ووے ،ابکی لهذالغلام،غلام سره اشاره نبی علیه السلام ته وه او نبی علیه السلام عمر ۵۰ کاله وو،

ضمام بن ثعلبهؓ نبی السلام ته په ۱۱ م هجری کښې راغلے وو،او هغهٔ وائیل یاغُلامَ بَنِیْ عبدِالمطلّبِ،وروسته موسی علیه السلام وائی،

(اقتلت نفسا زکیة بغیر نفس)
نو بغیر نفس ولے وائی ځکه که ماشوم وو نو ماشوم نه به نی څه قصاص آخستو.
(استطعما اهلها) ایت ۷۷ موسی علیه السلام وظیفه غوښتله داطریقه چه طالبانو کښې وظیفه پرلول شروع دی داپیرروشن زمانه کښې شروع شوی دی.
خلقو پیرروشن ته اووے چه آخرت کښې طالبانو کړه اوموږه هڅ، کښه او نه کړه، نو پیرروشن ورته وظیفے راټولول مقرر کړل، اول به خلقو مسجد ته طالبانو ته روټی ورورله بیا خلقوته تکلیف وو، نو طالبان به ئی کورونو ته ورلیږل، اوکوره دلته موسی علیه السلام د روټی سوال کوی اوسورة قصص کښې ذکر کوی چه موسی علیه السلام مدین ته لاړدے اوهلته سوال نه کوی وئی لاندناست دے.
جواب ..... دا ځکه چه دلته ورسره مرکزی دی دمرکروغم کوی اوهلته یواځے دے، نو سوال نه کوی اوګوره دلته پرلفظ (استطعما) وائی او (ان یضیفوهما) وائی.
جواب ..... استطعام دموسی علیه السلام دطرفه نه لے وائی اوضافت دکلی طرف نه وائی.
دانه وائی (فأبوا ان یطعموهما) الاشباه والنظائر صفحه ۴/۵۸ کښې امام سیوطیؒ ذکر کوی چه هغه خپل استاذسبکیؒ ته خط لیکلے وو، چه دځانی باندی نه پوهیږم، سبکیؒ ورته ولیکل (الأستطعام وظیفة السائل والضیافة وظیفة المسئول) یعنی نسبت سره سائل ته استطعام وائی او نسبت سره مسئول ته ضیافت وائی، ددی وجے نه طعام المیت کښې کله علماء وړانی.

(و کره طعام المیت) کله وائی (و کره الضیافة) داخکه وائی چه نسبت جدا جدا دے نو مبتدعین وائی ضیافت ممنوع دے او طعام المیت نه دے ممنوع یعنی استطعام ممنوع نه دے حالانکه د دواړه یو مقصد دے او دا ممنوع دی لکه نیل الأ وطار ۳۵۸ ،۳٤۰ ،ابن ماجة ۱۱۷ بزازیه شامی ۱/٦۳۸ ،٦٦٤ فتح القدیر ۳ ۱۰ ۲/ مدخل ابن الحاج ۳/۲٤۲ مائة مسائل ۲۲ ،۸۳ او بعض خلق دا دلیل پیش کوی چی صغیری او کبیری لیکلی دی (وإن اتّخذَ طعاماً للفقراء کان حَسَناً) خو ،مائة مسائل و الله وائی ،

مراد از این بخیر از ایام مخصوص است ،

بذل المجهود ۱۸۹ ،ابو داؤد ۲/۹۱ ،عالمگیری ۱/۱٦۷ ،٥/۳٤٤ ، فتاوی رشیدیة ۱٤۲ مجالس الابرار ۳۳۷ کنز الدقائق ۱/۲٤٦ قاضی خان ۳/٥۰٤ خلاصة الفتاوی ۳/۳٤۲ ، بزازیة ٤/۸۱ (مصری چهاپ) جامع الرموز ۳ ٤٤ د ،قوهستانی ، شرح نقایة ۱/۱٤۰ ،مرقات ۱/۲۲۳ عالمگیری ٦/۹٥ ،او هغه وائی که مړی په اوه ورځو کښې دخیرات کولو وصیت کړے وو نو دا باطل دے ،درمختار ٤/٥۸٤ ، شامی شفاء العلیل ویکره طعام المیت ،مدارج النبوة ۱/٤۲۱ ،شرح سفر السعاده ۲۷۳ جامع البرکات ٦۸ فتاوی مولانا عبدالحی ۳/۷٦ ،او دوئی دمشکوة یو روایت د عاصم بن کلیب ذکر کوی چه هلته راځی ،فدعا امرأتهُ، تو بین السطور واله لیکی ای امرأة المیت ،او بیا وریسی وائی رواه ابو داؤد ،او ابو داؤد چه وګورے نو هغه وائی فدعاهُ امرأةٌ صفحه ۳/٤۳۲ ،او سنن دار قطنی صفحه ٥٤٥ معانی الآ ثار صفحه ۲/۳۲۰ مسند احمد او دلته وائی ،

فدعاه امرأةٌ من قريش ،جامع المسانيد صفحه ۵ ۲/٦ صفحه ۹ ۲/٦۹ دلته وائی فدعاه رجلٌ ،امام محمدؒ وائی ،فدعاهُ رجلٌ ،نو سړی نه ښځه شوه د ښځې نه قریشو ښځه او دهغې نه دمړی ښځه جوړه شوه او بيا دا هم وائی نبی علیه السلام دهغې خوراك وکړو،

(فَاَرَدْتُّ اَنْ) ایت ۷۹ پردنی شئی کښې خو تصرف جائز نه دے نو خرنګه‌دا تصرّف کوی،

جواب ......اصل کښې چه کله یوشي د غټ نقصان نه بچ کوے نو په هغه کښې وړو کے نقصان جائز دے،

(يَاْخُذُكُلَّ) ايت ۷۹ د کشتئ چه بادشاه آخیسته،دوه،۲ وجے ذهن کښې راځي يو دا چه کشتئ باندی ئی بیګار کولو دویم داچه ټیکس به ئی ترے آخستو، لکه نن صبا آخیستے شی او دا ناجائز دے حدیث کښې راځي نبی علیه السلام وائی چه ما د ټیکس آخیستونکے اُور کښې وُلیده مبسوط چه څا لیکلے دے علامه سرخسیؒ نو هغه زمانه کښې بادشاه ټیکس ولګولو،نو دی د ټیکس خلاف آواز وُچت کړو، بادشاه ونیولو او وچ کوهی کښې ئی واچولو، نو علامه سرخسیؒ به کوهی نه طالبانو ته سبق وائیلو او هغوئی شاګردانو به بره مبسوط لیکلو نو دیرش جلده کښې کتاب ئی ولیکلو،

هندوستان کښې انګریز خپل تسلط د پاره چه کله ایسټ انډیا کمپنی جوړه کړه نو هغه ملك حصو حصو کښې تقسیم کړو نو ملك کمزورے شو او هر څوك انګریز ته محتاج شول نو انګریزو رته قرض به ورکولو نو ټول دهغه مقروض شو نو هغوئی هاؤس ټیکس ولګولو،مفتی عوض ولګیدو او دهلي کښې،غټه

جلسه و کړه او مسلمانانو د انگریز خلاف کړل بیا دا د جنگ آزادی سبب وګرځیدو.

دارنګه د جنګ آزادئی اسبابونه داهم وو چه پخوا فوج سره توپکے وی نو هغه ته بارود او کارتوس آچولے شو نو چا به زیات هم آچول نو بیا به هغه په هغه کښې حساب سره بارود آچول کله به ئی چه ډز کولو هغه څمره به ئی په خوله سره وشلوله او بارود به ئی توپک کښې واچول نو مسلمانانو اووے چه دا خنزیر څمره ده مونږ داخلے ته نه کوو هندوانو اووے چه دادغوا څمره ده مونږ دانه استعمالوو او فوج بغاوت وکړو نو دلته بادشاه به هم ټیکس لګولو او داقانون د پخوا نه روان دے چه یوشی نقصان شده وی هغه چه مرمت ته بیا ئی نو په هغه ټیکس نه وی هغه وخت کښې به هم دا قانون وو چه کشتئ جوړه وه نو بادشاه به ټیکس مقرر کولو او چه نقصان پکښې وه نو بیا ئی ټیکس نه مقررولو نو خضر علیه السلام چه کشتئ ماته کړه دی د پاره چه ټیکس په مقرر نه کړی او له ته وائی چه نه بادشاه د بیګار د پاره آخیسته نو هم ستا خواښه ده وایه خو تپوس دا کوم چه بادشاه خلقو مال کښې تصرف کولے شی او که نه حکومت ته خو دا اجازت دے نو څنګه دا والی د عثمانؓ باره کښې چه کوم اعتراض شیعه ؤدمال خپ'رانو ته ور کولو باره کښې کړے دے نو هغه نه هم ابن جریر الطبری یو جواب داهم کوی چه ور کړے دے.

او دا جائز دے بادشاه ته چه هغه په بیت المال یاد مالونو د خلقو کښې تصرف وکړی یوسف علیه السلام تصرف کړے وو قرآن وائی چه هغه وے اجعلوا بضاعتهم فی رحالهم.

(اَبُوْهُمَاصَالِحًا) ایت ۸۲ مبتدعین وائی گوره دینه وسیله ثابته شوه نو اول خوورته وایه دا آیت منے، که دا آیت دمنلو،نو محکښی د یتیم مال ذکر کوی چه د هغی حفاظت خضر علیه السلام و کړواوته خو حفاظت نه کوے بلکه بربادوے ئی،او که ته وائی چه دینه وسیله ثابته شوه د پلار په وجه دا وشول ،نو مونږ وایو چه داسے نه ده بلکه د الله قانون ده چه د یو کس تذکره کوی نو د هغه صفت هم ذکر کوی نو دلته هم ،ابوهما ،سره،صالحًا،دهغه صفت ذکر کوی ورنه سورة تحریم ۱۰ کښی وائی چه خاوندان ئی نیکان وو او ښځے ته ئی نجات ورنه کړو،

(فَاَرَادَرَبُّكَ) ایت ۸۲ دلته درے خبرے دی اوله خبره سره وائی ،فأردت،په 79 کهی،دویمه خبری سره،فأردنا،په ۸۱ کښی دریمه خبری سره ،فأرادربك،دلته ئی ولی بدلوی

جواب ......اصل کښی دا أدب دے اوله خبره کښی ظاهری نقصان وونودَ متکلم صیغه ئی واوړه،خان ته ئی نسبت وکړو،دویم کاراوخبره فائده اونقصان د دواړه وو،نو صیغه د متکلم مع الغیر ئی راوړه،دریم کار اوخبره کښی فقط فائده ود نونسبت الله ته کوی،

(ذی القرنین) ایت ۸۳ دا خلورمه واقعه په نبی دعلم غیب باندی،

ـ ۱ ......اول داصحاب کهف ، چه وګوره لوئی لوئی اولیاء دی خو بیاهم دخپل خان دحالت ه خبرنه دی،

ـ ۲ ......بیا ۲۳ کښی واقعه د نبی علیه السلام چه اوګوره نبی علیه السلام ته د سبا ذَ حال پته نیشته،

۳..... دریمه واقعه دموسی علیه السلام او خضرعلیه السلام په ۸۳
کښې چه او گوره موسی د خضر علیه السلام په کارونو خبرنشو.

۴ ..... او دا څلورمه واقعه د ،ذی القرنین،دی باره کښې

ترجمان الکلام کښې ابوالکلام آزادؒ تفصیل کوی،ذوالقرنین دوه تیرشوی دی یو ذوالقرنین ممدونی دے ،ممدون روم کښې علاقه ده دا کافر وو،اود وزیرا رسطووو ،عیسیٰ زمانے سره نزدے وو،دوئم ذوالقرنین مسلمان وو ،داپهٔ ابراهیمؑ زمانه کښې وو، ذوالقرنین ورته خکه وائی چه دی دوه طرف، مغرب ومشرق باندی ئی بادشاهی وه اوده ټوله دنیافتحه کړی وه خوافغانستان ئی نه وو فتحه کړے مور ورته جواب ور اولیږلو چه ماته، یوخوکسان راولیږه چه زه تری تپوسونه وکړم نوهغه ورته لس کسان وارولیږل،هغی ترے تپوس وکړوچه ستاسو کښې جرنیل څوك دے نو یوپاسیدوچه زه یم خکه چه زماپلاردومره جنگونه اودومره فتحې حاصلے کړی دی ،بل اوو ے زه یم خکه زمافلانی جنګ فتحه کړے دے آخرداچه ټول ورته پاسیدل مورورته جواب ورولیږلو ،چه داديے قوم سره مه جنګیږه چه هغوئی هریووائی چه زه کماندراوجرنیل یم 'اصل کښې دملك ته چه کله سنټرل ایشیا نه به روان شول نودوه٫ ۲ لارے به وے یوه، نواپاس،دویمه د خیبر لار،په دی به راتلل اوحمله به ئی کولے سکندراعظم دلته چهوټا لاهورورته وائی هغه ئی د ،رالخلافه پاتے شوی ده،

(جَعَلَهٗ دَکَّآءَ)ایت۹۸زړے زړے اوس هغه دیوال توټی شوے دے،

(فَلَا نُقِيْمُ)ایت ۱۰۵ داخکه ورته نه اودروی چه دوئی عمل برباد شوے دے نوځه ورته وتلی۔

(بِعِبَادَةِ رَبِّهٖٓ اَحَدًا)ایت ۱۱۰ دی سورة کښی بیا، بیا لفظ ،احد،ذکر کوی،دا خکه چه الله یو او منه شریك ورسره مه جوړوه،عالم الغیب یو الله او منه اول خل په ۱۹ کښی بیا ۲۲بیا ۲۶ بیا ۳۲ بیا ۳۸بیا۴۲ بیا ۴۷ بیا ۴۹ کښی او بیا دلته وائی وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهٖٓ اَحَدًا

وذوالقرنين لم يعرف نبياً كذا اللقمان فاحزرعن جدال

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة المریم

دا مکی سورة دے په نزول کښی ٤٤ نمبرپس دسورة فاطر نه نازل شوے دے

روابط السورة المریم

۱...... هر کله مخکښی ئے ذکر کړو چه عالم الغیب یو اللّٰه دے نودی کښی ذکر کوی چه متصرف فی کل شیء یو اللّٰه دے،

۲...... مخکښی رد دشرك فی العلم وو نودی سورة کښی رد دشرك فی الدعاء کوی

۳...... مخکښی عاجزی دانبیاؤ او اولیاؤ ئے ذکر کړه، چه هغوئی عالم غیب نه دی نودی سورة کښی د نورو انبیاؤ په بل انداز عاجزی ذکر کوی،

٤...... مخکښی فتوی د کفرئے و کړه په هغه چاچه نیکان بندګان ئے رامدد کول نـ دی سورة کښی فتوی په هغه چاچه عیسیٰ علیه السلام ته ئے ،اله ،وائیلی وو

٥...... مخکښی عجز د نبی علیه السلام او موسیٰ وو نودی کښی عجز د نورو انبیاؤ ذکر کوی،

٦...... مخکښی اووے ،انما الٰهکم اللّٰه واحدٌ، نودی کښی رد په هغه چاچه عیسی علیه السلام او مریم ته ئی اللّٰه وائیلی وو،

۷...... مخکښی ئی اووے اصحاب کهف باره کښی واذاعتزلتموهم ومایعبدون الا اللّٰه نودی کښی ابراهیم علیه السلام وائی، واعتزلکم وماتدعون من دون اللّٰه،

۸...... مخکښی آخر کښی اووے ولایشرك بعبادة ربه احدًا نودی سورة کښی یو قسم د شرك رد کوی،

۹ ...... محکښې ،څلورم آیت کښې اتخاذالولد ،بیان ئې او کړو ،نو دی سورة ۸۸ کښې ردپه هغه چاچه داعقیده ئې وه،

۱۰ ...... محکښې ۱۳ کښې اووے ،وزدنٰهم هدیٗ، نو هغوئی ته صرف توفیق نه وو، زیات شوے بلکه دی سورة ۷۶ کښې وائی ،ویزیدالله الذین اهتدوا،

۱۱ ...... محکښې ۱۵ کښې اووے ،لولایأتون علیهم بسلطٰن بین ،نو دی ۸۱ کښې وائی، ویکونون علیهم ضدًا،

۱۲ ...... محکښې اصحاب کهف باره کښې وائیلی وو ۲۶ کښې اسمع بهم وابصر نو دلته ۳۸ کښې عیسی علیه السلام باره کښې وائی،

۱۳ ...... محکښې ٤ کښې وائیلی وو ،اتخذالله ولدًا ،نو دلته ۳۵ په ردکوی،

۱٤ ...... محکښې ۳٤ ئې اووے ،اناأکثرمنك مالاواعزنفرًا، نو دی سورة ۷۷ کښې هم وائی ،وقال لأوتین مالاوولدًا ،

۱۵ ...... محکښې ۵ کښې اووے ،کبرت کلمة تخرج من افواههم ،نو دی سوره ۸۹ کښې وائی ،لقدجئتم شیئاًادًا،

۱٦ ...... محکښې ٤ کښې اووے ،وینذرالذین قالوا ،نو دی سورة ۹۷ کښې وائی ،وتنذربه قومًالدًا،

امتیازات السورة المریم

۱ ...... دا سورة ممتاز دے په تفصیلی بیان دحضرت زکریاعلیه السلام اومریم علیها السلام باندی ،

۲ ...... دا سورة ممتاز دے په بیان د جبرائیل علیه السلام چه هغه وائی ،

ومانتنزل الابـ ـربك

۳ــــ دا سورة ممتاز دے په دعاء د زکریاعلیه السلام باندی،

٤ــــ دا سورة ممتاز دے په ذکرد سپین کیدود سردزکریاعلیه السلام باندی ،

دعوی السورة المریم

عجز المصطفین الی الله تعالی،اونفی دشرك فی الدعاء،

ــ تقسیم السورةالمریم

دا سورة دوه حصے دے

۱ــــ اوله حصه ٦٣ آیتونه دی ،په دی کبنی عجزد انبیاؤعلیهم الصلوة ذکرکوی چه اوګوره زکریاعلیه السلام ،عیسیٰؑ،مریمؑ، یحیٰؑ ،ابراهیمؑ،اسماعیلؑ،موسیٰؑ اوهارون علیهم الصلوة والسلام ټول الله ته محتاج دی ،

۲ــــ دویمه حصه ٦٤ نه ترآخره په دی کبنی عجزملائکوذکرکوی،

خلاصة السورةالمریم

په ٦٥ کبنی ،فاعبده واصطبر، دلته زیادة دحروفودے،

وزیادة الحروف تدل علی زیادة المعنی،اوفاء د پاره د تفریع ده چه ټول انبیاء الله ته محتاج دی ټول فرشتے الله ته محتاج دی، تو،فاعبده، خاص دهغه عبادت او کړه،

حل مشکلات السورة المریم

(نِدَاءً خَفِيًّا)ایت۳په دی خائی باندی دحضرت قتادهؓ قول دے هغه وائی ،

ان الله یحب الصوت الخفی والقلب النقی،

(واشتعل الرّأس) ایت ٤ عرب وائی اشتعلت النار، دا هغه وخت کښې وائی چه کله اور ډیر تیز والی ته سپین شي او ګوره سر ذکر کوی ګیره نه ذکر کوی اصل، کښې سر اوّل سپینیږی نودی وجې نه ئې اول ذکر کړو،

(یرثنی) ایت ٦ دانبیاء میراث څه وو، حدیث، کښې راځی،
انّ الأنبیاء لم یورثوا دیناراً ولا درهما انّما ورثوا العلم،

(سمیّاً) ایت ٧ که چرې دا د، سام، یسام، نه شي نو په معنی دهم مثل او که د تسمیة نه شي نو په معنی د هم نام دے،

(فاوحٰی الیهم) ایت ١١ (اشاره وکړه) داځه ته ذکر کوی،
جواب ..... دا دی د پاره چه که چرې په خوله دحق بیان نشے کولے نو په اشاره ئې کوه،

(یٰبحیٰ حنیا) ایت ١٥ (خلاصه اول نه) او ګوره زکریاعلیه السلام ته اتیا کالو بوډادے بچې ئې نیشته اوفریاد یو الله ته کوی او یحی علیه السلام او ګوره الله ته دے عاجز،

(فحملته) ایت ٢٢ فرښتې پوکے اووهلو، نو حامله شوه او حامله څنګه شوه،
جواب ..... داځکه چه سړی دپاره خپله منی وی او ښځې د پاره خپله منی وی دادواړه چه کله یو ځائی شی، نو بچې پیدا کیږی (د سړی منی اصل خصیتین نه وځی او شاته چه نسبت کوی هغه دی وجې نه چه مورخینه، کښې اصل کښې شا کښې وه او دښځې منی سینه کښې وی نومریم کښې د سړی او ښځې دواړو منی الله پیدا کړی وه، نو پوك سره یو ځائی شوه اوقرطبی دی باندی تحقیق کړے دے،

(مِتُّ قَبْلَ هٰذَا) ایت ۲۳ دمرگ غوښتل ناجائزدی نودلته ځنګه غواړی،

جواب ...... یاخودا په دهغی ادیانو کښی جائزوو ، یا اصل کښی علماء وائی چه کله یوه فتنه کښی مبتلا کیږے او دهغه نه مرګ غواړے نو جائزده،اودلته مریمؑ باندی بهتان لګیدو،نومرګ ئی اوغوښتو،

(اُکَلِّمَ الْیَوْمَ اِنْسِیًّا) ایت ۲۶ چه مریمؑ وائیل زه خبرے نه کوم نوداخبرے نه وے ،فلن اکلم،

جواب ...... دادهغه دړے کسانو قصه ده چه مانځه ته ولاړوو،د دی جواب دادے چه دائی اشارے سره وائیلی وو ،الله جل جلاله ترے تعبیر په، ،فلن اکلم ، سره او کړو،

(تَحْمِلُهٗ) ایت ۲۷ حمل بمعنی دپورته کیدلوراخی دا معنی ئی نه ده چه په غیږه ئے واخستو ،دَا وَلے معنٰی تائیدچه حمل معنی پورته کړے ئے ووبه لاس کښی داشعاردعرب نه معلومیږی لکه ابن عقیل په شرح دالفیه کښی په باب د،اکتعُ وابتعُ،دحمل معنیٰ لاس کښی پورته کوُل وائی،

یالیتنی کنتُ صبیاًمرضعاً   تحملنی الزّلفاءُ حولاوا کتعُ

اذابکیتُ قبلتنی أربعاً   اذاضَلَلْتُ الدّهرتکبهُنَّ أجمعُ

(قَالَ اِنِّیْ عَبْدُاللهِ) ایت ۳۰ مفسرین وائی چه عیسی علیه السلام کوته وچته کړه او چغه ئی کړه،انی عبدالله ،خوګوره مخکښی مورباندی دزنا تهمت لګیدلے وو،نودے وائی،انی عبدالله ،نوولے داځه محال ده چه الله بنده به وی اوهغه به حرامی نه وی،

جواب .... اصل کښی وروسته وریښی ذکرکوی،اٰتنی الکتب،الخ نودی سره

الله حرامیانوته نه ور کوی
دفع د تهمت کوی چه د نبوت پاکه ډیوتی
(فاختلف الاحزاب) ایت ۳۷ ډلے مختلفے شوے، علیؓ ته نبی علیه السلام وے،
انی اجدفیك شبة ابن مریم، دائے ډلے وے،
جواب ...... دا خکه چه عیسی علیه السلام باره کښی مختلف ډلے وے
یوے ډلے ورته د خدائیتوب درجه ورکړی وه،
دویمے ډلے لے قتل جائزل، گنړلو،
او دریمے ډلے نبی گنړلو یعنی خپلے درجے باندی،
نو علیؓ باره کښی هم دغه شان اوشول،
یوے ډلے خدائے جوړ کړو، لکه روافض،
او دریمے ډلے ئے قتل روا، او گنړلو، لکه عبدالرحمن بن ملجم
اوشیعه وائی چه دا معاویهؓ تیار کړے وو دا بهتان دے، اودروغ دی
عبدالرحمن بن ملجم باره کښی خوارج وائی،

یاضربة من تقی ماارادبها ... الا لیبلغ ذی العرش ...... رضوانا
انی لاذکره یوما فاحسبه ... اوفی البریة عند الله میزانا

ا د دی رد اهل السنة والجماعة په کتاب، الفرق بین الفرق، کښی کوی هغوئی
ئی

یاضربة من شقی ماارادبها ... الا لیبلغ ذی العرش غضبانا
انی لاذکره یوما فاحسبه ... اشقی البریة عند الله میزانا

ریمے ډلے (چه هغه مونږه یو) په خپله درجه ئی گنړو، چه جلیل القدر صحابی دے
حق ویعقوب) ایت ۴۹، ابراهیم علیه السلام چه صرف ... بلار پریخودو، نو الله

ورته ديو په خائی دوه ورکړل . يوملګرے دين دپاره پريږده ،الله به دوه درکړی،

(مَكَانًا عَلِيًّا) ايت ۵۷ دلته خلق يوروايت ذکرکوی (او په دی روايت باندی کلام دے اود احسن المطالب ۲۵ کښی اوضياء النورکښی هم دے) چه ادريس عليه السلام ملك الموت سره دوستی وه نو يوځل ئی ملك الموت ته اووے چه ما آسمان ته بوځه ملك الموت اووے تيهك ده ، چوداوعده اوکړه چه بيابه واپس راځم،نووعده ئی ورسره اوکړه کله چه آسمان ته لاړو، نوچه هلته نه واپس راتلونوادريس عليه السلام په څلورم آسمان کښی پاتے کړے،ادريس عليه السلام ملك ته اووے، (چه کله ستله راغلل)چه زما نه خوپانړے پاتے شوے،ملك الموت ورته اووے چه تا لار ليدلی ده لارشه نوچه لاړونوهلته ئی څپے آرمے کړے چه نه ځم ،نوملك الموت ورته اووے چه هغه وعده چه کړی وه، ادريس عليه السلام ورته اووے چه هغه می پوراکړی ده، تا سره ځم ، دريم آسمان ته،لاړم بياخوخپله راغلم نواوس ادريس عليه السلام آسمانو کښی جنتيانوته کپړے جوړوی تيلرماسټر دے نوورته وايه چه ناپ به ته ورورے کله نه ،دلته دامعنی نه ده بلکه ،مکاناعليا،درجه اوچته،

(بُكْرَةً وَّعَشِيًّا) ايت ۶۲ صبا، بيګا،يعني هروخت،

(وما نتنزل)ايت ۶۳ دی خائی نه ترآخره دريمه حصه ده،سورة کښی ،محکښی عجز دانبياء کرام عليهم الصلوٰة والتسليمات بيان شو،نودلته نه اوس عجز د ملائکوذکرکوی جبرائيل عليه السلام دخوورځونه نه وو راغلے کله،

چه راغلو نبی علیه السلام ترے تپوس او کړو چه ولے نه راځے ،نو هغه ورته اووے ،وما نتنزل الا بامر ربك ،چه مونږ الله ته محتاج يو ،

(فَاعْبُدْهُ) ايت ٦٥ خلاصه د سورة چه او ګوره زكريا عليه السلام الله ته محتاج، مريمؑ الله ته ده محتاج، يحى عليه السلام ،الله ته محتاج دے ، عيسى عليه السلام عليه السلام ،ابراهيم عليه السلام ، اسحاق او اسماعيل عليهما السلام ،موسى او هارون عليهما السلام سره دملا تكو نه الله ته دى محتاج ،نو ،فاعبده...... فاء تفريعيه ،راوړى نو بيا خاص د الله عبادت كوه، واصطبر ...... كلك شه د الله په عبادت زيادة دحروفو ،د كر كوى، وزيادة الحروف تدل على زيادة المعنٰى ،

،قدتم السورة المريم،

بسم الله الرحمٰن الرحيم

سورة طٰهٰ

مکی سورت دے په اعتبار دنزول کښی ٤٥ نمبر پس دسورة مریم نه نازل شوے دے

روابط السورة طٰهٰ

ربط ١......محکښی کهف نه مضمون درد شرك شروع وو،او کهف کښی نفی دعلم غیب د مصطفینو نه، مریم کښی نفی د تصرف دمصطفینو نه پسره دعجز دهغوئی ،نو دی کښی ابتلاء دمصطفینو ذکر کوی،

ربط ٢......محکښی ایت ٤٢ وائیلی وو، یآبت لم تعبدمالا یسمع ......نو دی کښی وائی چه ارګوره ابراهیم علیه السلام مقابله کړی وه د توحیدد پاره، نواوس د سورة کښی مقابله دموسی علیه السلام د بادشاه سره ذکر کوی،

ربط ٣......محکښی نی وائیلی وو،واذکر فی الکتب موسٰی،نو دی سورة کښی دهغی تشریح کوی،

ربط ٤......محکښی نی وائیلی وو،واذکر فی الکتاب موسٰی انه کان مخلصا،ایت ٥١ چه موسی چاړ شوے دے ،نو دی سورة کښی مقام دچاړ کیدو ذکر کوی تفصیل دهغی کوی،

ربط ٥......محکښی ایت ٥٣ کښی نی اووے ،ووهبنا له من رحمتنا،الخ،نو دی سورة ایت ٣١ کښی تفصیل کوی چه هغه دی د پاره م ور کړی وو،

ربط ٦......محکښی ایت ٤٢ کښی نی اووے ،لایسمع ولایبصرولایغنی عنك شیئاً ،نو دلته ایت ١٩ کښی ساعری مرګوته موسی علیه السلام وائی،

ولایملك لهم ضرا ولا نفعا،

۷۔۔۔ معکبنی ئی اووے چه، مسئله بیان کړه ،الامن اتخذ عند الرحمن عهدا، نودی
سورة کښي والي چه مصائب به راځي خو موسی علیه السلام پشان زړه به لوے،

امتیازات السورة طٰهٰ

۱۔۔۔ دا سورة ممتاز دے په دعاء دهارون او موسی علیهما السلام باندی،

۲۔۔۔ دا سورة ممتاز دے په مناظرے دموسی علیه السلام ،یوم الزینة ، کښي

۳۔۔۔ دا سورة ممتاز دے په ذکر دسوزولو د سخی باندی،

٤۔۔۔ دا سورة ممتاز دے په قول د سامری لامساس باندی،

دعوی السورة طٰهٰ

ابتلاء المصطفین چه چرته شوی دی بیاهم خان نه تکلیف نشی دفع کولے،

خلاصة السورة طٰهٰ

اول تسلی نبی علیه السلام ته ورکوی، او بیا ترغیب الی القرآن او تخویفات هغه چا ته چه قرآن نے پریخودو،

حل مشکلات السورة طٰهٰ

(طٰهٰ) ایت ۱ ۔ طٰه، حبشی زبان کښي په معنی د،یارجل، باندی راځي لکه البیان کښي ابن الانباریؒ والی نو معنی دا شوه، اے په رجلیت کښي کامله، پاسه مسئله بیان کړه،

(الرحمٰن علی العرش استوی) ایت ۵ نن صبا به تپوس کوی چه استواء علی العرش څنګه ده، بس دا صرف الله ته معلومه ده، او غیر مقلد نه تپوس وکړه چه دلته وائی ،الرحمٰن علی العرش استوی، او بل ځائی وائی ،مایکون من نجوی ثلثة الاهو رابعهم ،

بل خائی وائی، فأینما تولوا فثمّ وجهُ اللّٰه، بل خائی وائی، وهومعکم اینما کنتم، نو اللّٰه
چرته موجود دے خکه که ته وائی چه هر خائی په اعتبار د ذات، اللّٰه، موجود دے نو ته
مشرك شوے، او که نه ته تاویل کوے چرته ئی په اعتبار دعلم او چرته ئی په اعتبار د
ذات آخلے نو بیا خود تأویل - وجے نه هم مشرك شوے،

(السّرّ وَأَخْفَى) ایت ۷ السر ماهو غیر خفی علی حبیبك والأخفی ماهو خفی علی حبیبك

(وان تجهر) ایت ۷ کهف کښی وائیلی عالم الغیب یو اللّٰه دے نو دی سورة کښی
ورته اشاره په، انّه یعلم السِرّ سره او سورة مریم کښی وائیلی وو،
المتصرف فی کل شیء هو اللّٰه، نو دلته ورته اشاره په، اللّٰه لااله الاهو، سره

(اِذْ رَاٰنَارًا) ایت ۱۰ مسعودی، مروج الذهب، کښی وائی، کانت لیلةٌ مظلمةٌ باردةٌ
او بی بی به ئی د ورخے کینزله، او ده به کښے ځرولے، او دشپے به ئی بوتله
داخکه چه انبیاء علیهم السلام نهایت غیرتیان دی،

(بِقَبَسٍ) ایت ۱۰ دلته ذکر د قبس کوی او سورة قصص ۲۹ کښی وائی،
او جذوة من النار (سکروتی) ته وائی، داخکه چه سکروټه به ئی راوړه او اور
به ئی بل کړو،

(فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ) ایت ۱۲ دا - حکم ورته ولے کوی،
جواب ...... دا، أدب د پاره وائی اوس د اللّٰه دربار کښی دے نو دا به کوے دا
بوج به وے.

هر کی عاشق شد اگرچه نازنین عالم است ناز او در دل یار میباید کشید

بیا به بوجرنه وے چه اللّٰه په دین مئین وے نو ځان او هر څه به قربانوے،

(وَأَهُشُّ بِهَا) ایت ۱۸ دلته، اهش، وائی، اضرب، ولے نه وائی،

جواب ... اصل کښې هش او ضرب کښې فرق دے ضرب چه ګداراو کړی اوهغه زخمي شي او و نه چه زخمي شي نوبیا پکښې چیںنجے پیدا کیږی اوهش هغه ته وائي چه لختے ته کوبده وروا چوی اوهغه خښږهے نوبیا ژنه ترقی کوی او کوره موسی علیه السلام کډی ولے ساتي ،حدیث کښي راځي،

مامن نبي الارعی الغنم، داولے هر پیغمبر څرولی،

جواب داځکه چه ګډے اوبیزے سختے شیطانیے وی یو ځل یوه طرف ته ځي اوبله بل ته طرف ته ځي نو سړے سخت ستړے کوی نو بیا چه کله نبوت ملاو شي،نود نبوۃ کار کښي سخت ستړے والے دے، نوبي دینه عادت کړے وو،داسے نه چه عادت نه وی،

(مَارِبُ اُخْرٰی) ایت۱۸ یو عالم خوب ولیدو چه قیامت ورځ ده نبی علیه السلام ته موسی علیه السلام اووے ته د خپل امت یو عالم راوله چه زه تپوس نه ترے او کرم ،نبی علیه السلام ورته امام غزالیؒ راوستو، موسی علیه السلام ورته تپوس او کړو، نو امام غزالیؒ ورته لس جوابونه ور کړل موسی علیه السلام ورته اووے ما خو درنه یو تپوس او کړو ،او ته لس جوابونه را کړل دا ولی، امام غزالیؒ ورته اووے ،چه ستا نه اللّٰه یو تپوس کړے وو.

وَمَاتِلْكَ بِيَمِيْنِكَ يٰمُوْسٰى ،نو ته درے جوابونه ور کړی وو داولی ،

موسی علیه السلام ورته اووے چه اللّٰه څمامحبوب وو، ماځکه ورسره کلام اوږدولو،امام غزالیؒ ورته اووے خوته هم څمامحبوب نی ځکه م درسره خبره اوږده کړه،

(اِذْهَبْ اِلٰی فِرْعَوْنَ) ایت ۲٤ مؤرخین وائي چه موسی علیه السلام لسو شپو منزل یوه

بيه كښي كړي وو ،او سخه ترې پاتې وه هغه بلاركړه لاړه وه او هغه
ترې هيره وه ،څكه چه الله ورته وانيلي وو ،اذهب ،او بيا به خلوت كاله
موسيٰ سره دورروره فرعون دربار ته به سحروختي ورغلي وو ، يا به د دربار
دروازې نه وی كهولاؤشوې اوتوحيدچغې به ئې وهلې ،

(وَزِيْرًامِّنْ اَهْلِيْ) ايت ۲۹ عبدالله بن مسعودؓ وائي درې كسانوهوښيارتيرشوي دي

۱ ..... يو موسي عليه السلام چه هارون عليه السلام باره كښي د نبوت سوال ئې كړي وو ،

۲ ..... دويم ابوبكرصديقؓ چه مونږه ته ئې عمرؓ خليفه جوړ كړو ،

۳ ..... دريم دشعيبؑ لور چه پلارته ئې دموسي عليه السلام باره كښي چه مشوره وركړې وه ،

(بِالسَّاحِلِ) ايت ۳۹ ساحل معنی څكه آچول چه دشمن قبلونه كول دصندوق پسې يوحنا د موسي عليه السلام خوروپسې تلله ، او دا نهر د فرعون كورته لاړوو نوصندوق په هغه روان شونوبيا بي بي آسيه اوچت كړو ، نو دهغې زړه پرې ولګيدو ،

(اِلٰى اُمِّكَ) ايت ۴۰ موسي عليه السلام ژړيدو ، فرعون ورته ښځې لټولې چه پئي وركړي ،نوموسيٰ دچاپئي نه څكلې موسي عليه السلام خورورته اوې چه زه به درته يوه ښځه اوښائم ،چه پئي وركړي نوموسي عليه السلام مور پسې جواب ئې واستولو هغې ورته اوې ،چه زه خود فرعون كورته نه ځم غيرتمنده ښځه داونګه وی چه د دشمن كورته نه ځی نوفرعون موسي عليه السلام ورته كورته راواستولو ،

(مِنَ الْغَمِّ) ایت ۴۰ کوره دلته قرآن قتل قبطی ته غم وائی گناه نه وائی بس هسی یوغم وو (ابن جریرؒ دلته یو اورد روایت ذکرکوی هغه صحیح نه دے)

(قَوْلًا لَّيِّنًا) ایت ۴۴ دلته نرماوینا ورته وائی او محکښې بنی اسرائیل کښې ذکر ووچه موسی علیه السلام ته فرعون وے انی لأظنك یٰموسٰی مسحوراً نوموسی ورته وائیلی وو، انی لأ ظنك یفرعون مثبورا، نودا څوقول لین نه وو جواب ...... اصل کښې اول کښې خبره نرمه وه او بیا چه ضدی شول نو بیا ورته سخت شو.

(فَمَنْ رَّبُّكُمَا) ایت ۴۹ دارب ورته ولے وائی، جواب...... داځکه چه رب ساتونکے ته وائی نودی سره فرعرن په موسی علیه السلام احسان اومننه کوی چه ما لوئی کړے ئی اودا احسان همیشه دفرعونیانو کاردے، ته چه کلی ته لاړ شے نوستا باندی به هم احسان کوی، اوموسی علیه السلام ورته د الله احسان یادوی چه ستاباندی زما د الله احسان دے نوخه وشو، او کوره بیا به تاته کلی کښې وائی، فمابال القرون الاولی.

(فَمَابَالُ الْقُرُوْنِ الْأُوْلٰى) ایت ۵۱ څه دے حالت دپخوانونودا تپوس چه وکړی نوداسے نه وی چه ته ورته وائی هغوئی ټول مشرکان وو، پلارئی هم مشرك ور، نوته به وائی انماعلمها عندربی فی کتٰب، دموسی علیه السلام جواب کوه

(نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرٰى) ایت ۵۵ په دنیاغښ ظالم حجاج بن یوسف تیرشوے دے چه هره ورځ به ئی یو پاؤسترگے تللے اوچه سړیدو نو یو لاکه تابعین دهغه جهیل کښی وو، سعیدبن جبیرؒ ئی گرفتار کړو، کله چه ئی قتلولو، نومخ ئی ورته قبلے ته کړو، نوسعیدبن جبیرؒ دا آیت اووے، اینما کنتم فولوا وجوهکم شطره

حجاج اووے مخ ورته مشرق ته کړئ چه کله ئې کړو، نو سعیدؒ دا آیت اووے،وللّٰه المشرق والمغرب فأینما تولوا فثم وجه اللّٰه، بیا حجاج اووے،چه مخ ورله زمکې ته کړئ نو کله ئې چه ئې کړو،نو سعیدؒ دا آیت اووے،منها خلقنکم حجاج اووے،هارا ولے ئې نه شم خو قتل ئې کړئ چه قتل ئې کړو نو ډیره وینه ترے لاړه حجاج حکیمانو نه تپوس وکړو،هغې اووے چه د ده وینه جوش کښې وه نو ځکه ترے توله اووته،

(قَالَ اَجِئْتَنَا)ایت ۵۷ دا د فرعون دریم آتیك دے ، په موسی علیه السلام باندی اول آتیك په ایت ۴۹ کښې، دویم په ایت ۵۱ کښې، دریم دی ځائی دے

(وَاَنْ يُّحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى)ایت ۵۹ او ګوره دخوشحالی ورځ ده او موسی علیه السلام خه کوی،

یو سالك وائی،

ہر کی عاشق شد اگر چہ نازنین عالم است ناز او ور دل بار میباید کشید

عاشق هر خه کوی دعلامه ابن قیمؒ المتوفی ۸۱۶ ه دهغه شاګرد مجدالدین فیروز آبادی (ډیر کتابونه ئې هم لیکلی دی دوه مشهور دی ـ ۱ ...... القاموس ـ ۲ ...... بصائر ذوی التمیز،

فیروز آباد ایران کښې ځائی دے،نو د ایران بادشاه اعلان وکړو چه که چا دصحاباؓ صفت خطبه کښې وکړو،دهغه به سر قلم کولے شی نو مجدالدین فیروز آبادی چه راغلو نو هغه خطبه کښې دصحاباؓ صفت وکړو،بادشاه ګرفتار کړو،او حکم جاری کړو چه شاهی سپی وږی کړئ شی نو شاهی سپی ئې وږی کړل،او اعلان ئې وکړو چه فلانی ځائی کښې چاچه دَ صحاباؓ صفت

بیان کړے و وهغه ته به سزاور کولے شی تول راجمع شی، خلق راجمع شو مجدالدین ئی په رسو ترلے میدان ته راواستو، نوشاهی سپی دهغے و ګی ئی ورخلاص کړل نو اول سپی سخ تیزو رغلل او کله چه ورنزدے شول، نو اودریدل، او بیا ئی شروع وکړه اوهغه پری ئی په شلولو کړلو نو پری ئی وشلول او ترے لاړ وخلق تول حیران شول او بادشاه راغلو دهغه نه ئی معافی وغوښته او ۲۲ کلی ئی ورته انعام کښی ورکړل،

(اِنْ هٰذٰنِ لَسٰحِرٰنِ) ایت ۶۳ د دی کښ معنی دی له وجے دمختلفو تراکیبو نه،

۱ ...... یو داچه، ان، مخفف دمثقل نه دے نو معنی ده تحقیق دا دواړه جادوګران دی

۲ ...... دویم داچه، ان، نه مراد، مانافیه، دے او، لسحران، کښی لام بمعنی، الا، دے، نو معنی ده ندی دا دواړه مګرجادوګران وی،

۳ ...... دریم داچه، ان، بمعنی، نعم، دے، نو معنی ده، نعم هذان لسحران، (آؤ آؤ دا دواړه جادوګردی)

اعتراض ...... قاعده دا ده چه، ان، اسم ته نصب او خبرته، رفع، ورکوی خودلته ئی دواړه ته رفع ورکړی ده،

جواب ...... عبدالرسول ذکر کوی ده چه کله دواړوته رفع ورکوی اوهغه دلته ده، اودویم دلته خبرباندی لام داخل شوے دے،

(بِرَبِّ هٰرُوْنَ وَمُوْسٰی) ایت ۷۰ هارون علیه السلام ئی دلته مقدم کړو، اونوروځایونو کښی موسی علیه السلام مقدم کوی دا ولے،

جواب ...... دا ځکه چه بعض خلق د اول نامه د موسی علیه السلام واله آخسته اوبعضو دهارون علیه السلام، نو کله یو دِلے قول ذکر کړی کله دبلے ډلی

قول ذکر کړی.

(غَضْبَانَ اَسِفًا) ایت ۸۶ ولد د غصے اوغمجن خکه چه خلوبیت کاله ئی مسئله بیان کړی وه نوفرعون خوالله غرق کړو ،خواوس ورته خپل پیداشوچه کله خپل سامری پیدا شی نوبیامسئله گرانه شی،

(سامری زر گرنه وو بلکه سامرد کلی نوم و وهغه ته نسبت کوی)

شیخ القرآنؒ به خکه وائیل،

واخوانٍ حسبتهم دروعا	فکانواهاولکن للأعادی
وخلتهم سهاماصائبات	فکانواهاولکن فی فؤادی
وقالوا قدصفت مناقلوب	فکانواهاولکن عن ودادی

(لَه خُوَارٌ) ایت ۸۸ دلته خلق وائی چه سامری د جبرائیل علیه السلام د آس خپو خاوره پکښی آچولی وه بلکه قرطبی وائی چه دا سورنگ وو، هغی آواز کولو،

(فَنَسِيَ) ایت ۸۸ دوه معنی دی،

۱...... هیر کړے دے موسی علیه السلام خدائی لره،

۲...... یاهیر کړی سامری خپل خدائی لره،

(وَلَقَدْقَالَ لَهُمْ هٰرُوْنُ) ایت ۹۰ دا دفعه د وهم کوی چه گوره موسی علیه السلام نه وو، هارون علیه السلام خووهغه به ورته بیان کړے وو کنه،چه دوئی گمراه کیدل نودی سره دفعه دوهم ئی و کړه،

(لَاتَاْخُذْ) ایت ۹٤ و گوره موسی علیه السلام یوخت داسی ووچه خلوبیت کاله جدائی ئی تیره کړی وه اوهغه کښی هم ورته یاد وو ،اود الله دربار کښی

وائی (هرون أخی أشدد به أزری)اوس ورته هم یاد دے،دومره زیاته مینه ده خو کله ئی چه مسئلے کښی ورته ښکاره شوی ده نو بیا وروړ ګڼړے اوس نه نیسی، ګوره دین کښی د چا لحاظ نشته،

(قَبْضَةً)ایت ۹۶یو،قبضه،ده اوبل،قُبصة ،قبضه،موټی کښی نیولوته وائی ،او،قُبصه، ګوتوکښی نیولوته وائی،نومودودی د قبضه نه قبصه جوړه کړه، اودا فرق دی خائی کښی قرطبیؒ ذکر کوی،

(أَثَرِ الرَّسُوْلِ)ایت ۹۶(تابعداری د پیغمبر) دوئی وائی دلته عبارت محذوف دے

۱......اصل کښی داده ،من اثرحافرفرس الرسول چه آسپه راغله او موسی علیه السلام سره آس وو،اودریاب ته نه کوزیدو،نوهغه قدم لاندی به خائی شین کیدو، نوسامری لګیاووهغه خاوره ئی راخسته مونږ وایودا سامری دومره بهادرنه ووچه وروسته وریسے دشمن دے اودے خاوره ټولوی،

۲......دویم د دی صحیح ثبوت نشته،اواصل کښی دَ ،اثر،معنی تابعداری ده، او امام رازیؒ دیته ترجیح ور کړی ده،

(وَيَسْئَلُوْنَكَ عَنِ الْجِبَالِ)ایت ۱۰۵ ربط...... ماسبق سره،هر کله چه موسیٰؑ ته سامری پیداشو،دارنګه ته نه به هم تپوسونه کوی،

(یعنی سامری به درته پیداشی)خوخفه کیږه مه،

(وَلَقَدْعَهِدْنَا)ایت ۱۱۵ ربط ماسبق سره منځکښی اووے ،وقل ربِّ زدنی علمًا، دا دعا وایه ځکه چه ستا نیکه نه هم خبره هیره شوی وه ستا نه به هم هیرشی،

(وَعَصٰى)ایت ۱۲۱(سورة عصیان کښی راغلو)لکه سړے روژه کښی اوبه وڅکی نوصورت د عصیان کښی صرف راغلو،

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الانبیاء

دا مکی سورة دے په نزول کښې ۷۲ پس د سورة ابراهیم نه نازل شوے دے

روابط السورة الانبیاء

ربط ۱ ...... مخکښې ابتلاء دموسی علیه السلام ئې ذکر کړه نودې کښې د نورو انبیاء علیهم السلام ابتلاء ذکر کوی.

ربط ۲ ...... مخکښې سورتونو کښې نفی د دوو اقسامو د شرك (فی العلم والتصرف) اوشوه مخکښې سورة کښې واقعه د ابراهیم علیه السلام وه مختصره، نودوئې الله ته محتاج دی نوتولو الله رابللو،

ربط ۳ ...... مخکښې سورة کښې واقعه دابراهیم علیه السلام مختصره نودې کښې تفصیلاً واقعه ذکر کوی،

ربط ٤ ...... مخکښې ئې دموسی علیه السلام واقعه تفصیلاً ذکر کړې وه ،نودې سورة کښې خلاصه دهغې ذکر کوی،

ربط ٥ ...... مخکښې دځوانبیاؤ بیان ئې اوکړونودې سورة کښې خبره دهغوئې ذکر کوی چه مسئله د توحیدئې بیان کړې وه،ومآارسلنا،

ربط ٦ ...... مخکښې نه یومضمون راروان وو، کهف کښې، نفی علم غیب،وه، مریم کښې،عاجزی دمصطفینو، طٰهٰ، کښې،ابتلاء دمصطفینو،نودې سورة کښې وائی،ویدعوننارغبًاورهبًا،

ربط ۷ ...... مخکښې بیادوئې دموسی علیه السلام په ماتولو دسخی ذکروه نودې کښې

بهادرنی دابراهیم علیه السلام ذکر کوی ،

۸...... مخکښی ذکرد تباهی دقومونو په ایت ۲۸ کښی ، نودی کښی ذ علت د تباهی په ایت ۱۱ ،

۹...... مخکښی نی وائیلی وو ،قل کل متربص فتربصوا،نودا انتظار به خومره وی ، نودی کښی وائی ،اقترب للناس حسابهم ،

۱۰...... مخکښی نی وائیلی وو ،ومن اعرض عن ذکری فانّ له معیشةً ضنکا، چه ژوند به ئے تنگ وی نودی سورة ۲ کښی تفصیل کوی اوزیادت په هغه کوی ،

امتیازات السورة الانبیاءٔ

۱...... داسورة ممتاز دے په واقعه د ایوب علیه السلام باندی،

۲...... د اسورة ممتاز دے په بیان د دعاء د یونس علیه السلام باندی،

۳...... د اسورة ممتاز دے په بیان د دی چه نبی علیه السلام ته اللّٰه ، رحمة للعالمین،وائیلی دی،

٤...... د اسورة ممتاز دے په بیان د ماتولود بتانو دابراهیم علیه السلام،

۵...... د اسورة ممتاز دے په حکم د اللّٰه باندی اورته ،

٦...... د اسورة ممتاز دے په واقعه د،اذنفشت فیه غنم القوم،باندی ،

دعوی السورةالانبیاء

نفی دشرك فی الدعاء اوورسره اثباة د مقاصداربعه،

خلاصة السورة الانبیاء

دی سورة کښې په نفی دشرك فی الدعاء باندی واقعات ذکر کوی دانبیاءٌ
ایوب علیه السلام او گوره بیمار دے ،صرف الله ته فریاد کوی ،و گوره یونس
علیه السلام دماهی گیډه کښې دے ،یو الله ته را مدد شه وائی،
زکریاعلیه السلام وگوره بچی نیشته، نو الله ته فریاد کوی، او گوره ټول
انبیاء کرام علیهم السلام الله ته رامدد شه وائی،
نو خلاصه په ایت ۹۰ کښې،
کانوایُسٰرعون فی الخیرٰت ویدعوننا رغبًاورهبًاچه ټولو ماته ژارا کوله،

تقسیم السورة الانبیاء

دی سورة کښې شپږ بابونه دی،

اول باب کښې ۱۶ آیتونه په دی کښې اثباة القیامة،اوبیازجر للمنکرین اوبیااثباة الرسالة د جناب رسول الله ﷺ کوی،

دویم باب د ۱۷ نه په دی کښې ادله عقلیه باثباة التوحید،

دریم باب د ۳۰ نه په دی کښې ادله عقلیه او تسلّی نبی علیه السلام ته، په ۳ کښې بیا زجرمنکرینو ته، بیاتخویف اخروی په ۳٦ کښې،

څلورم باب د ٤۸ نه په دی کښې تنویرعلی ماسبق بواقعات الانبیاء،

پنځم باب د ۹۷ نه په دی کښې بشارة للمؤمنین اوزجراوتخویف د پاره دمنکرینو

شپږم باب د ۱۰۵ نه په دی کښې بشارة الدینویة دے اودا تر آخرد سورة،

حل مشکلات السورة الانبیاء

(مَایَاْتِیْهِمْ)ایت ۲ (زجربانکارالقرآن) ربط...... دونی چه قیامت نه منی نو څکه چه

قرآن نه منی.

(بَلْ هُوَشَاعِرٌ) ایت ۵ او گوره دلته لفظ بل ذکر کوی.

جواب..... داځکه چه جر که ناست وه، یو به وے، واه فلانی خان نه

خبرے جوړوی،بل به اووے نه وے خوبونه گوری ،بل به وے نه مړه شاعردے.

(مَآ اٰمَنَتْ قَبْلَهُمْ) ایت ٦ دی آیت کښی یوقسم تسلی ده څه مطلب ستانه مخکښی هم

ټول کلی ایمان ندے راوړے نوستاکلے به څه راوړ خفه کیږه مه.

(فَسْئَلُوْٓا اَهْلَ الذِّكْرِ) ایت ۷ ،دے ایت کښی بحث دتقلید دے او انشاء الله څو به

دسورة عنکبوت ایت ۱ ٤ کښی بحث کوم اوهلته و ګوره

(وَمَا جَعَلْنٰهُمْ جَسَدًا) ایت ۸ دفعه د دوئی دخبرے دوئی وے ،هل هذاالابشرمثلکم،

نو دلته وائی چه ټولوانبیاء خوراك کړلو.

(وَمَاكَانُوْا خٰلِدِيْنَ) ایت ۸ هذا دلیل علی موت خضرعلیه السلام.

(وَكَمْ قَصَمْنَا) ایت ۱ ۱ تخویف ورکوی ،ربط..... ماسبق سره که دوئی قرآن نه منی

نو مخکښی م هم ډیرهلاك کړی دی (قصمنا) ایت ۱ ۱ دځ شان درے الفاظ دی

(۱)......فصم (۲)......قصم (۳)......قضم

فصم وائی ماتول بے دبیلولو نه ، قصم ماتول سره دبیلولو نه، قضم په غاښونو

سره ذرے ذرے کولوته وائی

(يَرْكُضُوْنَ) ایت ۱ ۲ رکض دیته وائی چه په آس سورشے او پونده ورکړے،

(فَيَدْمَغُهٗ) ایت ۱ ۸ دمغ دیته وائی چه سر ورته په کوتك اووهی اومازغه ورته ګډوډ

کړے!

(اِلَّا اللّٰهُ) ایت ۲ ۲ الابمعنی غیر دے ،اوقیاس استثنائی ته حاجت نشته ،غیرمعنی چه

شی نودوه شوے ،یو تردید د الهه وُباطله . دویم اثبات د الله واحد.
او د محققینو دا مسلك هم دے چه کله جمع نکره راشی نو دهغه نه استثناء نه صحیح کیږی،

(وَهُمْ يُسْئَلُوْنَ) ایت ۲۳ هغه یو سالك هم وائی،

أَعُبَّادُ الْمَسِيْحِ يُخَوِّفُنَا   وَنَحْنُ عُبَّادُ مَنْ خَلَقَ الْمَسِيْحَا

(هَاتُوْبُرْهَانَكُمْ) ایت ۲٤ ،امام مالكؒ واثق دربار کښې مناظره کوله نو آخر کښې اووے ،ایتونی شیئامن کتاب الله وسنة رسوله،او گوره قرآن ډیره عجیب لهجه ده،اول ئے خپله مسئله بیان کړه بیا دلائل ،نو خصم باندی ئے ئے ردَو کړو،نو بیا ورته وائی دلیل راوړئی کنه،او دا لهجه لکه مشرکینو سره استعمالوی دغسی یهود و سره هم لکه بقره ۱۱۱،

(لَآاِلٰهَ اِلَّآاَنَا) ایت ۲۵ ،امام رازیؒ دی ایت لاندی ذکر کوی چه دا جمله قرآن کښې ۳۷ ځایه ذکر کوی.

(اِنِّیْ اِلٰهٌ) ایت ۲۹ حسین بن منصور الحلاج (شاعران وائی چه منصور په دار شو، دا منصور نه وو ده نوم حسین وو ،او منصور ئے د پلار نوم وو،
ضیاء النور ۲۱ کښې په دی شیخ نورالله مرقده بحث کوی چه ناکاره سړے وو) د خان نه ،اناالحق،وائیلی وو هغه زمانه کښې (۱۰۰) سلو علماء د کفر فتوی په ده کړی وه،

(وَمَاجَعَلْنَالِبَشَرٍ) ایت ۳٤ ربط ......ماسبق سره مخکښې دلائل ئې بیان کړل نو چه بیا منی نو تسلی ورکوی چه پروا مکوه،

(وَلَاهُمْ مِّنَّايُصْحَبُوْنَ) ایت ٤۳ د دی درے معنے دی،

4

شوی په امداد
(۱)......نه دی نیکان بندیګان خمونږ د طرف نه ملګری
(۲)......یا ملګری شوی په حفاظت د دوئی
(۳)......یا نه دی ملګری شی زمونږ سره په څه کار کښی
(یٰوَیْلَنَآ) ایت ٤٦، اول خل ١٤ کښی دغه شان وائی بیا ۲۹ کښی تو دلته هم دغه
شان دے
(وَنَضَعُ الْمَوَازِیْنَ) ایت ٤٧ موازین جمع باعتبار دموزونات وائی نه داچه تلے به
زیاتے وی،
(وَهٰذَا ذِكْرٌ مُّبٰرَكٌ) ایت ٥٠ قرآن خو مره عجیب کتاب دے،
علامه اقبال وائی،

تو ہمی دانی کی آئین تو چیست　　زیر گردون سر تمکین تو چیست
آن کتاب زنده قرآن حکیم　　حکمت او لا یزال است وقدیم

(اِذْ قَالَ لِاَبِیْهِ) ایت ٥٢ مفسرین وائی چه ابراهیم علیه السلام کله مسئله د توحید
شروع کوله نو دی وخت کښی د ابراهیم علیه السلام دپلار په کور کښی
٤٠٠ خلورسوه پیغلے جینکئ وے،
(بَلْ فَعَلَهٗ) ایت ٦٣ د دی ګنړے معنے دی،
۱......داکار به کړی وی څوك چه تاسو یا دوئی (یعنی ابراهیمؑ)
او کبیرهم خان ته کلام دے (دامشرتاسو ددینه تپوس وکړئی کچرته خبرے
کوی)
۲......بلکه داکار کړے دے مشرددوئی چه دادے، او دائی الزامًا، اووے
۳......بلکه کار کړے دے مشرد دوئی (یعنی الله چه هغه د بتانو هم مشردے

یاد الله په طاقت دا کار شوے دے)

(اَفَتَعۡبُدُوۡنَ) ایت ۶۶ کله چه ابراهیم علیه السلام خبره وکړه نو ددوئی بله لاره نۀ وه، نو اُووے چه جهیل ته ئے کړے،

طبقات الکبری کښې ابن سعد ؒ ذکر کړی دی چه کله ئے اووه کاله جهیل کښې تیر کړو او راووتو نو بیا ئې دا بیان او کړو ،قال افتعبدون،الخ

(اِنۡ کُنۡتُمۡ فٰعِلِیۡنَ) ایت ۶۸ طبری ذکر کوی چه کله ئې ابراهیم علیه السلام سوزولو نو بادشاهی کښې اعلان وشو چه شپږ میاشتے خوك صدقه کوی،نو دَ ابراهیمؑ سوزیدود پاره دی لرګی آخلی نو لرګی به اخستلے شو،او دَ ټولو نه زیات لرګی دَ ابراهیم علیه السلام پلارور کړی وو ،نو کله چه اور بل شو دومره زیات وو ،چه دَ پاسه پرے مارغان نشو تیریدے نو نمرو دیانو ته دا ابراهیم علیه السلام دَغور خولو چل نه ورتلو ، نو مناره ئې جوړه کړه او ابراهیم علیه السلام پلار یو طرف رسّی ،او نمرود بل طرف نیولی وو ،

امام رازیؒ وائی چه جبرائیل علیه السلام ورته راغلو ،ابراهیم علیه السلام ته چه زه به دی وچت کړم نو ابراهیم علیه السلام اووے ،

حسبی سؤالی وعلمه بحالی،نو ابراهیم علیه السلام ئې اورته وروغورخولو نو کربوړے راغلو او پوك ئې ورکولو خپله بے ایمانی ئې ظاهروله،

نو نبی علیه السلام د کربوړے باره کښې حکم وکړو،

اقتلوه فی الحل والحرم،او بل طرف ته تورنکے او به راوړے او دَ پاسه نه ئې آچولے نو هغه لوئی تپس راو نیسی او په سر سر ئې وهی

(د کربوړئی په شان دمؤحدینو خلاف مکوه بلکه د تورنکے په شان شه

نولونی تیس به اووهے)

(كُوْنِيْ بَرْدًا) ایت ۶۹، ابراهیم علیه السلام نی چه کله اور کښې و اچول نو سلامت وو، اولاس کښې ئې دانګوروغونچه وه، نمرود د خپل محل نه ولیدو نو هغه اووے چه زه به د ستا خدائی په نوم ځلورسوه غواګانے حلالوم، حلالے ئے کړی خو هغه چرته قبلیدے ،ځکه ایمان نه وُو،

(بَرْدًاوَّسَلٰمًا) ایت ۶۹ مسعودیؒ مروج الذهب کښې ذکر کوی چه کله الله دا حکم او کړو نو د ټولے دنیا اورونه مړه شول،

(فَجَعَلْنٰهُمُ الْاَخْسَرِيْنَ) ایت ۷۰ دلته وائی ،فجعلنٰهم الأ خسرین، بل ځائی صفت کښې وائی ،فجعلنٰهم الأ سفلین،

جواب...... داځکه چه دوئی ابراهیم علیه السلام ذلیل کولو ،نو الله دوئی ذلیل کړل اودوئی ابراهیم علیه السلام بښکته وغورځولو ،نو الله وائی دوئی م سم ښکته کړل،

(اِذْنَفَشَتْ فِيْهِ) ایت ۷۸ واقعه داوه چه د یو کس چیلئ دبل سړی په فصل کښې ځریدلے وے نو د سلیمان علیه السلام پلار حضرت داؤد علیه السلام ته ورغلل ،وی چه دارنګه کاردے نو هغه چیلئ زمیندارته ورکړے

سلیمان علیه السلام اووے چه مابه ښه فیصله کړی وه ،نو داؤدعلیه السلام واؤریده هغه ورته اووے ځرنګه نوسلیمان علیه السلام ورته اووے چه مابه زمیندارته چیلئ ورکړی وے ،اوشپونکی ته فصل، کله چه فصل غټ شوے وے نوزمیندار به چیلئ شپونکی ته واپس کړی وے،

(وَعَلَّمْنٰهُ) ایت ۸۰ دلته یوه واقعه چه داؤدعلیه السلام د کسب د پاره سبب څه وو

سورة مائدة ایت ٤٢ لاندی او گوره،

(تَجْرِیْ بِاَمْرِهٖ)ایت ۸۱سلیمان به شام کښې فیصله او کړه،او دغرمے خوب به نی کابل کښې کولو او ژمی کښې به نی آزربائیجان ته خوب ته تلل،

(وَاَیُّوْبَ)ایت۸۳دی خائی کښې ئی من گهړت واقعات جوړ کړی دی ،

مفسرین ئی ذکر کوی چه ایوب علیه السلام بدن کښې چینجی وشول، خوداغلط خبره ده د پیغمبر په بدن په مرگ څه نه کیږی نو په ژوندبه څنگه اوشی،احسن المطالب صفحه ۲۱۳ کښې وائی ،کلهَازورٌو کِذبٌ،

(اَنِّیْ مَسَّنِیَ الضُّرُّ)ایت۸۳په پنجاب کښې جلال الدین نومی یو کس بیمارو و، ډاکټرانو به وائیل چه دده علاج نه کیږی یوه شپه خلق ورغلل نوخلقو وے چه صبا به جلال الدین مړوی نوجلال الدین شپه کښې پروت دے په ملاکښې ئی درد راغلونو په یوطرف اوبل طرف آوړیدو کوشش کوی، خوآوړ یدے نشی اونزدے کسانو ته آواز کوی آوازنشی کولے آخرئی الله ته فریادو کړوچه ای الله ته هغه رب ئی چه ایوب علیه السلام دی جوړ کړے وو، ما هم جوړ کړه نوهغه وے مازړه کښې اووے چه واوره نوواوړ یدم نوبیا کیناستم نوبیاروان شوم څان چیچم چه خوب کښې خونه وینم، خوچه کله مطمئن شوم چه الله جوړ کړم نواودس م او کړو،او الله ته شکریه مونخ باندی اودریدم ، سحرمانخه کښې شریك شوم خلقوترے تپوس او کړو، هغه ورته ټوله واقعه بیان کړه،

(وَذَاالْكِفْلِ)ایت ۸۵دایاپیغمبرو و،اویامهات مَعبُدنامه وه،مهات معبدتفصیل، دسورة ۱۰۷ لاندی او گوره،

(فَنَادٰى فِى الظُّلُمٰتِ) ایت۸۷یونس علیه السلام چه کله کشتئ کښی کیناستو نو کشتئ دریاب مینځ کښی ودریده،ووبیده ،خلق وائی چه هغوئی ته چه خوك د خپل آقانه تښتیدلے دے، خودا خبره غلطه ده بلکه وجه داده چه کشتئ د دروندوالی نه ووبیده،کسان زیات وو،نوقرعه اندازئ ئی او کړه اوپه هغه کښی دده نوم راووته،

(اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنْتَ) ایت۸۷دعاء کښی درے شرطه دی،

۱...... یو دهغه سرې صفت وکړه،

۲...... دویم چه چانه څه غواړے نوخپل حاجت هغه سره وګړه،

۳...... دریم داچه خپل حاجت ورته پیش کړے ،اودلته دا درے واړه شرطو نه شته

(مِنَ الظّٰلِمِيْنَ) ایت۸۷مو دودی لیکی،

یونسؑ نے اپنے منصب نبوت میں کچھ کوتاہی کی،

خودے دظلم په معنی نه وپوهه، ظلم په معنی د کمی سره راځی لکه سورة کهف ۳۳ کښی یو صحابی ته نبی علیه السلام دعاښائی،

اللّٰهم انی ظلمت نفسی ظلمًا کثیرًا ،نودلته هم ظلم په معنی د کمی سره دے نودلته معنی ده چه زه دهغه چانه یم چه اسباب د نجات ورسره کم وی یوروایت کښی راځی،لاتفضّلونی علٰی یونس بن متّٰی،ددی حدیث مطلب دادے چه پاسه خمانه خوك نه دی تلی اوښکته باندی یونس بن متٰی نه بغیرخوك نه دی تلی،

نو که ما پاس فریادکولونو اللّٰه آوریدو،او که یونس علیه السلام ښکته فریاد

کولو ،نو الله آؤریدو ،او دواړه ئے قبلول،او دی قبولتیا کښې څه فرق نه وو نو دامطلب دے او دا مطلب نه دے چه نبی علیه السلام یونس بن متی باندی بهتر نه وو،

(كَانُوْايُسٰرِعُوْنَ) ایت ۹۰ خلاصه د سورة سورة کهف کښې وائیلی وو،

له غیب السموٰت والأرض،

سورة مریم کښې وائیلی وو ،فاعبده واصطبرلعبادته،

سورة طه کښې عجز المصطفین ذکر کول،

نودی سورة کښې وائی ابتلوابالمصائب اودی آیت کښې خلاصه دد سورت ده

(فَمَنْ يَّعْمَلْ) ایت ٩٤ ربط ...... هرکله چه انبیاؤ کرامو بیان ئی او کړو چه الله دهغوئی امداد کړے وو نوته هم عمل صالح یعنی بیان د توحید او کړه الله به ستاهم امداد او کړی،

(حَتّٰی اِذَافُتِحَتْ) ٩٦ د ١،اذا شرطیه،ده او جواب شرط یا یاجوج ده او دابیادا أجج یاجج نه په معنی د فسد ، یفسد واخلے ۲ یا جواب شرط،فاذاهی شاخصة ، دے ۳ یاجواب شرط ،قد کنافی غفلة،دے،

(اِلَّا رَحْمَةً لِّلْعٰلَمِيْنَ) ایت ١٠٧ مهات معبُدنومے سرے چه دعیسٰی علیه السلام نه (٣٠٠) کاله مخکښې تیرشوے دے اودے ټیکسلا کښې اوسیدو ،هندوستان دهغه تاریخ هم شائع کړے دے هغه چه،مړ کیدو نو خپلو پیرو کاروته ئے اووے ،چه ستانه بعدمونږ چاپسے لاړ شو،مهات معبد ورته اووے چه ماتیرین پسے لاړشئ(ماتیرین سنسکرت زبان کښې ،رحمة للعالمین، ته وائی مریدانو ،ورتهٔ اووے چه نښه به ئے څهٔ وی،هغه ورته اُووے د پلارنوم به ئے

د الله بنده وی او دَ مور نوم به نے آمن والی (آمنه) وی، اشاره نبیؐ ته،

(اٰذَنْتُكُمْ عَلٰى سَوَآءٍ) ایت ۱۰۹، علی سواء، کښې څو تراکیب دی،

(۱) ...... یا دا صفت دے د پاره دمصدر محذوفه نو عبارت داشان ده،

اذنتکم ایذانا علی سواء، زه اعلان کوم تاسو ته داسے اعلان چه برابر دے

(۲) ...... یا داحال د پاره د فاعل په اذنتکم، کښې دے معنی دا، اعلان کوم

تاسو ته په داسے حال کښې چه زه برابر یم،

(۳) ...... یاحال دے دپاره دمفعول په اذنتکم، کښې نو معنی دا، اعلان کوم زه

تاسو ته په داسے حال کښې چه تاسو برابر یئی،

(يَعْلَمُ الْجَهْرَ) ایت ۱۱۱، اول سر د سورة کښې وائیلی وو، انه یعلم الجهر، ایت ٤

نو هغی ته اشاره کوی ربط دپاره په اوّل او آخر د سورت کښې،

دارنګه سورة کهف ته څکه هلته نفی دعلم غیب عن غیره تعالی وو، نو دلته

وائی انه یعلم الجهر،

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة الحج

سورة حج مدنی سورة دے په نزول کښې ۱۰۳ پس دسورة نورنه نازل شوے دے

روابط السورة الحج

ربط ۱...... مخکښې نفی دشرك اعتقادی ئی وکړه نودی کښې نفی دشرك فعلی کوی

ربط ۲...... مخکښې نفی دشرك وکړه نودی کښې هغه خلق ذکر کوی چه هغوئی د شرك په تائید کښې جهګړے کوی ایت ۵ کښې،

ربط ۳...... مخکښې ذکر د انکارعن القیامة، وو نودی کښې ذکر د انکارعن القرآن، دے،

ربط ٤...... مخکښې سر کشي د انسان ذکروه نودلته حقیقت د انسان ذکر کوی

ربط ٥...... مخکښې د قرآن بیان وو، هذاذکرمبٰرك انزلنه، نودی سورة کښې د هغه چا حالت چه د کتاب نه مخ آړوی،

ربط ٦...... مخکښې نفی دشرك ئی او کړه نودی کښې یومثال پیش کوی چه که چرته مچ ورنه یوشئ اوتختوی نونشی ئی بچ کولے،

ربط ٧...... مخکښې آخر کښې اووے، رب احکم باالحق، نودی سورة کښې هغه فیصله ذکر کوی،

ربط ٨...... مخکښې وائیلی وو، اقترب للنّاس حسابهم، نودی سورة کښې، نښه دهغه عذاب ذکر کوی، انّ زلزلة الساعة ......

امتیـــازات الســورة الـحـج

ـ ۱ ......دا سورة ممتاز دے په او امرو باندی حاجیانو ته، ثم لیقضو اتفثهم،

ـ ۲ ......دا سورة ممتاز دے په بیان د مثال باندی ۷۳ کښی

ـ ۳ ......دا سورة ممتاز دے په بیان دحالت دهغه چاچه قرآن پری بد لګی،

دعوی السورة الحج

دی سورة کښی نفی دشرك فعلی کوی او څلور مسئلے ذکر کوی،

(۱)......تحریمات الله، (۲)......تحریمات العباد،

(۳)......نذور الله، (٤)......نذور العباد،

تقسیم السورة الحج

دا سورة څلور بابونه دے،

اول باب کښی لس آیتونه دی اول د سورة کښی اثباة القیامة،بیا دلائل عقلیه باثباة التوحید ذکر کوی ،

دویم باب ایت ۱۹ نه په دی کښی زجر للمشرکین مرار او مطالبة الدلیل عن المشرکین،

دریم باب د ایت ۳٦ نه په دی کښی رد دشرك فعلی،

څلورم باب وفیه حکم القتال لأ شاعة التوحید و تردید الشرك وقمعه ثم ذکر الامور المصلحة عندالابتلاء وبیان الاقوام المهلکة المکذبة،

حل مشکلات السورة الحج

یَآ یُّهَاالنَّاسُ)ایت ۱ دلته نه اول باب په دی کښی اثباة د قیامت او ورسره ورسره

ایت ۵، ٦ کښی دلائل عقلیه باثبات التوحید ذکر کوی،

(تَذۡهَلُ) ایت ۲ دلته دوه خبرے ذکر کوی یو داچه هره یی ورکونکی ښځه به رضاعت نه غافله وی دویمه داچه حامله ښځه به حمل وغورځوی چه کله دویمه نفخه (یو کښی وشی) حالانکه کله چه نفخۀ اولیٰ اوشی نوټول خلق به مړهٔ شی نو بیا به حامله اومرضعه ښځه چرته وی،

جواب...... دی کښی تمثیل دے په زیات هیبت سره، چه که مرضعه وی یاحامله نو هغوئی به د هیبته حمل غورځولے وو،

(مَنۡ یُتَوَفّٰی) ایت ۵، ای فی الشباب، ځوانی کښی لاړشی،

یو سالك وائی،

كَمۡ مِنۡ صَحِيحٍ مَاتَ مِنۡ غَيۡرِ عِلَّةٍ وَكَمۡ مِنۡ عَلِيلٍ عَاشَ حِيۡنٌ مِّنَ الدَّهۡرِ

وَكَمۡ مِنۡ عَرُوۡسٍ زَيَّنُوۡهَا لِزَوۡجِهَا وَقَدۡ قُبِضَتۡ أَرۡوَاحُهُمۡ لَيۡلَةَ الۡمَقَادِرِ

(وَتَرَى الۡاَرۡضَ) ایت ۵ دادویم مثال دبعثت دانسان د پاره یوم القیامة کښی اول مثال په اناخلقنکم ۵ سره ذکرو، دادوه مثالونه ذکر کوی چه واه انسانه ستا کښی ئے انقلاب راوستو، اوزمکه ئی تازه کړه نوورپسے تفریع په ۷ کښی ،وان الساعة، سره،

(اِهۡتَزَّتۡ) ایت ۵ خوشحاله شوه، حدیث کښی راځی،

اهتزعرش الرحمٰن لسعد بن معاذؓ، نو جهر کیدل نه دی مراد بلکه خوشحاله شو

(وَاَنَّ اللّٰهَ لَيۡسَ بِظَلَّامٍ لِّلۡعَبِيۡدِ) ایت ۱۰ گوره نفی کله صِرف نفی ذ قیدته متوجه شی خو کله قیداومقیددواړ و ته متوجه شی لکه دلته،

(وَمِنَ النَّاسِ) ایت ۱۱ دلته نه دویم باب په دی کښی زجرللمشرکین مراراومطالبة

الدلیل من المشرکین،

(یَدْعُوْا)ایت ۱۳دی خائی کښې دوه اشکالونه دی،

یو اشکال باعتبار د معنے سره،   دویم اشکال په اعتبار د لفظ سره،

۱...... اشکال په اعتبار د معنے دادے چه مخکښې اووے په باره دغیر الله کښې مالایضره ولاینفعه چه بغیر د الله دولی څوك رامدد کوی هغوئی نه ضرر ور کوی نه نفع اودلته وائی ،لمن ضره اقرب من نفعه، چه ضرر ور کولے شي اونفعے نه زیات ور کوی دلته دینه دا معلومیږی،

جواب...... دا دے چه مخکښې چه وائي چه ضرر،نفع، نشي ور کولے نومراد دادے چه بابا پخپله نشي ور کولے او کوم خائی کښې وائي چه ضررئی د نفعے نه نژدے دے نودینه مراد دهغه دعاء اورابللوضرردے نه د بابا پخپله ضرر یعنی دعاء دغیر الله ضررمراددے،نه دا چه بابا بنفسه ضرر ور کوی،

۲...... اشکال په اعتبار دلفظ اوترکیب دادے چه دلته من په خائی دمفعول کښې واقع دے اوقاعده داده چه مفعول باندی لام نه داخلیږی،اودلته،لمن، کښې لام داخل دے،

۱...... اول جواب دادے چه لام په اصل کښې په ضره داخل دے،اودلته لام چه مقدم دے اودخول ئی من باندی راغلے دے ، دا د دی وجے په حرف تقاضا کوی صدارت دکلام اودا جمله تاکیدماقبل یدعوا د پاره دے،نواصل عبارت دادی ،یدعوامَنْ لضَرُّهُ أقرب،

۲...... دویم جواب دادے چه ،یدعوا،خان ته کلام دے اووروسته ،لمن ضره،خان ته مبتداء ده اوخبر ئی محذوف دے نواصل عبارت داسی دے،

لمن ضره اقرب من نفعه کناندعوه، یا یدعو،

ف ۳ ...... دریم جواب دادے چه ،یدعوا، بمعنی ،یقولوا،سره اودی د پاره مفعول محذوف قولا دے نوعبارت داسے ده یقولون قولا (فی القیامة)لمن ضره اقرب من نفعه کناندعوه (نوورروسته جمله مقوله دقول ده.

(مَنْ كَانَ يَظُنُّ اَنْ لَّنْ يَّنْصُرَهُ اللّٰهُ)ایت ۱۵ دا آیت مشکل ده پاعتبار د فهم.

ف ۱ ...... یا دا متعلق دے ایت ۱۳ نمبر پورے چه دوئی مشرکینوشرك کولوچه ورته وائی داشرك ولے کوے نودابه وائی چه الله م امداد نه کوی نوځکه بابا رامدد کوم نو الله وائی داپه دِغصه دے نوفلیمدُد الخ.

ف ۲ ...... دویم داچه منکرین درسالت وائی چه الله ولے د نبی علیه السلام امداد کوی نو الله وائی زهٔ ئے امداد کوم او که تے وائی ولے ،نوپه دی دَ غصه نه ورخی بلکه فلیمددبسبب نو که اول توجیه شی نو بیا، یظن، کښې ضمیر مشرك ته ،اولن ینصره کښې ضمیر مشرك ته راجع دے او که دویمه توجیه شی نویظن کښې ضمیر منکردرسالت ته اولن ینصره کښې ،ه، ضمیر نبی علیه السلام ته راجع دے،

(وَاِذْ بَوَّاْنَا)ایت ۲۶ ددی خائی نه څلورمسئلے ذکر کوی،

ف ۱ ...... تحریمات الله، ف ۲ ...... تحریمات العباد،

ف ۳ ...... نذورالله، ف ٤ ...... نذورالعباد،

(ضَامِرٍ)ایت ۲۷ ضامرهغه اوښ ته وائی چه خوراك ډیرورکوی اوخوراك سره سره منبه پهٔ وهی،

(ثُمَّ لْيَقْضُوْا تَفَثَهُمْ)ایت ۲۹ دی خائی نه پنځه اوامر ذکر کوی،

(۱)......ثم لیقضوا تفثهم (۲)......ولیوفوا نذورهم

(۳)......ولیطوفوا بالبیت العتیق (٤)......فاجتنبوا الرجس

(۵)......واجتنبوا قول الزُّور،

(وَالْبُدْنَ) ایت ۳۶ دلته نه دریم باب په دی کښی ردّ دشرك فعلی کوی،

(اذا ذکر اللّٰه) ایت ۳۵ ذکر بالجهر ناجائز دے لکه مدخل صفحه ۱/۶۵، ۱/۸٤،

۱/۱۱۱، شامی صفحه ۱/۷۷۸ مرقاة ۱/۳۵۷ ماته مسائل صفحه ۹۵

فتاوی رشیدیه صفحه ۱۲٤، فتح الملهم صفحه ۱/۱۷۱، ۲/٤۲۹

مستدرك للحاکیم صفحه ۱/۳۶۸، المقاصدالحسنة ۹۸،

(یُدَافِعُ عَنِ الَّذِیْنَ) ایت ۳۸ ربط...... ته چه مسئله د نذر بیانوے نو منجوران درسره جنگ کوی، نو دفاع بهٔ درنه اللّٰه کوی،

(اُذِنَ لِلَّذِیْنَ) ایت ۳۹ ربط ......مسئله د نذر بیانوله اوّل ، دِاللّٰه ته وسپارل خوونشوه نو اول حکم د قتال ذکر کوی چه بیا جنگ ورسره کوه،

(رَبُّنَااللّٰه) ایت ٤۰ ....(اکبر اله آبادی) شاعروائی،

رقیبوں نے رپورٹ لکھوائی ہے جاجا کے تھانے میں کہ اکبر یاد کرتا ہے خدا کو اس زمانے میں

(لَهُدِمَتْ) ایت ٤۰ اللّٰه بهٔ حق پرست هر دور کښی پیدا کول،

شیخ القرآن نوراللّٰه مرقده البصائر...... کښی لیکی،

من الدین کشف العیب عن کلّ کاذب وعن کلّ بدعیّ اتی بالمصائب

ولولا رجالٌ مُسلمون لهدمت صوامع دین اللّٰه من کلّ جانب

(صَوَامِعُ) ایت ٤۰ گرجے دنصارا اؤ دابهٔ هم ورانے شوی وے که دهغونی کښی مؤحّدین نه وے،

(وَلَيَنصُرَنَّ اللهُ) ایت ۴۰ شیخ القرآن نور الله مرقده ۱۹۸۰ء کښې ۲۷ جولائی وه
او ۱۵ رمضان وو، یولس بجے وے، د دی خائی تفصیل لے کولو نوهغه وخت
کښې یوملا ته وزارت ملاوشوے وو، بیاهغه داتا گنج بخش باندی نے حلوه
تقسیم کړی وه، اخبارونو کښې هم دا خبره راغلی وه نوشیخ په هغه باندی
ردشروع کړوبیائی وے چه یکه م خوب لیدوچه، تول لیدوان راته ناست دی
اوزه هر یو باندی رد کوم نویو کس ماته وائی چه تاهیڅوك نه پریخودو، نوبل
یو خائسته انسان ووهغه ورته وے چه چپ شه اوماته وائی شابه، په دوئی
رد کوه بل څوك خونه کوی ته خو کوه کنه،

(قُلْ يٰۤاَيُّهَاالنَّاسُ) ایت ۴۹ ربط......مخکښې انکارد اقوامو ذکرشونو اوس،
اثباة الرسالة ذکر کوی،

(وَمَآ اَرْسَلْنَا) ایت ۵۲ ربط...... کله چه ته اثباة الرسالة کوے نوشیطان به هم خپل
کار کوی(وساوس به آچوی)

(اِذَاتَمَنّٰى) ایت ۵۲ تمنّٰى په معنی دلوستلوراخی لکه عثمانؓ باره کښې راخی،

تمنّٰى کتاب الله اوّل لیلةٍ وآخرهالاقی حمام المقادر

هر پیغمبر به چه بیان کول نوشیطان به وسوسه آچوله نوخلق به درے قسمه
شول،

م ۱ ......یوقسم به خالص مؤمنان شواوهغه وسوسه دشیطان به الله لرے کړه نوهغه
بیان، په ،فینسخ الله الخ سره کوی،

م ۲ ......دویم قسم به خالص کافران شول نوهغوئی بیان، په، والقاسیة قلوبهم الخ
سره کوی،

۳..... دریم قسم به مذبذبین شول نو الله د هغه بیان ،په، لیجعل الخ سره کوی بعض خلق دلته روایت ذکرکوی چه نبی علیه السلام سوره نجم وائیلو نو دا آیتونه (افرء یتم اللّٰت والعزّٰی ومنٰوة الثّالثة الاُخرٰی) ئے وائیل نوشیطان د نبی علیه السلام په ژبه جاری کړل(تلك العرانیق العلٰی)او دوغاړو واله دی (وانّ شفاعتهُنّ لتُرتجٰی) امید کولے شی خو دا روایت صحیح نه دے دځو وجوه نه،

۱..... اوله وجه داچه سورة نجم نزول کښی ۲۳ اوسورة حج ۱۰۳ دے نو الله ولے ۱۸ کاله وروسته جواب وکړو،

۲..... دویمه وجه داده چه سورة نجم مکه کښی راغلے وو او سورة حج مدینه کښی نازل شوے دے او رد ئے مدینه کښی کولو،

۳..... دریمه وجه داده چه سوره حاقه ٤٤ کښی وائی،

ولوتقوّل علینابعض الاقاویل لأ خذنامنه باالیمین ثمّ لقطعنامنه الوتین،

٤..... څلورمه وجه داده چه سورة اسراء ۷۳ کښی وائی،**ولولآان ثبّتنك لقدكدتّ**، نو الله وائی مامضبوط کړے ئے نو څنګه بیاددی پهٔ ژبه شیطان جاری کړه،

۵..... پنځمه وجه داده چه که دارنګه وی نو بیاخو وحی محفوظه نه شوه،

٦..... شپږمه وجه داده چه دی روایت باندی امام رازیؒ وائی وماقال المفسرون فهومردود،دارنګه تفسیر خازن زادالمسیر او علامه قرطبیؒ،امام کاظمؒ او احکام القرآن کښی ابن عربیؒ پری رد کوی او ګوره ده لکه نبی علیه السلام خلاف ولے جوړیدے لکه دلته وائی،دارنګه دهرمؤحدخلاف به ولے جوړیږی،

(وَاِذَاتُتْلٰی عَلَیْهِمْ)ایت ۷۳ ربط ـــــ ته چه کله رد دشرك کوے نو دا په قرآن باندی کېږی خو کوره دلته حالت ذکر کوی چه تا په منبر ناست نے قرآن درسره دے قرآن بیانوے نو ستامقابل به څه کوی، کله چه قرآن بیانوے نو داسے نه 5
وی چه ستر کے دی پتے کړی وی بلکه حلقوته به گورے چه څوك دی اونه وهی نو که پوهیدے چه چانیت راته خراب دے نوته به وائے چه ایماندارو الله قرآن کښی فرمائی که چه کله کافرته قرآن بیانیږی نوتندئی به نی تیروه کړے وی نوهغه مخالف به زرخپل تندئی په لاس سموی چه څوك م اونه گوری بیابه ته گورے چه څوك لاس درته اوږنه کړی،نودی به اراده کړی وی تاته به وائی نیم پوره دے ،بس کړه اوقرآن به درنه آخلی نوته به زروائی چه ایماندارو ،الله قرآن کښی فرمائی،

يكادون سيطون باالّذين يتلون عليهم آياتنا

نودے به زر لاسونه په سینه بند کړی تاته به وائی،وایه جی ،وایه جی، وایه کنه مونږناست یوجی، کله چی دی اوتړلو،نواوس نی په سینه سینه کښی واهی نوورپسے ،قل افأنئبكم بشرمن ذالكم النار، گوره مفرد ذکر کوی متعلقات گټراوځی،لك النار ، فيك النار،عليك النار،منك النار نوپه سینه سینه کښی اوواهه دا قرآن درته چل ښائی،

(يَآ يُّهَاالنَّاسُ)ایت ۷۳ ربط کله چه دی ورسره مخکښی کاراو کړونواوس شروع شه،

(لَنْ يَّخْلُقُوْاذُبَابًا)ایت ۷۳ دا مچ نی ولے ذکر کړوجواب...... داخکه چه دے ناقص الخلقة دے ،د دی پردے اوبانړه نیشته(دبانړواوپردوسره د ستر گوصفائی

کیږی او ګرده بره بشکته کوی او دا ګرده بیاسترګو کښی اوبه شی او او سکو په شکل کښی راوځی،علامه ابن قیمؒ ذکر کوی چه په سترګو کښی ۱۵۰ پردے دی،اوهره پرده خپل کار کوی)

او ګوره د مچ دا بانړهٔ اوپردے ولے نیشته داځکه چه دمرئی نرئی ده،نووزن برابرولو د پاره ئی داورنه کړو او دی ځائی باندی اللّٰه ورته دوه خپے ورکړے دهغوئی سره سترګو صفائی کوی (لکه مچ ته چه وګورے)او ګوره څنګه لکه دامچ دے دارنګه منجورهم دے،التامه نامی کتاب کښی ملاعبدالمؤمن لیکی (دا یوتوقی ملاوو،نزهة الخواطر کښی دهغه حالت ذکر کوی)هغه په هر یولفظ باندی الف لام داخلوی اویوه معنی دهغه کوی نوهغه وائی، البیګم فساد درپرده،الکتوال(تهانیدار)نمونه ملك الموت القاضی میخ درګل (ختهہ کښی)النواب مجموع د تغافل ،الوکیل متجهددروغ ،الزیارت بهانه ګاه فسق،المنجورمګس بے حیا،

لکه مچ ناقص الخلقة دے درنګه دبهٔ هم وی، دامنجوران چابهٔ خپه ماته وی چابهٔ پوزه نه وی،نوچه بابا جوړول کولے نوهغه به ئی جوړ کړے وے،

دارنګه مچ صبائی وختی پاسی او ګنړ، ګنړ کوی،دغسی دے هم سجروختی پاسی درګاه کښی ناست وی او ګنړ، ګنړ کوی، مچ چه چاکره او سپری دهغه نه غله کوی،دارنګه دامنجورهم وی،او څنګه مچ سخه ځائی ته ځان رسوی دغسی مجنورهم چرته سخه ځائی وی هلته به ناست وی،

(لَقَوِیٌّ عَزِیْزٌ)ایت ۷۴ مخکښی اووے،ضعف الطالب والمطلوب،طالب هم کمزورے دے اومطلوب هم ،نودادوه صفتونه قوی او عزیز دهغه مقابله کښی

ذکر کوی قوی صفت دطالب مقابل کښي **ذکر کوی** یعنی قوی علی الطالب او عزیز دمطلوب مقابلك کښي **ذکر کوی**،

؟؟؟؟؟؟

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة المؤمنون

مکی سورة دے په نزول کښې ۷٤ پس د سورة انبياء نه نازل شوے دے

روابط السورةالمؤمنون

۱......مخکښې هغه صفات ئې ذکرکړل چه هغه نه تخليه پکاروه يعنې خان پاکول نودی کښې هغه صفات ذکر کوی چه هغه سره تحليه خان خائسته کول راځي،

۲......مخکښې رد د شرك وشومکمل نودی کښې اثباة التوحيدباالأ دلة ذکر کوی

۳......مخکښې ردد شرك فعلي وو،نودی کښې ردد شرك اعتقادی کوی،

٤......مخکښې زيات بيان دعقائدو وونودی کښې زيات بيان د اعمالو کوی،

٥......مخکښې اوړے ،ان زلزلة الساعة شیءٌ عظيم ،نودلته هغه اعمال ذکر کوی چه قيامت کښې فائده ورکوی،

٦......مخکښې اوصاف دمشرکينوئے ذکر ل ۷۲ کښې نودی کښې اوصاف دمؤمنينو ذکر کوی،

۷......مخکښې وائيلي وو ٤٨ کښې،وکأين من قرية امليت لهاالخ،نودی ٥٥ کښې وائي .أيحسبون انّمانمدهم ...... چه څرنګه م هغه ته مهٰلت ورکړے وو ،دارنګه دوئی ته هم مهلت دے،

۸......مخکښې ايت ۷۲ کښې ئے وائيلي وو،

تعرف فی وجوه الّذين کفروا المنکر، مخ ئے تريوۀ کړه قرآن پری بد لګيدو

نودی سوره ایت ۱۰٤ کښې وائي،تلفح وجوههم النار. چه جهنم کښې به وریت شي اوپرسیرې به،

۹......محکمې مسئله د توحیدوه نودی کښې ادله په اثباة التوحید،

۱۰......محکمې نفی د دلائلو وشوه مشرکینو نه چه دلائل ورسره نیشته نودلته ادله دمؤحدینو ذکر کوی،

امتیازات السورة المؤ منون

۱......دا سورة ممتازدے په بیان دحالت د جهنیمانو،اخسئوافیها،

۲......دا سورة ممتازدے په بیان دهغه ځائ چه عیسی علیه السلام او مورد عیسی علیه السلام ته ئے ورکړے وو،وأوینٰه الیٰ ربوةٍ ذات قرارٍوّمعینٍ،

۳......دا سورة ممتازدے په بیان دهغه وني چه طورسیناء کښې راووتي ده،

٤......دا سورة ممتازدے په بیان د فائدے دزیتون تیل، وصبغ للاّ کلین،

دعوی السورةالمؤمنون

اثباة التوحید بالأ دلة الثلثة(عقلی،نقلی،وحی)اورددشرك فعلی اواعتقادی،

خلاصة السورة المؤمنون

اول اوصاف دمؤمنانوذکرکوی بیا ۱۲ کښې دلائل عقلی باثباة التوحید بیانوی بیاایت ۲۳ نه دلیل نقلی باثباة التوحید،اوبیا ایت ۷۸ [illegible] عقلیه بالزام المشرکین ذکرکوی،

حل مشکلات السورة المؤمنون

(عَنِ اللَّغوِ)ایت۳دی معنی ابن جوزی ذکرکوی ای عن الشرك ا[illegible] جوزی [illegible]

سړے ووچه کله وفات کیدو، نو وصیت ئے و کړو چه زماد قلمو نو بوره جمع کړی ده زه چه کله مړ شم نو ما ته دغسل اوبه هغه سره ګرمے کړئ، نو پس د مرګ ئے ورته اوبه هم ګرمے کړے او هغه بوره بچت هم شوه،

(اَلَّذِيْنَ يَرِثُوْنَ) ایت ۱۱ میراث لفظ ولے راوړی، جواب ...... دا خکه چه میراث باندی شفعه نه کیږی نو تا ته هم خوف نیشته، تاباندی هم څوك شفعه نشی کولے،

(وَلَقَدْخَلَقْنَا) ایت ۱۲ دلته نه ادله عقلیه باثباة التوحید بیانوی،

(اَرْسَلْنَانُوْحًا) ایت ۲۳ ربط ...... هر کله مخکښی ادله عقلیه باثباة التوحید وو، نو اوس ادله نقلیه باثباة التوحید بیانوی،

(يٰٓاَيُّهَاالرُّسُلُ) ایت ۵۱ ربط ...... کله چه عقیده دی صفاشوه نو خوراك هم صفا کوه (یامخکښی رددشرك اعتقادی وشو نو اوس رد دشرك فعلی کوی،

(وَلَانُكَلِّفُ نَفْسًا) ایت ۶۲ ربط...... مخکښی ۶۱ کښی ئے اووے چه نیکئی ته منډے وهی نو دا به څوك کوی، دا ګران کاردے نو دلته جواب ولانكلف ...... الخ

(تَهْجُرُوْنَ) ایت ۶۷ دا دهجرنه په معنی د پریخودلو، او دهجرنه په معنی د بدرد وائیلو راځی،

(وَهُوَالَّذِيْٓ اَنْشَاَ) ایت ۷۸ دی ځائی نه ادله عقلیه الزامیه علی المشرکین ذکر کوی

(قَلِيْلًا مَّا تَشْكُرُوْنَ) ایت ۷۸ ګوره،، قلیلاً،، ئے راوړو، او بیا تنوین د پاره د تقلیل ئے راوړو، او قلیلاً ما کښی ماسره نورهم کلام کښی تاکید راوستو نو مطلب دا دیر کم شکر ایستونکی دی،

(رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِيْ) ایت ۹۴ حدیث کښی راځی نبی علیه السلام وائی،

اذا اردت بقوم سوء فاقبضني اليك غير مفتون(نه کمزورے شوے) نو دلته هم فتنة معنی کمزورے ده،

(تَلْفَحُ)ایت ۱۰٤ دنیا کښې څه حالت وونو حج ایت ۷۲ او مدثر ایت ۱٦ کښې بیان شوے وونو دنیا کښې خوني هغه حال وونو آخرت کښې ئې حال او ګوره،

(اِخْسَئُوْا فِيْهَا)ایت ۱۰۸ (کوری شي) خلق سپي ته کوری وائي دا خکه ورته کوری وائي چه دنیا کښې ئې د سپو کار کړے وو ،مؤحدینو پسے غپیدل هغه یو سالك وائي

عرفی تو میندیش زغوغائی رقیبان آوازی سگان کم نکند رزق گدارا

(لَا يُفْلِحُ)ایت ۱۱۷ ،اول د سوره کښې وائیلي وو ،قدافلح المؤمنون،نو دلته وائي لایفلح الکفرون،

(وَقُلْ رَّبِّ اغْفِرْ)ایت ۱۱۸ ،آخر کښې داوائي داسے نه وی چه ته وائي مادیر کار وکړونو آخر کښې استغفار وکړه،

بسم اللهِ الرحمٰن الرحيم

سورة النور

سورة نورمدنى سورة دے په نزول كښى ۱۰۲ پس دسورة حشرنه نازل شوے دے

روابط السورة النور

۱ ...... مخكښى هغه صفات ذكر كړه چه سړے په خائسته كيږى نو دلته هغه اوصاف ذكر كوى چه سړے په سخه كيږى نو ځان نه ئے لرے كړه دى وجے ورپسے راوړو،

۲ ...... مخكښى صفائى دانبياء بيان شوه نودى كښى صفائى دعائشهؓ بيانوى،

۳ ...... مخكښى يوقسم صفات د تزئين ئى ذكر كړه نودى كښى نور صفات بيانوى د تزئين د پاره،

٤ ...... مخكښى دنوح عليه السلام د بى بى تباهى ذكروشو،نودى كښى دنبى عليه السلام د بى بى صفائى ذكر كوى،

۵ ...... مخكښى آخر كښى اووے ،لااله الاهورب العرش الكريم ،نودى كښى امثله د پاره د وضاحت د مسئلے،

٦ ...... مخكښى آخر كښى اووے ،انه لايفلح الكفرون ،نودى كښى هغه اخلاق بيانى چه هغه كافروسره وو ،نه مؤمنانوسره،

۷ ...... مخكښى سورة اوّل كښى وائيلى وو ،قدافلح المؤمنون،نودمؤمن ښه صفات هلته وو،نوښه صفات دلته دى،

۸ ...... مخكښى آخر كښى مسئله د توحيد،ومن يدع مع الله الٰهاآخر لابرهان له به

چه هیڅ دلیل و رسره نیشته نودی سورة کښې اثباة التوحیدباندی ادله ذکر کوی چه اثباة التوحید باندی ادله شته،

امتیازات السورة النور،

(۱)...... دا سورة ممتازدے په بیان دحکم دهغه چا کښې چه پاکدامن ئې بدنام کړل

(۲)...... دا سورة ممتازدے په حکم د زانی باندی،

(۳)...... دا سورة ممتازدے په حکم دهغه چاچه پاکدامن ئے بدنام کړل، ولاتقبلوالهم شهادةً ابدًا (محکمې چه کوم داشان ذکرده نوهلته ممتازدے په حکم فجلدوهم ثمانین جلدة سره)

(٤)...... دا سورة ممتازدے په ذکرد دفعاتو په هغه چاچه پاکدامن ئې بدنام کړل

(٥)...... دا سورة ممتازدے په حکم دنهٔ ئے لیدوسرو ښځوته،

(٦)...... دا سورة ممتازدے په نهٔ ئے لیدود ښځوسرو ته،

(۷)...... دا سورة ممتازدے په ذکرددرے اقسامودخناورو په ایت ٤٥ کښې،

(۸)...... دا سورة ممتازدے په بیان دآداب سبعه لدفع الفحشاء،

(۹)...... دا سورة ممتازدے په صفائی دعائشهؓ باندی،

(۱۰)...... دا سورة ممتازدے په امثله ؤ دتوحید،اللّٰه نورالسموت ......الخ باندی،

(۱۱)...... دا سورة ممتازدے په اصول سته لبراءة الصحابة باندی،

دعوی السورة النور

بیان دهغه امور چه په هغه دفع د فحشاء راځی یعنی دبے حیائی دراوزے بندوی د دی وجے نه حضرت عمرؓ کوفے والاته خط لیکلے وو،

کتب عمر الی اهل الکوفة ان علموا نساء کم سورة النور ،او دا رنګه هلکانو ته وښائی چه ځان د بے حیائی نه بچ کړی،

خلاصة السورة النور،

په دی سورة کښی اول مبادی سبعه ذکر کوی یعنی اووه لارے چه په هغه انسانان بے حیا کیږی نو هغه لارے بندوی،

او څلور قوانین ذکر کوی دپاره ددفع الفحشاء،

(۱)......اول قانون په ایت ۲ کښی چه زنا کار سړے او ښځه سل(۱۰۰) درے اوواهی ولاتاخذ کم بهما رافةٌ فی دین الله، ځکه چه ظالم سره دی نرمی و کړه، نو معاشره دی ګډه وډه کړه او دا دمعاشرے تباهی ده،

(۲)......دویم قانون په ۳ کښی چه زنا کاره او مشرك سړے یو ځائی کیږی خو ګوره دلته آیت کښی زنا کاره او مشرك سره یو ځائی کړو ،دادی وجے نه چه لکه څرنګه دمشرك الله نه وی معلوم دا رنګه دزنا کارے ښځه خاوند نه وی معلوم دا ځکه یو ځائی کیږی چه سړے په کوم مجلس کښی کیناست نو دهغوئی نه دے

یو شاعر وائی

کند هم جنس به هم جنس پرواز کبوتر با کبوتر باز با باز

او سه پورے کونتره چا باز سره نه ولیده، پښتنه هم وائی چه د بل کلی دله نه پیژنے نو خپل کلی دله نه ئی او پیژنه، علیؒ یو خل کوفے ته لاړ و نو تقریر ئے کولو په هغه کښی او وے،

یااهل الکوفة قدعلمناشرار کم من خیار کم قالو کیف ومالك الاثلثة ایام
قال معنا شرار،وخیارفانضم خیارناالی خیار کم وشرارناالی شرار کم،
(نظم الدر کښې البقاعی ذکر کوی) حدیث کښې هم راځي نبی علیه السلام
والي،الرجل على دين خليله فلينظر احد كم من يخالل،
(چاسره دوستي وکړی)

عائشهؓ نه هم یوښواشعارمنقول دی هغه وائی

عن المرء لاتسئل واسئل عن قرینه	فكل قرين بالمقارن تقتدی
فأن کان ذاخیرٍفقارنه سرعة	وان کان ذاشرفجانبه تهتدی

پښتنه هم وائی دمینې یار سنده وی،

۳)......دریَم قانون په ٤ کښې چه په پاکدامنو بدنامه مه لګوئی، پاکدامن مه بدناموه اوپه دی بیا دفعے وروسته ذکر کوی،

٤)......څلورم قانون په ٦ کښې چه که خاونداوښځه په مینځ کښې فساد راشي چه په یوبل بدګمانه شي نوګواهی به کوی،اوجدابه شي داچه وکړی نوقتل وغارت نه به محفوظ شي ځکه چه ښځه اوخاوندپه مینځ کښېفسادراشي نوقبائل وجنګړی،

یوجماعت کښې چه فسادراشي نوبیا هغه ورانیږی،

آداب سبع للدفع الفحشاء،

هر کله چه عائشهؓ باندی تهمت ولګیدو،نوالله سورة النور،راولیږلولکه حدیث افك کښې چه څنګه راځي، اووه آداب دا دی،

۱)......اوله قاعده اوادب په ایت ۲۷ کښې،

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ الخ
عبدالله بن مسعودؓ چه به خپل کورته
چه د بل کورته به بے اجازته به نه ځی،
هم راتلو نوغاړه به ئے تازه کړه چه خوك بے پرده نه وی،
او داحکم ئے صادر کړو ځکه چه شیطان وسوسے آچوی چه فلانی کړه
لاړشه لرے جینکۍ وګوره، سترګے به دی خړے شی کنه،
نو الله سدباب او کړو، شیطان حیران شو نواوس به وائی چه پرېږده مړه
بسترو ده پردے چرته دی پرده ئے راته شروع کړه نو،
اوس به خوانان لمسوی چه لاړه کښې ودرېږه جینکوته ګوره راګوره،
نواوس به ددیوث کله سکول سره ولاړوی کله کالج سره ټول عمر به ئے
داکاروی نودی د پاره،

(۲).....دویمه قاعده اوآدب په ایت ۳۰، قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ،
چه مؤمنان دِ نظرتیټ کړی خوداماده صحابهؓ کښې وه هغوئی په عمل وو،
چه کله صحابه په رُوم جنګیدهٔ نورومیانواووے چه فتح خومومی دوئی خودا
چل به او کړو چه جینکۍ به ورته خانسته کړواوپه چهتُونو به ئے کینوو
نوصحابه به دهغوئی په تماشه شی ځکه چه ډیروخته ئے خپل کورته ندی لاړ
اومونږه به ئی قتل کړو، صحابه چه خبرشو امیرراجمع کړل اوورته تقریرئی
کړوورته اووے،
اسمعوواطیعواقال الله تعالی قل للمؤمنین یغضوامن ابصارهم،
صحاباؤ دا واوریده اوپه ملك ئی حمله او کړه، ملك فتح شو صحابه چه واپس
راتلل نو یوبل نه ئی تپوس کولو چه داخار خوچهته وو، دومره پته ورته نه وه

دصحاباو کرامو داحال وو،

دارنگه محمدبن قاسم رحمة الله علیه دراجاداهر ښځې ته نے وے چه ماپسے وروستوراخه،داسے نه وی چه زما نظردرباندی پریوځی

کله چه الله دینه هم منع وکړه نوشیطن بیاحیران شو چه دا لارهم بنده شوه شیطان خوډیرحرامی جرنیل دے نواوس یې جینئ اولمسوله چه لړخودی هلك ته وګوره خومره خائسته هلك دے خائسته باډی یے ده کلب فیشن نی دے ،نوالله ددی هم سدباب اوکړواودی د پاره یے حکم راولیږلو او هغه دادے،

(۳)......دریمه قاعده اوادب په ایت ۳۱ کښې قُلْ لِّلْمُؤْمِنٰتِ يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ دلته ګوره منع کوی،

بل طرف ته نبی علیه السلام عائشہؓ ته وائی راشه جبشوتیراندازی وګوره نودلته ولے ګوری،

جواب ......محدثین ګنړ جوابونه کوی ،یوجواب داهم کوی چه دا کتل جهاد مقابلے لیدودپاره وو ،نه هغه کسانولیدوپه طورنودی آیت کښې وائی چه نظرونه ټیټ ساتئ،اوس شیطان حیران شوچه اوس څه وکړم،دالارهم بنده شوه نواوس وائی راشه جینئ ته وسوسه وآچوه نوورته وائی یاجینئ چه دومره خائسته کپړے دآچولی دی دا خائسته غاړه دی ده داڅادرلړوران کړه ویجاړ کړه چه خلق خودی لړفیشن اوګوری کنه په ځپو کښې پانړایے آچولی دی لړغونده شړنګ ورکړه نوددی سدباب کوی،

(٤)......څلورمه قاعده او آدب په ایت ۳۱ کښې چه خانونه پټ کړئ اوداهم نه چه

خان دی پټ، کړے وی خو په برقعه دورته ګل کاری کړی وی،
یا په پانزیب زور کوے دشعیب علیه السلام لورچه قرآن صفت ذکر کوی نو
وائی ،فجاءته احدهماتمشی علی استحیاءٍ، هان یو خبره ده،الالبعولتهن الخ
خاوندته خان خاسته کړه نو داچه ګرځے په کور کښی به دغوجلے مؤړی
وی سخه بوئی به ترے خی زړه براستن اوچه باهرځی نو دا قسمه قسم
خوشبو یانے، عطرونه لګولی به وی کله چه دالارهم بنده شوه نوشیطان
بیاحیران شو ،نوچه دا لارهم بنده شوه نواوس یے وادہ هلکانوته وسوسه
آچوی چه یا سرپه،وروڼرو خودِ هسے وادونه کړی دی دستاغم چرته دے
غم دی نه کوی دارنګه جینئ ته وائی چه په ستاخوعمره خدمتونه کوی،
ترکومه به ناسته وے داغم خو ورسره نیشته چه کوردرته آباد کړی نواوس
بهٔ ئے بدکاری ته لمسوی دارنګه به وائی چه لړه اوخه چکراووهه نوالله د
دی په،

(۵)......پنځمه قاعده او آدب سره سدباب اوکړو په ۳۲ کښی،

وَأَنكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنكُمْ (ایامٰی جمع دایم ده امام رازیؒ وائی،
الأیم کل ذکرلاانثٰی معه وکل انثٰی لاذکرمعه)یے واده والاؤ ته وادونه وکړئ
دانه چه کوژدن ورته وکړے اودکښې آوازپه وکړے اوبیاواده ورته نه کوے
خمونړه یوملګری ووهغه وائیل چه دګرمی موسم ووزمامور ،پلارخبرے
کولے مورمی ورته وائی چه دی هلک ته واده کول پکاردی پلار می ورته
وائی چه خپله داوګټی نوواده به ورته وکړم ،بیامورمی ورته اووے چه دا
کورکښی ګټئی ده،دا به ذبح کړونوداخبرے ئی کولے ،اوبیائی نورے خبرے

شروع کړی ما ورته انتظار کولو چه بیا به دواده خبره وکړی آخرم ورته اووے چه یے بے هغه دکتبئی خبره بیا اوکړئ پلار راته راپاسیدو چه ستا داسے داسے کړم، ته تراوسه بیدار نے ماخان غلے کړو، نوقرآن هم اووے چه لوړانوته واډونه وکړئی دالارئے هم بنده کړه شیطان بیاراغلو، اوس غلام ته وسوسے آچوی چه ته خوټول عمر دهغه شان ئے نهٔ دوادهٔ شته نه درته کوی خودٔ مالك جینکوته ګوره نودی نی په

(٦)......شپږمه قاعده او آدب سره سدباب وکړوپه ۳۳ کبنی،

فَكَاتِبُوْهُمْ اِنْ عَلِمْتُمْ فِيْهِمْ خَيْرًا، کله چه دالارهم بنده شوه نواوس جینئی ته بله وسوسه آچوی چه لړچکراوواهه، بازارته لاړه شه زره آزاد کړه،نوددی هم قرآن کریم سدباب کوی په،

(٧)......اوومه قاعده او آدب سره ۳۳ کبنی وَلَاتُكْرِهُوْا فَتَيٰتِكُمْ عَلَى الْبِغَآءِ اِنْ اَرَدْنَ،

چه جینکئ دکنجرتوب خانی ته مه لیږئی،

دارنګه‌دی سورة کبنی یوخواصول ذکر کوی،

الاصول الستّة لبراء ة الصحابة چه الزام لګوی په صحاباؤ او پاکدامنو،

(١)......اول الزام بهٔ منافق لګوی دادمنافق کاردے په ١١ کبنی

اِنَّ الَّذِيْنَ جَآءُوْبِالْاِفْكِ عُصْبَةٌ،

(٢)......دویم داچه دٔمنافق صفائی مه کوه داذکر کوی په ،

لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ مَّااكْتَسَبَ مِنَ الْاِثْمِ سره،

(٣)......دریم داچه صحابه په خان قیاس کوه لکه په خان تهمت نشے برداشت

کولے،

دارنګه په صحاباؤ خنګه برداشت کوے حدیث کښی هم راځی،

اذاظهرت البدعة وشتم اصحابی فعلی العالم ان یظهرعلمه فمن لم یفعل فعلیه لعنة الله والملئکة والناس اجمعین(اصول السنة ٣٤)

او داذکر کوی په ١٢ کښی ،لولااذسمعتموه۔ سره چه تاسو ولے نه وائیل چه ام المؤمنین پاکه ده،

(٤) څلورم داچه که څوك په صحاباؤ الزام لګوی تاسو وائی مانګون لنا په ١٦ کښی

(٥)...... پنځم داچه تاسو صحاباؤ باندی الزام لګوئی داڅه واړه خبره نۀ ده،ایت ١٥ وَتَحْسَبُوْنَهٗ هَیِّنًاوَّهُوَعِنْدَ اللّٰهِ عَظِیْمٌ،

(٦)......شپږم داچه هغه جماعت رکن نشے چه صحاباؤ باندی الزام لګوی د اذکر کوی په ١٧ کښی یَعِظُکُمُ اللّٰهُ اَنْ تَعُوْدُوْالِمِثْلِهٖٓ اَبَدًا،

حل مشکلات السورة النور

(سُوْرَةٌ اَنْزَلْنٰهَا)ایت ١ ،اشکال هرسورة چه نازل شوی دے احکام ئے فرض دی نودلته دا ولی ذکر کوی،

جواب ...... د دی وجه دا ده چه داهغه احکام دی چه نفس ئے خلاف کوی نودائے تاکید د پاره اووے،

(اَلزَّانِیَةُ)ایت ٢ دا اول قانون چه زناکاره ښځه او سړے سل درے اوواهئ ،او نرمی ورسره مه کوی،

(لَایَنْکِحُ)ایت ٣ زانیه اومشرك یوځائے ذکر کوی،

(تفصیل خلاصة السورة کښې تیرشوی ده اوهغه تفصیل دلته هم ذکر کولے شي)

(وَلَا تَاْخُذْکُمْ بِهِمَارَاْفَةٌ) ایت ۲ نرمي به نه کوے خکه چه دا کارد یو خل ندے کړے بلکه ډیر خله ئې کړے دے دی وجے نه نرمي اونه کړے .خکه چه د الله نوم غفاردے اوستاردے .الله په ډیرخله پرده راوستی ده اودے بیا هغه جرم کوی

(اَلزَّانِيْ لَايَنْكِحُ) ایت ۳ دلته دویم قانون چه زناکارسړے او ښځه به یوځائي کیږی

(وَالَّذِيْنَ يَرْمُوْنَ) ایت ٤ دلته دریم قانون چه په پاکدامنو بدنامه مه لګوي.

(وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُوْنَ) ایت ٤ صحاباؤ بدی مه وایه،مونږ وایو.

نیست مدح ایشان بجز مدح رسول طعنه برایشان خصلت مرد جهول

که تے وائی چه تاریخ لیکلی دے نومونږه وایو،

نیست جز افسانه تاریخ وطن انچنین تاریخ درآتش فگن

مودودی وائی چه عائشه رضی الله عنها زبان درازه وه،

(معاذالله ،لعنة الله علی المفترین والمکذبین) ددی ځائی نه دفعے په هغه چاچه په پاکدامنو الزام لګوی،

(۱)......واولئك هم الفاسقون،ایت ٤

(۲)......له عذاب عظیم،ایت ۱۱

(۳)......افك مّبين،ایت ۱۲

(٤)......هم الکٰذبون،ایت ۱۳

(٥)......وهوعندالله عظیم،ایت ۱٥

(٦)......لعنوافی الدنیا،ایت ۲۳

(۷)......ولهم عذاب عظیم،ایت ۲۳

دنیا کښې سزاء سخته داده چه خپل زوئي (عبدالله بن ابی بن سلول)

ته ودروول او ورته وائیل ئې، حتی تقرانك ذليل ورسول الله عزيز،

(وَالَّذِينَ يَرْمُونَ) ایت ٦ دلته خلورم قانون چه که دخاوند او ښځه په مینځ کښې فساد

راشي نو ګواهي به کوي،

(يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ) ایت ٦ ګواهان به نیسي یو سړے نبی علیه السلام ته راغلو چه زه

به یو سړے خپلے ښځےسره او ګورم، بیا به زهٔ څلور ګواهان لټوم، نونبی علیه

السلام ورته وکتل، صحاباؤ ته ئې اووے داو ګوری څومره غیرتمند دے،

واناغیرمنك والله اغیرمنی، دارنګه حدیث مشکوٰة صفحه ٢٨٦ کښې وګوره،

(أَرْبَعُ شَهٰدٰتٍ) ایت ٦ دهریان اعتراض کوی چه ستاسو په دین کښې څلور ګواهان

دی ته به ښځے سره سړے او ګورے بیا به ګواهان لټوے

جواب..... مونږ ورته وایو چه دومره غیرتمندخووے کنه، بے وقوفه ددهریانو بادشاه

،،مَاني،، اووے چه فساد اوزنا دښځو ته جائیدادور کولو ته راځي، نودا ئې بند

کړو چه څهوخت تیریدو ملك تباهي ته روان وو، نویوبل ولګیدوهغه ئې قتل

کړو بیا په بل بادشاه مزدك راغلونوهغه اووے چه فساد دزمکه اومال وغیره

تقسیم ته راځي نو اشتراکیت به راولو، نواشتراکیت راغلونوچاچه کارکول

هغوئي کاروبار پریخودو چه مونږ څه ته کارو کړو، نوملك ویران شو،

اوس ټول اسلام ته مجبوره دی،

(وَيَدْرَأُ) ایت ٨ ښځه به هم ګواهي کوی ځکه بیا قتل وغارت جوړیږی، شیطان په

اوبوتخت کیښودو، نوانتهرویوئی آخیسته یو ګلهٔ شیطٰن ورته اووے چه ما

ښځه اوخاوند اوجنګول نوشیطان هغه ځان سره په تخت کینولو،

دی خائی پورے خلور قوانین ئے بیان کړل تمهید د پاره چه عائشهؓ باندی تهمت لګیدلے وو.

ګوره مریم علیه السلام باندی هم تهمت لګیدلے وو. نو صفائی ئے بچی وکړه موسی علیه السلام باندی تهمت اولګیدو. نو کاڼړی صفائی او کړه.

او چه کله عائشهؓ باندی تهمت لګیدلے وو. نو الله جل جلاله، سورة النور، راولیږلو (د برائی سورة)

(اِنَّ الَّذِيْنَ جَآءُوْ بِالْاِفْكِ) ایت ۱۱ د دی خائی نه عائشهؓ ام المؤمنین د تهمت بیان کوی خبره داسے وه چه د نبی علیه السلام دا قانون وو، چه هر جنګ ته به ئے خان سره بی بی بوتله، کله یوه بی بی او کله بله نبی علیه السلام چه کله غزوه بنی مصطلق ته تلو، نو خان سره ئے عائشهؓ روانه کړه. اشکال راځی چه د پیغمبر ﷺ معاذالله دومره شهوت وو، چه خان سره ئے بی بی بوتله

جواب ...... دا اصل کښی دامت آسانتیا د پاره نبی علیه السلام کول چه که جهاد وی هم او د پردے انتظام وی، نو بیا بوتلے شی نبی علیه السلام ډیره آسانتیا وښودله یو خل حبشو لوبے کولے نبی علیه السلام عائشهؓ ته اووے چه راشه د حبشو تماشه او کړه، عائشهؓ راغله او د نبی ﷺ په اوګه ئے زنی لګولی وه، او تماشه ئے کوله دا ګوره د محبت آواز وو.

عائشهؓ نبی ﷺ سره مینه وهله، دا څو مره عجیبه سیرت وو، عائشهؓ وائی، زه د نبی علیه السلام په نورو بیبیانو په لس درجو بهتره یم.

(لکه سو ملی درّمنثور کښی ذکر کړی دی)

(۱) ...... اوله وجه چه د نبی علیه السلام نورے بیبیانے کونډے وے اوزه صرف باکره

(پیغله) وم.

(۲) دویمه وجه داچه زمامور پلار دواړو هجرت کړے وو اود نورو بیبیانو یا پلار هجرت کړے وو او یا مور.

(۳) درېمه وجه دا چه ما باندی تهمت اولګیدو نو برأت آسمان نه راغلو.

(٤) څلورمه وجه داچه زما تصویر د ریښمو په کپړا کښی جبرائیل علیه السلام نبی علیه السلام ته راوړے وو، چه دا ستا بی بی ده.

(٥) پنځمه وجه داچه ما اونبی علیه السلام به یو لوښی نه لمبل سوا د نورو بیبیانو نه

(٦) شپږمه وجه داچه زه دنبیؐ مخے ته به پرته وم او هغه به مونځ کولو.

(۷) اوومه وجه دچه نبی علیه السلام سره کله بی بی وه نو وحی به نه راغلی سوا زما نه.

(۸) اتمه وجه داچه نبی علیه السلام زما په غیږه کښی ساه ور کښی ده.

(۹) نهمه وجه داچه نبی علیه السلام وفات کیدو هغه شپه زما نمبر وو.

(۱۰) لسمه وجه داچه نبی علیه السلام زما کور کښی ښخ شوے دے.

اصل واقعه دا وه چه نبی علیه السلام غزوه بنی مصطلق کښی عائشهؓ خان سره بوتلی وه، او دنبی علیه السلام داهم عادت وو، چه کوم ځائی نه به نے سفر کولو نو خان پسے وروستو به نے یو کس پریخودو، دی د پاره چه که چا نه څه پاتے شوی وی هغه را واخلی، او بل دنبی علیه السلام داعادت وو چه سحر وختی به یو ځائی نه تلو، ځکه چه دی کښی نبی علیه السلام امت ته خیر دے، نو عائشهؓ وائی چه زه قضاء حاجت ته لاړم نو هلته زما هار وشلیدو. نو ماد هار مرئ لټولے، په ما ناوخته شو، تردے چه قافله مانه لاړه، هغوئی دا

گمان کړے وو، چه عائشهؓ کجاوه کښې ناسته ده نو کجاوه هغوئی په اوښ بنې ده، عائشهؓ چه راغله قافله نه وه نو هلته څملاسته نبی علیه السلام دعادت مطابق صفوان بن المعطل السلمیؓ صحابی پاتے کړے وو نو کله چه رڼا شوه نو چونکه صفوانؓ، عائشهؓ وړو کتوب (بچپن) کښې لیدلې وه نو اوس ئے چه ولیدله نو وی پیژندله، انالله وانا الیه راجعون، ئے اووے، عائشهؓ وائی ما داوا واوریدل، او دی نه وروسته هغه ماسره یوه خبره هم نه ده، کړې نوزه راپاسیدم ما ته صفوانؓ اوښ کینوله او زه په کجاوه، کښې کیناستم او مونږ قافله پسے ورسیدو، نو منافقینو دا تهمت ولګولو چه دوئی سره کښے ذوخته نه لاروه عائشهؓ خان پاتے کړے وو، نبی علیه السلام پریشان کړو، او عائشهؓ ناخبره او بیماره وه، خو عائشهؓ وائی چه نبی علیه السلام به کورته راغلو نو د نورو ښځو نه به ئی تپوس کولو چه عائشهؓ څنګه ده، زه حیرانه وم چه دا ولی یوه ورځ زه قضاء حاجت ته باهر تلم نو ماځان سره د مسطحؓ مور هم روانه کړه نو لار کښې د مسطحؓ مور پر یوته، نو هغے اووے طَعِسَ مسطح مسطح دی هلاك شی ما ورته اووے چه ته هغه صحابی ته بد دعا کوے، چه جنګ بدر کښې شریك دے، ما ته ئے اووے چه تا ته څه پته ده نو لاره کښې یو خل بیا وښائیده بیائے اووے طَعِسَ مسطح نو ماورته بیا اووے چه ته بدری صحابی ته بددعاء کوے، نو وروستو هغے ماته حال اووے، چه په تا تهمت لګیدلے دے، زه هغه ځائی نه واپس شوم او کورته راغلم ژړل م نبی علیه السلام به راغلو، بریرهؓ نه ئے تپوس وکړو چه عائشهؓ باره کښې ته څه وائی هغې ورته اووے چه نورزه څه نه وایم دومره وئیلے شم چه کله وړه (وړو) واغکی،

(گهوندلے) نو کهلاؤ ترے پاتے شی نو بیزه راشی هغه نی جوته، کړی نبی علیه السلام حیران وو ،پریشان وو ،نبی علیه السلام صحابه راجمع کړل،چه زه څه وکړم یو صحابی پاسیدو چه دا بالکل دروغ دی بل صحابی اووے دا پرېږده نورے ښځے ډیرے دی،بل راپاسیدو چه ستازماقوم سرے دروغجن کړوتورے ئے راوویستے او جنګ جوړ شو،صحابه ډیوبل په خلاف شو نبی علیه السلام تقریراو کړواووے،

والله لا اعلم علی آلی الاخیراً ولقد ذکروا رجلا ما علمت به سوءً قط ولا دخل بیتی قط الا وانا حاضر،

دینه وروستو نبی علیه السلام عائشهؓ ته اووے چه د پلار کورته لاړه شه، عائشهؓ وائی چه زه کله پلار کورته لاړم نو ابوبکرؓ په ناست وو ،تلاوت ئے کولو او مورم ژړل،ماته مورووے که تا دانه وی کړی نو خدائی به ستاصفائی وکړی بیا نبی علیه السلام راغلو نو ماته ئی اووے ،ربښتیا اووایه چه ته دا کار کړے دے او که نه،ماورته اووے چه که چرے زه وایم چه ما کړے دے،نو په خان تهمت لګوم او که چرے وایم چه نه م دے کړے ،نو بیا تاسو زما خبره نه منئ:(عائشهؓ وائی چه زما زړه کښې داوه چه الله به وحی خفی سره زماصفائی کوی خو الله وحی جلی راولیږله)داخبرے ما نبی علیه السلام سره کولے چه نبی علیه السلام سراوچت کړواودا،آیتونه ،اِنَّ الَّذِیْنَ جَاءُوْا،راغلل اوزما صفائی وشوه خو څوره دا تهمت خپلوانولګولے ووپدی تهمت کښې هغه پاك صحابهؓ شامل وو ،لکه مسطحؓ ،حسان بن ثابتؓ هغه حسان چه نبی علیه السلام طرفه لے جوابونه کول لکه ابوسفیان نبی علیه السلام ته بدرد وائیلی

وونو حسان بن ثابتؓ جواب ور کړے ؤو،

هجوت محمداً برّا تقیاً — وعندالله فی ذالك الجزاءُ
وجبرائیل امین الله فینا — وروحُ القدس لیس لهٗ کفاءُ
ثکلتُ بُنَیّتِی اِنْ لَمْ تروها — تثیرُ النقعَ علی طرفَیْ کُدَاءِ

(بَلْ هُوَ خَیْرٌ لَّکُمْ) ایت ۱۱ ګوره څنګه خیرؤو دومره نبی علیه السلام خفه ؤو، اوصحاباؤیو بل مقابله کښې تورے راواخیستے،

جواب..... اصل کښې د عائشهؓ دغه مقام نه وومعلوم، تردی چه دا الزام ولګیدو، او آسمانونونه وحی راغله، او ډومره قوانین، آداب او احکام ظاهرشول،

(وَالَّذِیْ تَوَلّٰی) ایت ۱۱ ګوره دلته داجرم نه ووشوے، نوقرآن هغے باره کښې داوائی او کوم جرم چه صحاباؤ کښې شوے دے صحابه هغے باره کښې څپله وائی نوهغوئی ته نبی علیه السلام څه وائی ابوداؤ باب الرجم کښې روایت ذکرکوی چه صحابه اونبی علیه السلام روان وو، اوصحابو د یورجم شوی صحابی تذکره کوی نواووے رُجِمَ رَجْمَ الْکَلْبِ (د سپی په شان رجم شو) نونبی علیه السلام د دوئی نه تپوس او کړو دوئی اویل،

نحن ذان یارسول الله قال انزلا فکلا من جیفة هذا الحمار،

هغوئی د نبی علیه السلام په مزاج پوهه شول نواووے حضرت داهم څوك خوری، نبی علیه السلام ورته اووے چه اوس م هغه سرورروغوبے خوړے نوهغه نه د دی خوړل بهتردی دا اوګوره صحابه دصحابیؓ باره کښې وائی اوهغه کارشوے هم دے بیا نبی علیه السلام زجرورکوی اوموددوی وائی چه نه صحاباؤ دا ګړی دی خکه نے زهٔ وایم،

(بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا) ايت ۱۲ بانفسهم ولې واني، جواب...... داخکه چه عائشهؓ
دستاسو مورده،
(لَمَسَّكُمْ) ايت ١٤ ده فضل الله او کرم خکه څه یکسي پا کدامن وو،
لکه حسان ثابتؓ، مرارة بن ربيع او هلال بن اميه، نو الله هغوئی معاف کړل
کله چه د حقيقت نه خبر شول نو هغوئی را و ګرځيدل،
(سُبۡحٰنَكَ هٰذَا) ايت ١٦، او صحاباؤ پدی خبره تورے هم راخيستی وے، يو خل
نبی عليه السلام يو كس باندی پيسے وے نو ګواهان پكار وو نبی عليه السلام
سره ګواهان نه وو يو صحابی راغلو هغه وے زه ګواهی کوم چه ستاپه پيسے
شته نبی عليه السلام ورته اووے ته چرته وے هغه اووے زه نه وم خو
حضرت تاجرے هم دروغ نه دی وائيلی صحابه داسے عجيب خلق وو،
(لِمِثۡلِهٖۤ) ايت ۱۷ لمثله لفظ نے خکه اووے چه صحاباؤ باندی څوك هم الزام لګوی
دهغوئی سره هم دهغه جماعت كاركن نشے په صحاباؤ د الزامونو ابتداء هم
غلطه شوی وه،
فی افسادالاسلام فأحدثوا القول بأن الصحابة ظلموا اهل البيت
(وَلَا يَأۡتَلِ) ايت ۲۲ مسطحؓ دابوبكر صديقؓ خوريه (بهانجا) وو، دے غريب وو
ابوبكر صديقؓ به ورسره امداد كولو كله چه هغه تهمت كښی شريك شو
نو ابوبكر صديقؓ ورسره امداد بند كړو، نو الله دا آيتونه راوليږل،
(اَلۡخَبِيۡثٰتُ لِلۡخَبِيۡثِيۡنَ) ايت ۲٦ دی سره دفعه دوهم دچه ته به وائی مړه دابه څنګه
څوك كوی، جواب ...... دا به خبيث خلق كوی، ددی دوه معنے دی،
(۱)...... پليتے ښځے پليتو سړه لره دی،

(۲) پلیتے خپرے پلیتو سرو لره دی (درمنثور)هکذافی الطیب للطیبین وعسکها

(لَاتَدۡخُلُوۡا)ایت ۲۷ ددی ځائی نه آداب سبعه ذکر کوی اودلته اول آدب چه د چا

کورته بغیر اجازته به نه ځے ،عبدالله بن مسعودؓ چه به خپل کورته ننوتو،

نو غاړه به ئے تازه کړه،دی دپاره چه کور کښې پردئے سخے نه وی،

(وَتُسَلِّمُوْا عَلٰی اَهۡلِهَا)ایت ۲۷ څه مطلب ...... چه هغه اهل بچ کړه دانه چه ورته بدبد

ګورے ،یا ورته په رسورسوستر ګو ګورے،

(ارۡجِعُوۡا فَارۡجِعُوۡا)ایت ۲۸ چه پښتون ته اووے واپس شه،نو بیا به ترعمره خفه وی

زمحشری شاګرد وو ،نوزمحشری ته راغلو،اودروازه ئے ورته اوواهله

زمخشری ورته وائی من فی الباب،هغه شاګرد ورته اووے اناعُمَرُ قال

انصرف(واپس شه) نوشاګرد ورته وائی عُمَرُ لاینصرف(عمرغیرمنصرف

دے منصرف کیږی نه)زمخشری ورته اووے ،اِذَانُکِّرَ صُرِّفَ(کله چه نکره

شی نو منصرف کیږی)

(هُوَاَزۡکٰی لَکُمۡ)ایت ۲۸ قرآن وګوره یوسورة کښې معاشره برابروی

فاش گویم آنچه دردل مضمراست این کتاب نیست چیزدیگراست

چون بجان درفت جان دیگرشود جان چون دیگرشد جهان دیگرشود

(قُلۡ لِّلۡمُؤۡمِنِیۡنَ)ایت ۳۰ دلته نه دویم قانون بیانوی،

(قُلۡ لِّلۡمُؤۡمِنَاتِ)ایت ۳۱ دلته نه دریم قانون بیانوی،جینۍ ته به وائی چه اوره داهلك

کښې دخدائی قدرتونه ښکاری خومره خائسته دے،

(وَلَایُبۡدِیۡنَ زِیۡنَتَهُنَّ)ایت ۳۱ ،الله وائی،زینت مه ښکاره کوئ،دی ته به شیطان وائی

شایه کنه غاړه ښکاره کړه کنه،

(عَلٰى جُيُوْبِهِنَّ) ايت ۳۱ عبدالله بن مسعودؓ وائی چه صرف يوه ستر گه به ئے
ښکاری الاعينا واحدًا، او داچه تن صبا کوړے نو کهلاؤ به روانه وی، څادر به
ئے پوخائی وی او دابه بل خائی وی،
(اَوْنِسَآءِ هِنَّ) ايت ۳۱ بعض هغه ښځے هم منع کوی چه هغه کو ځه، گشتے وی يعنی
چه داگرخی يو بل ته خبر وړی،
(وَتُوْبُوْٓا اِلَى اللّٰهِ) ايت ۳۱ دا وړيسے ولی وائی جواب ...... ځکه چه دا قوانينو نه به ته
وائی، چه ډير گران دی، خو گران نه دی، لعلکم تفلحون، دا ځکه چه تاسو
کاميابی ده دی قوانينو منلو کښی،
(وَاَنْكِحُوا الْاَيَامٰى) ايت ۳۲ دلته نه پنځم قانون بيانيږی،
(فَكَاتِبُوْهُمْ) ايت ۳۳ شپږم قانون،
(وَلَاتُكْرِهُوْا) ايت ۳۳ دا اووم قانون،
(اِنْ اَرَدْنَ) ايت ۳۳ دا قيد اتفاقی دے، احترازی نه دے، امام سيوطیؒ، الأ تقان، کښی
وائی چه قرآن کښی شپږ ځايه قيد اتفاقی دے نو دلته معنی داده، مه مجبوره وئ
جينکئی په کنجرتوب خصوصا که دوئی اراده دپاکئ وی،

يو شاعر وائی

ښځو پېرے وُشلول هيرِرے شوے	خولك ورته دانهٔ وائی چه کتے شئ
ماته هرخولك وائی ښځه مهٔ گوره	دوئی ته خولك دانهٔ وائی چه پټے شئ

(اَللّٰهُ نُوْرُ) ايت ۳۵ ربط ...... مخکښی معاشرتی زندگی دپاره ئے اصول ذکر کول، نو
په دی عمل ډير گران دے شيطان وسوسه اچوله چه عمل دی و گوروئو
يو اخے به پاتے شے، نو الله وائی عمل په کړه کوربهٔ دی روښانه شی او دمثال

مقصد دادے چه که په احکامو دی عمل او کړو، نوزړه به دی منورشی،
علامه ابن قیمؒ وائی ماته خپل شیخؒ وصیت وکړو چه کله مجلس ته ځے
نوزړه دشیشے په شان کړه څهمطلب لکه شیشه کښې ځان وګورے چه کله
آخواشے نوبیا څه نه وی
دارنګه ته مجلس کښې به مختلف خوبیانے وګورے بیا وروسته هغه مه یادوه
وضاحت د مثال دادے چه مشکوة نه مراد سینه د مؤمن، مصباح نه مراد
عقیده د توحید، اوزجاجه نه مراد زړه دے، کوکب دری نه مراد مخ دمؤمن،
من شجرة ای من زیت شجرة، نه، المرادالقرآن والسنة یامراد بدن د مؤمن
دے، لاشرقیه ولاغربیة، زیتون، وُنه نۀ وه مشرق طرف ته، نه مغرب طرف ته
نودابه مضبوطه وی ځکه که یوطرف ته وی نو بیا ترقی نه کوی چه مینځ
کښې وی بیازرغتیږی او دادیره وخته پورے وی، مؤحد هم به مضبوط او
دیره وخته پورے وی، زیتهایضئی ای عمله یعنی خلق دهغه عمل نۀ متأثر
کیږی، لم تمسسه نارای البیان باالتوحید، نورعلی نورای البیان علی العمل
ددی مطلب داچه که عمل سره بیان هم وکړی نودیره بهتره شی نوبیاسم
رنړاشی، ګوره رنړاد پاره څلوراشیاء دی،
۱ یوفاعل هغه الله دے ۲ دریم قابل هغه مؤمن دے؛
۳ دریم مکان د ده زړه دمؤمن دے ٤ او څلورم سبب ئې عقیده د توحید ده
(یَهۡدِی اللّٰهُ) ایت ۳۵ نور دالله څه شی دے نوسورة شوری ۵۲ کښې ذکر کوی،
(وَالَّذِیۡنَ کَفَرُوۡۤا) ایت ۳۹ دمنافق مثال چه عمل کوی خوبرباد دے لکه یوسړے چه
شګې باندې او بوشکۍ کړی دغسی منافق هم دے

(اَوۡ كَظُلُمٰتٍ) ایت ٤٠ مثال دعمل دکافر ،ظلمت شرك و کفر ،موج ،جهل ،من فوقه موج،پیران ، سحاب مرګری ،یاعمل ،ظلمت اعمال شرکیه ،له نور، ای القرآن وسنة

(رُكَامًا) ایت ٤٣ داپه معنی ذدروندوالی سره ده،

لکه علامه اقبال اشعارو کښی وائی،

پالتا ہے بیج کو مٹی کی تاریکیوں میں کون

کون دریاؤں کی موجوں سے اٹھاتا ہے سحاب

کس نے بھردی موتیوں سے خوشۂ گندم کی جیب

موسموں کو کس نے سکھلائی ہے خوئے انقلاب

(لَقَدۡ اَنۡزَلۡنَاۤ) ایت ٤٥ ربط ......هر کله اصلاح د معاشری چه ئے او کړنودی خانی نه ترغیب الی القرآن ورکوی چه که دفع دفحشاء کوے نوقرآن ته لاس واچوه بیا زجرور کوی،مشر کینوته،

(وَيَقُوۡلُوۡنَ اٰمَنَّا) ایت ٤٧ زجر للمنافقین ربط ...... د قرآن خلاف چه کوی نوهغه منافق کوی ،نوزجرور کوی،

(فأولئك هم الفائزون) ایت ٥٢ محکښی هغه چاباندی دفعه ذکر کړه چه قرآن دنیاوی فائدے د پاره وګرزخول ،اولٰئك هم الظّٰلمون ٥٠ سره نوچاچه غاړه کیخوده نودهغه صفت،واولٰئك هم المفلحون ،ایت ٥١ فاولٰئك هم الفآئزون،ایت ٥٢

(اِنَّ اللّٰهَ خَبِيۡرٌ) ایت ٥٣ دا صفت ئی ولے راوړو،جواب ......ځکه چه ظاهر خو منافق سینه باندی لاس یښے ده ،چه قرآن وسنت منم خو اللّٰه وائی زۀ خبر یم

خبریم لکه توبه ۱۰۱ کښې وائیلی وو۔

(فَاِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ) ایت ٥٤ پیغمبر باندې خپله ذمه داری ده او هغه ذمه داری ، هود ۱۱۲ (فاستقم کماامرت) او دویمه (ولاترکنوا الی الذین ظلموا) بله زمه داری نمل ۹۲ د قرآن به صرف زه بیانوم بلکه یوسف ۱۰۸ (قُلْ هٰذِهٖ سَبِيْلِيْ)

شیخ القرانؒ نیل السائرین کښې ،په ترجمه دشرف الدین النحوی وائی،

ذاك سبيل المستقيم وغيره سبل الغواية والضلالة والردىٰ

فاتبع كتاب الله وسنن اللتى صحت فذاك اذا اتبعت هوالهدى

او بیا وائی

فتدبّر القرآن ان رمت الهدىٰ فالعلم تحت تدبّر القرآن

(اِلَّا الْبَلٰغُ) ایت ٥٤ شاه اسماعیل شهیدؒ یو خائی کښې بیان کولو نو خلو ر کهنټې بیان ئې و کړو بیان ئې چه ختم کړو نو یو سړے راغلو او شاه صاحب ته په زړا شو ،شاه صاحبؒ ورته تپوس و کړو هغه ورته اووے چه جی زه ستا بیان دپاره فلانی خائی نه په منډه راراوان وم او ماستابیان آوریدو خوزهٔ چه راورسیدم نوتاسو بیان ختم کړو ،شاه صاحبؒ ورته اووے کینه،او بیان ئې ورته شروع کړو .د اول نه ئې بیا او زیات بیان و کړو چاورته اووے جی تاسو بیا هغو هومره بیان او کړو ،شاه صاحب ورته اووے چه اول م هم یو د پاره کړے وو،او س م هم یو د پاره و کړو یعنی الله د پاره۔

(كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِيْنَ) ایت ٥٥ من قبلهم نه مراد یاانبیاء دی چه لکه څنګه م کافر برباد کړی وو۔

دار نگه ستاسو به هم پاتے کړی، یا مراد تر ینه هغه کافردی چه لکه م کافر
برباد کړل نو بیا انبیاء علیهم السلام پاتے شول دارنگه تاسو به هم پاتے کړم

(غَیرَمُتَبَرِّجٰتٍ بِزِیۡنَةٍ) ایت ۰ ٦ چه خان په دول سنګارنه کوی دانه چه بودئی ښځه وی اوشونډے ئے سرے کړی وی،
عبدالرحمن باباسره به خلقو تو قے کولے یو خل یو بودئی ښځه وه خان ئے خائسته کړے وو په عبدالرحمن باباتیره شوه نو هغه اووے
په دی لاره پدی راغله اوس به بیاراځی،

غابن ئے وتلی ستر ګے تور اوی ماله خندا راځی،

(اَنۡ تَاۡکُلُوۡا مِنۡ بُیُوۡتِکُمۡ) ایت ۱ ٦ ده کسان ذکر کوی دا خکه چه دوئی نه ئے نفرت او کړ که کوله حدیث کښی راځی ،لاعدوی ولاطیرة
(تفصیل سورة البقره،ایت ۷ فی قلوبهم مرض، لاندی و ګوره)
دارنګه روایت فرّمن المجذوم، یوسړے نبی علیه السلام ته راغلو چه فلانی سړی اوښ راغلو اوزما اوښان ئے خارښتیان کړل،نبی علیه السلام ورته اووے مَنۡ اَجۡرَبَ الۡاَوَّلَ،

(اَوۡصَدِیۡقِکُمۡ) ایت ۰ ٦ دملګری کورنه خوراك کولے شے لکه ابوبکراوعمرؓ یوه ورځ غرمه کښی نبی علیه السلام ته راغلوچه موږ اوږی یونو نبی علیه السلام ورته اووے چه زه هم وږے یم خوراځی چه د فلانی انصاری باغ ته لاړ شو نو انصاری ته چه ورغلل،هغه نه ؤ نو ښځے نه ئے تپوس او کړو چه هغه څه شو هغی ورته اووے ستاسو کینئ هغه په منده ئے د کهجورو یوه غونچه پریکړه اودوئی ته ئے کیخوده،اوبیا کورته لاړو نبی علیه السلام ورته اووے

لاتذبحنّ ذاتَ ذرٍّ، او بیا نبی علیه السلام ورته اووے ستا غلام شته نو هغوئی
اووے نهٔ یو نبی علیه السلام ورته اووے چه غلامان راشی بیا ماته اووایه

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الفرقان

سورة فرقان مکی سورت دے په نزول کښې ٤٢ پس د سورة یٰسٓ نازل شوے دے

روابط السورة الفرقان

١ ...... مخکښې اصلاح د عمل ئے او کړه نو دی کښې اصلاح دعقیدی کوی،

٢ ...... مخکښې ئے هغه صفات بیان کړل چه تخلیه پری کیده، نواوس صفات تحلیه ذکر کوی،

٣ ...... مخکښې ترغیب وو، الی اتباع النبی علیه السلام نو دی کښې ترغیب الی القرآن ببیان الحکمت،

٤ ...... مخکښې دلائل وومختصر باثباة التوحیدنو دی کښې تفصیلا دلائل دی

٥ ...... مخکښې صفائی دعائشهؓ وه نو دی کښې صفائی دنبی علیه السلام ذکر کوی

٦ ...... مخکښې مثال دعمل دکافر ذکر کړے وو، نو دی کښې هم وائی وقدمناالی ماعملوامن عمل،

٧ ...... مخکښې دفع د فحشاء ئے او کړه نو دی سورة اول کښې وائی نزل الفرقان که دفع الفحشاء کوے نوقرآن اووایه،

٨ ...... مخکښې وائیلی وو، الاانّ لله مافی السمٰوٰت والارض، نو دی ٢ کښې وائی چه اختیارهم د الله دے، نوشریك ورسره ولے ګرځوی،

٩ ...... مخکښې ئے مثالونه ورکړی وودموحداودمشرك نو دی سورة ٩ کښې وائی چه ګوره د الله ته مثالونه شروع نه کړی،

۱۰...... مخکښې ذکر کړې وو ،لاتجعلو دعاء الرسول.آدب ئې ښائيلې وونودې کښې بل قسم آدب چه اعتراضونه مهٔ کوئې په پيغمبر عليه السلام باندې

امتيازات السورة الفرقان

۱...... دا سورة ممتازدے په بيان د نسب اوسخر کئې د انسان،

۲...... دا سورة ممتازدے په فريادد نبي عليه السلام په باره د قرآن کښې،

۳...... دا سورة ممتازدے په دې خبره چه بيان د قرآن جهاد کبير دے،

٤...... دا سورة ممتازدے په صفات خاصه د مؤمنانو عبادالرّحمٰن ٦٣ کښې،

دعوى السورة الفرقان وخلاصتها

اثباة دمقاصيدار بعه عاليه

۱ اثباة التوحيد ۲ اثباة الرسالة ۳ صداقة الكتاب ٤ ايمان باالآ خرة،

اوردد شبهاتو چه وارديږې په اثباة الرسالة،اونفى د شرك فى البركت،اول خل په ايت ۱ کښې دويم په ۱۰ کښې دريَم په ٦۱ کښې(درے واړه راجمع کړه

برکت آچونکے دے هغه ذات چه قرآن ئې نازل کړے دے،

برکت آچونکے دے هغه ذات که چرته خوښه ئې وې نوۇبهٔ کړخوی تاسو لره غوره،

برکت آچونکے ده هغه ذات چه آسمان کښې برجونه کړخولې دي،نوته برکت واله بل څوك وګرخولو،

برکت وائې الاعطاء والنماء مع الخير،اومدارك وائې،هى كلمةُ تعظيم لاينبغ لأحد الا للّٰه،په دنيا کښې ناچارئې په دوه قسمه ده،

دخوراك څكاك سامان نه
(۱) ناچارۍ ددنيا چه کور کښې لګه نه وي کور کښې
ناچارۍ ددنيا چه کور کښې لګه نه وي کور کښې دخوراك څكاك سامان نه وي او بل په بدن ئے کپړه نه وي،او دادنيا ناچارۍ په باران ختميږي،چه باران اوشي نو ملك آباد شي چه ملك آباد شي نو سړے په کاراولګي سړے چه په کارولګو نو کپړې ئے په بدن شي او لګه پيداشي او خوراك پيدا شي۔

(۲) ناچارۍ دآخرت چه دنيا ته راغلے هيڅ درسره نه وُو،او دنياباز ارته داخل شوے او لګه درسره وه داسے قيمتي لګه چه سيکړونو لاکهونو روپو باندې يو مټ نه ملاويږي نو که دا لګه درسره وي اودادې ضائع کړه هيڅ دې يونه ږونو ناکام شوے،خودناچارۍ ختمولو دپاره الله قرآن راوليږلو، قرآن زده کړه اويوسه،دائے درته د بره نه الله دواړه ناچارۍ ختمے کړے،
نوبرکت آچونکے الله اوپه دې سورة کښې پنځلس ادله عقليه باثباة التوحيد هم بيانوي،

حل مشکلات السورة الفرقان

(تَبٰرَكَ الَّذِیْ)ايت ۱دلته لکه څنګه ذکر کوي دغسې ۱۰ بيا ۶۱ کښې اوسورة ملك ايت ۱ کښې،

(الْفُرْقَانَ)ايت ۱قرآن ته فرقان ولے وائي ددې تفصيل سورة البقره،۵۳لاندې او ګوره،

(لَايَخْلُقُوْنَ شَيْئًا)ايت ۳دوئي وائي بتان ئې رامدد کول ورته وايه دا نيکان بندګان وواوکه بتان،ورته وايه،هم،ضميرذوى العقول راوړې واؤاونون جمع راوړي کهف کښې وائيلي وو،افحسب الذين کفروا...... الخ،
اعراف کښې انَّ الَّذِيْنَ تدعون من دون الله عبادٌ امثالکم الخ نساء کښې

ان یدعون من دونه الا انثا.

(وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا) ایت ٤ ربط ...... که دا مسئله بیانوے نو اعتراضونه پهٔ کښی نواوس اعتراضات دمشرکینو ذکر کوي او څه اعتراضونه به جواب لائق وی نوهغه جواب وکړه اوچه جواب لائق نه وی نو بیاخان ناغرضه کړه.

(وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ) ایت ۲۰ ګوره اعتراض او کړی نو وار خطا کیږه مه بلکه دانشمندی سره آخر کښی جواب ورکړه صبر سره چه موقع درته ملاؤ شی نو جواب وُکوه.

(وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ) ایت ۲۷ محکښی لکه دنیا کښی خپل لاسونو باندی چکونه لګولی وو، دارنګه اوس بهٔ هم لګوی یا دنیا کښی ئے حق پرستو په لاس لګولے وونو اوس به په خپل لاسو لګوی.

(اَضَلَّنِىْ عَنِ الذِّكْرِ) ایت ۲۹ د الله دکتاب نه ئے ګمراه کړے وو.

شیخ القرآنؒ په اصول السنة کښی وائی

لایهتدون ولایهدون تابعهم اضل المقودوضل القائدالهادی

(لِلْاِنْسَانِ خَذُوْلًا) ایت ۲۹ دلته انسان نه مراد انسان مشرك دے، که چرے عام انسان شي نو بیاالله اعراف کښی وائیلي وو، ان عبادی لیس لك علیهم سلطن اودلته ګوره داهم وائی چه شیطان انسان مشرك لره شرمؤنکے دے ددینه لویه شرمندګی به څه وی چه خپله ښځه پیرته بوځی اوهغه ورته په ښځه لاسونه وهی.

(مَهْجُوْرًا) ایت ۳۰ پیغمبر به دالله جل جلاله دربار کښی دامقدمه چلوی سوچ او کړه چه ځان نه دی بزرګ جوړ کړے دے، داسے نه وی چه پیغمبر درباندی

مقدمه وچلوی،
(تَرْتِيلًا) ایت ۳۲ ترتیل اصل کښي صفت دمعانیوراخي نه د الفاظو بعض خلق
داصفت د الفاظو گڼرخوی بلکه داصفت دمعنے دے.
لکه ابن جریراوغریب القرآن کښي ابن قتیبة نه نقل کوی،
(وَلَقَدْاٰتَيْنَا) ایت ۳۵ ربط...... دونی وائی، ولولانزل علیه القرآن جملة واحدةً،
قرآن دی یوځائی راشی،
نوداخو مخکښي موسی علیه السلام باندی هم راغلے ؤو، نوهغه نی ولے نه
منلویا که ته باندی اعتراضونه کوی نوخفه کیږه مه مخکښي د ستا نه موسی
علیه السلام باندی هم اعتراضات شوی دی،
(وَاَصْحٰبُ الرَّاسِ) ایت ۳۸ مفسرین په دی کښي مختلف اقوال ذکر کوی خوك
وائی چه دونی پیغمبر شعیب علیه السلام ؤوخوشعیب علیه السلام د دوی
دقوم نه نه وو بلکه قوم مدین نه ؤو، او پیغمبر دوارو قومونو ته وو،
بعض وائی نه دایوقوم ؤو، هلته کوهی او گیرچاپیره ورنه ونے وے اودوی
پیغمبرصفوان یا بل څوك وو، نوهغه ورته مسئله بیان کړه نوهغه ئے شهید
کړونوبیاد الله عذاب په راغلو،
(اَلَمْ تَرَاِلٰى رَبِّكَ) ایت ٤٥ ددی ځائی نه پنځلس ادله عقلیه باثباة التوحید بیانوی،
(سُبَاتًا) ایت ٤٧ سبت اصل کښي پریکولوته وائی اوشپه هم دَسړی ستړے
پریکوی،
(مَآءً طَهُوْرًا) ایت ٤٨ حدیث کښي راځي چه کله به وریځ (بادل) په آسمان راغلو
نونبی علیه السلام به کله کورته دننه تلو، کله به باهرراؤتو ده ددی وجے نه

چه په نورو قومونو باندی په بادل کښی عذاب راغلے ؤو، چه باران به شروع شو نو نبی علیه السلام به تور سرور ته ودریدو او ورته خوشحاله به ؤو.

(جهادًا کَبِیْرًا) ایت ۵۲ داسورة خومکی دے نو دلته د جهاد څه مطلب چه جهاد و کړے خکه چه جهاد فرض شوے نه دے، خو دلته مراد د جهاد کبیر نه بیان قرآن دے

(فَسْئَلْ بِهٖ خَبِیْرًا) ایت ۵۹ د دی درے معنے دی،

(۱)......فسئل به ان سأله تجده خبیرا،

(۲)......فسئل عنه تجده خبیرا،

(۳)......یا تپوس وکړه دی الله باره کښی خبردار نه (یعنی عالم نه چه الله صفات درته بیان کړی) د الله نه سوال او کړه،

د سهیلیؒ مشهور اشعار شیخ القرآنؒ نورالله مرقده نیل السائرین صفحه ۱۷۶ کښی ذکر کوی،

یامن یری مافی الضمیر ویسمع　　انت المُعِدُّ لکل مایتوقع

یامن یُرَجّی فی الشدائد کلها　　یامن الیه المشتکی والمفزع

یامن خزائن رزقه فی قول کُن　　امنن فان الخیر عندك اجمع

مالی سوی فقری الیك وسیلة　　فبالأفتقار الیك فقری ادفع

ومالی سوی قرعی لبابك حیلة　　فلئن رَدَدتَ فایّ باب اقرع

زمحشری اشعار نیل السائرین ص ۱۶۰ کښی امام الانقلاب نورالله مرقده ذکر کوی

یامن یری مدالبوض جناحها　　فی ظلمة اللیل البهیم الالیل

ویری عروق نیاطیهافی نحوها　　والمخ فی تلك العظام النحل

اغفرلعبدتاب من فرطاته　　ماکان منه فی الزمان الاول

یو سالك وائی؛

الله یغضب ان ترکت سواله وبنی آدم حین یسئل یغضب

(هوْناً) ایت ۶۳ عاجزی دیته نه وائی چه جیننی پشان خی او خپو لاندی ئے میږے نه مړیږی او نازك نازك روان وی یو خل یو کس نازك نازك روان ؤو، عمر رضی الله عنه ولیدو، راوغوښتو ئے تپوس ئے ترے وکړو چه بیمار ئے هغه وے نه جی ورته اووے چه بل څه چل دے هغه وے نه، نو عمر رضی الله عنه یوه څیړه ورکړه چه بیا سم څه دی بازار ته به یهوداو نصاری راغلی وی نو تا به وګوری نو وائی به چه مسلمانان کمزوری شوی دی،

(لَمْ يُسْرِفُوْا وَلَمْ يَقْتُرُوْا) ایت ۶۷ نه اسراف کوی نه کمی داسے هم نه وی چه میږی هم ترے څه وُړی نشی یو ځائی کښې یو طالب ؤو، نو خان سره ئے یو پاؤ غوړی (ګهی) راوړی وُو، یو بل ؤو نو هغه سیر راوړی وُو، او یو ور سره بل هم وو نو کوم طالب چه سیر واله غوړی وو نو هغه خوړل چه کله ده والا ختم شو نو پاؤ واله نه ئے تپوس او کړو چه ته هغه غوړی خورے او که نه هغه وے هاؤ نو دے حیران شو چه د پاؤ غوړی نه دی ختم شوی او زما سیر ختم شول نو تپوس ئے ترے او کړو د سیر والا نه چه تا څنګه ختم کړل، نو سیر واله ورته اووے چه لوښی، کښې به م آچول او خوړل م، نو بیائی د پاؤ واله نه تپوس او کړو چه تا څنګه خوړل هغه ورته اووے چه زه خو پاسه طرف نه نوری ورته ښکاره کړم، نو اثر ترے واخلی، نو دریم کس ورته اووے چه که نوړئ درنه پکښی پریوځی نو بیا څه وی نو پاؤ واله ورته اووے چه بیا نه څنګه خورے هغه ورته اووے چه ما خو بره چت سره زوړند کړی دی ښکته نه ورته نورئ نیوم،

(وَلَايَقۡتُلُوۡنَ النَّفۡسَ) ایت ٦٨ نه قتلوی نفس مگر په قانون شرعی اونن راشه کابل

کښی و ګوره څه کوی، او ګوره دونی افغانستان تاریخ بیانوی،

نومحمود غزنوی نه به شروع کړی چه هغه داسے وو داسے ،

بلکه ددی نه مخکښی تاریخ و ګوره کابل اصل کښی ګاؤبل وو، دلته به

خلقوغوایان وغیره پریږدول اوهغه به څرېدلٙ نودی وجے نه ورته ګاؤبل هم

وائیلے شُو بیا کله چه صحابه په افغانستان راغلل په مشرقی طرف والا باندی

نوهغوی دصحاباؤزبردست استقبال او کړو ګډان ئے ورته حلال کړل اود

یوقوم وو، چه ټولو یکدمٙ ایمان راؤړو بیا صحابهؓ مخ ته روان شول نود کابل

اودخائے ترمینځه نورخلق آبادووهغوئی ډیر جنګجوؤونودامشرقی علاقے

کسان صحاباؤ سره شول دی د پاره چه چه داخلق ئے لاره کښی لوټ نه

کړی نوصحابه چه کابل ته راغلونوهغوی ورته وے دا ګاؤبل دے

نوصحاباؤ خودا وائیلے نه شو نو کاؤبل ئی وے نو بیا کاؤبل نه کابل جوړشو

(حَسَنٰتٍ) ایت ٧٠ حدیث کښی راځی چه الله به انسان سره حساب کوی نوالله به

ورته یوجرم وښائی څه جرمونه بهٔ پریږدوی انسان به وائی جهنّم تاته خوروان

روان یَم الله به ورته وائی دا ګناهونه دی په نیکوباندی بدل شول نوانسان به

وائی الله ماخوفلانی ګناه هم کړی وه فلانی هم نوالله به ورته وائی هغه م هم

په نیکو بدل کړل،

(فَسَوۡفَ یَکُوۡنُ لِزَامًا) ایت ٧٧ (خلاصة السورة) دی سورة کښی نفی دشرك فی

البرکة کوله اول ځل په ایت ١ کښی بیا په ١٠ بیا ٦١ کښی،

(درے واړه راجمع کړه) اودومره به مسئله چه بیان شوه بیاهم څوك نه منی

نو گمراه دي، څو ځله لفظ ضلالت ذکر کوي،

اول په ۹ کښې، فضلوا فلا يستطيعون سبيلا،

دويم ځل په ۱۷ کښې ام هم ضلّوا السبيل،

دريم ځل په ۲۹ کښې لقد اضلّني عن الذکر،

څلورم ځل په ۳٤ کښې اولٓئك شرّ مكاناً واضلُّ سبيلاً،

پنځم ځل په ايت ۴۲ من اضلّ سبيلاً،

شپږم ځل په ايت ٤٤ ان هم الّا كالانعام، ګوره، اوّل ئے وانيلي وُو فضلّوا فلا يستطيعون سبيلاً، نو نتيجه دا شوه، ان هم الا كالأنعام، پيدا شوے وو انسان نو آخر ئے داو ګرځيدو، ان هم الا كالأنعام بَلْ هم اضلُّ سبيلاً (فضلّو، واضلّو، وضلّوا عن سواءِ السبيل)

☆☆☆☆☆

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الشعراء

مکی سورة دے په نزول کښې ٤٧ پس دسورة واقعے نه نازل شوے دے

روابط السورة الشعراء،

ف ١......مخکښې استهزاء دمشرکینوئے نبی علیه السلام پورے ذکر کړه نودی سورة کښې تسلی نبی علیه السلام ته ورکوی،

ف ٢......مخکښې استهزاء دمشرکینومقاصدا ربعه ؤپورے وه نودی کښې تخویف ذکرکوی مشرکینو ته،

ف ٣......مخکښې اعتراضات دمشرکینوئے ذکر کړل نودی کښې تخویف ورکوی مشرکینوته،

ف ٤......مخکښې نبی علیه السلام ته ئے ساحروائیلی وو،نودی کښې تسلی نبی علیه السلام ته چه ستانه مخکښې شعیب علیه السلام ته هم وائیلی وو،

ف ٥......مخکښې اول کښې ترغیب الی القرآن وو،نودی کښې هم ترغیب الی القرآن دے،

ف ٦......مخکښې ددی امت ګمراهانو ذکروونودی سورة کښې نوروامتونو ګمراهانو ذکرکوی،

ف ٧......مخکښې اعتراضات دمشرکینو وو،نودی کښې تسلی نبی علیه السلام ته

ف ٨......مخکښې وائیلی وو،فقد کذّبتم فسوف یکون لزاما،چه عذاب به درسره پیوست شی نودی سورة کښې واقعات شعیب علیه السلام په دی ذکرکوی

چه عذاب به پیوست شی،

امتیازات السورة الشعراء

۱..... دا سورة ممتاز دے په بیان د پیغمبر، لااسالکم علیه اجرا،

۲..... دا سورة ممتاز دے په بیان دحالت دریاب باندی،

فکان کل فرق کاالطود العظیم

۳..... دا سورة ممتاز دے په بیان دفرعون موسی علیه السلام ته چه مونږ وړوکے لوئی کړے ئے،

دعوی السورة الشعراء

تسلی جناب رسول الله ﷺ ته په اوو واقعاتو چه انبیاؤ زړه نه وو تنګ کړے نوته هم زړه مه تنګوه،

خلاصة السورة الشعراء

دی سورة کښی دوه خبرے بیانوی

(۱)..... نجاة المؤحدین اوپه دی واقعات سبعه دماضیینو ذکر کوی،

(۲)..... هلاکة الجاحدین،

حل مشکلات السورة الشعراء

(الْمُبِيْنِ) ایت ۲ مبین چه کوم سورة سر کښی وی نوهغه کښی اکثرادله نقلیه وی اودی سورة کښی هم ادله نقلیه بواقعات الأنبیاء دی،

(الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ) ایت ۹ دادوه صفتونه دی سورة کښی بار،بار ذکر کوی ځکه الله غالب دے قومونه ئے تباه کړل اومهربان داسے ده چه مؤمنانوته ئے نجات

ور کړو.

(آنْ یُکَذِّبُوْنِ)ایت ۱۲ (ما به دروغجن کړی)نوولے موسی علیه السلام یریدو څه جواب ...... نه بلکه مطلب دادے چه که ماخوك دروغجن کړی نو بیازماخبره څوك نه منی.

(ذَنْبٌ)ایت ۱٤ دشمنان دانبیاؤ وائی چه او ګوره موسی علیه السلام خپله وائی علی ذنب په ما ئی ګناه ده جواب...... ذنب که ګناه ته وائی نو داسے ولے وائی لهم علی ذنب په معنی دبوج راځی لکه تلخیص کښی بحث کوی نو هلته وائی،

اقلب فیه اجفانی کانّی اعدبهاعلی الدهر ذنوبا

(ذنوب بوجونه)

(۲)...... دریم داچه ذنب په معنی دبدله ده او که بدله نهٔ وائے نو بیاسورة طه ٤٠ کښی ،فنجّیناك من الغم وائی نو دلته ورته غم نه وائی ذنب نه ولے نه وائی خو ګناه دے نه خکه ورته غم وائی،

(۳)......دریم داچه تهیك ده ذنب پخپله معنی خو اصل معنی ولهم علی ذنب فی زعمهم دے لکه امام رازیؒ تفسیر کبیر کښی ذکر کوی،

(٤)......څلورم داچه موسیٰؑ خوسوك ور کړے وو اراده د قتل ئے کړی نه وه، او په عدم اراده کښی ګناه نشته لکه سورة احزاب ٥ کښی ذکر کوی

لاجناح علیکم فیمااخطأتم به ولکن ماتعمدت قلوبکم،

(٥)...... پنځم داچه موسی علیه السلام وائی وریسے

رب بماانعمت علی فلن اکون ظهیراللمجرمین (القصص)

(٦)......شپږم داچه موسی علیه السلام دوباره دیل قبطی قتلولو اراده کړی وه فلما اراد ان یبطش بالذی هو عدو لهما (القصص) نو دلته قتل اراده وه که ګناه وه دقبطی قتل نو بیا به ئې نه کولو، او انعام به ئې ورته نه وے او مودودی څه وائی نورسائل ومسائل صفحه ۲۸ حصه اول طبع چهارم کښی لیکی،

موسیٰ نے ایک بہت بڑا گناہ کیا تھا چنانچہ فرعون نے اس کو اس فعل پر ملامت کی،

نو دے ورته اکبر الکبائر وائی او علماء څه وائی ابو منصور ماتریدی، فقه اکبر صفحه،

۲۹ کښی وائی، والانبیاء معصومون عن الکبائر، او دوئی د مودودی پره کوی خو پیغمبر او صحابأو نه کوی دوئی وائی چه نه علماء لیکلی دی چه صغائر ترئیه کیږی موږ وایو چه دخو اکبر الکبائر ورته وائی،

او دنوح علیه السلام باره کښی وائی چه هغه کښی جاهلیت جذبه وه (په تفسیر سورة الهود کښی) او دابراهیم علیه السلام باره کښی وائی چه ستوروته ئې سجده کړی وه (معاذالله) او که ته وائی چه صغائر نو فقه اکبر وائی چه وړسے ذکر کوی والمراد من الصغائر الزَّلَّةُ (ښیئویدل) (پهسل جانا) والأتیانُ بِالمُبَاحِ نو مباح باندی راتلو ته صغائر نسبت کوی،

ابو المنتهی صفحه ۲۲ کښی وائی،

والأنبیاء متزهون عن الصغائر والکبائر والکفر والقبائح یعنی قبل النبوة وبعدها

مرام الکلام صفحه ۲۳ کښی وائی،

والمختار عندی انهم معصومون عن وساوس الشیطان وعن الکذب والکبائر عمدا اوسهوا قبل البعثة وبعدها، او که ته وائی چه نه ګناه ګاردے نو بیا واجب

الأطاعة خنگه دے.

العقود الدرية صفحه ۱۸۱ کښی علامه ابن تیمیه چه مایه دروافضو سره مناظره کړی وه العصمة لم تثبت الاللأنبياء.

منهاج السنة النبوية صفحه ۱۷۵/جلد ۳ کښی ذکر کوی چه انبیاء معصوم دی،بعض علماء پدی کښی،ډیرمخی ته لاړدی لکه پیربابا تذکرة الأ برار والأشرار صفحه ۷ کښی وائی ، نبیٔ رابسوئی گناه کبیره نسبت کروند کفربوو ،صفحه ۲۶ کښی وائی پیغمبران صغیره ہم نکروند،

عبقات کښی شاه اسماعیل شهیدؒ هم ذکر کوی ،

هداية الأ برارصفحه ۳۶ وائی ،

ان العصمة واجبة للأنبياء كلهم قبل النبوة وبعدها ووجب ان يكون معصومين عن الصغائروالكبائرولوجوزنامنهم الكبيرة ليجوزمنهم الكفرولوجوزنامنهم الصغيرة فيجوزمنهم الكبيرة لان الصغيرمع القصد تكون كبيرة وهذالايجوز فوجب ان يكون معصومين عن الصغائروالكبائر،

ابو الشكور السالمى التمهيد صفحه ۷۳ کښی ذکر کوی،

وقال اهل السنة ان الأنبياء كانواقبل الوحي هم الانبياء معصومين وان العصمة واجبة فى حق الأنبياء،

روح المعانى صفحه ٤ ٥قرطبى صفحه ۳۰۸/جلد ۱ کښی وائی

وقال جمهورمن الفقهاء من اصحاب مالك وابى حنيفة والشافعیؒ انهم معصومون عن الصغائر كلهاكعصمتهم من الذنوب،

مجموعة الرسائل صفحه ۳٤٥ والذى ينبغى ان يرجح ويعتمدويصحح

ماذاقال القاضی عیاض ان الأنبیاء معصومون عن الصغائر والکبائر قبل النبوة وبعدهاسهوا او عمدا۔

مالابدمنه صفحه ۱۱ کښې وائي. وانبیاء ہم معصوم‌اند از صغائر وکبائر

شرح فقه اکبر صفحه ۶۹ کښې وائي والأنبیاء کلهم منزهون عن الصغائر والکبائر

امام بخاریؒ کتاب التوحید صفحه ۸۳ کښې وائي.

واستدل به بعض الجهلة علی صدورالذنوب من الأنبیاء وهذه المسئلة طویلة الذیل والحق عندی ان من اعتقدصدورالذنوب من الانبیاء فهو کافر۔

عبقات صفحه ٥٤ کښې ذکر کوی فالعصمة المطلقة الظاهرة الدائمة للأنبیاء

اصول دین صفحه ۱۶۷ کښې محمدبن محمدبن احمدالکریم وائي

قال اهل السنة والجماعة ان الأنبیاء والرسل معصومون من الکبائرومن الذنوب والصغائربطریق القصداماالزّلاّت فغیرمعصومین عنهاوهومایقع عنهم خطأًاونسیاناًاوسهواًوعندالمعتزلة والخوارج انهم غیرمعصومین وهوقول المرجئة۔

(اِنَّارَسُوْلُ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ) ایت ۱۶ کوره دلته دوانبیاء ته رسول صیغه د مفرد راوړی پشان د شخص واحد ئې وګرځول دا ځکه چه ددواړو مسئله یوه وه او یوه قوم ته لاړو نودې وجے صیغه د مفرد ئے راوړه۔

(فعلت فعلتك) ایت ۱۹ کوره فرعون کارنه ښائي، داد تعظیم امر د پاره مبهم الفاظ راوړی، یعنی ډیر مره لوئې کاردې کړے دے اوپه دې سره ئے یروی لکه یوسړے درته وائي ګوره سم شه کنے هغه حال دې وایم که بزدل وی نوهغه ویریږی اوکه بهادروی نوهغه ورته وائي دستاحال به هم وایم،

(وَاَنَامِنَ الضَّآلِّيْنَ) ایت ۲۰ دلته ضلالت په معنی دګمراهی نه دے بلکه معنی داده چه ورك شوم زه تاسونه او اوس راغلے یم که څه کوم شے نواو ګره ضلالت په معنی دورکیدو، قرآن کښی راځی،
لکه سورة السجده ۱۰ مؤمن ۷۴، احقاف ۲۸، انعام ۲۴، اعراف ۳۷، ۵۳، قصص ۷۵،

حدیث کښی راځی ضل احدهماالآخر(ورك کړی یوبل ملګری لره)
اشعاروُدعربو کښی راځی،تلخیص المفتاح کښی وائی،
غَدَائِرُهٗ مُسْتَشْزِرَاتٌ الی العُلٰی تضلُّ العقاصَ فی مُثنّٰی ومُرْسَلِ
مراح په استشهاد کښی وائی،
شربتُ الاِثْمَ حتّٰی ضَلَّ عَقْلِیْ کذاك الاثمُ یذهبُ بالعقول
محاوره دعربو کښی راځی،ضل الماء فی اللبن،
نو دلته ماده دضلالت په معنی ورك کیدو ده،

(۲)......دویمه معنی وانامن الضالین چه زه ومه دهیره ونکیونه،
(یعنی مجھ سے بھول گیا تھا آپ نے مجھے یاد کیا) او قرآن کښی هم په دی معنی راغلے دے بقره ۲۸۲ ان تضل احدهمافتذکراحدهماالأخری ،
او دا معنی علامه قرطبی ذکر کړی ده،

(۳)......دریمه معنی ضآلین معنی چه زه محبت کونکونه یم الله سره یئد مظلومانو سره او اوس بیا راغلے یم ستانه مظلومان خلاصوم او ضلالت په معنی دمحبت لکه یوسف ۹۵ ذکر کوی او سورة ضحی، ووجدك ضالا فهدی ای محبامع الهدی فهدینا کماقال الأمام الرازیؒ فی تفسیر هذه الآیة،

(عَبَّدتَّ بَنِیٓ اِسرَآئِیلَ) ایت ۲۲ گوره فرعون ته ئی وویل چه ته ماباندی احسان اومننه کوے خودا ته کوے اوزما قوم خلق دی غلامان کړی دی ،دوئی ئے کتی اوته ئے خوړے نوما که ستانه اوخوړل نوڅه وشو،

(قَالَ رَبُّ السَّمٰوٰتِ) ایت ۲٤ گوره موسی علیه السلام څومره لوړے ته راځی،

اول فرعون ورته اووے ،چه زما کور کښی لوئی شوے ئی،نوموسی علیه السلام ورته اووے ،چه په ماڅه احسان اومننه کوے سرېه زما قوم دی خدمت کوی فرعون ورته اووے واه هغه کاردی کړے دے ،نوموسی علیه السلام ورته اووے کړے م دے لاس دخلاص وی،

فرعون بیا اووے ،چه مصرپالونکے څوك دے نوموسی علیه السلام په شروع وکړه،نو گوره بره او ښکته ئے ولی بیا ورته راشی ،

ربکم ورب اباءکم الاوّلین، ستا رب دے اوستادپلار،نیکه رب دے هغه رزق ورکوی،چه کله موسی علیه السلام ورته اووے چه بره اوښکته اوستا مالك دے ،نوفرعون سره جواب نه وو،نووزیرانو ته وائی ،الاتستمعون،ورے دا خبره نه اوری داڅه وائی گوره دالی خبره کټ کوله څوموسی علیه السلام ئے نه پرېږدی اوشروع ئے کړی ده نو ورته وائی ،ربکم ورب اباءکم الاولین سم ئے خراب کړو ،نوبیافرعون څه وائی،

ان رسولکم الذی ارسل الیکم لمجنون،

واه ستاسوقاصد(رسول)لمجنون لیونے دے ذاتی حمله پری کوی اولیونے ورته څکه وائی چه بس یوی خبره پسے لگیدلے دے، پرېږدی ئے نه څو موسی علیه السلام ئی هم نه پرېږدی ،

قال رب المشرق والمغرب ومابینهما،
اوبیا ورته وائی ،افلاتعقلون، تاسوتول کم عقل یوخائی ته شوی ئے ،کله چه فرعون پوه شوچه په هیڅ اونشوه نو دهمکی ورکوی خوموسی علیه السلام دهمکو جوابونه معجزوسره ورکوی،
(ثُعْبَانٌ مُّبِيْنٌ) ایت۳۲ گوره دلته ثعبان وائی اوبل ځائی چه الله مخے ته دے نوهلته حیة اوجآن وائی(کمافی طٰهٰ والقصص)داولے،
جواب......دا ځکه چه دمرگرو مخکښی نرم شه اودشمن مقابل ته سخت شه،
صحابه هم دغه شان وواوداشان نران ملگری پکاردی یوصحابی سینه کښی نیزه لاړه ده اووینه را آخلی او په مخ ئے آچوی اووائی ،فزت ورب الکعبة طلحةؓ په جنگ، کښی دزخمو دوجے لاس شل شوے وو،
نبی علیه السلام اووے ،اَلَامَنْ يُّرِيْحُنِيْ مِنْ ذِي الخَلِيْقَةِ،جریربن الأ جرب درے ۳ ځله ورته پاسیدوچه زهٔ اوبیا واپس شو،نبیؐ ته وائی ،جعلتُها کجمل الأجْرَبِ، دارنگه خالد بن ولیدؓ عزی ته ولاړدے ورته وائی،

أعُزّٰیٰ کفرانَكِ لاسبحانَكِ اِنّی رأیتُ اللّٰهَ قداَهانَكِ

خبیبؓ قلتوی نوهغه اشعاروائی

لَقَدْ جَمَعَ الْاَحْزَابُ حَوْلِيْ وَاَجْمَعُ قَبَائِلُهُمْ وَاسْتَجْمَعُوْا كُلَّ مَجْمَعِيْ
فلستُ أبَالِيْ حينَ أُقْتَلُ مُسْلِماً على أيِّ شقٍّ كان لله مَصْرَعِيْ
فمالى حذر الموت وانّي لميتٌ وانّا الى ربِّيْ اِيَابِيْ ومرجعيْ
وذاك في زات الأله وان يشاء يبارك على أوصال شلوٍ ممزَّعى

☆☆☆☆☆

حسانؓ به دنبی ﷺ دطرف نه دفاع کوله،ابو سفیان ته ئے جواب ور کولو،

هَجوتَ محمداً براً تقیاً — وعندالله فی ذالك الجزاء

وجبرائیل امین الله فینا — وروحُ القدس لیس لهٗ سوا

ثکلتُ بُنیتی ان لم یَروهَا — تثیرُ النقعَ علی طرفیٰ کُدَاءِ

دارنگه یو صحابی قیصر بادشاه ته خط یوړو قیصر چه وشلولو نو یو دے مُلك ده،او صحابی بادشاه دربار کښی ولاړ ده،توره ئے راوویسته،او بادشاه ته ئے ورتوپ کړو،کړیوان نه ئے ونیو،ورته وائی چه که ما ته دنبی علیه السلام طرف نه ستا قتل اجازت وے،نو اوس به ما ټکړے ټکړے کړے وے،

صحابه داسے دبل مخے ته نران وو،او داسے نه وی چه ملګری ته سخت وے اوبل ته نرم وے هغه یو کس نه چا چاقو وغوښتو چه راکړه،نو تېوس ئے ترے وکړو چه تیره(تیزدهار)دے او که نه،نو هغه ورته وے چه مُولی ته نردے او ګنتی ته هښ هښ (خاندی)

(اَرْجِهْ) ایت ٣٦ (تفصیل سورة الاعراف ایت ١١١ لاندی ذکر شوے دے) وګوره،

(قَالَ نَعَمْ) ایت ٤٢ (هاؤ) غتمانو خودارنګه خبرے وی،نو داچه صاحب شی بیا لیونے شی نو په لاره چه روان وی نو لاسونه به لړے لړے وړی داسے به روان وی لکه په وچه لمبوزهی،

(تَلْقَفْ) ایت ٤٥ لقف دیته وائی چه غړپ ئے کړی لکه ملاچه جمعے شیے حلوه غړپ کړی بدعتی ملا،

(اَنْ کُنَّآاَوَّلَ الْمُؤْمِنِیْنَ) ایت ٥١،اعتراض دوئی نه مخکښی خلقو خو ایمان

راوړے وو،

جواب ...... اصل کښې دا دفرعون دلے نه اول ایمان راوړونکے وو نوځکه داسې وائي

(وَاِنَّا لَجَمِيعٌ حٰذِرُوْنَ) ایت ٥٦ د دی دوه معنے دی،

(١)...... مونږ دوئي لره یرونکے یو،

(٢)...... مونږ دوئي نه یریدونکے یو. وانالجميعٌ، منه، حذرون،

(يَوْمَ يُبْعَثُوْنَ) ایت ٨٧ یو روایت نسائي او ابن ماجه ذکر کوی، او ابن کثیرؒ په هغی باندی رد کوی هغه روایت دادے چه قیامت کښې به ابراهیم علیه السلام الله ته وائي چه یا الله ما سره دی وعده کړی وه چه ته به نه رسوا کوم، او دینه زیاته رسوائي به څه وی چه زما پلار ئې جهنم ته ځی، نو الله به ورته وائي سکته وګوره نو سکته چه وګوری نو پلار به ئې ګونګټ په شان شکل کښې وی، نو ابراهیم علیه السلام به زړه تورشی او بیا به هغه الله جنهم ته واچوی،

(بِقَلْبٍ سَلِيمٍ) ایت ٨٩، اعتراض ...... مخکښې اووے لاینفع مال ولابنون مګر هغه چاته فائده ورکوی چه سلیم زړه باندی راغلو، نو بل څائي کښې راځی،

لهاما کسبت وعلیهاما اکتسبت، هر یو نفس د پاره خپل عمل دے،

جواب...... هر یو نفس د پاره خپل عمل دے، د دی نه مراد مشرك دے، مؤحد ورپسے خیرات اوشی، او بچی به داسے فائده ورکوی چه ورته ایصال ثواب کړی

(اِذْ نُسَوِّيكُمْ) ایت ٩٨، اعتراض ...... مشرکینو خو دنیا کښې الله سره برابر کړی نه دی

جواب...... دینه مراد تسویه فی الحب ده لکه څنګه ئې الله سره محبت کولو دغسې خپلو الهه ؤ سره هم محبت کوی لکه څنګه الله ته ئې نذرونه ورکول دغسې غیرالله ته هم ورکول،

(وماسألکم علیه من اجر)ایت ۱۴۶،انبیاؤ مزدوریٔ نه غوښتله،

شیخ القرآن رحمة الله به وے

نه مهتمم نه ځلیم نه امام نه مدرس | مراچکار که اظهار حق بیان نکنم
اوواهه لنگ شه ملنگ | په درکېښی د سبحان

(فَعَقَرُوْهَا)ایت ۱۵۷،اشکال......دلته زخمي یوه کس کړی وه او نسبت تولو ته کوی،جواب......داځکه چه ملګری ورسره ټول وو،

(اَصْحٰبُ لْئَیْکَةِ)ایت ۱۷۶ داځلق او اصحاب الرّأس یووُو یاجُدا،جُداوُو،

(اِذْقَالَ لَهُمْ شُعَیْبٌ)ایت ۱۷۷،اشکال.....دلته ورسره اخوهم نه ذکر کوی،
جواب...... داځکه چه دقوم نه نه وو،

(یَوْمِ الظُّلَّةِ)ایت ۱۸۹ وریځ کښې نبی علیه السلام به چه کله وریځ شوه، نوکورته به ننوتو اوراوتو به ددیر خفګان نه ددی وجے نه چه عذاب به راشی کله به چه باران شروع شونونبی علیه السلام به سرتور کړو او خوشحاله به وو،اوباران ته به اودریدو،اوّل میوه به چه نبی علیه السلام ته راغله نوهغه به ئی دیرے مینے سره خوړله،چه ده اول نعمت د الله دے حدیث کښی راځی کان رسول الله یحبُّ الحلوةَ والثَّرِیدِ،نوحلوه نه کورے حلوه نه ده مرادچه چه دلیل نیسے لکه،ابنِ سیّدالناس معنی کوی اوّل الفاکهة،

(وَاِنَّهٗ لَتَنْزِیْلُ)ایت ۱۹۲ ربط ......چه قومونه هلاك کیږی نونجات په څه کښی دے،نونجات په قرآن کښی دے

(عَلٰی قَلْبِكَ)ایت ۱۹۴ زړه ته نسبت کوی ځکه چه زړه ته کومه خبره ښکته شي نوهغه سرسری نه وی،

(وَاَنْذِرْ عَشِيْرَتَكَ) ایت ۲۱٤ کله چه نبی علیه السلام باندی دا آیت راغلو نو نبی علیه السلام په غرو ختو او آواز ئے او کړو، ابولهب راغلو نبی علیه السلام ته ئے اووے تبالك ألهذا جمعتنا، نو بیا سورة لهب نازل شو خو دا خبره غلطه ده خکه چه دا سورة په نزول کښی ۷ ٤ دے، او سورة لهب ٥ دے نو جواب مخکښی نه راغلے دے او اعتراض وروستو دے .

(فِى السّٰجِدِيْنَ) ایت ۲۱۹ سیوطیؒ دی خائی کښی خطاشوے دے هغه وائی نبی علیه السلام نیکونه ټول مؤحدین وو دا خبره غلطه ده.

(اِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا) ایت ۲۲۷ دایمان واله شاعران صحابه ؤ کښی ډیروی، لکه حسان بن ثابتؓ نبی علیه السلام ورته منبر پریښودو،

کان یضع المنبر لحسان، عبدالله بن رواحهؓ، کعب بن مالكؓ، کعب بن زهیرؓ وغیره، کعب بن مالكؓ باره کښی راځی یوه ورځ نبی علیه السلام مخ ته روان وو، او اشعار به ئے وائیل نو عمرؓ ورته وے داڅه کوے کعبه، نبی علیه السلام مخے ته اشعار وائی نبی علیه السلام ورته وے، خَلِّ یا عمرؓ داشعرو نه د کفارو زړه کښی دغشی په شان لګی،

او حضرت حسانؓ به اشعار وائیل، سفیان په جواب کښی،

هجوتَ محمدًا برًّا تقيًا وعند الله في ذالك الجزاءُ

وجبرائيل امين الله فينا وروحُ القدس ليس له سوًا

ثكلتُ بُنيّتي اِنْ لّمْ تروهَا تثيرُ النَّقعَ على طرفَيْ كُدَاءِ

نبی علیه السلام مدح کښی وائیل،

خُلِقتَ مُبَرّءً مِنْ كُلّ عَيبٍ كَأنّكَ خُلِقتَ كَمَا تَشَاءُ

(وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوٓا) ايت ۲۲۷، ابوبكرؓ چه كله وفات كيدو، نو عمرؓ ئے خليفه كړو نو ابوبكرؓ وے چه دے به انصاف كوى، و ذالك ظنّى به، او كه انصاف ئے او نه وكړو، نو وسيعلم الذين ظلموآ، دا آيت ئے اووے نو عمرؓ بيا داسے انصاف اوكړو چه كله مجاهد خط به راغلو نو عمرؓ به هغه داكى ته نه وركولو بلكه خپله به ئے دمجاهد كورته وړو كه هغوئى پوهيدے نو ور به ئے كړو او كه نه پوهيدے نو خپله به ئے ورته، اولوستو او خان سره به ئے قلم او كاغذ يوړو، او هلته به مجاهد ښځه كه چرے پيغام او خط ليږلو نو دهٔ به هغى خبرے كولے او دى به هغه ليكلى.

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة النمل

مکی سورت دے په نزول کښې ۴۸ پس دسورة شعراء نه نازل شوے دے.

روابط السورة النمل

۱...... مخکښې آخر کښې ترغیب الی القرآن وونودی آخر کښې هم ترغیب الی القرآن دے،

۲...... مخکښې واقعه دموسی علیه السلام ذکروه نودی کښې بل اندازسره واقعه دموسی علیه السلام بیانوی،

۳...... مخکښې پخوانوقومونو نه دهغه چاحالت بیان ووچه ایمان ئے نه وو راوړے نوتباه شونودی کښې د پخوانونه هغه چاحالت چه ایمان ئے راوړواوبچ شول لکه بلقیس،

۴...... مخکښې موسی علیه السلام ته فرعون ساحر وائیلی وو،نودی کښې وائی صرف هغه ته نه بلکه معجزوته ئے هم وائیلی وو،

۵...... مخکښې ئے ذکر کړل چه انبیاؤسره دتوحیدد مسئلے غم ؤو،نودی کښې وائی چه انبیاء نه مرغانوسره هم دهغه غم وو،لکه ملاچرګک،

۶...... مخکښې نفی دشرك فی الدعاء ئے او کړو،فلاتدع مع اللّٰه الٰهاً آخر، نودی کښې نفی دشرك فی العلم والدعاء کوی،

۷...... مخکښې ئے وائیلی وو،وانذعشیرتك الأ قربین،نودی سورة کښې دهغه نمونه ذکر کوی چه لکه څنګه موسیؑ،لوطؑ اوصالحؑ بیان کړے ؤو،

دا رنگه ته هم او کړه،

ف ۸......مخکښې آخر کښې وائیلې وو ،وسیعلم الّذین ظلمؔوا،نودې سورة کښې دظالمانو انجام ذکر کوی،

ف ۹......مخکښې اوو ے ،فلاتدع مع اللّه احدا نودی کښې وائی چه سلامتیا ور کونکے هم بل څوك نشته بل څوك مه رامدد کوه ،

ف ۱۰......مخکښې اوو ے ،وانتصروا من بعدماظلموا،نودی سورة کښې نمونه د نصرت داللّه ذکر کوی،

ف ۱۱......مخکښې نفی د یونوع من انواع الشرك وه نودی کښې نفی دبلے نوع دشرك ده دا سورة پنځم کال د بعثت نازل شوے دے ،اودی وخت مسلمانان سختی کښې وُو،

امتیـــازات الســورة الــنــمــل،

ف ۱......دا سورة ممتازدے په تقریر دمیړی باندی،

ف ۲......دا سورة ممتازدے په واقعه دبلقیس باندی،

ف ۳......دا سورة ممتازدے په ذکرد خندادسلیمان علیه السلام،

دعوی السورة النمل وخلاصتها

په دی سورة کښې دوه مسئلے بیانوی اوپه هره مسئله دوه دوه واقعے بیانوی

ف ۱......یوه مسئله عالم الغیب زه یم (اللّه وائی) په دی باندی،

یوه واقعه دموسی علیه السلام بیانوی چه اوګوره موسی علیه السلام خبرنه دشوهمسا،همسائی غورخولی ده اوپه دی نه پوهیږی چه ماردے او که

دویمه واقعه دسلیمان چه او گوره سلیمان دمملکت دبلقیس نه خبر نه دے
۲...... دویمه مسئله الله وائی سلامتیاور کونکے زه یم،په دی.
یوه واقعه دلوط علیه السلام، چه او گوره مابچاؤ،ور کرو..
دویمه واقعه دصالح علیه السلام اودروستنودوو واقعاتو خلاصه په ۵۹ کښې
اوړومبنودوو واقعو خلاصه په ایت ٦٥ کښې ذکر کوی،
اوّل شپږ آیتونه بطورتمهید اوبیاواقعه دموسی علیه السلام شروع کړی،
په نفی دعلم غیب باندی،

حل مشکلات السورة النمل

﴿زَيَّنَّا لَهُمْ﴾ ایت ٤ دلته نسبت الله خان ته کوی خکه چه طاقت الله ور کړے دے،او کله شیطان ته کوی خکه هغه وسوسے آچوی او کله انسان ته خکه هغه کاسب دے،

﴿اِلَّا مَنْ ظَلَمَ﴾ ایت ۱۱ بعض خلق دا،استثناء متصله گرځوی دمرسلین نه، حالانکه دا غلط دے خکه بیا معنی داشوه چه مرسلین هم (ظلم) گناه کوی معاذالله،په دی باندی ابن جوزیؒ تسهیل کښې رد کوی هغه وائی هذابعیدلان الصحیح عصمة من الذنوب،

تسهیل اومدارك ذكر كوی چه دا،استثناء منقطع دے،نو،الا بمعنی لکن دے نوبیاوروسته ځان ته مستقل کلام،مبتداء اوخبر دی ،نوبیاالامن ظلم معنی داشوه هغه چاچه ظلم و کړودنورو خلقونه(نهٔ دَانبیاء نه)ثمّ بدّل الخ،

یا استثناء متصله ده خو استثناء متصله چه څرنګ وائی لکه فراء وغیره نوهغوئ محذوف منی او هغهٔ نه استثناء کوی، یعنی مستثنیٰ منه محذوف منی نوهغو ئی وائی، انی لایخاف لدیّ المرسلون، بل غیرهم الخائف، مستثنیٰ منه الامن ظلم مستثنی توبیا صحیح ده،

(فِیْ تِسْعِ آیت) ایت ۱۲ (نهه معجزے) پنخه په اعراف ۱۳۳ کښې او څلور طٰهٰ کښې او قصص کښې

(۱)......همسامار کیدل، (۲)......لاس ځلیدل،

(۳)......دریاب جدا کیدل، (٤)......ژبے نه لګنهٔ تلل

واحلل عقدةً من لسانی،

(مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالطَّیْرِ) ایت ۱۷ دا درے واړه هغه اشیاء دی چه یوبل نه تښتی مرغان د انسانانو نه، انسانان د پیریانو نه، او دا ټول الله یو پیغمبرته راجمع کړل،

(قَالَتْ نَمْلَةٌ) ایت ۱۸ دا الله د میږی قول ذکر کوی، لرسوچ په کښی او کړه

یٰایها النّمل، یا حرف ندا دے ها حرف تنبیه ده او، النمل، منادیٰ ده،

ادخلوا مسٰکنکم، دا مقصود بالنّداء دے یعنی آمر او حُکم ده، لایحطمنکم، سره علت دَ ننو اتو وائی، ولاهم یشعرون، سره دفاع د سلیمانؑ کوی میږی و کوره اوّل ئې ځان ته متوجّه کړُو بیا تنبیه ورکوی بیا حکم کوی او وجه ئی هم ذکر کړه چه ننو اځئی، ځکه، لایحطمنکم الخ داسے نه وی چه دوئی سوچونه شروع کړی نو میږوبهٔ وائیل چه سلیمان علیه السلام ولے ظلم کوی چه مونږ بربادوی، جواب ......نو میږی د هغه طرف نه جواب و کړو، وهم لایشعرون،

من فقه الرّجل أن یقلّ ،کلامه دی لاند امام رازیؒ ذکر کوی ،
وهذاتنبیهٌ عظیمٌ علی وجوب الجذم بعصمةِ الانبیاء، میږنی ډیرپوه ده
او دی کښی نورهم ډیرخصلتونه دی ،قرآن څکه دا ذکر کوی دده کلام نه
دامعلومیږی چه میږنی زره کښی دقوم خدمت او حفاظت جذبه لری او دی
کښی نورهم صفتونه دی،

(۱)......دا ډیرهوښیاردے،

(۲)......اتفاق پکښی ډیرزیات دے

(۳)......مخکښی نه سوچ کوی چه په ګرمئ موسم کښی دانے ذخیره کړی
او په ژمی کښی خوری،

(٤)......هرسړے خپل وزن برابرشی وړی،زیات نشی وړے،اومیږنی زیات
وړی دخپل وزنه غټ ملخ ئی راخستے وی اوچه کورته ئے دننه
کوی نو که دننه کیږی نه نو بیا ئی ټکړے ټکړے کړی او کورته ئے
دننه کړی خوباهرئے نه پریږدی ،

(٦)......دا نهایت همتی دے په دیوال به خیژی بیا به راغوزیږی اوبیا به
خیژی خوهمت نه غورځوی،امیرتیمورچه کله حملو کښی باربار
ناکام شونوهغه غرته لاړیوتالاب په غاړه ناست دے،سوچ کوی
نا څاپه میږئ ئے ولیدو،بره خیژی نو بیابښکته اوبو کښی اوغورځی،
بیاوخیژی نوبیا پریوځی،خوهمت نه هارکوی امیر تیموربیا اراده
مضبوطه شوه،اوحملے ئے او کړه نوفتح باب شو،

(٦)......بل وخت نه ضائع کوی سلام و کړی نوزرځی،

(۷)...... د قوم ډیرزیات خیر خواه دے،

(۸)...... نظر نے نهٔ لګی خوقوت شامه ئی ډیره تیزه ده په قوت شامه شیء معلوموی سلیمان علیه السلام ئے هم په قوت شامه معلوم کړے وو او ګوره میږے دلته ډیره مختصره خبره کوی،داخبره چه ده او کړه نوسلیمان علیه السلام واؤریده،نوهغه ته ئے وے چه میږیه ته هوښیارئی ماته څهاوغواړه میږے ورته اووے چه ته خپله بنده ئے ته ن څه اوغواړم سلیمان علیه السلام ورته اووے خیردے اوغواړه، نومیږی ورته او ے چه بنهدوه کارونه او کړه،زدنی رزقی واجلی، دازیات کړه دهٔ نه چه الله ماته مقرر کړے دی نوسلیمان علیه السلام اوخندل چه دازما لاس کښی نیشته دومره هوښیارو و، وهم لا یشعرون،دی سره سلیمان علیه السلام صفائی کوی ،واه انسانه ته میږی نه م کمزورے ئے چه ستا ګوتے سرنه صرف شل میږی جوړیږی بلکه زیات هغه دسلیمان علیه السلام صفائی کوی اوتا،دانبیاؤ صفائی او نه کړه،

(فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا)ایت ۱۹۰،اصل کښی دوه اشیاء دی یوتبسم او بل ضحك تبسم دیته وائی چه مسکی غوندی شی ضحك دیته وائی چه قهقهه باندی اوخاندی دلته دادواړه یوځائی ذکر کوی،

جواب......نومطلب دادے چه تبسم نه شروع ئے او کړه او انتهاء ئے په ضحك اوشوه،

مصرعه،

زمانهٔ هسے خان بد نام کړو پهٔ تبسّم خنداذبل سره کوینه

(الْهُدْهُدَ) ایت ۲۰ مونږ ورته ملاچرګك وایو دا خکه چه روچرګ
او کارنے د ملا کرے وو.
(اَحَطْتُ بِمَالَمْ تُحِطْ بِهٖ) ایت ۲۲، امام نسفیؒ وائی، وفیه بطلان قول الرافضة
ان الأمام لایخفی علیه شیء،
(یَسْجُدُوْنَ لِلشَّمْسِ) ایت ۲۴، او ګوره هغه وخت سجده غیر الله ته کیده
نو ملاچرګك سره فکر وو، او مونږ سره هیڅ فکر نشته،

أعادوا بها معناً سواعاً ومثله	یغوث ویعوق بئس ذالك مِنْ وُدٍّ
وقد هتفوا عند الشدائد بأسمها	كما یهتف المضطرّ بالواحد الصّمدِ
وکم نحروا فی سوقها من بحیرةٍ	أحلّتْ لغیرِ اللّهِ جَهْلاً علی عَمْدٍ
وکَمْ طائفٍ عند القبور مقبّلاً	ویلتمس الأرکان منهنّ بالأیدیِ

(قَالَ سَنَنْظُرُ) ایت ۲۷ دا چونکه خبر واحد وو، او دا محتمل د صدق او کذب
وو، نو دی وجے سلیمان علیه السلام تحقیق کوی،
(قَالَتْ یٰۤاَیُّهَا الْمَلَؤُا) ایت ۲۹ ګوره سلیمان علیه السلام خط ولیکلو، داسی نه
کوی چه مړه خپل کاربۀ کوی بلکه خط ئے ولیکلو چا تری ته ئے ور کړو
دوه میاشتے مسافت باندی خط ئے ورے دے او بلقیس غرمه وخت پراته ده
او قصر ابیض کښی هر طرف ته تالے آچولی دی نو هدهد، اخوا دیخوا
ګرځیدو، آخر یو روشندان نه ئے خط وغورځولو نو دهغی په سینے باندی
پریوتو، نو یکدم راپاسیده، چونکه غیر شادی شده وه او یو طرف بل طرف ته
ئے وکتل چابی ئی ولیدے هر څه موجود وو، نو بره ئی هدهد اولیدو، پوهه شوه
نو صبا ئی پارلیمنټ راجمع کړو نو هغوئی ته خط لولی قالت،

(یاایها الملؤا .... الخ)

(اَلَّا تَعْلُوْا عَلَیَّ)ایت ۳۱ خومره تر خط ورته لیکلی نبی علیه السلام قیصر روم ته خط لیکلے وو،ورته اوّل خپل نوم ئے لیکلے وو،بیاورته،اسلم تسلم ،

(اسلام راوړه،بچ به شے)

(یَأْتِیْنِیْ بِعَرْشِهَا)ایت ۳۸ گوره داتخت راوړل غله نه وه،

جواب ...... ده دارالحرب وو،اودارالحرب نه هرشئ چه په کومه طریقه وی راوړے شے لکه نصب الرایه اودرایه وغیره ذکر کوی،

(عِنْدَهٗ عِلْمٌ مِّنَ الْکِتٰبِ)ایت ۴۰ دا خوك وو بعض وائی داآصف بن برخیاء وو(وزیرسلیمان)لیکن داغلطه ده څکه چه سلیمان سره خودینه زیات علم وو بعض وائی ده ته اسم اعظم ورتلو نوولے سلیمان علیه السلام ته نه ورتلو اصل کښې یامرادجبرائیل دے ،یادینه مرادخپله سلیمان علیه السلام دے اوده په خپلے معجزے باندی راوړو.

(وَکَشَفَتْ عَنْ سَاقَیْهَا)ایت ۴۴ بعض خلق وائی چه دی سره سلیمان علیه السلام واده کول نوجن ورته وائیلی ووچه دی بدن باندی ویښته دی ، نوویښته ئے کتل څکه ئی ورته دا کړی وو،موږوایوچه پیغمبرستاغوندی نه وو،چه دومره دائے کول دائی ورته نه وائیل چه پینښی لڅے وچتے کړه بلکه دائے دی د پاره کول چه هغی ته وښائی چه ستا کوم مال راليږلے دے هغی نه زماسره زيات مال دے،

(وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا)ایت ۴۵ دی خالی پڅے دوه واقعے په نفی دعلم غیب وو یوه واقعه دموسی علیه السلام چه اوگوره موسی خبرنه شودهمسا.

دویمه واقعه دسلیمان علیه السلام چه او کوره سلیمانٌ دمملکت دبلقیس نه خبرنه دے،

(قُلِ الْحَمْدُلِلّٰهِ) ایت ۵۹ کله چه مقررتقریرشروع کوی نواول وائی الحمدللّٰه نحمده الخ نودلته درته تقریرچل ښائی اوپه منبرکښې نووائی به قل الحمدللّٰه وسلام علی عباده الخ بیاامن خلق السموت، نه بیان کوی،

(اَمَّنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ) ایت ۶۰ ددی خائی پورے ادله نقلیه وباثباۃ التوحید نواوس ادله عقلیه باثباۃ التوحید کله چه وطن کلی ته لاړشے نوخان ته تقریر مکوه هسے نه چه خلے نه دغلط نه دغلط الفاظ اوخی نوچه لاړشے نیکه ته به وائی چه راشه شلمه پاره لړوایو چاشل کړی نه دی چه مونړئی شل کړو نونیکه چوکیښوے نوورته وائے بهٔ ،امّن خلق الخ، واه بابا،آسمان زمکه چاپیداکړی دی باران څوك وروی چه باغیچے پیداکړی نونیکه بهٔ وائی بچیه اللّٰه کوی کنه ،نوته بهٔ وائے ء الٰهٌ مع اللّٰه نوغلے بهٔ وی غلے بهٔ وی نونیکه بهٔ وائی چه مونږخومشرانونه آوریدلی ووچه پیران هم کولے شی نوته به ورته وائی بل هم قوم یعدلون اللّٰه سره ئی نوربرابر کړی وداداولد ورځ سبق شو،

دویمه ورځ بیاورته وائی،راځه سبق وایو،امّن جعل الأرض الخ چه باباداز مکه چااودرولی ده ،دانهرونه چاروان کړی دی،واه بابادامخامخ غرونه چا اودرولی دی اودریابونو کښې پردے چاپیداکړی دی،نونیکه بهٔ وائی څه خبریم ته ورته وایه،ء الٰهٌ مع اللّٰه،نونیکه به وائی چه بچیه فلانی باباخودا حاجتونه پوراکول داپخوانی ملایانوهم وائیل دوئی نه پوهیدل،

او ستاجواب بل اکثرهم لایعلمون(اکثرنهٔ پوهیدل په قرآن)
دریمه ورځ بیابه ورته وائی،بابا لړ سبق وایو نوته به وائی ۰
امن یجیب المضطر الخ باباد ابیمارانوته اوضررشده نه تکلیف څوك لرے
کوی واه باباته چادپلارنه وروسته پیدا کړے هغه به وائی الله به پوهیږی
نوته به وائی ء اله مع الله،
نودرېمه ورځ به لږه غصه وکړی چه ته پوهیږے بل هیڅوك نه پوهیږی
نوستاجواب قلیلاًماتذکرّون(کم خلق نصیحت آخلی)
څلورمه ورځ بیابه باباکینوے نوورته وائی بهٔ،اَمّن یهدیکم الخ واه بابا
په تیارو کښې څوك خلاصول کوی په کشتئ کښې چاته فریاد کیږی،
واه باباداسرهٔ بادونه باڈونه څوك راولی نوهغه به غلے شی ته به ورته
وائی ء اله مع الله نوبابابه وائی چه بچیه داټول خلق وائی چه فلانے هم
رامدد کیدے شی فلانی دَ دانے ذمه دارده اوهغه لارسائی،نوستاجواب
تعالیٰ الله عمّایشرکون،بابادامشرکان دی بابابهٔ وائی،ټول خلق دمشرکان
کړل سَحربهٔ ملایان راولی،
نو پنځمه ورځ درس به کوے نووائی به ،اَمّنْ یبدأ الخلْق الخ، چه تا سو چا
پیداکړی یو ،مُلایان به وائی الله ته به وائیء اله مع الله نوهغوئی به جهړ او
بحث کوی ته بهٔ وائی ،قل هاتوبرهانکم الخ دلته پنځه څله ء اله مع الله وائی
(شیخ مُدمظله نے پانچ پیرباره کښې وائی)پانچ پیریان پنځه څله درته وائی
(أَمَّنْ جَعَلَ)ایت ۶۱ ویدصفحه ۵ کښې لیکلی دی،چه زمکه په غوائی ولاړه
ده نودادهغه نه صابئینواومجوسوعقیده راوآخیسته اوبیامسلمانانوترے

راواخیستہ اوتفسیر سورۃ النور کښې لیکلي دي.

(قُلْ هَاتُوْا بُرْهَانَكُمْ) ایت ۶۴ احمدبن حنبلؒ واثق دربار کښې وائیلي وو، ،ایتونی شیئامن کتاب اللّٰه وسنة رسوله.

(وَمَامِنْ غَائِبَةٍ) ایت ۷۵ ربط محکښې نفي علم غیب وکړه دغیر اللّٰه نه ایت ۶۵ کښې نودلته اثباۃ علم غیب للّٰه تعالی کوی.

(اِنَّكَ لَاتُسْمِعُ الْمَوْتٰى) ایت ۸۰ دوئی دلته قصه جوړه کړی ده چه دلته نفي دسماع ده سماع نه ده خوتپوس ترے داوکړه چه دامسئله داعتقادیاتو نه وائی که دفروعیاتو نه وائی که اعتقادیات وی نوبیانصوص قطعیه په کاردی اونصّ قطعي خوپهٔ عدم سماع باندی ده اوکه فرعیات نه وی،نوبیا احنافو کتابونه پیش کړه نوته دسیوطیؒ کتاب پیش کوے هغه خوشافعي المسلك وو اوکه ته ماته وائی چه ستاسره څه دلیل ده،نوزه اول قرآن پیش کوم لکه دلته دارنګه سورۃ روم ایت ۵۲ کښې دی خاتنی ابن جریرؒ وائی،

هذامثل ضرب اللّٰه لِلکافرفکمالایسمع المیّت کذالك لایسمعون،

اوګوره تشبیه دکافروور کوی مړوسره اوقاعده ده چه وجه دشبه اقوای وی په مشبه به کښې مشبه نه نومړو کښې عدم سماع اقوای شوه،

دارنګه احنافو کتابونه وګوره امام رازیؒ تفسیر کبیر صفحه ۶/۱۰۴ کښې وائی .المیّتُ لَایَسْمَعُ ولایدرك شیئاً دارنګه فتح القدیر صفحه ۱/۶۹ صفحه ۱/۱۴۷ صفحه ۱/۱۷۶ المیت لاسمع ولایفهم (بیاذکر کوی)

اذاخلف لایکلمه فلو کلمه بعدموته لایحنث لان المقصودمنه الافهام والموت ینافیه

(بیاب الیمین) لانه لایسمع،

دارنګه شامی صفحه ۳/۱۸۰اصول الشاشی صفحه ۲۹،
کنزاوّل صفحه۲/۱٤۷ باب الیمین مستخلص صفحه ۲/۳۸۰هدایه اوّلین
صفحه۲/٥٠٤شرح هدایه جلال الدین صفحه۳۲صفحه ۲۲٥،
کوکب الدری صفحه۱/۲۱۹تفسیرالبیضاوی صفحه۲/۱۲٥مدارك
تفسیرنسفی صفحه۲/۱٠درمنثور۲/۱٠صفحه۱٤۲ مائة مسائل صفحه۳٤
صفحه٤٦ شرح عقائدحاشیه صفحه۱۱۸ تفسیرماجدی صفحه۲/٦۷٦
زادالمعادصفحه۲۳٤شرح عقائد صفحه۷۷مسایره صفحه ۲۷۱
فیض الباری صفحه۲۷شرح منتقی صفحه۱/٤٥٥فیض الباری صفحه٤۷
مراقی الفلاح صفحه۳۲٦طحطاوی صفحه۲/۳۸۲حاشیه درمختار
صفحه۲/۲۸۲حاشیه نورالأیضاح صفحه۲۳۷شرح فقه اکبرصفحه۱٥٥
علامه ابن عابدین حاشیه درمختار صفحه۲/۱۸٠شرح مقاصدصفحه
۲/۱۲۳لانزاع فی ان المیت لایسمع،

دارنګه احادیث دال دی په نفی دسماع الموتی دو نی حدیث دقلیب بدر
پیش کوی،چه نبی علیه السلام ته عمرؓ وے آیادوئی آوری،
نبی علیه السلام ورته وے انهم الآن یسمعون،نودوئی وائی اختلافی مسئله
ده اختلافی نه ده اتفاق دے صرف دخالی کښی اختلافی دے نورخوئیشته
صحابه بعض وائی دادنبی علیه السلام معجزه وه بعض وائی داالله ژوندی
کړل لکه قتادهؒ قول دے بخاری ذکر کوی،احیاهم الله تعالیٰ حتّی أسمعهم
قوله علیه السلام توبیخاًوتحذیراًونقمةً وحسرةً
دارنګه حدیث قرع النعال کښی علامه رشیداحمد گنگوهیؒ په تیز رائلو

او کوزیدوو ،سره تاویل کوی،

دارنګه عینی صفحه ٤ ۲/۲ فتاوی ابو اللیث صفحه ٤/۲۲۵ صفحه ٤/۲۵۵ فتح الملهم صفحه ۲/٤۸۹ طبقات الکبری صفحه ٤/۱۹٤ تفسیرابی سعود صفحه ۳٤۲ ،افاجی صفحه ۷/۱۲۸ ،اَكْثَرُمَشَايِخِنَاعلى انّ الميّتَ لَايَسْمَعُ، شرح الیاس صفحه ۲/۲۳٤ دارنګه فتاوی دار العلوم دیوبند صفحه ۳/۱٦ سماع موتی ثابت نہیں بلکہ عدم سماع پر نص وارد ہے،

(دَآبَّةً) ایت ۸۲ دی کښی مختلف اقوال ذکر کوی خو په هغه مستند دلیل نیشته مولاناسندهیؒ وائیل چه،دابه مایدب علی الأرض ،نه دے او مراد تری حضرت عمرؓ دے چه هغه په مسلط شو او یهود و قلعه ئی محصور کړی وه

(يَهْتَدِىْ لِنَفْسِهٖ) ایت ۹۲ فائد ستادپاره ،

فتدبر القرآن ان رمت الهدی   فالعلم تحت تدبر القرآن

فالعلم قال الله وقال رسوله   وقال الصحابة هم اولوالعرفان

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة القصص

مکی سورة دے په نزول کښی ایت ٤٩ نمبرپس دسورة نمل نه نازل شوی دے

روابط السورة القصص،

۱......مخکښی سورة کښی بیان شول چه سلامتیا زه ورکوم نو الله صرف انبیاؤته سلامتیا نه ورکړی، بلکه دی سورة کښی وائی چه بنی اسرائیلوته ئے هم سلامتیا ورکړی وه،

۲......مخکښی اوو ے عالم الغیب زه یم او بیچ کونکے زه یم نو دی سورة کښی پدی خبره واقعه ذکرکوی چه موسی علیه السلام مابیچ کړو او هغه عالم الغیب نه وو بالتفصیل،

۳......مخکښی آخر کښی اوو ے وان اتلوالقرآن، نو چه قرآن بیانوے نو تکلیفونه راځی نو دی سورة کښی بعدالابتلاء تسلّی ورکوی چه اوګوره موسی علیه السلام معزز کړو،

امتیازات السورة القصص

۱......داسورة ممتاز دے په واقعے ددوه لونړو دشعیب علیه السلام،

۲......دارنګه ممتاز دے په مزدوری آخیستو دموسی علیه السلام،

۳......دارنګه ممتاز دے په واقعے دقارون،

دعوی السورة القصص

تسلی نبی علیه السلام ته په واقعه دحضرت موسی علیه السلام باندی ،

تقسیم السورة القصص

داسورة دوه حصے ده اوله حصه کښې ٤٤ آیتونه دے په دیکښې د موسی علیه السلام واقعه ذکر کوی،

او دویمه حصه ایت ٤٤ نه تر آخره پدیکښې اثباة الرسالة او ورسره نور مقاصدثلاثه هم ذکر کوی،

اول شپږ آیتونه بطور براعة الاستهلال چه وګوره موسی علیه السلام قوم بچ شو او فرعون قوم تباه شو.

که دقومونو تباهی داقتصادیاتو په فقدان ده،نو موسی علیه السلام قوم به تباه شوے وو خو په دی تده بلکه دقومونو تباهی دغیرت په فقدان ده،او غیرت راتلو باندی قومونه بچ کیږی او لوئی غیرت دادے چه چادرسره احسان کړے وی نو هغه شکریه ادا کړے،موسی علیه السلام قوم سره الله احسان وکړوهغوئی دالله شکریه اداکړه نو کامیاب شو او فرعون ناشکری وکړه نو ناکام شو،

حل مشکلات السورة القصص

(فَاِذَا خِفْتِ) ایت ٧ دلته دوه او امر ذکر کوی

(١)......ارضیعه (٢)......فألقیه فی الیم،

او دوه نواهی (١)......لاتخافی (٢)......لاتحزنی،

(لِیَکُوْنَ) ایت ٨ دلته لام للعاقبة دے لکه یو شاعر وائی،

لنا ملکٌ ینادی کلّ یومٍ لدوا لِلْمَوْتِ وابنوا لِلْخَرَابِ

(دلته للموت او للخراب کښې لام للعاقبة دے)

(فرِغاً) ایت ۱۰ دی دوه معنې دی،

(۱) ـــــ یوه معنی کللث (۲) ـــــ دویمه معنی فرِغاًمِن غمٍّ کلّ شیٍ الاغم موسٰی

(کماذکره القرطبی)

(وَحرّمنَاعلَیهِ المَرَاضِعَ) ایت ۱۲ پردئی سینه نے لۀ څکلئه، داخکه، امام الحرمین به چه کله درس کول نوسبق مینځ کښې به ئے مخ واړول اوتو کاڼړے به ئے واچولے چاترے تپوس وکړو چه داولے کوے، هغه ورته وے، چه څماپلار کله مریدونوخماموږته ئے وصیت وکړوچه دیته پردئی پئی ورنکړے څکه دی بیاحافظه خرابیږی نوزۀ یوه ورځ بچین (وړوکوالی) کښې پورت وم ژاړل م نوموږ وینځه راغله اوزه ئے غیږے ته واچولم نومایو کوټ دپئیوڅکلواومامورپه آواز کړوخوهغه پئی ماتیرے شوی وے نوزه اوس هغه تو که کوم څوتو که کیږی نه اوزماژبه کښې دهغه نه لکنت راځی،

(وَلَمّابَلَغَ اَشُدَّهُ) ایت ۱٤ موسی علیه السلام څه څوان وویوه ورځ غرمه وخت راوتے ده نو دوه۔ ۲ کسانو جهګړه ده یو کس په بل ظلم کړے دو وړلو اوبل نه وړلو نومظلوم موسی علیه السلام ته فریادو کړو نوموسی علیه السلام ظالم ته سوك ورکړو نوهغه په مرئی کښې ساه وه نوهلته مردارشو،

(قَالَ هٰذَا) ایت ۱۵ دلته فعل دقطبی یادوی موسی علیه السلام خان باره کښې نه وائی، رَبِّ بمآانعمتَ علیَّ، نوهلته انعام ورته ولے وائی

دویم داچه دوئمه ورځ بیاموسی علیه السلام هغه بل کس ته اراده کړی وه نوبیاهغه ولے واهی دلته امام رازیؒ څه تفصیل کوی،

او ،فاغفرلي معنی فاسترعلي کوی،

(وَجَآءَ رَجُلٌ)ایت ۲۰ موسی علیه السلام ته چه کله بنی اسرائیلی داخبره وکړے نوسپاهی مناره کړه اوفرعون ته ئے اووے چه پرون قاتل خوموسی دے نوهغوئی میټنګ(مشوره)شروع کړه چه داخودبنی اسرائیلوقوم مرسته شروع کړه لکه مرنړنه قوم خلاصوی خنی چه قتل ئے کړونوهغوئی کښی یو خیرخواه دموسی علیه السلام موجودووپه مناره موسی علیه السلام ته راغلو،

(تِلْقَآءَ مَدْيَنَ)ایت ۲۲ دمصرنه مدین په شمال مشرق باندی پروت ده،

(تَذُوْدٰنِ)ایت ۲۳ (واپس کول ئی)لکه حدیث کښی راځی،

فليذادنّ حوضي كمايذادُالبعير الضالّ،

يُصْدِرَ الرِّعَآءُ(سکته) وَاَبُوْنَاایت ۲۳ دلته ګوره سکته مینځ خبرو کښی راوړی دحیاناکے بنځے داعلامه وی چه پردی سړی سره خبرے نشی کوے،مرئی ئے بندیږی اوراشه که اندربیګم ته ګورے نو،

(فَسَقٰى لَهُمَا)ایت ۲٤ موسی علیه السلام چه کله مدین ته لاړو، نودوه جینکئی هغه خواته ولاړے وے اوخپلے بیزے او ګډے ئے وروسته کولے انبیاء چونکه نهایته غیرتیان وونوموسی علیه السلام هم صبرنه شونو جینکونه ئے تپوس وکړوهغوئی ورته وے،مانسقی حتی یصدر الرعاء، نوموسی علیه السلام کسانوته متوجه شوچه دوئی ګډوبیزوته اول ولے نه ورکوئی هغوئی ورته وے مره دومره تکړاوے نوراشه دابوکه وچته کړه بوکه ئی په لس کسانووچتوله نوهغه موسی علیه السلام سره دلوړے یواځے

راوچته کړه او دوئی ته کلی بیرے ئے اوبه کړے،

دارنګه اوس هم حق پرستو علماء نهایته غیرتیان دی سید احمدؒ هندوستان کښی څه سخے ولیدے چه هغوئی ژارل او یو بل سره ئے خبرے کولے

نو سید احمد شهیدؒ ترے تپوس وکړو چه تاسو څولي يئ او ولے ژاړئ ئی هغوئی ورته اووے چه مونږ پښتانه يو مسلمان يو دلته سکهانو اغوا کړی يو مونږ باندی ظلم کوی نو سید احمد شهیدؒ سوچ وکړو چه داخو مسلمانانو سره دیر ظلم کیری نو هلته نه پیښور ته راغلو او صوابی کښی پنج تار ئے دار الخلافه جوړه کړه، او هلته خانانو ورته پناه ور کړی وه او جهاد ئے شروع، کړو خو بیا ورسره څه کسانو غداری وکړه او مر کړی ئے خائی په خائی شهیدان شو

(ثُمَّ تَوَلّٰىٓ اِلَى الظِّلِّ) ایت ٢٤ کوره دلته موسی علیه السلام روټی نه غواړی او کهف کښی ذکر کوی نو هلته روټی غواړی،

جواب هلته ورسره مر کړی وو دهغوئی فکر وو او دلته یواځی ده نو څکه نه غواړی،

یو شاعر وائی

تَمُوْتُ الْاُسْدُفِي الْغَابَاتِ جُوعاً وَلَحْمُ الظَّاْنِ تَاْکُلُهُ الْکِلَابُ

(فَجَآءَتْهُ اِحْدٰهُمَا) ایت ٢٥ کله چه شعیب علیه السلام لونړے کورته لاړے نو شعیب علیه السلام تپوس ترے وکړو چه نن څنګه وختی راغلئ، نو هغوئی ورته قصه بیان کړه نو شعیب علیه السلام ورته یوه لور را ولیږله او قرآن وائی چه لاړه کښی حیا باندی روانه وه دحیانا کے اوبے حیا ښځے په لاره خپله پته لګی حیاداره ښځے سترګی سکته وی او بے حیا ښځه به کله یو طرف کوری

کله بل طرف ،

(وَقَصَّ عَلَيْهِ) ایت۲۵ دخائي باندي امام رازیؒ لیکي چه کله موسی علیه السلام راغلو نوشعیب علیه السلام ورته روټی کیخوده موسی علیه السلام روټی نه خوارله دلسوورځے وړے وو شعیب علیه السلام ورته اووے چه ولے موسی علیه السلام ورته اووے .لَانَبِيْعُ دِيْنَنَابِدُنْيَانَا ،چه مادااوبه خدائی دپاره و کړی وے زه دانه خرځوم شعیب علیه السلام ورته اووے دهغه عوض نه در کوم داخو خلق چه میلمه راشي هغه ته ور کوی ،

(الْقَوِيُّ الْاَمِيْنُ) ایت۲۶ طاقت ورته خکه وائی چه لس کسانوبو که یواځے وچته کړی وه۔ابن مسعودؓ قول دے چه درے کسان هوښیارتیرشوی دی

(۱)......موسیٰؑ چه هارون علیه السلام باره که نبوت سوال کړے وو

(۲)......شعیب علیه السلام لورچه پلارته ئے بهترینه مشوره ور کړی وه

(۳)......ابوبکرصدیقؓ چه مونږته ئی عمرؓ خلیفه کړو ،

(عَلٰۤى اَنْ تَاْجُرَنِيْ) ایت۲۷ (چه ته مزدورئی واخلے زمانه) چه نفقه جمع کړے خکه چه بیادرسره څه نه وی نو څه به خرچ و کړے،

(تبلیغی واقعه دازمونږ داعمالو کمنی ده) دامعنی نه ده چه په مهر کښی به ماته مزدورئی و کړے،

(فَاَخَافُ اَنْ يَّقْتُلُوْنِ) ایت۳۳ موسی علیه السلام دمرګ نه نه یریدوبلکه دینه یریدوچه مابه مړ کړی اومسئلے بیان به پاتے شی،

(لَّعَلِّيْۤ اَطَّلِعُ) ایت۳۸ دی دامطلب ده،چه زه موسی علیه السلام خدائی معلوموم بلکه خبره ئے داکوله اومرادئے بل څه وو هغه داچه اصل کښی

داموسی علیه السلام سوك نه پریدو نو بنګله ئے جوړه کړه چه زه ورسره دبره طرف نه خبرے کوم داسے نه وی چه سوك راګیری دادی دپاره نی جوړاو له چه الله موسی علیه السلام ته بنګله ورکوی او که نه.

(وَمَاكُنْتَ) ایت ٤٤ دلته نه دوېمه حصه پدیګښی اثباة دمقاصد اربعه و. اول اثباة الرسالة کوی یادی حصه کښی منکرین رسالت ته.

(وَمَاكُنْتَ ثَاوِياً) ایت ٤٥ روانسه شیخ القرآنؒ په وخت دامتحان دارالعلوم دیوبند کښی مولانا اعزازعلیؒ سره)

(وَلَوْلَآ) ایت ٤٧ دی آیت کښی حکمة ارسال الرسل ذکر کوی چه خلقو په الله باندی قیامت کښی حجت نه وی دارنګه مائده، ایت ١٩ فاطر ایت ٢٤ نساء ایت ١٦٥ کښی ذکر کوی په دی آیت کښی نحوی اشکال دے لولاشرطیه ان مصدریه ده مدخول خپل په معنی دمصدر ګرځوی تصیبهم مدخول ان ده پمعنی دمصدر اصابه ده مصیبه فاعل دتصیبهم ده نوعبارت داسے شو، لولااصابة المصیبة بماقدمت ایدیهم داعلت دتصیبهم یعنی اصابة ده فیقولوا فاء عاطفه لولادادویمه هم شرطیه خو په معنی دتندیم تمنّی ورکوی خکه چه په ماضی داخله ده فنتبع داجواب ددویم لولااو داول لولاجواب محذوف لماارسلنك دے اولولاارسلت معنی ارمان چه رالیږلے دوے

(سِحْرٰنِ) ایت ٤٨ یامرادموسی علیه السلام اوهارون علیه السلام دی یاتورات اوقرآن دے،

(فَاْتُوْابِكِتٰبٍ) ایت ٤٩، امام احمدبن حنبلؒ واثق دربار کښی وائیلی وو، ،ایتونی شیئامن کتاب الله وسنة رسوله،

(لَوْاَنَّهُمْ کَانُوْا یَهْتَدُوْنَ) ایت ٦٤ لو تمنیه ده معنی ده کاش که دوئی پوهیدے یاشرطیه کچرے دوئی پوهیدے او جزاء محذوفه ۔ ۱ ،لدفعوا ،العذاب ۔ ۲ یالماعذبوا ۔ ۳ یالمادعواغیر اللّه،

(فَهُمْ لَا یَتَسَآءَلُوْنَ) ایت ٦٦ درے معنی دی،

(۱)...... تپوس به نشی کوے یو بل نه،

(۲)...... تپوس به نه شی کوے دپخوانو په باره کښې،

(۳)...... تپوس به نشی کوے پس دپریوتو په جهنم کښې۔

(وَرَبُّكَ یَعْلَمُ) ایت ٦٩ ربط مخکښې اووے خالق لکل شیئی هو اللّه نودلته وائی عالم بکل شیئی هو اللّه،

(اَفَلَا تُبْصِرُوْنَ) ایت ۷۲ مخکښې آیت خاتمه په افلاتسمعون ،سره وکړه، ۔طلب داچه شپه ده نوقرآن ته غور کیږده که ګورے نه او که ورځ وی نوبیا که قرآن نشے آوریدے غور دکارنه کوی نوراشه وګوره،

(اِنَّ قَارُوْنَ) ایت ۷٦ دقارون بن یصهر بن قاهث بن لاوی بن یعقوبؑ وو دموسی علیه السلام قوم نه وو کله چه بنی اسرائیلو تحریك شروع کړو او څه حده کامیاب شونو داموسی علیه السلام سره مرګرے شودی دپاره چه فرعون کله تباه شي نواقتداربهٔ زهٔ واخلَمُ موسی علیه السلام خوهسے دعوت کار کوی خو کله چه دیته بادشاهي ملاؤنه شوه نوموسی علیه السلام خلاف ئے بغاوت وکړواو کنجرے ښځے ته ئے پیسے اومنلے چه تهمت ولګوه

(فَبَغٰی عَلَیْهِمْ) ایت ۷٦ زیاتے خوپه موسی علیه السلام شوے وو ،نه په قوم نو علیهم ضمیر څنګه راوړی،اصل کښې دوئی مشراونبی علیه السلام باندی

زیاتی ددوئی باندی زیاتی ووخکه دوئی ته نسبت کوی،

(مَفَاتِحَ) ایت ۷۶ مفاتح بفتح المیم جمع دمفتاح ده نه دمفتاح او دی معنے خزانے دی امام رازیؒ او غرائب القرآن کښې ابن قتیبهؒ هم ذکر کوی،

(لَذُوحَظٍّ) ایت ۷۹ برخے خاوندان علماء دی لکه حٰمٓ السجدة ایت ۳۵ خودوئی دنیاپرست ووخکه ورته صاحب حظِ عظیم وے.

(وَیْکَاَنَّ اللّٰه) ایت ۸۲ حسرة دپاره ده او کاف ئی راوړے ده للتاکید. او ان تحقیق دپاره ده داقول دسیبویهؒ ده وَیْلَكَ ان افسوس تحقیق سره او بعض وائی چه وَیْكَ بمعنی ویلك ده او لام خلاف القیاس حذف شوے ده تخفیفاً نومعنی داده هلاك شے،

(یَبْسُطُ الرِّزْقَ) ایت ۸۲ سلطان عالمگیر (چه هغه حکم سره فتاوی عالمگیری لیکلی شوی ده) خپل وزیر خزانه ته حکم وکړو، چه خزانه وُتله یعنی سره سپین نوهغه ورته شپږمیاشتے داسے مهلت نه اُووے نوهغه ورکړو کله چه وخت پوراشونوتپوس ئے وکړو، نوهغه ورته وے، چه لږنور مهلت راکړه تردے پورے دوئی خزانه نوه تللی خو کله چه انگریزراغلو نوهرڅه ئے لوټ کړل،

(لَرَآدُّكَ اِلٰی مَعَادٍ) ایت ۸۵ سورة کښې تسلی ده نبی علیه السلام ته حالك کحال موسی علیه السلام لکه څرنگه موسی علیه السلام پردی ملك ته لاړو ته به هم ځے لکه څرنگه موسی علیه السلام په یره باندی لاره کښې تلو دارنگه ته به هم ځے، لکه څرنگه موسی علیه السلام پردئی ملك کښې آبادشو دارنگه ته به هم آبادشے، (لکه څرنگه موسی

باندی تهمت ولګیدو/دهغه صفائی وشوه.دارنګه ستابی بی باندی به تهمت لګی/دهغه صفائی به وشی.

(ظَهِيرًا لِّلْكٰفِرِيْنَ)ایت٧٦داشان موسی علیه السلام ایت١٧کښی هم وائیلی ؤو اودی کښی نبی علیه السلام هم وائی چه لکه څرنګه موسی علیه السلام وے چه زه دمجرمانو ملګرے نه یم ،دارنګه ته هم مه کیږه.

(داربط دآخراوّل سره دے،

(كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهٗ)ایت٨٨دلته غیرمقلدنه په کفردتأویل تپوس وکړه چه تأویل څنګه دے،

تصحیح اعظم طارق بدخشانی،

بسم الله الرحمٰن الرحیم،

سورة العنکبوت

مکی سورة دے په نزول کښې ایت ۸۵ نمبرپس دسورة روم نه نازل شوے ده

روابط السورة العنکبوت

ف ۱......مخکښې ابتلاء دانبیاؤ نے ذکر کړه نودی کښې ابتلاء دمؤمنانو ذکر کوی

ف ۲......مخکښې تسلی وه نبیﷺ ته نودی کښې تسلی ده مؤمنانو ته،

ف ۳......مخکښې نفی دشرك فی الدعاء وکړه نودی سورة کښې ترغیب ورکوی بیان دمسئلے ته،

ف ٤......مخکښې دفرعون هلاکت ذکروشو نودی سورة کښې دنورو هلاك شوو حالت ذکر کوی،

ف ٥......مخکښې سورة کښې منکرینو دطرف نه شبهات وونودی سورة کښې تباهی دمنکرینو ذکر کوی،

ف ٦......مخکښې ایت ۱۵ کښې اورے چه عمل د قبطی عمل دشیطان وونودی سورةایت ۳۸ کښې وائی چه صرف دهغه نه بلکه دعادیانوثمودیانوهم ؤو،

امتیازات السورة العنکبوت،

ف ۱......داسورة ممتازدے په بیان دامتحانات ثلثه،

ف ۲......داسورة ممتازدے په دفعے دوسوسودشیطان،

ف ۳......دارنګه داسورة ممتازدے په ذکر ددمُدّے بیان دنوح علیه السلام،

ف ٤......دارنګه ممتازدے په مثال دعنکبوت باندی،

دعوى السورة العنكبوت

ابتلاء المؤمنين وهلاك الجاحدين بيانوى.

خلاصة السورة العنكبوت

اول كښى تشجيع بيانېږى امتحانات اوورسره وخت دامتحان كيفيت دامتحان ذكر كوى.

(۱)...... پرامتحان نفس دطرف نه په ايت ٦ كښى ومن جاهدالخ نفس به درته وائى چه مزه، سترې شوې ئې لږه دمه وكړه آرام وكړه څه ته مسئلې بيانوې هسې خان ته جهګړې جوړاوې

(۲)...... دويم امتحان دمورپلاردطرف نه په ايت ۸ كښى مورپلاربه درته وائى داڅه نوى نوى مسئلې بيانوې، اوقرآن ته به فلانى خالى ته نه څې.

(۳) .. دريم امتحان دناكاره ملايانونه په ايت ۱۲ كښى ته چه وطن ته لاړشې. نوسپين ږيرى ملايان به درته وائى پرېږدوه داڅه كوې داخلق نه منى موږ دامسئلې بيان كړى دى دارنګه وائى به چه موږ تجربه شوى ده ته به ورته وائى او كنه او الله قرآن كښى دارنګه وائى هغه به وائى ته څه وائى موږ څه دخان خبرې نه كوو داخوقرآن مينځ نه كوو موږ دتوتاڼروپاڼړى خونه دى وائيلى ته ورته وايه، آؤ، قرآن وائى، وقال الّذين كفروا، داكافرملايان به وائى داددې امتحانات به كېږى خو څنګه كيفيت ئې څه ده څرګ به صرف څېړه دركوى نوپېدى واقعه دابراهيم عليه السلام ذكركوى په ايت ١٦ كښى اوقوم ورسره څه كوى نوهغه ايت ٢٤ كښى قالوا احرقوه الخ خان به اورته

وغور خوے که او رته خان رسولے شے نو بیامسئله شروع کړه وخت دامتحان خومره ده نور اشه نوح علیه السلام واقعه په ایت ۱٤ کښی چه که نهم نیم سوه کاله دِ عُمُروی نو بیابه هم تر آخره مسئله بیانوے او آخر دفعه دشبهاتو دشیطٰن کوی،

حل مشکلات السورة العنکبوت

(لَا يُفْتَنُونَ) ایت ۲ .امتحان ضرور آخلي دسره دوست دشمن معلومیږی يوشاعر وائی

جزى الله الشدائد كلّ خير   عرفتُ بها الصديق من عدوى

(مَنْ جَاهَدَ) ایت ۲ .اول امتحان دنفس نه مدارك معنى كوى،

جاهد نفسه بالصبر على الطاعات او الشيطٰن بدفع وسأوسه،

(وَإِنْ جَاهَدَكَ) ایت ۸ دویم امتحان مور پلار نه که مور پلار دقرآن نه بندوی نو تابعداری نے ونه کړے حضرت سعدؓ مور بهوك هرتال کړے وو چه کافر شه ورنه والله لااطعم طعاما ولااشرب شرابا تر خو چه محمد ﷺ باندی دکفر کړے نوی سعدؓ نبي علیه السلام سره راغلو نبی علیه السلام ورته دا آیت اووے، وان جاهدك لتشرك الخ،

(وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا) ایت ۱۲ دویم امتحان علماء سوء نه عبدالله بن مباركؒ وائی ،هل افسد الدين الا الملوك واحبار سوء ورهبانها،

(وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا) ایت ۱٤ دخائی نه وخت دامتحان چه یو دوه ورځو ګوره نده داسے نه چه دوه ورځے وے بیادتینګیدونه وے،

(وَاِبْرَاهِيْمَ) ایت ۱٦ کیفیت دامتحان ذکر کوی،

(وَاِنْ تُكَذِّبُوْا) ایت ۱۸ دلته نه ادخال الهي دپاره دتسلّى تر ایت ۲٤ پورے.
(وَلُوْطاً) ایت ۲۸ دخائى نه واقعه دلوط علیه السلام پدی خبره چه تابعداری دنفس و نه کړے که تابعداری دو کړه نوبیاحالت دقوم ته و ګوره.
(نَادِيْكُمُ الْمُنْكَرَ) ایت ۲۹ بعض مفسرین وائی چه دونی به محلس کښې ناست وو او شانه ئى وارولو او یو غرب به ئى کړو.
(وَاِلٰى مَدْيَنَ) ایت ۳٦ ددی ځائى نه واقعات دانبیاؤ پدی خبره چه چامخالفت کړے ده نو ماعذاب ورکړے ده او واقعه دشعیب علیه السلام چه مسئله داسے بیان کړه لکه شعیب علیه السلام بیان کړی وه داسے تکلیفونه برداشت کړه لکه شعیب علیه السلام برداشت کړی وو.
(مَثَلُ الَّذِيْنَ) ایت ٤۱ ربط مخکښې قومونو هلاکت ذکرشونو داولے هلاك شونو دادوجے دشرك نه نوشرك مکوه دهغه مثال و ګوره یامخکښې قومونو هلاکت ذکرو،نوستاباندی هم دشرك وجے نه هلاکت راځي نوقوم تاته فائده نشي درکولے ځکه مثال ئے عنکبوت وو.
(اَوْهَنَ الْبُيُوْتِ) ایت ٤۱ ګوره دجولاګئي (مکړی) کوردیرسست ده کور ځلورو فائده دپاره وی.

(۱)......دنمرنه بچ کیدودپاره عنری کورنمرنه نشي بچ کولے.

(۲)...... بادوباران دفاع دپاره.

(۳)......بیه ژوندخوشحالئى ژوندپاره.

(٤)......ددشمن نه بچ کیدودپاره نوجولاګئى کوردایوه فائده هم نه ورکوی، صرف یوکاراوفائده ورکوی چه هغه دمچ راګیرول دی مچ باندی زرتارونه

تاؤ راتاؤ کړی دمشرك هم دجولا کښی کومثال ده صرف دایوه فائده یکښی ده چه مسحور دا کبر کړی منحور هم مگسی یے حیادے شیخ عبدالقادر جیلانی وائی،

لقد اسمعتَ لوناديتَ حیّاً ولکن لاحیاةَ لمن تنادِیْ

وان کان ناراًتنفعك بِہٖ ولکن انتَ تنفُخُ فِی الرَّمَادِ

(وَمَایَعْقِلُهَآ اِلَّاالْعٰلِمُوْنَ)ایت ۴۳دی آیت کښی مکلف ټول شواوپوهه په صرف علماء دی نودلته په مااو الاسره حصرو کړوعلماء لره نوعوام به ضرورددوئی تقلید کوی اوس تقلیدخه ته وائی نووائی یو خه اوجوړے تړے بل خه،کره تقلیدوائی تسلیم قول الغیربلادلیل ددی مطلب داچه ستا یاندِدلیل شته چه طلب ئی و کړے اوچه دامعنی ئے شی نوتقلیداواتباع کښی هیخ فرق نیشته دایوشی دی ځکه اتباع هم دیته وائی چه یوسړی سره دلیل وی اوته وریسے ځے،لکه موسی علیه السلام ته خضرعلیه السلام وائی،
فان اتبعتنی فلاتسئلنی عن شیئی(کهف ایت ۷۰)زماتابعداربه کړے اومانه به تپوس نه کړے هاں که زه درته اووایم نوبیابه م درته ونیلی وی که داګناه وه نوبیاوایه او که نه وه نوتقلیدهم دامطلب دے چه ستاباندی دلیل تپوس نیشته هاں که ا نمه درته وښائی اوهغوئی بیاښائیلی دی که زړه غواړی نوبیا کتابونه وګوره دتقلید کښ تعریفونه فتاوی اللجنة الدائمة للبحوث العلمیة صفحه ۵/۲۹ کښی کښ اقوال ذکر کوی اودافتوی دعربونه شائع ده،اومؤلف ئے شیخ احمدبن عبدالرازق درویش ده هغه نه تپوس کوی،
مَاحَقِیْقَةُ التَّقْلِیْدِ وَمَا اَقْسَامُهٗ مَعَ بَیَانِ الْحُکْمِ جواب(بعد الحمد والصلوٰة) وَبعد

ذَکَرَ عُلَمَاءُ الأُصُولِ تعرفاتٌ لِبَیَانِ حَقِیقَةِ التَّقْلِیدِ مِنْهَا قَوْلُ بَعْضِهِمْ اَلتَّقْلِیْدُ هُوَ قَبُوْلُ قَوْلِ الْقَائِلِ وَهُوَ لَایَدْرِیْ مُسْتَنَدَهُ (دلیله) وَذَهَبَ بَعْضُهُمْ اِلٰی اَنَّ التقلید قبول قول القائل بلا حُجَّةٍ واختار ابو المعالی الجوینی الی تعریف التقلید بِاَنَّهُ اتباعُ مالم یَقُمْ اِتِّبَاعَهُ ولم یستند الی علم (دلیل ته) او دی باندی خو علماؤ دستخطونه دی لکه (۱) عبدالله بن قعود (۲) عبدالله بن غدیان (۳) او رئیس عبدالعزیز بن عبدالله بن باز دے او نائب رئیس عبدالرازق عفیفی دے،

خو تقلید که خبره داده چه ستا باندی دلیل نیشته او کوره تقلید ډیر اقسام دی بعض بدبخت دهوکه ورکوی، نو وائی چه فلانی عالم رد کړے ده مطلق به ذکر کوی فتاوی اللجنة صفحه ۵/۳۰ کښې دی بره عبارت پسے دهمدی سوال نه جواب ورکوی، نو تقلید اقسام ذکر کوی هغه وائی،

(۱) تقلید من عنده اهلیة الأجتهاد وغیره فی العلماء بعدما تبین له الحق باالأدلة الثابتة عن النبیؐ فهذا لایجوز له تقلید من خالفه فیما وصل الیه الاستدلال باجماع،

(۲) تقلید من توافرت فیه اهلیة الأجتهاد وغیره من المتجهدین،

(۳) تقلید العاجز عن البحث فی الادلة واستباط الأحکام منها عالما قد توافرت فیه اهلیة الأجتهاد فی ادلة الشرع فهذا جائز لقوله تعالی. لایکلف الله نفساً الاّ وسعها ولقوله سبحانه وتعالی فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لاتعلمون.

ونحوها من النصوص الدالة علی رفع الحرج.

او تقلید دوه قسمه ده یو قسم تقلید ناجائز ده چه هغه ته مزموم وائی، هغه واچه یو طرف ته قرآن او حدیث وی او بل طرف ته یو قول ته ترجیح ورکړے

دیوعالم وغیره دویم تقلید، حمورده ده چه پوه مسئله ده په هغه کښې نصوص نیشته بوهغه کښې تقلیدواجب ده او که نصوص وی خودوره یا ۲ وی اویوبل سره تعارض وی نوموږ هغه کښې چه کوم علماء مطابقت کړے وی هغه ترمینځه یوقول ته ترجیح ورکوو (خوموږ ستاسونه تپوس کووچه یانص نه وی موجود یانصوص متعارضه وی نوځه کوے،

(۱) ...... یابه چاتقلید کوے (۲) ...... یابه خواهش پسے ځے،

(۳) ...... یابه مجتهدني اجتهادبه کوے که ته وائی زه مجتهدیم نوبیااصول داجتهادوښایه چه ستاکښې شته او که نیشته.

دارنګه هغه په دائمه ؤ اصولونه نوی اوخپل اصول وښایه.

اودویمه خبره په بارد داثباد تقلید کښې ده چه داروا ده او که ناروا نوالـ قرآن وګوره لکه سوره نسآء ایت ۵۹ ،واولی الامر. دهغی نه علماء مراددی لکه تفسیرمجاهد کښې دی دارنګه اعلام الموقعین صفحه ۱/۱۰ کښې وائی قال عبدالله بن عباس فی احدی الروایتین وجابربن عبدالله اولوالأمرهم العلماء،او که تے وائی چه حکماء مراددی یادواړونه مرکب بهرسه ۳ تقدیرمطلق تقلیدخوثابتیږی کنه،

وان تنازعتم فی شیئی فردّوه الی الله والرسول،ددی څه مطلب یعنی قرآن وسنت طرف ته ئے واپس کړئی یعنی قرآن وسنت فیصله وکړئی اوکه نه وائی،داوروسته خواولی الأمرنده ذکر،

نوبیاسوره اعراف ایت ۳ وګوره اتبعوا ماانزل الیکم من ربّکم ،نودلته صرف قرآن اتباع ذکرکوی نوځه مطلب صرف قرآن اتباع به کوئی،

دارنګه سورة نسآء ایت ۸۳ دلته صرف رسول او اولی الأمر ذکر کوی قرآن نه ذکر کوی نو څه مطلب قرآن ته به نه واپس کوے او دی آیت به هم اثباة التقلید ګیری،

دارنګه سورة النحل ایت ۴۳ فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لاتعلمون.

نو تقلید نور څه ته وائی خو هم دیته وائی چه بل خبره منے او دلیل نه غواړے

دارنګه سورة نسآء ایت ۱۱۵ ویتبع غیر سبیل المؤمنین، نو مؤمنین نه مراد صحابه او تابعین دی او که نه،

دارنګه سورة طور ایت ۲۱ واتبعتهم ذریتهم بایمان، دلته ګوره زوئی پلار سره برابروی دپلار درجه ۱۵ درجے وے او زوئی ۱۰ درجے وے

نو پلار درجے کمئی نه شوے او زوئی واله ۵ صراف، الذین انعمت علیهم

دارنګه سورة البقره ۲۴۹، فمن شرب منه فلیس منی ومن لم یطعمه فانه منی نو دلته ورته وائی او به مه څکئ، داخو حرامی نه وے او څه دلیل هم ورسره نه وو نو چه و څکل ئے نو ئے نو څیته ئے دړے شوے،

دارنګه اثباة التقلید فتاوی اللجنة صفحه ۵/۲۸ کښی تپوس شوے ده نو جواب ورکوی عبدالله بن قعود، او نور کسان،

س...... ماحکم التقلید بالمذاهب الاربعة واتباع اقوالهم علی کل الأحوال والزمان

نو جواب ورکوی نو بیا وائی ثانیا،

هؤلاء الأئمه اخذوا الفقه من الکتاب والسنة مجتهدون فی ذالك، او بیا وائی المجتهد اما مصیبٌ، او بیا هغه پدی تفصیل کوی،

او که ته وائی تقلید صرف عوامو ته دے علماء ته نیشته،

نوموړوایوته لوئی عالم تی او که یحیی بن سعیدبن القطان دهغه باره کښی
امام ذهبیؒ سیراعلام النبلاء صفحه ۸/۱۱۱ کښی ذکر کوی.
وکان فی الفروع علی مذهب الامام ابی حنیفة فیمابلغنا.او دادوئی راګیرشی
نوبیاارخطاوی نوبیاوائی موږ صرف تقلیدشخصی نه منونورمنونوموږ
داتپوس کوو چه تقلیدکلی خومنے اوکه نه که وائی منم نوتقلید کلی خوپه
ضمن دجزئیاتو کښی وی اوبوجزء دهغه تقلیدشخصی ده نوبیاخودداهم
اومنل اوکه ته وائی چه امامانوتقلیدنه منم نورمنم نوموږوایوچه ته لوئی عالم
تی اوکه شاه ولی الله لوئی عالم وو،اوکه علامه ابن قیمؒ اوعلامه ابن تیمیهؒ
ؒ.. تی عالم وو اوکه محمدبن عبدالوهابؒ که ته لوئی عالم وے نوبیاالبدائع
دعلامه ابن قیمؒ اونوروحوالے پیش کوے هغوئی خودآئمه ؤمقلدین وو اوته
راغلے نن دآئمه ؤتقلیدنه کوے سیراعلام النبلاء صفحه ۷/٤۱۰ کښی
ذکرکوی فالمقلدون صحابة رسول الله بشرط ثبوت الأسنادثم ائمةالتابعین
کعلقمةؒ ومسروقؒ بیاوائی ثم کالزهریؒ بیاوائی ثم کأبی حنیفةؒ ومالکؒ
والأوزاعیؒ بیاوائی ثم کالشافعیؒ بیاصفحه ۷/۱۱۱ کښی ذکر کوی.
ولم یبق الیوم الاهذه المذاهب الأربعة بیاوائی وروسته.
فهؤلاء الذین وقع اجماع الناس علی تقلیدهم.اودینه داهم ثابته شوه چه
صحاباؤ کښی هم مقلدین وو،دوئی وائی صحاباؤوخت کښی تقلیدنه وو۔
صحاباؤوخت کښی تقلیدوولکه حذیفة بن الیمانؓ نه روایت دے ترمذی
ابواب المناقب کښی اوملاعلی قاریؒ المرقات صفحه ۸/٤٤۹ کښی
ذکرکوی.

قال قال رسول اللہ ﷺ انی لا ادری مابقاء ی فیکم فاقتدو اباالذین من بعدی ابابکرؓ وعمرؓ

نو نبی علیه السلام اقتداء دابوبکراو عمرنه وائی قرآن او سنت نه نه وائی نو قرآن او سنت نه ولے نه وائی ،

دارنگه ابن عباسؓ نه روایت دے هغه وائی خطب عمربن الخطاب باالجابیة فقال: یاایها الناس :من ارادان یسئل عن القرآن فلیأت ابی بن کعبؓ نو داولے تقلید شخصی نه ده ومن ارادان یسئل عن الفرائض فلیأت زیدبن ثابتؓ ومن ارادمسائل الفقه فلیأت معاذبن جبلؓ ومن ارادالمال فلیسئلنی ،

دارنگه یوروایت طبرانی ذکر کوی او ابو مسلم الخولانی نه روایت دے اتیت الی مسجددمشق فاذافیهم قعود(ای المجلس)من الصحابة وفی روایة فاذافیهم کهول من الصحابة بل روایت کښې ذکر کوی چه صفحه ۳۰ صحابه وو .فاذافیهم حلقةٌ من اصحاب النبی ﷺ واذاشابٌ فیهم أكحَلُ العینین أبرقُ الثنایا کُلَما اختلفوا فی شيءٍ رُدُّوهُ الیٰ فتیً شابٍّ...... قال قلت لجلسي من هذا(مړ کړے)قال هذامعاذبن جبلؓ نو ګوره دوئی خپله خبره معاذبن جبل ته واپس کوی قرآن وحدیث نه ؤ که پوهیدل په نه داروایت مسنداحمدصفحه ۵/۲۳۶ صفحه ۵/۲۳۹ مرویات معاذبن جبل ذکر کوی اذااختلفوافی شيءٍ رَدُّوهُ الیه واسندوهُ الیه دارنګه صفحه ۵/۲۳۳ کښې ذکر کوی دارنګه حجة الله البالغة صفحه ۱/۱۵۴ کښې ذکر کوی

وممایناسبُ هذاالمقام التنبیه علی مسائلَ خلت فی بوادیهاالأفهام وزلت الأقلام منها،انّ هذه المذهب الأربعة المدوّنة المحرَّرة قداجتمعت الأمةُ

أومَن يَعتَدمنها على جواز التقليد الى يومنا هذا وفي ذالك من المصالح مالا يخفى لاسيمافي هذه الايّام اللتي قصرت فيها الهِمَم جدًّا واشربت النفوس الهدىٰ واعجب كلّ ذى رايٍ برأيه.

او سادننه بعدابن حزم نه جوابونه کوی دارنګه شیخ محمدبن عبدالوهابؒ دځه قول صیانة الانسان کښې محمدبشیرالسهسوانیؒ صفحه ٤٧٤ کښې ذکر کوی.قال عبدالله بن محمدبن عبدالوهاب فی رسالة اختصرت من الرسائل المؤلفة للشیخ محمدبن عبدالوهاب ان مذهبنافی اصول الدین مذهب اهل السنة والجماعة وطریقتناطریقة السلف ونحن ایضافی الفروع علی مذهب الامام احمدبن حنبلؒ

نو داخوتقلید کوی که تقلیدشرك وی نودیته بیامشرك وایه کنه.

ولاننکرّعلی من قلّداحدَالأئمةِ الاربعة دون غیرهم لعدم ضبط مذاهب الغیر کالرّافضة، او که ته وائے ما کښې اصول داجتهاد شته اوته مجتهد ئے نوبیا اصولْ داجتهاد راوړه خوآئمهٔ و والله نه بغیر ځان نه راوړه.بیا،او بیاوروسته وائی،بَل نجبرهم علی تقلید احدِ الأئمة،الحاکم اذاکم بغیراجتهاد ولاتقلیدکان حکمه محرّمابالأ جماع

دارنګه علامه ابن قیمؒ قصیده نونیه صفحه ٧٤ کښې وائی

وانظُرْکلامَ امامِنا هومالك   قدصَحّ عنهُ قولَ ذی اتْقانِ

دارنګه محمدبن عبدالوهابؒ الدررالسنیّة صفحه ٥١ /١ کښې ذکر کوی فنحن ایضاًمتبعون لا مبتدعون علی مذهب الامام احمدبن حنبلؒ،

بیاخط دمحمدبن عبدالوهاب په صفحه٩٧ کښې ذکر کوی،

دارنګه عبدالعزیزبن عبدالله بازپه مجموعة المقالات المتنوعة صفحه ۱۵۰ کښې ذکرکوی،دارنګه الدکتورالناصری خپل کتاب صفحه۲/۵۲ کښې دعبدالعزیزبن عبدالله بن بازعقیده ذکرکوی،داټول مقلدین و ...

تفصیل دپاره ماهنامه التوحیدوالسنة۱۰۰۲ء اګست میاشتې وګوره په تقلیدخانسته بحث دے دوئی چه وائی تقلیدنشته داخه نورخه دی

دال میں کچھ کالا کالا ہے

(اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ)ایت۴۵ مونځ بے حیائی نه منع کوی خوچه صحیح طریقے سره چه وی کنه،دصحابازحالت فضائل اعمال کښې وګوره

(يٰعِبَادِىَ الَّذِيْنَ)ایت ۵۶ ددی ځائی نه ترغیب ورکوی مسئلے (اونهه۹ وسوسے دشیطان ذکرکوی،اوله وسوسه شیطان به درته وائی،ګوره دامسئله ونه کړے کلی نه ذاوباسی نوجواب،اِنَّ أَرْضِى وَاسِعَةٌ،

یوسالک وائی

ملک خدا تنگ نیست　　　پائی گدا لنگ نیست

دویمه وسوسه،چه ګوره مړبهٔ ذکړی نوجواب: کُلُّ نفسٍ ذائقةُ الموتِ ایت۵۷

دریمه وسوسه: چه ګوره سړ یه بسکلے کوردجوړکړے ده که مسئله دبیان کړه نوکوربه درته وسوځوی جواب: لنبوّئنّهم فی الدّنیا،ایت۵۸ کښې چه جنت کښې به ښکلے درکړم،

څلورمه وسوسه: چه ګوره امامتی ده مسئله مهٔ بیانوه کنے اوباسی داوبیابه دخوراك هم څه نه وی نوددی جواب: او کاَیّن مّن دابةٍ لاتحمل الخ،الله رزق ذمه داردے،

(اَللّٰهُ یَرْزُقُهَا) ایت ۶۰ حدیث کښې راځي.
لوانکم توکلون علی الله حق توکل لرزقهم کما تَرزُقُ الطَّیرَ تغدُو اخماصًا وَتَرُوحُ بطانةً،

پنځمه وسوسه: چه ګوره مرکری به درنه جداشي داځو کسان درسره دي نوجواب، وسخر الشمس والقمر، ایت ۶۱ الله وائي لکه څرنګهم دا مسخر کړی دی دامې به دوستان درته پیدا کړم او مسخر به کړم،

شپږمه وسوسه: چه ګوره کورد کوهي شته بیابه څکلو ته هم څوله اوبه نه درکوی نوجواب: ولئن سالتهم من نزّل الخ، ایت ۶۳ حاصل داچه دآسمان اوبه زه وارووم

اوومه وسوسه: چه ګوره سرپه ژوندیه، جهګړو تیر کړو چرته عیش وعشرت وکړه، نوجواب: وماهذه الحیٰوة الدّنیاالاّلهوٌ ولعبٌ، حاصل داچه دنیا هسې ګپ شپ ده آخرت ته ځان تیار کړه،

أتمه وسوسه: چه ګوره دلته دبچاؤ سامان (مرکری) ددسره شته نوکه مسئله دبیان کړه نو مرکری به درنه جداشي نوجواب: انّاجعلناحرماً آمناً، ایت ۶۷
نهمه وسوسه: چه به مسئله به بیان کړم خوخم به څه کښې نوجواب
.فاذارکبوافی الفلك ایت ۶۵

(وَالَّذِیْنَ جَاهَدُوْا) ایت ۶۹ سورة کښې مسئله دجهادوه نوآخر کښې جهاد ذکرو کړو،

(لَمَعَ الْمُحْسِنِیْنَ) ایت ۶۹ محسن ئې هغه چاته اووې امتحانات ئې برداشت کړل دنفس نه، دمور پلار نه، دعلماء سوء نه، اوهر وخت ئې برداشت کړل

لکه د نوح علیه السلام او برداشت نے کړل په مختلف طرزاو کیفیت باندی لکه دابراهیم علیه السلام.

وقال الشیخ عبد القادر جیلانیؒ

شکر لله که نه مردیم رسیدیم بدوست

آفرین باد براین همت مردانه ما

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الروم

مکی سورة ده په نزول کښې ٨٤ پس دسورة انشقاق نه نازل شوے دے

روابط السورة الروم

ف ١ ...... مخکښې مصائب دمؤمنانو بیان شونودی کښې بشارت مؤمنانوته ورکوی

ف ٢ ...... مخکښې امتحانات په مؤمنابیان شونودی کښې اصل مسئله بیانوی چه په هغه امتحانات راځی،

ف ٣ ...... مخکښې اووے، وان الله لمع المحسنین، نودی سورة ایت ٤٧ کښې وائی ،وکان حقاًعلینانصر المؤمنین،

ف ٤ ...... مخکښې اووے ،فانجیٰنه واصحٰب السّفینة وجعلنٰهآ ایتةً للعٰلمین، نودی سورة ایت ٤٧ کښې وائی،وکان حقاالخ،

ف ٥ ...... مخکښې ایت ٩ کښې سعی دمؤمنانوذکرشوه نودی سورةایت ١٥ کښې په هغه زیادت کوی،

ف ٦ ...... مخکښې آخر کښې وائیلی وو،وانّ الله لمع المحسنین، نودی سورة کښې مثال ذکر کوی چه ماورسره امداد کړے وو،

ف ٧ ...... مخکښې اووے ،دعوالله مخلصین له الدین، ایت ٦٥ کښې نودی سورة ایت ٣٣ کښې په هغه ترقی ده،

امتیازات السورة الروم

ف ١ ...... داسورة ممتازدے په واقعے درومیانوباندی ،

۲..... داسورة ممتاز دے په کثرت ادلّه عقلیه باندی

۳..... دارنگه ممتاز دے په بیان دمحبت دبنځے او خاوند کښی.

دجناب رسول الله ﷺ په یولسم ۱۱ کال دبعثت قیصراو کسری مینځ کښی جنګ شوے وو ،قیصراهل کتاب وودذی لاندمشرقی دنیاوو ، او کسری مجوس وو ،ددی لاندمغربی دنیایورپی ممالك ؤو ،چه کله جنګ وشونوقیصرشکست وخوړواوانطاکیه(دائے دارلخلافه وو) کښی قیدشو درے کاله پورے یاپنځه کاله یااووه کاله ،او کسری فوجونه چاپیرپراته وو نودرے کاله بعدقیصرورته اووے چه ماسره صلح وکړه کسری ورته اووے که ماته تاوان دجنګ راکوے نوبه ئے م قیصرورته اووے صحیح ده خو زماملك کښی خزانے دی چه موږ هغه خزانے راجمع کړو ،هغه دپاره کسان آستوُ چه کله ئے روان کړل نو دوه ۲ سوه اوښان ئے برابر کړل هراوښ باندې دوه ۲ دوه ۲ صندوقونه کیخودل په هرصندوق کښی دوه ۲ دوه ۲ کسان ئے کینول اونیولودپاره ئے دوه ۲۰۰ سوه کسان کړل راروان شو نوټول یوزر کسان برابرشول،

کسری دکسان ووچه صندوقونه خالي دی نوداکسان چه کله کسری فوج ته اووانتل نوصندوقونه راباهرشول او کسری په دارالحکومت ئے حمله وکړه اوملك ئے فتح کړوچه کسری فوج وروپسے شول نوهغوئی وتلی ؤو شکست په فتح بدل شو نو کله چه قیصرقیدی شوے ؤونومشرکین خوشحاله ووچه هغه اهل کتاب قیدیان شول نودااهل کتاب مسلمانان به هم قیدیان شی ابوبکرصدیق ابوجهل سره شرط یخے وواوهغه وخت کښی

شرط ممنوع نه وو چه څو کاله بعدبه هغوئی یعنی اهل کتاب به غالبری کی همدهٔ
خبره وه چه کوم کال هغوئی کامیاب شول نو هغه کالے صحابه جنگ بدر
کښې کامیاب شول .

دعوی السورة الروم

بیان البشارة للمؤمنین.

خلاصة السورة الروم

سورة کښې دوه خبرے ذکر کوی(۱)......نجاة الأ قوام باالتوحید
(۲)......هلاکة الأ قوام باالخلاف من التوحید.
اواوولس ۱۷ دلائل عقلیه باثباة التوحیدذکر کوی.

حل مشکلات السورة الروم

(وَعَمَرُوْهَآ)ایت ۹دارنګه مضمون انعام ایت ٦حج ایت ٥ ٤ سبا،ایت ٥ ٤ ایضاً
فجرایت ٦تا ۱۰

(اَهْوَنُ عَلَيْهِ)ایت ۲۷ داصیغه داسم تفضیل ذکر کوی دامطلب نه ده،
چه نور کارونه ئې غونده ګران دی اودا آسان دے بلکه یاصیغه داسم تفضیل
ذکر کړی په نسبت سره بندګانو ته چه بندګانو باندی داګران دی او په الله
ډیر آسان دی یا اسم تفضیل په معنی دمصدرسره دے اودا راخی لکه

یوشاعروائی

تمنّٰی رجالٌ ان اموتَ وأن امُتْ فتلك سبیلُ اللّٰه لستُ فِیهَا بِأَوْحَدِ

نوأوحدصیغه داسمِ تفضیل په معنٰی دواحدده.

(ضَرَبَ لَكُمْ) ایت ۲۸ ربط هر کله دلائل ئے بیان کړو نو اوس مثال دپاره دوضاحت ذکر کوی چه خان سره غلام نه شریکوی نوزمادبندګان زماسره ولے شریك کوی.

(وَمَآ اٰتَيْتُمْ مِّنْ رِّبًا) ات ۳۹ دآیت مطلب داده چه تاسو سود که ورکوئی چه خلقو کښی ستاسو مال زیات شی مال خو به خلقو کښی زیات شی خو الله په نیز نه زیات تیری.

(يُرْسِلَ الرِّيَاحَ) ایت ٤٦ علامه اقبال اشعار بقره ایت ١٦٤ لاندی و ګوره.

(لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ) ایت ٤٦ داچاچه ورسره احسان و کړو نو دهغه شکریه ئے اداکړه حدیث کښی راځی من لم شکر النّاس لم شکر الله. چه چادرته قرآن ښودلے ده دهغه شکر ګزار شه.

(لَاتُسْمِعُ الْمَوْتٰى) ایت ۵۲ ابن جریرؒ وائی هذامثلٌ ضربه الله للکافر فکما لایسمع المیت القول الآن کذالایسمع الکفار قولك.

(وَيَوْمَ تَقُوْمُ) ایت ۵۵ ربط هر کله چه مسئله په دلائلو ثابته ده نو اومنه دا مسئله داسے نه وی چه بیاقیامت کښی قسمونه خوری

سورة کښی دلائل عقلیه باثباة التوحید

(۱) اولم یتفکروا فی. ایت ۸. (۲) الله یبدؤا الخلق ثم یعیدهٗ. ایت ۱۱.

(۳) یخرج الحیّ. ایت ۱۹. (٤) ومن ایٰتهٖ ان خلق لکم من تراب. ایت ۲۰

(۵) ومن ایٰتهٖ ان خلق لکم. ایت ۲۱. (٦) ومن ایٰته خلق السّمٰوٰت. ایت ۲۲.

(۷) ومن ایٰته منامکم. ایت ۲۳. (۸) ومن ایٰته یریکم البرق. ایت ۲٤.

(۹)ومن ایتہٖ ان تقوم السّمآء،ایت ۲۵،(۱۰)وله من فی السّمٰوٰت والارض، ایت ۲۶،

(۱۱)وھو الّذی یبدؤُ الخلق،ایت ۲۷، (۱۲)اولم یروا،ان اللہ یبسط،ایت ۳۷،

(۱۳)اللہ الّذی خلقکم ،ایت ۴۰، (۱۴)ومن ایتہٖ ان یّرسل الرّیاح،ایت ۴۶،

(۱۵)اللہ الّذی یرسل الرّیح،ایت ۴۸،(۱۶)فانظر الٰی اثر رحمت اللہ،ایت ۵۰.

(۱۷)اللہ الّذی خلقکم من ضعف،ایت ۵۴،

.....

بسم الله الرحمٰن الرحیم

ســورة الــلــقــمــان

مکی سورة دے په نزول کبنی ایت ۵۷ پس دسورة صٰفٰت نه نازل دے۰

روابط السورة القمان

ر ۱......محکبنی اثباة التوحید بالادلة العقلیة و کړونودی سورة کبنی اثباة التوحید بالأ دلة الثلثة کوی،

ر ۲......محکبنی بشارة وومؤمنانوته نودی کبنی هغه مسئله چه هغه سبب دبشارت ده مسئله دتوحید،

ر ۳......محکبنی بشارت ختم ووپه ترغیب الی القرآن نوداسورة شروع کوی په ترغیب الی القرآن،

ر ٤......محکبنی بشارة وومؤمنانوته نودی کبنی صفات دمؤمنانوبیانوی،

ر ٥......محکبنی تسلی وه نبی علیه السلام ته اومؤمنانوته نودی کبنی والی ۰ ،فاصبر کلك شه،

ر ٦......محکبنی وائیلی وو ایت ۳٥ کبنی ام انزلنا علیهم سلطناچه دلیل وښائی نودی سورة کبنی وائی ،فاروني ماذا خلقوا،

ر ۷......محکبنی سورة آخر کبنی وائیلی وو ،فاصبران وعدالله حق ،نودی سورة ایت ۱۷ کبنی وائی داسے صبرو کړه لکه څرنګه لقمان حکیم صاحب خپل بچی ته وائیلی وو ،واصبر علی ما اصابك ،

امتیازات السورة القمان

۱...... داسورة ممتاز دے په واقعے دلقمان حکیم باندی،

۲...... داسورة ممتاز دے په بیان دپنځو خبرو چه بغیر دالله نه بل څوك په نه پوهیږی

دعوی السورة القمان وخلاصتها

اثباة التوحید بالا دلة الثلثة (عقلیه ،نقلیه،وحییه)

حل مشکلات السورة القمان

(بِغَيْرِ عِلْمٍ) ایت ٦ شیخ القرآنؒ په کله کله وائیل،

نیست حجت ہیچ قول ہیچ پیر   قول احمد فعل احمد را بگیر

(بِغَيْرِ عَمَدٍ) ایت ۱۰ عمروبن نفیل اشعار رعد کښی وګوره،وانت الّذی من فضل الخ

(رَوَاسِيَ) ایت ۱۰ (غرونه) یو خل یو تبلیغی یو خائی ته روان وویو عالم هم ورسره تلو هغه ورته وے ماسره مه خه عالم ورته وے :چه ګوره په کاربه دشم روان شو ورسره نویو خائی کښی تبلیغی بیان کول چه خدائی ادنی جنتی ته دومره ښګلے به ورکوی دومره ښګلے نویوامی ورته پاسیدو چه مونږ یوورو کے کورجوړ کړو نودمره ګندئے وی چه سمبال کیږی نه نوخدائی دومره ښکلو ګندچرته سمبال کړے دے نوتبلیغی غلے شو نودعالم ورته اورے چه دادومره لوئی لوئی غرونه نه ګوره داهغه باجرئی دے کنه،

(مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ) ایت ۱۱ فاطرایت ٤٠ سبا،ایت ۲۲ رعدایت ١٤،

له دعوة الحق والّذین یدعون من دونه لا یستجیبون لهم بشیئ

مولانا رومؒ هم وائی

هرچی خواهی از خدا خواهی ای پسر   نیست در دست خلائق خیر و شر

هرکه خواند غیر حق را ای پسر کیست در عالم ازاو گمراه تر

(وَاِذْ قَالَ لُقْمٰنُ لِابْنِهٖ) ایت ۱۲ لقمان علیه السلام دا حضرت هود

ملګرونه وو یمن کښې اوسیدو او بیا د هود علیه السلام جانشین شو خوک وائي

دا د ایوب علیه السلام خوریه (بهانجا) وو خو دی هوښیار وو او کړکه غلامه هم

وو یوه ورځ خپل آقا ورته اووے چه ماته تریخ شي را اوړه نو بازار ته لاړ زړه

او ژبه ئے را وړه بیا آقا ورته اووے چه ماته خوږ شیئ را اوړه بیا بازار

ته لاړو او زړه ژبه ئے راوړه آقا ورته اووے چه داولے لقمان حکیم ورته اووے

چه دا دواړه خواږه شي نو هرڅه خواږه دی او که دا ترخه شي نو هرڅه ترخه دی

لقمان لقمان حکیم وائي

لسان الفتی نصف ونصف جنانه فلم یبق الاصورة اللحم والدم

پاتے دا خبره چه لقمن حکیم پغمبر دے او که نه، نو مونږ وایو چه الله به پوه دے

همالیه کښې وائي،

وذو القرنین لم یعرف نبیاً کذا لقمان فاحذر عن جدال

(الْحِكْمَةَ) ایت ۱۲ لقمان حکیم صاحب باره کښې مشهوره ده چه کله مړیده

نوزوني ته ئے ۔ ۲ دوه نسخے ورکړے ۔ ۱ یوه نسخه چه دریاب کښې

واچوے نو او دریږی به، ۔ ۲ دویمه نسخه دا چه دریاب کښې واچوے نو روان

به شي مونږ وایو چه ډیر نسخے ئے ورکړی وے هغه د آیت کښې جمع کړی

اته نسخے او څلور پرهیزونه،

نسخے دادی

(۱)......وصاحبهما في الدنيا معروفا، ایت ۱۵

(۲)...... واتبع سبیل من اناب الیّ ،ایت ۱۵،

(۳)...... اقم الصلوٰة،ایت ۱۷،

(٤)...... وأمربالمعروف،ایت ۱۷،

(٥)...... وانه عن المنکر ،ایت ۱۷،

(٦)...... واصبر علی ما اصابك ،ایت ۱۷،

(۷)...... واقصد فی مشیك ،ایت ۱۹،

(۸)...... واغضض من صوتك،ایت ۱۹،

او خلور پرهیزونه

(۱)...... لاتشرك باالله ایت ۱۳،

(۲)...... فلاتطعما،ایت ۱۵

(۳)...... ولاتصعر خدك للنّاس ،ایت ۱۸

(٤)...... ولاتمش فی الأرض مرحاً،ایت ۱۸

او گوره اول پرهیز سائی ،خکه پرهیز ضروری ده ډاکټرته چه ورشے نو درته وائی غټه غوښه به نه خورے ،تریخ مرچ به نه خورے،

(وَاتَّبِعْ سَبِيْلَ مَنْ اَنَابَ اِلَيَّ)ایت ۱۵ ددی آیت نه اثباة دتقلید کیږی،

من اناب الی کښی امام ابوحنیفهؒ هم داخل ده اثباة تقلید کښی تفصلی بحث سورة العنکبوت ایت ٤۳ لاند،دارنگ مسنداحمدصفحه ۲۳۹/٥ کښی

یوروایت ذکر کوی حدثناعبدالله......الیٰ ان قال دخلت علی مسجد دمشق فأذافیهم ثلثین کُهُوْلامن اصحاب النبیّ فاذافیهم شابٌ أكحل العينين برّاق الثنايا،،كله به ئحه مسئله باندی بحث راغلونو دبو ډاگانو صحابه و ...

آخری فیصله هغه ته یوره واقبلوا علیه.............. نوهغه به جواب وکړو، فقلت لجلیسی لیْ مَن هذا، قال هذامعاذُ بن جَبَلُ دارنګه مجموع الفتاوی صفحه ۱۸/٤۳ کښې ذکر کوی، اذا کان فی المسئلة قولان، فان کان الانسان یظهرُله رُجحان أحدِالقولین والاَّ فقلّد بعض العلماءِ الّذین رَجّح أحَدَ الْقَوْلَیْن،

دارنګه سیراعلام النبلاء صفحه ٤۱۰/۷ کښې وائی، فالمقلدون صحابة رسول الله بشرط ثبوت الأسنادلهم، بیاوروسته وائی چه اوس خلو آئمة دی ثم کأبی حنیفةؒ ومالکؒ والأوزاعیؒ واحمدبن حنبلؒ والشافعیؒ بیاوائی فهولاء الّذین وقع اجماع النّاس علیٰ تقلیدهم

او که ته وائی چه تقلیدشته خوعالم ته پکارنه دے نوراشه سیراعلام النبلاء صفحه ۸/۱۱۱ کښې وائی، یحیٰی بن سعیدبن القطّان (محدث اعظم) باره کښې وکان فی الفُرُوْعِ علیٰ مذهب ابی حنیفة، دارنګه محمدبن عبدالوهابؒ باره کښې صیانة الانسان صفحه ٤۸۲ کښې وائی قال عبدالله بن محمد بن عبدالوهابؒ، انامذهبنافی اصول الدّین مذهبُ اهل السنّة وطریقُناطریقةُ السّلف ونحن ایضافی الفُرُوْعِ علیٰ مذهب الأمام احمدبن حنبلؒ ولاننکرُعلیٰ مَنْ قَلّدَأحَدَالأئمةِ الأرْبَعَةِ بَلْ نُجْبِرُهُمْ علیٰ تَقْلِیْدِأحَدِالأئمةِ،

دارنګه حجة الله البالغة صفحه ۱٥٤ کښې وائی وصاپناسب هذاالمقام الخ

دارنګه علامه ابن قیمؒ قصیدة النونیة صفحه ۷٤ کښې وائی.

وانظر کلام امامناهومالکؒ قدصح عنه قول ذِی اتْقانِ

دارنګه الدررالسنّیة فی الأجوبة النجدیة ۔ ۵۷ مقدمه ۔ ۱٦

السّلفی الاوّل......الشیخ محمدبن عبدالوهاب، نو هلته وائی،
فنحن ولله الحمدمتبعون لامبتدعون علی مذهب الامام احمدبن حنبلؒ
اوخط نشر کوی محمدبن عبدالوهاب رحمة لله او اوس وائی چه
داخلور مذاهب کوم خائی نه راغلل دا، اعتراض دروافضو دے منهاج السنة
صفحه ۲/۸۹ کښی وائی، فصلٌ قال الرّافضی وذهب الجمیع منهم
واتخذوا مذاهب الاربعة لم تکن فی زمن النّبیؐ ولافی زمنِ الصحابةؓ
(وَاصْبِرْ عَلٰی مَآ اَصَابَكَ) ایت ۱۷ نهی عن المنکر ډیر ګران کار دے،
اویس قرنیؒ وائی، اَنّ الأمرَ بالمعروفِ والنَّهی عن المنکرِ لَمْ یَدعَا لِلْمَرْءِ
صَدِیْقًا.........اوزهٔ کله کله وایم،

أیاعلماءَ الدینِ مَالِیْ أَرَاکُمُوْا تغاضَیتُمُوْاعن منکراتِ الأوَامِرِ
أمَاالأمرُبالمعروف والنَّهیُ فرضُکُمْ فَأَعْرَضْتُمْ عَنْ ذَاكَ إِعْرَاضَ هَاجِرٍ
أمَا اَخَذُالْمِیْثَاقِ رَبِّیْ عَلَیْکُمْ بِأَنْ تَنْصَحُوْابِالْحَقِّ أَهْلَ الْمَنَاکِرِ

دارنګه یوروایت کښی هم راځی،
مَاأَتَی اللّٰهُ عَالِمًاعِلْمَهُ اِلَّااَخَذَعَلَیْهِ الْمِیْثَاقَ أَنْ لَایَکْتُمَهُ ،
(اَلَمْ تَرَوْا) ایت ۲۰ ربط: هر کله مخکښی دلیل نقلی بواقعة لقمان وو،
نو اوس دلیل عقلی باثبات التوحید بیانوی، کنفس واحدة ایت ۲۸ دی دوه مطلبه
دی یو مطلب داچه که څرنګه مونږ ته یو نفس ته ساه ورکول آسان دی،
دارنګه پیدائش دانسانانو هم آسان ده،
دویم مطلب داچه لکه څنګه ته یو خل ساه آخلے او دا تاته آساندی دارنګه
مونږ ته مخلوقاتو پیدائش آسان دے،

(فَمِنهُمْ مُقتَصِدٌ) ایت ۳۲ بعض درمیانه پاتے شی به توحیدو لاړوی لکه عکرمهؓ چه
دریاب کښی مسئله اومنله اوپه وجه ییامسلمان پاتے شو.
(الغَرُوْرُ) ایت ۳۳ غرور که په فتحه دغین شی نوپه معنی ددهوکه بازاسم فاعل ده
وکه په ضمه شی نوپه معنی ددهوکے ده ایضاً فاطرایت ۵ .
(اِنَّ اللّٰهَ عِندَهٗ) آیت ۳٤ ربط: دادهوکه بازبه څرنګه دهوکه کوی،نوهغه داسے چه
دپنځوخبروکښی ته اللّٰه سره بل څوك شریك کړے،دلته داپنځه اشیاء ذکرکوی
منصورعباسی بادشاه خوب ولیدوچه ملك الموت ماته پنځه ګوتے نیولی دی
سحرئی علماء راجمع کړوچه دځه تعبیردے چایوتعبیرویستوچابل چاوائیل
چه دینه مرادداده چه پنځوورځوکښی ستامرګ ده چاوے پنځو ګینتوکښی
چاوے پنځومیاشتوکښی،
امام ابوحنیفه رحمه اللّٰه غلے ناست وو،چه تپوس ترے وکړوچه دځه تعبیر
دے هغه ورته اووے چه داتعبیرئے دے چه بادشاهی م درکړه خودپنځوخبرو
کښی دخل مکوه اودا آیت، اِنَّ اللّٰهَ عِندَهٗ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ
مَافِي الْاَرْحَامِ وَمَاتَدْرِيْ نَفْسٌ مَّاذَاتَكْسِبُ غَداً وَمَاتَدْرِيْ نَفْسٌ بِاَيِّ اَرْضٍ
ئے اُووے بادشاه شاباشے ورکړو،
(وَمَاتَدْرِيْ نَفْسٌ) ایت ۳٤ حدیث کښی راځی چه کوم سړی کوم ځائی کښی
مرګ لیکلے شوے وی،نواللّٰه جعل له حاجة الیهاهغه ځائی ته ئے ضرورت
وکړځوی دمرګ ځائی پته نه لګی،

مصرعه

دبدن حال م معلوم نۀ دے چه بۀ م تن ذکوم وطن خاوررله ځینه

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة السجدة

مکی سورة دہ پہ نزول کښی ایت ۷۵ دے پس دسورة مؤمنون نه نازل دے

روابط السورة السجدة

(۱)...... مخکښی سورة کښی اثباة التوحید بالأ دلة الثلثة وکړونو دی سورة کښی شبهات دمشرکینو ردکوی،

(۲)...... مخکښی سورة شروع وو په صداقة القرآن ایت ۲ کښی نو دا سورة هم ایت ۲ کښی شروع کوی په صدقة القرآن،

(۳)...... مخکښی ایت ۳٤ کښی اووے ،انّ الله عنده علم السّاعة ویعلم مافی الأ رحام حاصل داچه عالم الغیب یو الله دے نو دی سورة ایت ٦ کښی خلاصه دهغه ذکر کوی،

(٤)...... مخکښی ایت ۷ کښی اعراض عن القرآن ددوئی نے ذکر کول، کأن لم یسمعها ،نو دی ایت ۹ کښی وائی چه غوږونه زړه م درکړے ووچه قرآن کښی سوچ وکړه،

(٥)...... مخکښی اووے چه دوئی قرآن نه مخ آړوی کښی نو دی ایت ۳۰ کښی وائی فأعرض عنهم،

امتیازات السورة السجدة

(۱) دا سورة ممتاز دے په بیان دهغه نعم چه انسان ته ندی معلوم،

(۲) دا سورة ممتاز دے په اثباة القیامة چه په کوموالفاظو دلته کوی،بل خائی نیشته

وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ الْعَذَابِ،

دعوى السورة السجده

رددشرك اعتقادى اونفى دشفيع قهرى كوى ياردد شبهه دمشركينو دے چه هغوئى وائيل مونږته ئے څکه رامدد کړو چه دوئى سوال الله سره نه غورخوى نو دفع دهغه په ايت ٤ کښى نبى عليه السلام به چه کله وُده کيدو ،نو سورة السجده او سورة ملك به ئے وے داڅکه چه سورة سجده کښى ردد شرك اعتقادى كوى او سورة مُلك کښى رددشرك فعلى كوى نو داوړه ئے وائيل چه رد ،دد واړو اقسامو دشرك وشى كه زه وفات هم شم چه ما دشرك رد كړے وى.

خلاصة السورة السجده

اول صداقة الكتاب بيا صداقة الرسول او پس ددينه زواجر او بشارات ور كوى.

حل مشكلات السورة السجده

(مِّن نَّذِيرٍ) ايت ٣ نذير اطلاق لكه څرنګه په پيغمبر راځى دارنګه په عالم هم لكه احقاف کښى راځى ،وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ او دلته پيغمبر مراد دے ورنه مخکښى حق پرست تير شوى وُو لكه زيد بن عمرو بن نفيل او هغه به حق بيان كول ،سورة يوسف ايت ٣٩ لاندو کوره،

(فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ) ايت ٤ ايام لمحوته وائى ورنه داورځ او شپه خو پيدائش دآسمانونه مخکښى معلومه نه وه څکه چه ورځ اوشپه په ختو د نمر او پريوتو د نمر سره راځى.

(اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ) ايت ٤ قال الشيخ ابن تيمية الاستواء معلوم والكيف مجهول والسؤال عنها بدعة .مجموع الفتاوى .ف

(اَلْفَ سَنَةٍ) ایت ۵ کښې ده دلته زر (۱۰۰۰) کاله ذکر کوی او سورة المعارج کښې پنځوس زره (۵۰۰۰۰) ذکر کوی دا، اصل کښې باعتبار سرعت او بطوئت داعمالو ذکر کوی،

(مَلَكُ الْمَوْتِ) ایت ۱۱ دا یوه فرشته نده بلکه ډیرے دی او مشرئی صرف عزرائیل علیه السلام ده ملك الموت هر فرشته دمرګ ته وائی،

(جُنُوْبُهُمْ) ایت ۱۶ اړخونه ئے جداوی څکه حسان بن ثابتؓ وائی دنبی علیه السلام مدح کښې،

وفینا رسولُ الله یتلوا کتابَهٗ إذاء انشقَّ معروفٌ من الصّبح ساطعُ

یبیتُ یجافِیْ جنبُهٗ عن فِرَاشِهٖ إذاء استَثْقَلَتْ باالمشرکِیْنَ الْمَضَاجِعُ

(دُوْنَ الْعَذَابِ) ایت ۲۱ ابن جریرؒ دلته دمجاهدؒ قول ذکر کوی چه دینه مراد عذاب قبر دے او دا ځائی په ځائی ثابتوی، لکه سورة طٰه ایت ۱۲۴،

سورة الانعام ایت ۹۳ سورة المؤمن ایت ۴۶ سورة الطور ایت ۴۷ سورة الجاثیه ایت ۹ سورة التوبه ایت ۱۰۲ سورة النوح ایت ۲۴ سورة الاعلیٰ ایت ۱۲

(اَئِمَّةً یَّهْدُوْنَ) ایت ۲۴ ذکر الامام الرازیؒ فی تحته هذاه الآیة،

اصحابی کاالنّجوم بأیّهم اقتدیتم اهتدیتم

(لَمَّا صَبَرُوْا) ایت ۲۴ ذکر حافظ ابن کثیرؒ تحته هذاه الآیة قول العلامه ابن تیمیةؒ باالصبر و الیقین تنالل الأمامة فی الدین ،

....

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الاحزاب

مدنی سورة ده په نزول کښې ۹۰ نمبرپس دسورة العمران نه نازل شوی دے

روابط السورة الاحزاب

۱..... مخکښې رددشبهے دمشرکینوء وکړو،نودی سورة کښې مسئله دتوحید ثابتوی،

۲..... مخکښې نفی دشفیع قهری وه نودی کښې نبی علیه السلام اومؤمنانوته تحضیض باتباع احکام الله ورکوی،

۳..... مخکښې هم رددشرك وونودی کښې هم رددشرك کوی په امثله ثلثه وسره

٤..... مخکښې رددشرك وونودی کښې ردرسیم باطل دے،

۵..... مخکښې اوودے چه آسمانونه زمکے م پیداکړی دی،نودی کښې هغه امانت ذکرکوی چه آسمانونوزمکوته حواله شوے وو،

٦..... مخکښې وائیلی،فاعرض عنهم ایت ۲۹ کښې نودی ایت ۱ کښې وائی فلاتطع الکٰفرین والمنافقین،

۷..... مخکښې اول کښې وائیلی وو،تنزیل الکتٰب، چه الله رالیږلے دے، نودی کښې وائی ،واذکرن مایتلی، الخ

۸..... مخکښې وائیلی،وانامن المجرمین منتقمون،ایت ۲۲ نودی سورة کښې دهغه نمونه چه بنوقریظه وعده ماته کړه نوبدله م ترے واخیسته

۹..... مخکښې بحوانوقومونوحالت ذکرکړوچه تباه م کړل،اولم یهدالخ نودی

کښې ددقوم بعض هلاك شوو ذكر كوى،

۱۰ ...... داسورة تتمیه ده دماسبق سورت.

امتيــــازات الســـورة الاحـــزاب

۱ ...... داسورة ممتازده په ذكردجنګ خندق باند.

۲ ...... داسورة ممتازده په بیان ددرو ۳ امثله ؤباند.

۳ ...... داسورةممتازده په بیان دخطاباتونبي علیه السلام ته اومت ته،

٤ ...... دارنګه‌داسورة ممتازده په بیان داصناف اربعه ؤدښځو چه هغه نبي علیه السلام ته جائزدی.

۵ ...... دارنګه‌داسورة ممتازده په بیان دمتبنیٰ بانډ چه نبي علیه السلام نیولے وو

٦ ...... دارنګه‌داسورة ممتازده په ذكردنكاح دحضرت زینبؓ باند،

۷ ...... دارنګه داسورة ممتازده په ردمشهور رسیم باطل،

دعوى السورة الاحزاب

التحضيض والتشجيع فى التبليغ،

خلاصة السورة الاحزاب

سورة كښې رد درسيم باطل كوى اودرے امثله په اثباة التوحيدباندى او اثباة الرسالة باندى،

۱ ...... اول مثال په ايت ٤ كښې مَاجَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِىْ جَوْفِهٖ، حاصل دالكه څرنګه دوه زړونه يوسينه كښې نه ځائيږى دارنګه ۲ دوه/خدايان/ ۲ دوه پیغمبران یوه ۱ بادشاهي ۱ یوامت كښې نه ځائيږى (هارون

اوموسی علیه السلام په منزله دیوپیغمبرو و .شریعت اوقوم ئے یووو)

۲ــــ دویم مثال .وَمَاجَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ الّٰئِیْ .حاصل دالکه څرنګه پردے ښځه مورنشی کیدے دارنګه خدائی نه سوا/پیغمبرنه سوا/بل اله/بل پیغمبرنشی کیدے

۳ــــ دریم مثال: وَمَاجَعَلَ اَدْعِيَاءَ كُمْ اَبْنَاءَ كُمْ الخ لکه څرنګه پردے سړے ښځه نشی کیدے دارنګه الله نه سوابل اله نشی کیدے .پیغمبرنه سوابل پیغمبر نشی کیدے اورد .دریم باطل کوی دنبی علیه السلام غلام وو .زیدؓبن حارث زیداصل کښی دطی قبیله وو .دایوه ورځ ماما کورته مورسره روان ؤونولاره کښی چالوټ .کړواومورئے په ژړا کورته راغله اوزیدؓ خلقوغلام کړو . خوڅیدوراخوڅیدو آخرکښی حکیم بن حزامؓ واخیستواوهغه نه بیاخدیجهؓ واخیستواوخدیجهؓ بیانبی علیه السلام ته تحفه کښی ورکړو دزید پلاریه دپسے ګرځیدواواشعاربه ئے وائیل احکام القرآن کښی ابن عربیؒ هغه اشعارنقل کړی .

بَكَيْتُ عَلٰى زَيْدٍوَلَمْ اَدْرِمَافَعَلَ — اَحَيٌّ فَيُرْجٰى اَمْ اَتٰى دُوْنَهُ الْاَجَلُ
فَوَاللّٰهِ مَااَدْرِىْ وَاِنِّىْ لَسَائِلٌ — اَغَالَكَ بَعْدِى السَّهْلُ اَمْ غَالَكَ الْجَبَلُ
فَيَالَكَ لَيْتَ شِعْرِىْ هَلْ لَكَ الدَّهْرَاَوْبَةٌ — فَحَسْبِىْ مِنَ الدُّنْيَارُجُوْعُكَ لِىْ اَمَلٌ
تُذَكِّرُنِيْهِ الشَّمْسُ عِنْدَطُلُوْعِهَا — وَتَعْرِضُ ذِكْرُهُ اِذَاغَرْبُهَااَفَلَ
فَاِنْ هَبَّتِ الرِّيَاحُ هَيَّجْنَ ذِكْرَهُ — فَيَاطُوْلُ مَاحَزَنِىْ عَلَيْهِ وَيَاوَجَلُ
سَاَعْمَلُ نَصَّ الْعَنْسِ فِى الْاَرْضِ — جَاهِدًاوَلَااَسْاَمُ الطَّوَافَ اَسْاَمُ الْاِبِلُ
حَيَاتِىْ اَوْتَاْتِىْ عَلَىَّ مَنِيَّتِىْ فَطَلُ — فَكُلُّ اَمْرِفَانٍ وَاِنْ غَرَّهُ الْاَمَلُ

اوداسے ګرځیدو آخرجامکه کښی ولیدواوهغه ئے پلارته اووے نوهغه راغلو،

اونبی علیه السلام ته ئې جرګه راغونډه کړه چه ډیرې پیسې واخله خو دا را کړه نبی علیه السلام اووې چه زه یوه راپښی نه آخلم که هغه ستا سو سره خې او که نه خې نو بیابه ئې مجبوره ولې نه هغوئی اووې ،تهیك ده نو زیدؓ نې راوغو ښتو ورته اووې داپیژنې هغه اووې آؤ دام پلار ده او دا بل م تره دې نبی علیه السلام ورته اووې دوئی سره خې او ما آزاد کړې ئې هغه ورته اووې او یو خله ،تنکا،دزمکې نه وچت کړوا او وې :چه زه ستا یو و بسته جدائی دومره هم نه شم برداشت کولې نو پلار او تره ئې واپس شول او زیدؓ نبی علیه السلام سره پاتې شوا و نبی علیه السلام ورته د ترور لور زینبؓ ورکړه بیا هغوئی مینځ کښې خفګان راغلو او هغه بسخه طلاقه کړه نو نبی علیه السلام سره فکر ملګرې شو چه ماته خو تر ور وائیلی وو او س داسې نه وی چه خفګان راشی نو نبی علیه السلام بیا د الله په حکم نکاح وکړوا و دار ذد رسم باطل وو،

اول به دخان شروع کوې نو هله به ختمیږی ورنه بیانه ختمیږی او رد،درسم باطل ضروری ده حدیث کښې هم راځی کله چه عربو کښې سر خرَیَلْ مونډ نا شرم ګڼړلې شو نو نبی علیه السلام فراغت نه بعد صحابه ؤ ته حکم وکړ وچه سرو خریئی مونډوائې نو چا سرو خرَیَلْ چاغو ند، کم کړو ،نو نبی علیه السلام به دعا کوله غفر الله المحلقین منکم او صحابه ؤ به وې والمقصرین،نو دریم خل کښې نبی علیه السلام و لمقصرین هم اووې نو نبی علیه السلام هغه چاته دعاو کړه چه رد،دغلط رسم کوی او کوره یو رسم ده یو بدعت او بل شرك، شرك چه الله سره حصه دار په ذات او صفات کښې جوړ کړې بدعت چه دین کښې نوی کار جوړ کړې.

او کول لے ثواب گنڑے رسم چه نوے کار جوړ کړے کول لے ثواب نه گنڑے خو پر یښودل دهغه عیب گنڑے شی،

دا رنگه دی سورة کښې دولس ۱۲ خطابات نبی علیه السلام ته او دولس ۱۲ خطابات امت ته کوی، دولس خطابات نبی علیه السلام ته دادی،

(۱)......اتَّقِ اللّٰهَ ایت ۱،	(۲)......وَلَاتُطِعِ الْكٰفِرِيْنَ ،ایت ۱،
(۳)......وَّاتَّبِعْ مَايُوْحٰى ،ایت ۲،	(٤)......وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ ،ایت ۳،
(٥)......وَاِذْاَخَذْنَامِنَ ،ایت ۷،	(٦)......يٰۤاَيُّهَاالنَّبِىُّ ،ایت ۲۸،
(۷)......وَاِذْتَقُوْلُ ،ایت ۳۷،	(۸)......وَاتَّقِ اللّٰهَ ،ایت ۳۷،
(۹)......يٰۤاَيُّهَاالنَّبِىُّ ،ایت ٤٥،	(۱۰)......يٰۤاَيُّهَاالنَّبِىُّ ،ایت ٥۰،
(۱۱)......لَايَحِلُّ لَكَ ،ایت ٥۲	(۱۲)......يٰۤاَيُّهَاالنَّبِىُّ ایت ٥۹،

او دولس خطابات امت ته دادی

(۱)......اَلنَّبِىُّ اَوْلٰى ایت ٦	(۲)......يٰۤاَيُّهَاالَّذِيْنَ ،ایت ۹
(۳)......لَقَدْكَانَ لَكُمْ ایت ۲۱	(٤)......يٰنِسَآءَ النَّبِىِّ ایت ۲۹
(٥)......وَقَرْنَ فِىْ بُيُوْتِكُنَّ ایت ۳۳	(٦)......وَاذْكُرْنَ مَايُتْلٰى ایت ۳٤
(۷)......وَمَاكَانَ لِمُؤْمِنٍ ایت ۳٦	(۸)......مَاكَانَ مُحَمَّدٌ ،ایت ٤۰
(۹)......يٰۤاَيُّهَاالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ،ایت ٤۱	(۱۰)......يٰۤاَيُّهَاالَّذِيْنَ ،ایت ٥۳
(۱۱)......وَمَاكَانَ لَكُمْ ایت ٥۳	(۱۲)......يٰۤاَيُّهَاالَّذِيْنَ ایت ٦۹

حل مشکلات السورة الاحزاب

(اِذْجَآءَتْكُمْ جُنُوْدٌ) ایت ۹ هر کله چه نبی علیه السلام دهجرت شپږم کال وو،

نو کفار په زرګونو راجمع شول او اووے چه مونږ په صحاباؤ حمله کوو،
نبی علیه السلام ته پته ولګیده نو صحابه نے راجمع کړو مشوره نے آخیسته
چاوے باهر مدینے ته خو چاوے دننه مدینه کښې جنګ کوو،
نو دوئی کښې سلمان فارسیؓ وو (سلمان فارسیؓ ایران کښې پیداشوے وو
او دنواب زوئی وو پلار به چرته نه پریښودو یوه ورځ پلار ورته اووے چه باغ
چکرولګوه نو لاره کښې چه تلو نو یو راهب نے ولیدو نو سلمان فارسیؓ دراهب
سره مینه پیداشوه نو راهب سره شو تر مرګ هغه سره وو، او دملکه وتیښیدو
کله چه هغه وفات کیدو نو بل راهب وصیت نے ورته وکړو، چه بل راهب
سره ملګرے شه دارنګې دراهبانو سره ژوندتیرول آخری اووے چه آخری
پیغمبر راځي دهغه آثارات ښکاره شوی دی،
سلمانؓ ورته اووے چه دهغه نښه څه ده راهب ورته اووے: چه هغه به صدقه
نه آخلی او هدیه به آخلی او په ملابه نے مهر نبوت وی، یوه ورځ دامدینه کښې
کهجور ته ختلے ده نو آواز نے واؤریده چه مدینه ته محمد ﷺ پیغمبر راغلے
ده نو دخان سره کهجورے راواخیستے او راغلو نبی علیه السلام ته نے اووے
چه دا کهجور صدقه ده نو نبی علیه السلام قبولے نه کړے،
بیا سلمانؓ ورته اووے داهدیه ده نو نبی علیه السلام بیا قبولے کړے بیا سلمانؓ
مهر نبوت وکتلو او ایمان نے راؤړو، او یا کاله کفر کښې او بیا او یا کاله نے اسلام
کښې تیر کړل) هغه مشوره وکړه چه زمونږ ملك باندی به کله حمله کیدله
نو مونږ به خندقونه واهل چه آس به ترے تیر نشو کولے نو دامشوره ټولو
خوښه کړه د نبی علیه السلام او صحابه وُبه خندق کنستل نبی علیه السلام

ملاپوړے کاری وُو، چه کله به غیب کاپره وو نو هغه به سرور کونین ﷺ ته ماتولو نو دی سورة دی وجے نه سورة خندق هم وائی او سورة احزاب هم وائی، څکه چه ډلے د کفارو راغلی وے او خیمے ئے نګولی وے نو الله پیا سیلئی راواسته او هغه خیمے ئے وارولے او هغوئی واپس شول او دی سورة کښې نبی علیه السلام ته دهغوئی تذکره کړی چه منافقان اوس وار خطاشی

(یَاۤ اَهلَ یَثرِبَ) ایت ۱۳ دادثرب یثرب نه ده خوا ره ناکے زمکے ته وائی.

(سَلَقُوکُم) ایت ۱۹. ابن کثیر دلته یو شعر ذکر کړی.

أفی السلم أعیاراً جفاءً وغلظةً وفی الحرب أمثال النساء العوارك

چه کله جنګ وی نو بیا د ښځو نه وی او کله چه خیر وی نو بیا [illegible] اوی د هندو انو پهلوان وی.

(فریقاً تقتلون) ایت ۲۶ نبی ﷺ چه کله مدینے ته راغی نو یهود و سره ئے معاهده وکړه چه مونږ به د دشمن خلاف خپره یو د وی او هغوئی سره به امداد نه کوو کله چه دا دیرے ډلے راغلے نو هغوئی کافرو سره امداد وکړو او وعده ئی ماته امداد نه کړه کله چه دا جنګ ختم شو نو نبی علیه السلام یهود و لشکر کشی وکړه او هغوئی ئے قلعه کښې بند کړو هغوئی اووے چه مونږ فیصله دحضرت سعدؓ و کړی (او دا څکه چه د سره دهغوئی دوستی تیره شوی وه) حضرت سعد رحمی هم وو او په آس ئے راواستو نبی علیه السلام اووے قوموا الی سیدکم یا اووے ئے انزلوا سیدکم. نو حضرت سعدؓ اووے چه خوانان ئی قتل کړلی او ماشومان ښځی بوداګان ئے غلامان کړلی نو نبی علیه السلام په وجت خالی ناست وو، او تماشه ئے کوله او دوئی ئے یو یو ذبح کول

او ګوره رحمة اللعالمین وو خو دی وخت کښې همدغه رحمت ؤ وخکه ماز او لرم مرکول پکاردی،

(إِنْ كُنْتُنَّ) ایت ۲۸ د آیت مقصد داده چه واده کوی که څه کوی نو د الله دین او توحید دپاره وکړه نښځې دپاره مسئله مه پریږده، اولې ورځې نه ورته وایه چه دین کښې راته خرنده نشے یو طالب واده وکړو نو قطبی به ئے هر وخت کښې لیده ښځې ورته وی داخه هر وخت قطبی ګوری نو بیوه ورځې ښځې ئې پرونې راواخیستو طالب ورته وی داخه کوی هغې ورته وی چه دی ذکور کښې به یازه یم یا به داقطبی وی،

(يُضٰعَفْ) ایت ۳۰ دوئی ته عذاب ولې دوچندور کولې شی حالانکه عذاب خو دوچند نشی ور کیدے، اصل وجه داده چه خلق دوئی دلیل کښې نیسی نو بیوه خپله ګناه بل خلقو د دلیل کښې دنیولو،

(وَالذّٰكِرٰتِ) ایت ۳۵ دا ګڼ صفات ذکر کوی دپاره دترغیب الی الطاعات خکه مقام دترغیب وو،

(وَاِذْ تَقُوْلُ لِلَّذِیْٓ) ایت ۳۷ پدی ځائی کښې خلقو خرافات جوړ کړی دی چه نبی علیه السلام دزینبؓ پنډئی ولیدے نو په مئین شو نو زیدؓ پوهه شو او هغه زینبؓ طلاقه کړه دا نبی علیه السلام باندی ی افتراء ده که داوے نو اول به نبیﷺ خان ته په نکاح کړی وه خکه ترور خوزینبؓ نبی علیه السلام ته ورکوله، اصل خبره داده چه دواړو مینځ کښې خفګان راغلو نو زیدؓ طلاق ورکړو، نبی علیه السلام خفه وو چه ماته ترور، وائیلی ؤ وچه داسے و نه شی نو الله نبی علیه السلام ته حکم دا نکاح راولیږلو دی دپاره چه رسم باطل

دعربو چه متبنی بچی ښځه ئې په نکاح نه اخیسته هغه ماته شی.

(وَدَاعِيًا اِلَى اللّٰهِ) ایت ٤٦ يو داعی ده يو مدّعیٰ، داعی مدّعیٰ نشی پریښودې او مدّعیٰ خپله مدّعی پریښودې شی ددی مثال داسې ده چه زیدبه خالد (١٠٠) سل روپئی دی او زیدعمروته اووې چه خالدنه سل (١٠٠) روپئی راواخله نو دی کښی زیدمدّعیٰ ده عمروداعی ده نو عمروته اختیار نیشته چه سل (١٠٠) روپئی پریږدی او زیدته شته دارنګه نبیﷺ داعی ده دا به خبره کوه او اللّه مدّعیٰ ده هغه ته اختیار ده،

(اِنَّآ اَحْلَلْنَا لَكَ) ایت ٥٠ دآیت مطلب دادې چه تاته څلور قسمه ښځې جائزدی هغه نه علاوه چه څومره کوې هغه تاته جائزدی (دنبی علیه السلام بیبیانې خدیجة، عائشة، حفصة، میمونة، جویریة، سودة، زینب، ام سلمة، ماریه قبطیة وې) او هغه نه علاوه نورمؤمنانوته صرف څلور ښځې جائزدی اونبی علیه السلام ته څلورقسمه۔

۔ ١ يو قسم محلله په انااحللنالك ازواجك سره

۔ ٢ دويم قسم مملوکه په وماملك یمنیك سره،

۔ ٣ دریم قسم، مهاجره وامرأةً مؤمنةً هاجرن معك سره،

۔ ٤ څلورم قسم موهوبه په وامراة مؤمنة ان وهبت الخ سره نواغیاراعراض کوی چه پیغمبردومره دشهوت نه کولې معاذالله، مونږ وايو دالی دې دپاره کولې چه سخرګنتی ئې زیاته شی اوبیان دمسئلې کښی ورته تکلیف نوی اوداجواب هم همدغی آیت کښی، لکی لایکون علیك حرج، حرج په بیان دمسئله کښی،

(ممن عزلت) ایت ۵۱ عزل دېته وائي چه ښځې ته سپرې د طلاق اراده وي رجعه ورته اووائي چه طلاق مې ر کوه او ورماسره تسیرمه نبرو د نګه نبي علیه السلام بې بې سوده وه.

(غَيْرَ نٰظِرِيْنَ اِنٰهُ) ایت ۵۳ (انه معنی خوپخوالی ده خوښان نرول ئې وکړه شان پروت ئې داسې وو چه نبي علیه السلام دولیمې روټی کړې وه صحابو چه روټي وخوا ره نوهلته ناست وو خبرې ئې کولې نو الله دا آیتونه راونزل چه پیغمبرته تکلیف رسېږي نوچونکه دوئي روټي خوا لي وه نو څرنګه والي نه پخوالي ته اصل کښې دېته مرادلوښی دی اودی کښي موږ ته خطاب اوادب دې چه وخت مه ضائع کوې عبدالله بن مسعود نه روایت دې هغه فرمائي:

من كان منكم مُسْتنا فليستن باصحاب رسول الله لانهم كانوا ابر الناس قلوبا واعمقها علما واقل الناس تكلفا.

حضرت انس پوځل وائي چه فلاني خائې کښي یو سړی ته دنبي علیه السلام حدیث معلوم دې نوهلته ورغلو اوتپوس ئې ترې و کړو چه ستادا روایت آوریدلې دې او هغه کس په کوټه ولاړو او هغه وې آونوهغه ښکته راکوزیدو انس ورته وویل ما راکوزه همدغه خائې ته حاجت وایه حدیث ئې ولیکل روان شو پادشاه چه حبر شو چه نبي ﷺ خادم خاص راغلې ده نو هغه زرزر تحفې تیارې کړې او کسان ئې ورپسې ولیږل نوهغه ئې په دویم پراولاند کړو انس ورته اووې چه موږ پیغمبر د وخت ضائع کولو نه منع کړي یو.

(يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِيْنَ) ايت ۵۸ دلته ابن کثير په شيعه و باندې سخت رد کړے دے
حکه چه هغوئي پيغمبر ته تکليف ورکوي حديث کښې راځي
اذاظهرت البدع وشتم اصحابي فعلى العالم ان يُظهر علمه فمن لم يفعل فعليه
لَعنَةُ اللهِ والملئكة والناس اجمعين.
(يَسْئَلُكَ النَّاسُ) ايت ۶۳ ربط مخکښي او وے چه پيغمبر عزت کوئي يعني
تعظيم اوتکريم دپيغمبر ذکرشو نو داسے نه چه خوک ئے زيات عقيدت نه عالم
الغيب و گنړي نو دهغه نفي پيغمبر نه کوي.
(اٰذَوْامُوْسٰى) ايت ۶۹ واقعه دا رنگه وو چه موسى عليه السلام کله دالله
آوازواوريدو چه فرعون ته لاړشه نوبي بي ترے هيره شوه هغه پلار کره لاړه
موسى عليه السلام ډيره وخته پورے وادۀ نه شو سم ..... خلقو وائيل چه
(معاذالله) داخنثى ده نو الله صفائي دپاره داوکړل چه يوه ورځ موسى عليه
السلام لمبيده کاڼړي ترے نه کپړے وتښتولے موسى عليه السلام کپړوپسے
شول، او کاڼړي ته وائيل ثوبي الحجر ثوبي الحجر، اوموسى عليه السلام
برېنډ نه وو بلکه لنګ ئے واهلے وو، نو کاڼړي دبني اسرائيلو مينځ جمعے ته
ورغلو اوموسى عليه السلام کپړے راواخيستے او همسائي په راباندې کړه
خود اخنګه معلومه شوه چه خنثى نه دے، نو داپه سړه معلومه شو خکه چه خنثى
سړے سړه د نشي واهلے خکه چه خنثى سړ دکړو ورونه پټه کړي.
(دلته ايجر کانو لطيفه) يادا تکليف نه هغه مراد چه قارون ښځې په ذريعه دزنا
تهمت ئے په لګولے وو.
(وَجِيْهًا) ايت ۶۹ وجيه هغه ته واني، چه کوم طرف ته ځي نو کارئے کيږي.

(فَاَبَیْنَ اَنْ یَّحْمِلْنَهَا) ایت ۷۲ دی ځائی کښې اشکال دے دلته ان یحملنها معنی پورته کیدوشي نوبیااعتراض واردیږی چه دلته وائی چه غرونو آسمانونوانکاروکړودپورته کولونه اوحم السجده ایت ۱۱ کښې وائی چه اطاعت ئے وکړه . . .

اودویم داچه انسان پورته کړونوبیاهغه ظالم اوجاهل شو.

جواب ،دلته ان یحمل بمعنی حمل بمعنی خیانت اونقصان ده دواړو کښې اوانسان منافق مراده،

تمت بعون الله المعین والله رب العالمین اللهم اجعل لی قلباًشا کراًولساناًذاکراً وبدناًعلی البلاء صابراً

. . . .

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورۃ السباء

مکی سورت دے په نزول کښې ایت ۵۸ نمبرپس دسورة لقمان نه نازل شوے دہ۔

روابط السورة السباء

ر ۱......مخکښې ردّدشرك وشوپه درے امثله ؤنودی کښې وائی احمدُللہ،

ر ۲......مخکښې ددولی تپوس دنبی ﷺ نه په باره دَ قیامت کښې نے ذکر کړو نودی کښې وائی چه اصل کښې دوئی قیامت نه انکار کوی،

ر ۳...... عاجزی وه دَپیغمبر نودی کښې عاجزی د،درے قسمه مخلوقاتو،

(۱)......انبیاء، (۲)......جنات، (۳)......عبادالصّالحین،

ر ٤......مخکښې نفی دعلم غیب وه نبی علیه السلام نه نودی کښې شبهه دمشرکینو ردّ کوی چه متصرّفین هم نهٔ دی لکه څنګه عالم الغیب نهٔ دی،

ر ٥......مخکښې آداب دنبیﷺ ذکرشو چه دَدِ آدب کوئی نودی سورة کښې دالله آدب چه شریك ورسره مه جوړاوئی،

ر ٦......مخکښې ایت ٦٢ کښې وائیلی وو ،سنة الله فی الّذین خلوامن قبل،نودی کښې طریقه دالله چه لکه قوم سبائی تباه کړے وونواوس هم هغه خلق تباه کوی چه هغوئی الله حکم نه منی،

امتیازت السورة السباء

ر ۱......داسورة ممتازدے په واقعے دمرګ دَسلیمان علیه السلام دهغه تفصیل ایت ١٤ کښې،

۲ ـ دا رکوع داسورة ممتاز دی په بیان د بندګۍ هغه الله وسلون.

۳ ـ دا رکوع داسورة ممتاز دی په بیان دحال دمساو الاو.

قرآن کریم په اعتبار دفهم

سره خورحصی وو ددی حالی نه خورمه حصه پدی کښی دوه مسئلې

(۱) ـ اثبات القیامة (۲) ـ اونفی دشفاعت قهری کوی.

ددی وجې نه دی کښی ـ ۲ دوه سورتونه مصدر دی په الحمدلله یاندی

یو داسورة دویم سورة فاطر.

دعوی السورة السباء

په دی سورة کښی رددشبهې دمشرکینو په ایت ۲۲ کښی چه هغوئی وائیل

دئیکانو بندګانو سوال الله سکته نه غورخوی او پدی کښی عجز دشرفاء اربعه و

(۱) ـ انبیاء (۲) ـ ملائکو (۳) ـ جنانو (٤) ـ یادشاهانو.

او دی سورة کښی جرد شرك پریګوی او نفی دشفاعت قهری کوی.

خلاصة السورة السباء

په دی سورة کښی عجز دشرفاء اربعه ذکر کوی او دادلیل ګرخوی په توحید دباری

تعالی چه داخلو راقسام تول الله ته دی عاجزیو مړه ذات سره شریك نه جوړ او د

اول نه اثبات التوحید یا په هغه باندی دلائل بیا اثبات القیامة کوی په ایت ۳

کښی بیا حکمت داتیان القیامت ذکر کوی په ایت ٤ کښی سارحر لسکری

القرآن په ایت ٥ کښی بیا ترغیب الی القرآن او بیا تخویف ذکر کوی.

تقسیم السورة السباء

الباب الاول من الاول السورة وفيه عشر آيات وفيه المقاصد الاربعة

والزجر والتخويف .

والباب الثاني من ايت ١٠ العشرة الى الآخر وفيه بيان عجز المصطفين

والاخيار من الملائكة والانبياء والصالحين .

حل مشكلات السورة السبا :

(يَعْلَمُ مَايَلِجُ) ايت ٢ ربط مخکښې اووې خالق لكل شيئ هو الله .....

نو اوس وائي عالم بكل شيئ هو الله

(وَهُوَالرَّحِيْمُ الْغَفُوْرُ) ايت ٢ الله مهربان دے او بښونکے د ګناهو نو حديث

کښې راځي .لولم تذنبوا . که تاسو ګناه نه کوله نو الله به بل قوم پيدا کړے

وو او هغوئي به ګناه کوله الله به معاف کول او مهربان دے ګناهونه معاف

کوي .

(لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ) ايت ٤ دې کښې حکمت داتيان القيامة ذکر کړي لکه

استاذ چه شاګرد ته سبق ورکوي نو بيا امتحان ترے اخلي نو بيا به ستانه الله

تپوس کوي .حديث کښې راځي .

لايزالُ قدما عبدٍ حتّي يسئلَ عن اربعٍ عن عمرهِ فيما افناهُ الخ

(وَرِزْقٌ كَرِيْمٌ) ايت ٤ عزت رزق ورته وائي څکه کله دې عزتي رزق هم وي

فراډ وغيره سره دے کښې نو دا عزت رزق نه دے .

(مَابَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَمَاخَلْفَهُمْ مِّنَ السَّمَآءِ) ايت ٩ کوره آسمان زمکه څوزمونږ مخ

ته او وروسته ندي چه دلته وائي نو دغه مطلب .جواب داده چه

مراد،ید،او ،خلف،نه بره او ښکته دی لکه حدیث کښی راخی چه ابراهیم علیه السلام ښی طرف ته ولیدل نو خوشحاله شو هغه طرف ته جنتیانو بچی وو،او چه کس طرف ته ئے ولیدل نو خفه شو هغه طرف ته جهنمیانو بچی وو نو اصل کښی خو جنتیان علیین کښی او جهنمیان سجین کښی دی خو دلته مراد ښی او کس نه بره او ښکته دی،

(وَاَلَنَّالَهُ الْحَدِيْدَ)ایت ۱۰ نرم کړی وو مونږه داؤد علیه السلام یوه ورځ کورنه راووتو شپے وخت وو او لباس ئے بدل کړے وو،او خلقو نه خپل خان باره کښی ئی تپوس کولو جبرائیل علیه السلام انسان شکل کښی مخے ته راغلو نو داؤد علیه السلام ترے تپوس وکړو چه داؤد باره کښی ته څه وائی جبرائیل علیه السلام ورته اووے چه داؤد علیه السلام ډیر ښه نوجوان دے خو په خپل لاس ئے نه کټی نو داؤد علیه السلام واپس شو،توبه ئے اوویسته او الله نه ئے سوال وکړو چه ماته څه طریقه وښایه،کسب وښایه نو الله ورته داؤر کړه والنالخ

(عَذَابِ السَّعِيْرِ)ایت ۱۲ سوځونکے آسمان نه به اور راغلو او دوئی به اوئے اوسوځول،

(وَقَلِيْلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُوْرُ)ایت ۱۳ دوئی وائی جمهوریت دے

چلاسی بابا وائی

اگر جمهوریت انتخاب است | عذاب است عذاب است عذاب است
پس هر پنج سال جنگ دارند | زمین خدا بر نفس تنگ دارند
یکی آواز از ہاتف شنیدم | کہ بر مردار غوغا کلاب است

(لِسَبَإٍ) ایت ۱۵ دا ددقوم مشرنوم وو.....اصل کښې ددې خپله نامه
عبدالشمس بن یشجب بن یعرب بن قحطان و وقحطان هغه سړے ؤوچه په
مکه تیریدونو داشعارئے وئیلی وو او دیته سباځکه وئیلے شوځکه داوّل قیدیان
عربو کښې نیولی وو،او دیته رائش هم وائی ځکه چه داوّل مال غنیمت کښې
ګلوے حاصلے کړی وے اوبیائی تقسیم کړی وے

اشعار دادی

سَیَمْلِكُ بَعْدَنَامَلِكٌ عَظِیْمٌ　نَبِیٌّ لَایُرَخِّصُ فِی الحرامِ
وَیَمْلِكُ بعدهٗ منّاملوكٌ　یصیرُالْمُلْكُ فیناباقسامِ
ویملك بعدقحطانَ نبیٌّ　تَقِیٌّ مخبتٌ خیرُالأنامِ
یُسمّٰی احمدُیالیتَ انّیْ　أُعَمَّرُبعدَمبعثہ بعامِ
فأعضدہٗ واحبوہٗ بنصریْ　بکلّ مدجّجٍ وبکلّ رامِ
متٰی یظهرفکونواناصِریه　ومن یلقاهُ یبلغهُ سلامیْ

داسے پیغمبروچه بادشاهانوورته سلامونه کول اوارمانه ئے کول،
یوځل عمرؓدتوراۃ صفت کول نونبی علیه السلام مخ سور کیده
نوابوبکرؓعمرؓته اووے چه نبی علیه السلام مخ ته نه ګورے عمرؓچه کتل
نوهغه اووے زه پناه غواړم په الله سره غصے دپیمغبرنه،نونبی علیه السلام
اووے لوکان موسٰی وعیسٰی حیالوسعه الی اتباع یاماوسعه الاّاتباع،
پیغمبرپدی خفه نه وو،چه هغوئی صفت کیدل بلکه دکښې نبی علیه السلام
یوقسم توهین وو،

دسباملك کښې یوډیم وو،۳۰۰فټ وجت او۲۰۰فټ پلن ؤو،اودی ملك

کښې میوه دومره زیاته وه چه یو کړے به ئې په سر کړه نو ټول طرف ته به چه وتل نو هغه به ډکه وه. او دې ملك کښې ډیر او مارنه وو څکه ملك آبادوو نو بیا هغه ډیم په دوئې راخلاص شو. او دوئې تباه شول اوس، وخزرج داتره اوویره زوتره خوب ولیدو چه ډیم مات شو. او ملك هلاك شو نو دتره اوویره دواړو هجرت وکړو او دوئې بچ شو او نور ټول خلق هلاك شو.

(قُلِ ادْعُوْا) ایت ۲۲ ربط: هر کله عاجزی دچوټو شوی مخلوقات ذکر کړه نو اوس شبهه دمشرکینو رد کوی په څلور طریقو سره.

(قَالُوا الْحَقَّ) ایت ۲۳ یا مراد ددینه فرشتے دی چه کله تا سو باندې قرآن وحی راځی نو بعض فرشتے په زمکه کښې دی هغوئے هوشه شی نو چه کله وحی پوره شی نو بیره فرشتے چه وحی په وخت کښې آسمان کښې دی هغوئی نه تپوس کوی چه الله څه راولیږل. نو هغوئی قالوا الحق ورته وائی چه حق یعنی قرآن ئې راولیږل یا مراد ددینه ورځ دقیامت ده چه دیکښې به نیکان بندګان تپوس کوی چه مونږ رب څه اووے نو فرشتے به ورته وائی. چه حکم دشفاعت ئې وکړو.

(وَاِنَّآ اَوْ اِيَّاكُمْ) ایت ۲٤ دیته مجازاة الخصم وائی. مجازاة الخصم دیته وائی چه سړے په صلاح بوځے چه ته زما دوست ئې هلته ئې بوځے نو کوهی ته ئې وروا چوے نو دلته لَعَلٰى هُدًى عطف په اَنَا دے یعنی اَنَا لعلٰی هدی او ایاکم باندې ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ عطف دے نو اصل انَّا لعلٰی هدی وایاکم فی ضلل مبین ده

(وَقَالَ الَّذِيْنَ) ایت ۳۱ من هذا جدال المعبودین مع العابدین والزّجر لمن انکر صداقة القرآن،

(اَندادا) ایت ۳۳ دا جمع دند ده مثل ته وائی ،
لکه حضرت حسانؓ وئے ،

أتهجوهُ ولستَ له بنِدٍّ فخيركما الشرّكما فداءُ

(فِیۡ اَعۡنَاقِ الَّذِیۡنَ) ایت ۳۳ غاړو کښې یه نے خکه وی چه غاړه کښې دسپی رسئ وی او دوئی دنیا کښې سپی وو موحدینو پسے ئے غپل دهغوئی حلاف ئے کول خکه یو شاعر وائی ،

عرفی تو میندیش زغوغائی رقیبان آوازِ سگان کم نکند رزقِ گدارا

(قُلۡ اِنَّ رَبِّیۡ) ایت ۳٦ ربط محکیبی اثباۃ الرسالة وو .نو دوئی وائیل که ته غوره وے او پیغمبر وے نو تاته ۵ ئے باغونه مال اولاد .در کړے وے ،
نو داجواب اوّل قل ان الخ او دویم جواب ومااموالکم واولادکم ،
او بیائی اووے چه دسره اللّه ته نه نزدے کړے بلکه صحیح عقیدے سره الامن آمن الخ

(جَزَآءُ الضِّعۡفِ) ایت ۳۷ دخائی بالندی زادالعاد ،دغریب اومالدار به موازنه کړی ده چه کوم یو بهتر ده ،

(کَانُوۡا یَعۡبُدُوۡنَ الۡجِنَّ) ایت ٤١ ددی دوه مطلبه دی یو داچه زموږ عبادت ئے نه کول بلکه پیریانو ئے کول او پیریانو نه مراد حقیقی پیریان دی او یا دا یو قسم دملانکو دے

(مَثۡنٰی وَفُرَادٰی) ایت ٤٦ مثنی ۔ ۲ دوه ۔ ۲ دوه یعنی شادی شُده/سره دځپل تنظیم او ملگرو ،فرادی ،غیرشادی شده/بغیر دځپل تنظیم یعنی چه ملگری دِنهٔ وی خان ته وے بیاهم وُدریږئ ،

(وَمَایُبۡدِئُ الۡبَاطِلُ) ایت ۹ ٤ دباطل نه پیدا کیدو مطلب دا: چه داسے پیداشی
چه حق پرست ختم کړی. لکه یو روایت کښې راځی،
اِنَّ لِلّٰهِ تعالٰی عند کلِّ بدعةٍ کِیۡدَبها الاَسلَامَ ولیًّا من اولیائه،
(التَّنَاوُشُ) ایت ۲ ٥ نیوَل دایمان به چرته وی ځکه ایمان دنیا کښې ده او
دوئی اوس آخرت کښې دی محمود غوریؒ چه کله کسان گرفتار کړل نو یوه
کنده کښې ئے بند کړل او فوج ئے چاپیره او دَرولو نو هغوئی ته بیا تناوُل
وائیلے شُو اوس ترے نه تنولیان جوړ شو (تنولیان قیدیانو ته وائی)

• • • • • • • •

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الفاطر

مکی سورة دے په نزول کښی ٤٣ پس دسورة فرقان نه نازل شوے ده

روابط السورة الفاطر

۱......مخکښی عجز دشرفاء اربعه ؤنودی کښی وائی الحمدلله اثباة التوحیدبعنون التحمید،

۲......مخکښی ردَدشرك نی وکړونودی کښی اثباة التوحیداودلّه عقلیه ذکرکوی

۳......مخکښی عاجزی دپیریانو انسانانو ملائکو ذکر کړو،نودی کښی خلاصه دهغه یَاَیُّهَاالنَّاسُ اَنْتُمُ الْفُقَرَآءُ اِلَی اللّٰهِ،

٤......مخکښی نفی دشفیع قهری وه نود کښی وائی چه ټول الله ته محتاج دی،

٥......مخکښی سورة شروع ؤپه الحمدلله اوداهم شروع کوی په الحمدلله

٦......مخکښی اختیارات الله ته ثابت کړه نودی اوّل کښی وائی الحمدلله

۷......مخکښی وائیلی وو،لِیَجْزِیَ الَّذِیْنَ،الی، رزقٌ کریم'ایت ٤ چه رزق کریم به ورکوی نوپه دی سورة ایت ۷ کښی ترقی چه اجر کبیربه ورکوی

۸......مخکښی ایت ۲۲ کښی وئیلی وو،لایملکون مثقال ذَرَّةٍ فی السَّمٰوٰت والأرض نودی سورة ایت ۲ کښی دهغه خلاصه مایفتح الله للنّاس الخ

۹......مخکښی ٤٥ کښی وئیلی ووچه پخوانوته م طاقت ورکړے وونودی کښی ترقی په هغه نروائی ،و کانوٓااشدّمنهم قوّةً،

....

ـ ۱۰ ..... داسورة تفریع ده په ماسبق باندې ..... نفی دعلم غیب جناتو نه ود تبینت الجنُ ان لو کانوا یعلمون الغیب ..... اثبات علم غیب لله تعالی په ۳۸ کښې۔

امتیازات السورة الفاطر،

ـ ۱..... داسورة ممتاز دے په ذکر ددرو اقسامو دخلقو باندې په ایت ۳۲ کښې

ـ ۲..... دارنگه داسورة ممتاز دے په بیان درنگه نو دغرونو باندې.

دعوی السورة الفاطر وخلاصتها

اثبات التوحید به بتخلص دلائلو عقلیه وسره دے خله دعوی دتوحید اول په ایت ۱ بیا په ایت ۳ بیا په ایت ۱۳ کښې (درے واړه راجمع کړه)

حل مشکلات السورة الفاطر

(ولَا یَغُرَّنَّکُم) ایت ۵ په ددنیا دھوکه نشي.

کَم مِن صَحیحٍ مَاتَ مِن غَیرِ عِلَّةٍ وکم من علیلٍ عاش حیناً من الدّهر

کم من عروسٍ زیّنوها لزوجها وقد قبضت ارواحهم لیلة القدر

(یُضِلُّ مَن یَشَآءُ) ایت ۸ الله ..... گمراه کوی. جواب الله په مهرد ..... چه ..... دهغه نه ..... کړی.

(کذلك النُّشُور) ایت ۹ امام رازی دځانے لیکی چه الله اکثر اثبات القیامة په امثله ذکرکښې کړی.

(فَلِلّٰهِ العِزَّةُ) ایت ۱۰ یعنی الله لره عزت اختیار دے او دایار دیه منافقانو چه هغونی کافروته نزدے نزدے کېږی چه مونږ به عزتمند شو. لکه نسآء ایت

۱۳۸ کښی دی یاردَدیے په کافرومشرکو چه والی مَادپیرلمن تیولی ده زه دپیر دهمسالاندیم، خوك والی زه ئی دپیچیے ئندیم نوهلته عزت لټوی لکه مریم ایت ۸۱ کښی دی یادریَم داچه عزت غواړے نومسئله بیان کړه په دسرے عزتمند کیږی نورپسے والی الیه یصعدالخ

(یَرْفَعُهٗ) ایت ۱۰ یرفع کښی یوضیمرفاعل ده بل ضمیر دمفعول ده،نو دوه توجیهات دی.

(۱) یرفع کښی ضمیردفاعل راجع کَلِمُ الطیّب ته اوضمیر دمفعول راجع عمل صالح ته نویرفع بمعنی یقبل راځی، نومعنی داشوه عقیده دتوحید قبلوی عمل صالح لره تائیددمعنی سورة النحل ایت۹۷ دے

(۲) یرفع کښی ضمیردفاعل راجع عمل صالح ته اوضمیر دمفعول راجع کلم الطیّب ته نویرفع بیاپخپله معنی ده معنی داشوه،وچتوی عمل صالح عقیدے دتوحیدلره مطلب داچه بیان دتوحیدکوے اوعمل صالح هم کوے نوهله به توحیدخواربږی،

(وَّلَایُنْقَصُ) ایت ۱۱ ددی ځه مطلب څکه عمرخوکمولے نشی،جواب مطلب داده چه دانسانانویوخاص عمرِطبعی ده لکه ۸۰سال دانسانانو عمرطبعی ده نودهغه نه کموالے راشی ۳۰سال کښی وفات شی لکه مولانا عبدالحَی داهغه سړے ده چه هرفنّ کښی دَدِکتاب شته اوپهٔ کم عمر کښی وفات شوے ده یوخل پلارته کتاب ته ناست وو،اونهٔ پوهیدوپلارورته اووے ځه چل ده،هغه ورته وے چه زه راتلَم نولاړه کښیٔم یوقُلال ولیدوهغه مانګی په خره راځیستی وو،نومادَاسوچ شوچه داوغورځوے نوځومره به مانیږی

نودسوچ کښې يمه پلار ورته اووے :راځه په منډه روان شو او فُلال ئے لاندکړو پلار ئے فلال ته اووے چه زما زونی دبارته تیله ورکوی خومره چه مات شی هغه به زه قیمت درکړم هغه وے بهيك ده نومولاناعبدالحيّ تيله ورکړه اومات مانګوئے قیمت ورکړه اوواپس بياهلته كتاب ته كيناست.

(وَمَايَسْتَوِى الْبَحْرٰنِ) ايت ۱۲ دادرياب نه يازمكے مخ باندى دى يازمكے لاندى دى نوبعض ځائی کښی خوا ږے اوبه راوځي اوبعض کښي ترخے داهغه اوبهٔ دی.

(اَنْتُمُ الْفُقَرَآءُ) ايت ۱۵ فقراء کښی ټول راغلو...... انبياء او اولياء اوعلماء فقرډیر ښه صفت دے.

بشربن حارثؒ وائی،افضل المقامات اَلصّبرُ بالفقرِ الی القبرِ،

علامه ابن تيميهؒ وائی،حقيقةُ العبودية اَلْافتقارُ الی الله ،اوفقرديته وائی

يحيٰی بن معاذالرازیؒ وائی،الفقرالی الله ان لاتستغنی بغيرالله،

ابراهيم بن ادهمؒ وائی

طلبناالفقرفاستقبلناالغنٰی   وطلب النّاسَ الغنٰی فاستقبلهمُ الفقرُ

علماء ته الله ډيرمال دولت ورکړے ؤ دارقطنی استاذچه مکه کښې ئے دارالعباس جوړ کړے وو هغه به د،عربو،عراق، ترکی، ايران، علماء ته وظيفهٔ ورکوله،

ابوالهيثمؒ به هرکال خان سروزورسره تلل اوهغه به ئے صدقه کول،

دارنګه غټ محدث عبدالغنی دمشقیؒ يوه ورځ سلطان عادل دربارته ورغلو سلطان عادل وئيل،مادا سے محسوسه کړه،لکه چه زما په دربار آزمرے راغلو،اميرتيموريو قاصدوليږلو ورته اووے چه کوم ځائی کښې سترٰه شے

نو کوم آس چه وی په هغه لاس کېږدوه یو خائی کښې ستړه شو یوه خیمه

خوا کښې آس وونو آس ئے راخلاص کړو دخیمے نه یو سړے ورته

راووتو، اوپړی ئے تړے واخیستو

قاصدورته اووے، چه زه امیر تیمور راليږم نو دی ورته په مخ څپیړه ورکړه ورته

اووے، څه امیر تیمور ته اووایه چه امیر تیمور ته ئے واقعه بیان کړه هغه توره

راوویسته چه دا څوک وو، زه به تړے سر قلم کړم قاصدورته اووے،

علامه تفتازانیؒ بادشاه توره سپکنه کړه او اووے چه دا هغه سړے ده چه زماتورے نه

محکمې دهغه قلم دنیافتحه کړی ده دهارون الرشیدرقه کښې خیمه لګیدلی

وه عبدالله بن مبارك راغلو خلقو منډے واهلے او په خان نه پوهیدل دبادشاه

وینځه راوتی وه هغې داحالت ولیدل نو بادشاه ته وے،

چه پاسه مادا سے بادشاه ولیدو چه زړه نو بادشاه ده ته هم خان ته بادشاه وائی

دارنګه امام بخاریؒ ته نیشاپور خلق استقبال ته درے فرسخه راوتی وو.

امام ابن تیمیهؒ جنازه کښې دمشق منارتول خالی شوے وو،

امام طاوسؒ جنازه کښې دومره خلق وو چه کنټرول ئے نه کیدل نو بادشاه پولیس

راولیږل او کوم چه حدیث کښې راځی، کادالفقر ء أن یکونَ کفراً،

نودی فقرنه مراداحتیاج الی الناس دے څکه کفرورته وائی او فقربانډی

کتابونه شته لکه التعرّف لمذهب التصوّف منازل السائرین وغیره،

علامه ابن قیمؒ وائی مادخپل شیخ فقرباره کښې تپوس وکړو چه څه وائی نو هغه وے

چه ستاسره جیب کښې پیسے وی نو ته څنګه وے یعنی بے پرواوے، دارنګه

ستاجیب کښې پیسے نه وی نو هم هغه شان بے پرواوے،

(وَمَايَسْتَوِى الْاَعْمىٰ) ایت ۱۹ دا درے مثالونه ذکر کوی یو لکه راندۀ او ستر گه ورندی ،نده برابر دویم لکه خځګه تیارے اور نر اندی برابر درېم لکه ځنګه سوره او غرمه ندی برابر دارنګه ومایستوی الأحیآولاالاموات، ندی برابر ژوندی او مړی،

امام رازیؒ اموات لاندوانی **الأموات الذین یتلون علیهم الآیات ولا ینتفعوابها** دارنګه وائی *مامن میت یساوی فی الأدراک حیًا*،

(ظَالِمٌ لِّنَفْسِه) ایت ۳۲ کوره الله ظالم ځکه چاړی کوی دلته ظلم بمعنی کمی ده،

(مِنْ اَسَاوِرَ) ایت ۳۳ دا بنګړی به ورته ولے آچوی داځکه چه دنیا کښې تر ے ګټړی ایستے وه دارنګه ولباسهم وائی: ځکه خلقوترینه دنیا کښې کېرے شلولی وے،

(مِنْ فَضْلِه) ایت ۳۵ ځکه جنت ته الله فضل سره تلل دی داعقایدو مسئله هم ده،

دخولُ النّاسِ فی الجنّاتِ فضلٌ　　من الرّحمٰن یاأهلَ الأعمال

(خَلٰٓئِفَ) ایت ۳۹ دامعنی نده چه دالله نائبان دی امام ذهبیؒ المنتقی صفحه ۵۵ کښې ذکر کوی چه دالله نائب انسان ته وئیل دکفر خبر دے،

(وانظرالتفصیل فی البقرۃ ایت ۳۰ خلیفة لاند)

(تَحْوِيْلًا) ایت ۴۳ دوه الفاظ راوړی (۱) تبدیل (۲) تحویل فرق دادے چه تبدیل چه الله ئے بدل کړی اوتحویل چه بل خوك ئے بدل کړی یاتبدیل چه دانسان نه بدل شي خوبل چاباندی داعذاب ونه لګی اوتحویل چه دینه بدل

شی او لاړشی په بل چاولګی.

(مِنْ دَآبَّةٍ) ایت ٤٥ الله داهرشنی ولے هلاکوی،اصل کښی عذاب دالله به صرف په انسانانوراشی او دهغه خوف نه به نورحیوانات هلاك کیږی. لکه یوسړی ته ښځی هلك راواستوچه دم ئے کړه نوهغه سړی ورته خوله کښی کیږه ونیوله نویرے نه ښځی بادولاړل نوښځی ورته اووے،چه دادخه چل وکړو،هغه ورته اووے،چه کله الله عذاب راشی نوهغه عام وی.

. . . .

بسم الله الرحمٰن الرحيم

سورة يٰسٓ

مکی سورت دے په نزول کښې ٤١ پس دسورة الجنّ نه نازل شوی دے

روابط السورة يٰسٓ

١ ...... مخکښې اثباة التوحيدبالأدلة العقلية ذکرو کړو نودی سورة کښې اثباة التوحيدبالأدلة العقلية والنقليه کوی،

٢ ...... مخکښې ايت ١٩ کښې وئيلی وو، ومايستوی الأعمی والبصير، نودی سورة کښې دهغه مثال په ايت ١١ کښې چه کوم تابعداردی هغوئی ته زيرے ورکړه اوڅوك نافرمان دی نوهغوئی ته تخويف ورکړه،

٣ ...... مخکښې ايت ١٠ کښې وئيلی وو، من کان يريدالعزّة فللّه العزّة جميعاً، نودی سورة کښې دهغه نمونه چه چاته ئے عزت ورکړے ده په ايت ٢٦ کښې

٤ ...... مخکښې ايت ٢٩ کښې وئيلی وو، ولايحيق المکرالسيئی الاباهله، نودی سورة ايت ٢٩ کښې دهغه مثال ذکرکوی اوګوره هغه ته دعمل سزاء ورکړه

٥ ...... مخکښې ايت ٧ کښې وئيلی وو، لهم مغفرة واجرکبير، لوئی اجربه وی نودلته ايت ١١ کښې وائی واجرکريم عزتمندبه هم وی،

٦ ...... مخکښې ايت ٤ کښې وئيلی وو، وان يکذّبوك فقدکذّبت رسلٌ من قبلك، نودی کښې وائی چه صرف تاته نه وائی بلکه پخوانوته ئے هم وئيلی ووپه ايت ١٥ کښې،

٧ ...... مخکښې ايت ٤٤ کښې وئيلی ووچه پخوانوحالت دوګوری نودی کښې

دهغه نمونه چه صاحب یٰسٓ قوم ته وګوره څهٔ م ورسره وکړل،

امتیازات السورة یٰسٓ

۱......داسورة ممتازدے په واقعه دصاحب یٰسٓ،

۲......دارنګه داسورة ممتازدے په بیان دجداکیدو دقیامت کښی محرمینو د مؤحدینو نه

۳......دارنګه داسورة ممتازدے په ذکر دهغه شنے ونے چه اورترے خیژی

٤......دارنګه داسورة په قول دهغه خلقو چه قیامت کښی به وائی «من بعثنا»

دعوی السورة یٰسٓ

اثبات التوحیداو نفی دشفاعت قهری کوی،

خلاصة السورة یٰسٓ

اول ترغیب الی القرآن اوتباع النبی ته بیادلیل نقلی په واقعه دصاحب یٰسٓ اودرے خله لفظ دصحیه ذکر کوی، ایت ۲۹، ایت ٤۹، ایت ۵۳ کښی اوحقیقت دانسان ایت ۷۷ کښی حاصل داده چه واه انسانه پیدائی دنطفه راتلل دِ وُودنیاته پهٔ صیحه تلل دِوُودنیانه په صیحه پاسیدل دِقیامت کښی په صیحه لږ حقیقت ته وګوره،

ابن عباسؓ وائی لکلّ شَيٍ قلبٌ وقلبُ القرآنِ یٰسٓ،

حدیث کښی راځی لقنواموتاکم یٰسٓ..........

خوفتح القدیر وائی قبل ان حضره الموت ....

(مصرعه)

سورة یٰس راته شروع کړه په ماخولے دخنکدن راغلی دینه

(دملا واقعه حضرت یسین واله)

حل مشکلات السوره یٰس

(وَآثَارَهُمْ) ایت ۱۲ قال الشیخ القرآن تحت هذه الآیت

ان آثارنا تدل علینا فانظروا بعدنا الی الآثار

(وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا) ایت ۱۳ دوئی باره کښې وائیلی شی چه دِرُسُلِ عیسیٰ ته وُواوانطاکیه ته راغلی وُو ،دا،امام رازیؒ وائی ،لیکن داخبره غلطه ده ،

ابن کثیرؒ وائی یو داچه تورات نزول نه بعدعام عذاب ندے راغلے ،نو دوئی باندی څرنګه راغلو ،

دویم داچه نبی علیه السلام دور کښې انطاکیه بادشاه ته نبی علیه السلام خط آستولے وو ،چه اَسْلِمْ تُسْلَمْ نوکوم ځائی باندی چه عام عذاب راشی ،

(اودلته قرآن وائی چه عام عذاب راغلے ده)نوهغه ځائی بیانه آبادیږی نو دا څرنګه آبادشوچه بادشاه پکښې وونومعلومیږی داچه دوئی موسیٰؑ نه مخکښې راغلی دی اونطاکیه ن علاوه بل ځائی وُو ،

(وَجَآءَ مِنْ اَقْصَا الْمَدِيْنَةِ رَجُلٌ)ایت ۲۰ کله چه انبیاءَ راتلل نولاره کښې زمیندارته ئے مسئله کړی وه اوزمیندارسړی کوراکثرکلی نه طرف ته وی کله چه دشورآوریدلے ده نوتپوس ئے کړے ده چه څه چل ده چاورته وائیلی دی چه داسے خلق راغلی دی نوپه منده راخلاص ده نرؤونومیدان ته ځان رارسوی اواوس ئے هم نوم ژوندے ده او ګوره داخوځبرے کوی ،

ع ۱ ......اوّل حقانیت دانبیاء (يٰقَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِيْنَ)

ـ ۲ ...... دریم په حقانیت لے دلیل وائی (اتَّبِعُوا مَنْ لَا یَسْئَلُکُمْ اَجْرًا)

ـ ۳ ...... دریم کیفیت دهغوئی بیانوی (وَهُمْ مُهْتَدُوْنَ)

ـ ٤ ...... څلورم خپلے عقیدے اظهار کوی (وَمَالِیَ لَا اَعْبُدُ الَّذِیْ)

ـ ٥ پنځم په هغوئی رد کوی (اِنِّیْ اِذًا لَّفِیْ ضَلٰلٍ مُّبِیْنٍ) پانځ پیر

(قِیْلَ ادْخُلِ) ایت ۲٦ کله چه مسئله لے بیان کړه نو خلقو کتی په شروع کړے او په کانړو کښې بېتشو او شهید دے شو، او بیا هغه عالَم کښې ورته وائی،

(قِیْلَ ادْخُلِ) نو صاحب یٰس آرزو کوی، یلیت الخ

(بِرَبِّکُمْ) ایت ۲٥ کم ضمیر راجع قوم ته څکه چه هغوئی ساتونکے هم الله دے یا استاذانو ته.......

(مِنَ الْمُکْرَمِیْنَ) ایت ۲۷ گوره دکرامت واله نه شو کرامت دانه ؤ چه کانړی خان نه بند کړی بلکه کرامت داده چه پخپله خبره کلك شے څکه علماء وائی الأستقامة فوق الكرامة،

(وَمَا اَنْزَلْنَا) ایت ۲۸ کله چه هغه شهید کړل نو الله غضب جوش کښې راغلو چه زمابنده م دردمند کړو، لکه موسی علیه السلام باره کښې وائی فلما اسفونا انتقمنا منهم، مونړئی غمجن کړو دارنګه حدیث کښې راځی الله به بنده نه تپوس کوی چه زه وګی شوے وم تږے شوے وم نو تازماتپوس ونه کړو الخ دارنګه قوم صالح علیه السلام اوښے بیے عزتی کوله نو الله برباد کړو، دارنګه دبیت الله بے عزتی ئے کوله نو هلاك شو الم ترکیف الخ دارنګه ستامقابله چاو کړه نو هغه به الله برباد کړی او دآیت مطلب داد ے چه مونږ لښکرے ندی روان کړی څکه هغه کښې وخت زیات لګی.....

بلکه ،ان کانت الاصیحة الخ زرم چغه راولیږله اوتباه م کړه،

(وَاٰيَةٌ لَّهُمُ) ایت۳۳ربط :لماذکرالدلیل النقلی باثباۃ التوحیدبوقعة صاحب یٰسٓ فشرع تعالی من هذابالدلیل العقلی باثباۃ التوحید،

(لَوۡیَشَآءُ اللّٰهُ اَطۡعَمَهٗٓ)ایت۴۷دادلیل علی العکس ده مبتدعین هم دارنګه په عکس دلیل نیسی لکه څنګه اعتصام کښی راغی،

(مِنۡ مَّرۡقَدِنَا)ایت۵۲خوابګاه ورته ولے وائی داځکه چه خلوبیت کاله به عذاب پورته شوے وی بین النفختین(دفعه داعتراض ده)

قال الشیخ القرآنؒ

ان أثارنا تدل علینا فانظروا بعدنا الی الأثار

....

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الصّٰفّٰت

مکی سورة دے په نزول کښی ۵٦ پس دسورة الانعام نه نازل شوی دے

روابط السورة الصّٰفّٰت

ف ۱ ...... مخکښی سورة کښی عجزد،ستورو ،شمس و ،قمر ،ذکرو ونودی کښی عاجزی دچونړ شوی مخلوقات ذکر کوی،

ف ۲ ...... مخکښی سورة ختم شوپه تسبیح باندی نوداسورة خمتوی پ تحمیدباندی اوتسبیح مقدم وی په تحمید،

ف ۳ ...... مخکښی ایت ۵۳ کښی وئیلی وو ،یٰویلنامن بعثنامن مرقدنا،نودی سورةایت ۲۵ کښی هغه فریادپه نورو الفاظو ذکر کوی،

ف ٤ ...... مخکښی ایت ۷۸ کښی وئیلی وو ،وضرب لنامثلاقال من یحیی العظام وهی رمیم ،نودی سورة ایت ۱٦ کښی ء اذامتناالخ سره دهغوئی انکارپه نورو الفاظوذکرکوی یازیادت کوی ماسبق باند،

ف ۵ ...... مخکښی اووے چه قیامت کښی به وائی ،یٰویلنامن بعثناالخ نودی ایت ۲۰ کښی ذکرکوی چه قیامت کښی به، یٰویلناهذایوم الدّین وائی،

ف ٦ ...... مخکښی اووے ،لایستطیعون نصرهم ،ایت ۷۵ کښی نودی کښی وائی چه دنیاکښی خولښنکروو،خو آخرت کښی بهٔ بیایوبل امدادنشی کولے، وقفوهم انهم مسئولون،

امتیازات السورة الصّٰفّٰت

۱ ... داسورة ممتاز دے په خوب دابراهیم علیه السلام باندی،

۲ ... دارنگه دا سورة ممتاز دے په قربانی کولو دابراهیم علیه السلام بچی لره،

۳ ... دارنگه داسورة ممتاز دے په آیت اذجآء ربه بقلب سلیم،باندی،

دعوی السورة الصٰفٰت وخلاصتها

عجز المصطفین لنفی شرك فی التصرف درے ځله دفرشتواو وه ۷ ځله دانبیاء،

حل مشکلات السورة الصٰفٰت

(وَالصّٰفّٰتِ)ایت ۱ دلته والصّٰفّٰت کښې واؤ بمعنی شاهدده ځکه قسم معنی داده او مقصد چه مُقْسَمٌ بِهٖ دزماته نقصان راکړی کچرے زۀ دخبره کښې ریښتونی نۀ یَم نو خهمطلب چه فرشتے نقصان ورکولے شي،نه بلکه داپه معنی دشاهدده لکه فارسی کښې وائی،

قسم بلب میگوئی تو،وزلف شب گونی تو که تو محبوب دلربائی

(نودلته قسم معنی شاهدده)

(وَرَبُّ الْمَشَارِقِ)ایت ۵ کوره لفظ مشرق کله واحد راوړی کله تثنیه راوړی کله جمع لکه دلته،دا اصل کښې پاعتبار داصنافو سره ده واحد خوهسے واحد ده داپه اعتبار دطرف سره ده تثنیه پۀ اعتبار دصَیف اوشتاء ده ځکه ژمی کښې نمرختلوجدا ځائی وی اوپریو تو جدا ځائی وی اوغرمه کښې دنمرختلوجدا ځائی وی ،جمع په اعبار دهره ورځے نمرختو سره ذکر کوی چه هره ورځ جدا جدا ځائی نه راخیژی

(وَحِفْظاً)ایت ۷ دستور خوفائدے دی،

(۱) لار معلومول په ستورو (۲) زینا السماء الدنیا (۳) وحفظاً من کل شیطان مارد،
او خلورم دانی نده شودلے چه قسمت په معلوم کړه،
(عَنِ الْيَمِينِ) ایت ۲۸ درے معنے دی، (۱) په ډیرزور شوریمین بمعنی طاقت،
(۲) په قسم باندی یمین بمعنی قسم (۳) ښی طرف نه، ښی طرف نه جیب
وی نوجیب کښی دنظروی)
(قٰصِرٰتُ الطَّرْفِ) ایت ۴۸ ددی کثیرے معنے دی،

(۱)...... او ږدو بانړو غټو سترګو واله،

(۲)...... بندونکی دنظر دخاوندانو،

(۳)...... بندبه وی نظر دخاوندانو په هغه،

(٤)...... خلورمه حاصل معنی ده دوئی سره به حیانا کښی ښخی وی،

او دامعنی دینه معلومیږی چه اوږدو بانړو والا به وی او اوږدو بانړو هله پته لګی چه سترګی نے ښکته وی نودا دحیانا کی ښخی علامه ده، داسکه اوږدو بانړو واله خائسته وی او خاوندباندی چه نظر بندی وی داد ښخی حُسن نه دے او ګوره سترګونه هرڅه معلومیږی دپلنوسترګو واله سړے ذکی وی او اوږدو سترګو واله سړے زړه وروی او ګول سترګو واله سړے شهوتی وی او پلن نوك واله کلك وی او پلن تالی والاسخی وی او نرے تالی والابخیل وی، دا یو علم ده علم قیافه ورته وائی امام شافعیؒ یوه رساله لیکلی وه چه دبخیل دادا علامی دی یو خل په آس روان وو یو سړے ورته ملاؤشو هغه کښی دبخیل ټولے نښے موجودے وے نو هغه ورته اووے چه ته به ما سره ایسار یږے، کله چه روټی وخت شونو پرتکلف روټی نے راوړه امام شافعیؒ خفه شو چه زما رساله ضائع شوه دویمه ورځ چه روان شونو بیا هغه سړی ایسار کړو او پیر تکلف

زوئی لے راوړه امام شافعیؒ خفه وو ،درېیمه ورځ بیاداقصه وه څلورمه ورځے چه روان شونوقربه ته ئے وے ،چه آس روالئه زه د رخم ،هغه ورته وے آس دچرته ده دادرے ورځے زوئی دوخواره امام شافعیؒ ورته وے چه آس ئے ستاوی خوچه زمارساله صحیح وی دارنګه قیافه شناسی دابعض سری ته نصیب کیږی عمرؓ باره کښې راځی کان عُمَرُقیافاً(قیافه شناس وو)په عربو کښې یو سړی وومجذذابن الأحور، (یامجذذالمدلجی)هغه قیافه شناسی کښې مشهوررو ،په صحاباؤ کښې زیداواسامه زوئی اوپلاررو وخلقوداشبهه کوله چه پلاراوزوئی نه دی یوځل هغوئی پراته دی مجذذپه تیرشونودهغوئی خپے ئے ولیدے نواووے ،الأقدام بعضهامن بعض، نبی علیه السلام ته چااووے ،عائشهؓ وائی نبی علیه السلام کورته راغلو ،وتبرُق آثاروَجهه... عائشهؓ وائی ماترے تپوس وکروچه حضرت ولے ،هغه داواقعه بیان کړه خوشحال په دووچه صحابی صفائی وشوه،

(کَاَنَّهُنَّ بَیْضٌ)ایت۴۹ دلته سپین وائی اوبل ځائی کښې وائی،

کَاَنَّهُنَّ الیاقوتُ والمرجان،اویاقوت خوسره وی نودی څه مطلب،

جواب،بعض قومونه سپینے ښځې خوښوی بعضے سرے نوهرچاته دهغه مطابق به ورکولے شی،

(مِنْ شِیْعَتِهٖ لَاِبْرٰهِیْمَ)ایت۸۳(واقعه شیخ القرآنؒ)

(فِی النُّجُوْمِ)ایت۸۸م ۱،ای قطعاتُ الکلام مایقولون م ۲،اونظرنظرةً فی النجوم بانها الهکم،

(لَسَقِیْمٌ)ایت۸۹،ای سقیم القلب من الشرک وماجاء فی الحدیث لم یکذب ابراهیم الا ثلاثَ کذبات واحدمنهاهذاالخ فالجواب منهاان المرادمن الکذب الکذب فی زعم النَّاس

(فِي الْمَنَامِ) ایت ۱۰۲ ونوم الأنبیاء وحیٌ (احکام القرآن و کنوزالحقائق وترمذی باب مناقب عمربن الخطاب فی قول ابن عباس رُأیاالأنبیاءِ وحیٌ،

(بِذِبْحٍ عَظِيمٍ) ایت ۱۰۷ (ددینه ذبح لویه مونږ قربانی وکړه) (وَفَدَيْنٰهُ) نه وروسته چه کوم شئ ذکرشی داشئ په مخکښی باندی قربان وی،

دارنګه سعدؓته هم نبی علیه السلام وے فدیتك بأبی وامی یعنی خمامورا وپلار ستانه قربان،

(بَعْلًا) ایت ۱۲۵ علامه جارالله زمخشریؒ وائی د۴۲،۱ ګزدینګ وواوپکښی ملغلرے اوزیورات وو،

(اِلْ يَاسِيْنَ) ایت ۱۳۰ کان فی الأصل الیاسین فحذف الیاء لثقلهٖ باللّسان،

(وَاِنَّ يُوْنُسَ) ایت ۱۳۹ خلق وائی چه کشتئ کله ودریده بیاهغوئی اوویے چه خوك دآقانه غلام تښتیدلے ده نوقرعه په یونس علیه السلام اوواته داخبره غلطه ده بلکه کشتئ ددرونوالی نه اودریده نوهغوئی بیاقرعه وکړه اوهغه په یونس علیه السلام باندی اوواته،

(مِنْ يَقْطِيْنٍ) ایت ۱۴۶ کدوئے خکه زرغون کړیودایخ وی،دویم دی باندی مچ نشی کیناستے اودی دوارودلته ضرورت ووخکه یونسؑ بدن کمزوره شوے وو

(اَوْيَزِيْدُوْنَ) ایت ۱۴۷ قال السالكؒ

یقول الارزلون بنوقشیرٍ طوال الدهر ماتنسٰی علیاً

بنو عم نبیٍّ واقربوه احب الناس کلهم الیّ

قال الشاعرؒ

تدبر فی النجوم ولست تدری ورَبُّ النجم یفعل مایشاءُ

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة صٓ

مکی سوة دے په نزول کښی ۳۸ پس دسورة القمر نه نازل شوے دے

روابط السورة صٓ

۱...... مخکښی عاجزی دمصطفیونړے ذکر کړه نودی کښی وائی، ابتلوابالمصائب چه خان نه ئے مصیبتونه نشو دفع کولے،

۲...... مخکښی اووه ۷، انبیاء عاجزی ذکر کړه نودی کښی نهه ۹ انبیاء عاجزی ذکر کوی درو تفصیلاً او شپږ اجمالاً،

۳...... مخکښی اووے، واذاقیل لهم لااله الاالله یستکبرون، ایت ۳۵ نودی سورة کښی ترقی، اجعل الآلهة الهاً واحداً، ایت ۵ کښی،

امتیازت السورة صٓ

۱...... داسورة ممتاز دے په واقعه داؤد علیه السلام باندی،

دعوی السورة صٓ وخلاصتها

ترقی ماسبق باندی چه اوګوره ابتلوابالمصائب اوعجزالانبیاء والملائکه ذکر کوی،

حل مشکلات السورة صٓ

(وَّلَاتَ حِيْنَ مَنَاصٍ) ایت ۳ لانافیه ده اوتاء زائده ده نوعبارت داده لاالحینُ حینَ مناص، وعندیونسٌ لَاتَ من حروف الجارة الغیرالمشهورة

(فَوَاقٍ) ایت ۱۵ فواق دیته وائی چه بنخه یو، تینی، ولشی اوزربل ته لاس کړی دومره وقفه به نه وی،

(اَلْجِبَالَ) ایت ۱۸ ربط ماسبق سره داچه لکه څرنګه داؤد علیه السلام ته غرونه مسخروو، خوخلق ضرور ورکول، دا رنګه تاته دم دی اے نبی ﷺ یا محکیی ایت ۱۷ کښی اوړے اصبر علی مایقولون نو دی آیت کښی صبرنمونه په واقعه دداؤد علیه السلام ذکر کوی چه هغه ته غرونه مسخروو خوخلقو تکلیف ورکول دارنګه تاته هم اے نبی ﷺ

(وَظَنَّ دَاوٗدُ) ایت ۲٤ دخانی باندی خلق وائی چه داؤد څریه ،سخه باندی مئین وو خودانهایته غلطه ده داپیغمبر بدناموی په دی احکام القرآن صفحه ۲۲۲ ۱ غالباو ګرره اوعلیؓ وائی چه که چاداخبره و کړه نو، ۱۶۰ دُرّے به ورکوم

(لِيَدَّبَّرُوٓا اٰيٰتِهٖ) ایت ۲۹ قال سفیان الثوریؒ انزل القرآن للتدبر وجعلوه للتلاوة،

(مَسْحًا بِالسُّوْقِ) ایت ۳۳ دخانی باندی خلق وائی چه سلیمان علیه السلام آسپانوته ساپے ورکولے دهغه په تماشه وو مونځ تر ینه قوت شو داخبره غلطه ده په پیغمبر باندی الزام ده هغه دومره غافله وو چه آسپانو تماشه ئے کوله او مونځ ترے پاتے شو.

دویم داوائی چه بیانی هغه آسپان ذبح کړو، نو داخبره غلطه ده ددوو وجهونه (۱) یو ظلم ئے و کړه (۲) دویم بیت المال ته ئے تاوان ورسول چه بیت المال آسپان ئے ذبح کړو خوداد لیل دقتل مسحا بالسوق والاعناق نه نیسی چه مسح یعنی قتل ئے کړل خوداصحیح نه ده ځکه چه مسح په صله کښی چه باء راشی نو په معنیٰ ده ذلاس تیرولو راځی (امام رازیؒ) او که ته وائے سر پر یکولو راشی نو، وامسحوا برءُ وسیکم ،څه معنیٰ ده سلیمان علیه السلام اصل کښی آسپانو ته چاپی کوله او دسره آس سترګی حنمیری شاه اسماعیل شهیدته

یو خل بست رنه غسر درازو عبره منظفسان ملایان ورغلی ؤوهغه آس لامبول تیوس نے نرے وکړو چه شاه اسماعیل کوم خانی دے موږ ورسره بحث کؤو شاه اسماعیل ورته اووے څه هغه پرے دوے اول ماسره وکړئی لوهغوئی تږے تیوسونه کول شاه اسماعیل جوابونه ورکول او آس نے لامبول کله چه هغوئی نه تپوسونه نے وکړو نو هغوئی لاجوابه شو.

(کُرۡسِیِّه جَسَدًا) ایت ۳٤ سلیمان علیه السلام باره کښی روایت راخی یو روایت کښی ۹۰ ښځی بل کښی ۶۰ ښځی بل کښی ۷۰ ښځی چه دسلیمان علیه السلام وے .تطبیق دادے چه تولے ښځی ۹۰ وے او ۹۰ ښځی کښی ۷۰ حرۍ او ۲۰ وینځے وے اوبیا ۷۰ ښځو کښی ۶۰ ښځے پاکے وے اولس ۱۰ حائضے وے نو ۶۰ او ۱۰ ـ ۷۰ شوے نو ۷۰ حرۍ ۲۰ وینځے وے نو تولے ۹۰ وے.

او دآیت واقعه داسے ده چه سلیمان علیه السلام وے چه هر بچے زما پیدا ویږی نو جهادته به ئے ورکوم او نشاء الله ئے اونه وے نو یو بچے ئے ؤځیږیدو.
اوهغه هم ناقص الخلقت ؤو ،نو سلیمان علیه السلام پوه شو چه مانه څه غلطی شوی ده۔

(لَایَنۡبَغِیۡ لِاَحَدٍ) ایت ۳۵ سلیمان علیه السلام ولے حسد کول چه داسوال ئے کولو ،اصل کښی دامعجزه وه چه یاالله دا زمامعجزه وګرځوے اومعجزه پیغمبرپورے خاص وی.

(بَنَّآءٍ) ایت ۳۷ یوبناء ده دویم معمار او بل نجّار ده بناء چه لښر جوړ اوی معمار چه دیوالُونه جوړاوی ،نجّار ،چه دلرګو کارکوی.

(مَسَّنِیَ الشَّیْطٰنُ) ایت ۴۲ داداسے کارو وچه ایوب علیه السلام سخی ته شیطن دحکیم په شکل راغلو چه ماته ایوب زیښه راکړه زه ورته علاج کوم نوهغی ته اشاره کوی،

(وَخُذْ بِیَدِكَ) ایت ۴۴ ددی ایت نه مبتدعین په اثبات دحیلے دلیل نیسی خودی ایت نه دلیل نیول نهٔ صحیح کیږی یو دوجے نه چه دیته خو الله اُمرو واو تاته چاحکم کړے ده دویم وجه داده چه احکام القرآن کښې جصاص دخانی باندی وائی چه که یو سړے داقسم وُخوری چه زه بهٔ غلام سل (۱۰۰) لختے واهم بیائی سل لختے یوځائی کړے اوهغه ئے اوواهلونوقسم نه بهٔ خلاصیږی بلکه خان خان ته به ئے سل لختے واهی او دوئی دفقیه ابو للیث سمرقندی روایت پیش کوی نو یو خوهغه فقیه ؤ ومحدث نه ؤ ودویم هغه روایت کښې عباس بن سفیان دے اوهغه مجهول دے،

(لَمِنَ الْمُصْطَفَیْنَ) ایت ۴۷ (چو نړشوی غوره) امام رازیؒ دلته وائی

واحتجّ العلماء بهذه الآية بعصمة الأنبياء،

انبیاء کرام دکبائرونه په اتفاق معصوم دی اوصغائرو کښې علماؤ اختلاف دے، خو صغائرونه مرادزلات دی په کبائرو کښې صرف مودودی قائل دے په رسائل ومسائل صفحه ۲۸ حصّه اوّل کښې وائی

موسیٰ نے ایک بہت بڑا گناہ کیا تھا،

(قٰصِرٰتُ الطَّرْفِ) ایت ۵۲ (صَفت ۴۸ وګوره)

(قُلْ هُوَنَبَؤٌاَعَظِیْمٌ) ایت ۶۷ (دالوئی خبر دے) حدیث کښې هم راځی نبی علیه السلام فرمائی ***افضلُ مَاقلتُ والنّبیون من قبلی لا اله اللّه،***

(مَاکَانَ لِیَ مِنْ عِلْمٍ) ایت ۶۹ او گوره نبی علیه السلام نفی دعلم غیب کوی او دوئی یو روایت پیش کوی خازن په هغه خائسته بحث دلته کړے ده. ۰

(اِذْقَالَ رَبُّكَ) ایت ۷۱ ربط ماسبق سره چه توحیدبیان کوے (خکه توحید ۶۵ ایت کښې ذکر ده) نو خوك به دمنع کوی نو هغه شیطن ده.

(خَلَقْتَنِیْ مِنْ نَّارٍ) ایت ۷۶ شیطان قیاس فاسدو کړو دنص مقابلے کښې خو گوره متکبروو، او متکبر همیشه کم عقل سړے وی دادو مره نه پوهیدو چه اور په ختته بلیږی او ختیه چه اور باندی واچوے نو مړیږی، دارنګه اور شنی ختموی او زمکه زرغونه وی.

یو شاعر وائی

دانها چون در زمین پنهان شود سرشان سر سبز واین بستان شود

بل سالك وائی

دانه خاوړے کښې چه پریوځی زرغونیږی ته دخاوړے نه پیدائی زرغون نشوے

(مِنْهُمُ الْمُخْلَصِیْنَ) ایت ۸۳ دلته وائی چونړشوی مخلوقات دشیطان نه په امن وی او مخکښې انبیاء باره کښې اووے اِنَّهُمْ لَمِنَ الْمُصْطَفِیْنَ الخ ایت ۴۷ نو معلومه شوه چه شیطان انبیاء باندی څه طاقت نشته ،

(مِنَ الْمُتَکَلِّفِیْنَ) ایت ۸۶ تکلف ډیر بدشے ده عبدالله بن مسعودؓ نه روایت دے هغه وائی،

من کان منکم مُسْتَنًا فَلْیَسْتَنَّ باصحاب رسول الله لانهم ابرّ هذه الأُمّة واعمقها علما واقلها تکلفا،

یو سالك وائی

فرازتم تکلف کو اخلاص سمجھتے ہو　　　ہر کوئی ہاتھ ملانے والا دوست نہیں ہوتا

قال الشیخ سعدیؒ

سعدیہ شیرازیہ پند مدہ بذات را　　　بذات اگر کامل شود خنجر زند استاد را

....

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة الزمر

مکی سورة دے په نزول کښی ۵۹ نمبر پس دسورة سبانه نازل شوے دے

روابط السورة الزمر

۱......مخکښی ابتلاء دمصطفینونے ذکر کړه نودی سورة کښی وانی فاعبدالله مخلصاله الدین ځکه چه معتبر مخلوقات ځان مصیبت نه نشی خلاصولے

۲......مخکښی مسئله دتوحیدنے ذکر کړه نودی سورة کښی شبهه دمشرکینو رد کوی،

۳......مخکښی ایت ۵۰ کښی وئیلی وو،جنّٰت عدن مّفتّحة لّهم الابواب،نودی سورة ،وفتحة ابوابها،ایت ۷۳ کښی دهغه تفصیل کوی،

٤......مخکښی آخر کښی وئیلی وو ،ولتعلمنّ نباه بعدحین،نودی سورة کښی نمونه دهغه چاچه هغه ئے باندی عذاب راغلے ده،

۵......مخکښی آخر کښی وئیلی وو،ان هوالاّذکرٌلّلعلیمن،نودی سورة کښی په اوّل کښی ترغیب الی القرآن ورکوی،

دعوی السورةالزمر،

ردب شبهے دمشرکینوچه مونږدچاعبادت کووهغوئی مونږه الله ته نزدے کوی،اوردددی په ایت ۳ کښی دسورة سبانه تردے خائی شپږسورتونه په یومضمون ووچه نفی دشفاعت قهری ئے کوله نودی سورة کښی خلاصه ذکر کوی په ذکر دشبهے

تقسیم السورة الزمر

سورة پنځه بابه ده اول باب ترایت ۲۰ پورې کښې ترغیب الی القرآن او جواب دشبهې دمشرکينو او ادله په اثباة التوحيد.

دویم باب دایت ۲۱ نه پورې کښې ادله باثباة التوحيد والترغيب الى لقرآن ایت ۲۱ کښې بیامثال دمؤحد او مشرك په ایت ۲۹ کښې بیا تسلی نبی علیه السلام په ایت ۳۶ کښې،

دریم باب دایت ۳۸ نه پورې کښې ادله عقلیه بیا نفی دشرك فى التصرف بیا تضرع دانسان بیا زجر بالشرك او ادله عقلیه سره ترغیب الی لقرآن او تخویف للمنكرين او بشاره للمؤمنين ورکوی،

څلورم باب دایت ٤٦ نه پورې کښې دلیل وحی او تخویف او زجر او ترغیب للعباد بالتوبة ثمّ الزجر للمعرضين عن القرآن،

پنځم باب دایت ٦٣ نه اوپورې کښې ادله او ثمره دادلهٔ او تفریع علی ماسبق والز للمشركين والبشارة للمؤمنين،

حل مشکلات السورة الزمر

(اَلَا لِلّٰهِ الدِّیْنُ الْخَالِصُ) ایت ۳ الدين الخالص دنواب صدیق حسن خان کتاب دے په توحید بهترین کتاب دے دارنګه صيانة الأنسان دمحمد بشير السهسوانی زبردست کتاب، دارنګه غاية الآمانی فى الردعلى النبهانی خانسته کتاب دے دارنګه الصارم المنكى، او بدعاتو رد کښې کتاب الحوارث کتاب البدع والنهی عنها، کتاب الأعتصام للشاطبى زبردست کتابونه دی

(زُلفىٰ) ایت۳، ابن جریر وائی ای منزلةً ودرجةً ولیشفعولنافی حاجاتنا

دارنګه سورة یونس ایت۱۸ کښې ذکر کوی دوئی به وے دازمونږ سفارشیان

دی نن هم قبر خواته لاړشی او سوالونه کوی مجمع البحار صفحه ۲/۷۳

کښې ذکر کوی،

فان العبادة هی طلب الحوائج والاستعانة وهی حق الله تعالی،

دارنګه ابن کثیر او مسلم هغه روایت ذکر کوی چه مشرکینو به وے

لبیك لبیك اللهم لبیك لاشریك لك الاشریكاً تملكه هُوَوَمَامَلَكَ

اختیارات نے ورته ثابتول نن هم هغه شان اختیارات ورته ثابتوی،

تفهیمات الٰهیه صفحه ۲/٤٥ کښې وائی،

کلُّ من ذهب الی بلدة اجمیر اوالی قبرسالارمسعودغازی لأجل حاجة یطلبهااثمه

فقداثم اثماًاکبرمن القتل والزنه

دارنګه فتاوی مصریه صفحه۵۷ کښې وائی،

من ظنّ انّ الدعاء عندالقبورافضل من الدعاء فی المساجدفقد کفروقداتفق ائمة

المسلمین بذالك

(مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ) ایت ٦ یونفس نه یایوجنس نه،

(ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا) ایت ٦ منهایعنی د آدم علیه السلام نه خکه دد کسے پښتئ نه

حوّابی بی پیداوه یایوجنس نه،

(وَلَاتَزِرُوَازِرَةٌ) ایت ۷ دلته وائی چه بوج دبل نشی وچتولے او حدیث کښې

راځی انّ المیّتَ لیعذّبُ بِبُکاءِ أهله، نو دلته داولے معذب کولے شی،

جواب داده چه په زندګی کښې ئے دالیدلی ؤونو چه مړیده وصیّت به ئے

کړ ؤرخونه نی و کړونوپوه شه چه په ډخوشحال ده،

(اَلَم تَرَ) ایت ۲۱ ددی خائی نه د سورة دویم باب شروع کښی

(تَقشَعِرُّ مِنهُ) ایت ۲۳ دخائی باندی امام رازیؒ لیکی القرآن دل علیه انّ الأولیاء موصوفون بأنهم عندالمکاشفات والمشاهدات تارةً تقشعرّجلودهم واخری تلین جلودهم وقلوبهم الی ذکرالله ولیس فیه ان عقولهم تزول،وان اعضاءهم تضطرب فدل علی ان تلك الأحوال لوحصلت لکانت من الشیطٰن،

دوئی چه کله ذکر کوی نوجزبه په راشی چرته نے دیوال باندی کښنوه بیاد جذبه په راشی بیابه پته ولګی یوخل د فارسی باانون پیرور جه ذکربه لے کول نوخلقوبه پیسے راوړے اوپه پګړئی کښی به ئے وړته کیخودلے نویوه ورځے یوه روپئی ترینه پریوته اوس مریدته وائی،

الله هوالله هودرهم ازپګړئی بگذاشتم الله هوالله هو،

نومریدورته وے،

الله هو الله هوپیرامکن ای پیری من ،من برداشتم الله هوالله هو،

(اَفَمَن یَتَّقِی) ایت ۲٤ کوره قانون داده چه سړے لاس مخ ته کوی،خومخ بچ کوی نوهغه وخت کښی لاسونه به ئے وړته تړلی وی اومخ به جهنم ته ورته نیولی وی،

(اِنَّكَ مَیِّتٌ) ایت ۳۰ دانی اووے،دی دپاره چه نبی علیه السلام مرګ،کښی امت اختلاف ونه کړی لکه څرنګه نوروامتونومخالفت کړے وو،

(وَالَّذِی جَآءَ بِالصِّدقِ) ایت ۳۳ یاصدق نه مرادمحمدﷺ دے او،وصدق نه مرادابوبکرؓ دے،

۔ ۲ یاصِدق نه مراد جبرائیل علیه السلام او صدق نه مراد ،محمدﷺ دے

۔ ۳ یاصِدق نه مراد رسول انبیاءؑ او صدّق نه مراد متبعین دی،

۔ ٤ یاصدق نه مراد قرآن او صدّق نه محمدﷺ دے

۔ ٥ یاصِدق نه مراد قرآن او صدّق نه ابوبکرؓ دے

۔ ٦ یاصدق نه مراد قرآن صَدّق نه متبعین مراد دی،

او څوك چه وائی چه یهودی راغلے وُو نو دا خبره غلطه ده څکه چه دا مکه وه او مکه کښې یهودی چرته وو،

(اَلَیۡسَ اللّٰهُ بِکَافٍ)ایت ۳٦ یو ځل شیخ ابونصر الخزاعیؒ بادشاه دربار ته ورغلو،او په خلق القرآن ئے مناظره کوله نو بادشاه آنغره ولګوله، پولیس، علماء،جَلاد،راغلو جلاّد توره،راوویسته او دَدوروسته او دریدو چه کچرے هارشوے نو سر به دِقلم کوو نو شیخ باندی رعب راغلو شاګردته ئے وے څه راته اووایه،نو هغه ورته دا،آیت اووے ،اَلَیۡسَ اللّٰهُ الخ نو شیخ بیاداسے زړه ورشو چه آزمری پشان آوازئے کول او مناظره ئے وګټله،

(وَلَئِنۡ سَاَلۡتَهُمۡ)ایت ۳۸ ددی ځائی نه دریم باب دسورة،

(اَللّٰهُ یَتَوَفَّی)ایت ٤۲ دا آیت مطلب اعتبارسره مشکل ده،کله چه سړے اوده کیږی نو دی سره دوه رُوحونه وی،

(۱)یو روح دادراك (۲)دویم دژوند......نو کله چه اوده شی نو رُوح دادراك ترلاړشی او سحر چه راپاسی نو هغه ورته بیاراشی نو ژوندے شی کله داسے وی چه دواړه رُوحونه لاړشی دژوند هم ورسره لاړشی نو هغه سړے بیامړشی دژوندرُوح ئے بیانهٔ واپس کیږی دامطلب دے،

او دی خائی کښې تسهیل و انی تشبیهاًللنائمین بالموتٰی من حیث انّهم

لایتمیّزون ولایتصرّفون کماانّ لموتٰی کذالك(امام نسفیؒ)

اوتسهیل عبارت داده. کماانّ النائم کالمیّت من حیث انّهٗ لایتصرّفُ ولایسمعُ

ولایتمیّزُ،

(لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ)ایت ٤٤ کړه دعوی دتوحید تے کبرخایه ذکر کوله،اول

ئے ایت ۲ کښې فاعبدالله الخ بیا،ایت ٦ کښې ذالکُمُ الله الخ بیاایت ۳،

ایت ۱۱ قل انی امرت الخ بیا،ایت ۲۹ الحمدلله،بیاایت ۳۸

قل حسبی الله الخ نودلته بیاله ملك الخ بیا٤٦ کښې عالم الغیب والشهادة

بیاایت ٦۲ کښې یا ٦٦ کښې بیاآخرایت ٦۷ کښې (سُبْحٰنَهٗ) نوآخرکښې

بیاوانی وقیل الحمدالخ،

(قُلِ اللّٰهُمَّ)ایت ٤٦ ددی خائی نه خلورم باب دسورة

(قُلْ یٰعِبَادِیَ)ایت ۵۳،ابن مسعودؓنه روایت دے چه داآیت ډیراوسع دے په

باب درجاء کښې اوشوکانی وائی داحبشی باره کښې ده چه حمزهؓئے قتل کړے

وُودلته دکِفل واقعه چه بنځی سره زناء ئے نهٔ وکړه توبه ئے اووسیته نوشپے

ته مړشوسحرپه کورئے لیکلی شوی وُو،قدغفرالله الکِفل،

(لَهٗ مَقَالِیْدُ)ایت ٦۳ ددی خائی نه پنخم باب،

(اَیُّهَاالْجٰهِلُوْنَ)ایت ٦٤ خلق وائی تاسوسختنی کوئی خودلته قرآن خه وائی

شفاء کښې قاضی عیاضؒ وائی،

ولهذانُکَفِّرُمَنْ لایکفّرمَنْ دان بغیرِملّةٍ من المسلمین اَوْوَقَفَ فیه اَوْشَكَّ،

(قَبْضَتُهٗ)ایت ٦۷ دلته قرطبی قَبْضَهٗ اوقُبْضَهٗ کښې فرق کوی.

(وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا) ایت ۷۳ جنتیانو باره کښې چه وائی نو واؤ ذکر کوی او چه جهنمیانو باره کښې وائی نو واؤ نه ذکر کوی یعنی صرف،فتحت ابوابها،وائی داوّل مطلب داده چه دروازے به دوخته نه پرانستے وی ددی څه وجه ده. اصل کښې جنتیان جنت ته خی نو لارے نه به خوشبویانے په لګی او کله چه بوه کمره بندوی او ګرمنی وی نو سړے چه یکدم کهلاؤ کړی نومخ بانډی هغه تاؤ ولګی براس ولګی دارنګه جهنمیانو بانډی به یکدم براس ولګی

....

بسم اللّٰه الرحمٰن الرحيم

سورة المؤمن

مکی سورة دے په نزول کښې ٦٠ پس دسورة الزمرنه نازل شوے دی

روابط السورة المؤمن

ر ١ ...... هر کله مخکښې سورة شروع ووپه ترغیب القرآن نوداسورة هم شروع کوی په ترغیب الی القرآن باندی،

ر ٢ ...... مخکښې ایت ٧٥ اوو ے ،وتری الملئکة حآفین من حولالعرش،نودی سورة ایت ٧ کښې دهغه وینااودعاگانے ذکر کوی،

ر ٣ ...... مخکښې اووے ایت ٥٩ کښې،وکنت من الکفرین،نودی سورة ایت ٤ کښې زیادت په هغه کوی،

٤ ...... مخکښې سورة ایت ٣٧ کښې وئیلی وو ،الیس اللّٰهُ بعزیزذی انتقام ،نودی سورة ایت ٤٧ کښې دهغه مثال ذکر کوی،

ر ٥ ...... مخکښې ایت ٦٦ کښې وئیلی وو ،بل اللّٰه فاعبدو کن من الشرکین ،نودی سورة ایت ١٤ کښې وائی ،فادعواللّٰه مخلصین له الدّین،

ر ٦ ...... مخکښې ایت ٥٤ کښې اووے ،ثمّ لاتنصرون، بیابه تاسو امداونه کړے شی نو کله چه امدادلے نشی کیدے نو حالت به ئے څه وی نو مؤمن په کښې ماللظّلمین من حمیم الخ،

ابن عباسؓ وائی ،لکلّ شیئی لُبابٌ ولُباب القُرآن الحوامیم،

ددی ځائی نه حوامیم سبعه شروع کیږی،

دعوی السورة المؤمن

رَدِشرك اعتقادي او فعلي لکه څرنګه داحوامیم سبعه زمونږ مخ ته دی دارنګه نازل هم دی شیخ القرآنؒ وائی،

دمؤمن سجده شوری دانبیاء دی زخرف غوندددخان واړه کفرُ
جاثیه شو داحقاق عادوثمود محمدﷺ له فتح ورکړه ربُّ اکبرُ

خلاصة السورة المؤمن

پدی سورت کښی طریقه دبیان بیاتی چه کله وطن ته لاړشے نوته به وائی، واه خلقوستاسوټولوته یوخط راغلے ده دوئی به وائی ټولوته ،ته به وائی خلق به وائی،چارالیږلے ده،

ته به وائی الله خط کښی لیکلی دی ،تنزیل الکتٰبِ مِنَ اللّٰه العزیز الخ بیابه وائی چاچه اومنل نوغافرالذنب دے ګناهونه به درته معاف کړی اوچاچه اونه منل نوشدیدالعقاب دے دارنګه ایت ۱۰ کښی اوداهم واورئی چه دِخلاف کافر کوی په ایت ٤ کښی ،مایجادل فی آیت الخ اوداهم واورئی چه چاتی خلاف کړے ده نوهغه حال وګوره، کذّبت قبلهم ایت۵،

دارنګه ایت ۲۱ اوچاچه اومنلو ،نوفرشتے دعرش به ورته دعاګانے کوی په ایت۷ کښی اودیته صرف نه بلکه اولاداونوروته ومن صلح من ازواجهم تواوس خلق به وائی داخه خبره ده چه دومره قیمتی ده شابه کنه وایه نوته به وائی لااله الاهو،ایت۳بیاایت ١٤ بیاایت ٦٠(راجمع کړه) بیاایت ٦٢ بیا ایت ٦٤ فتبٰرك اللّٰه...... الی ..... لااله الاهو(بیاآیتونه راجمع کړه)دامسئله چه

دبیان کړی. لودونی به ستامسئله نه منی خوحفه کړه مه ستانه ،محکمنی موسی علیه السلام هم بیان کړی ده په ایت ۲۳ کښی اوفرعون څه وے ایت ۲۶ کښی تاته به هم وائی خو الله به ستاملګری ددشمن کور کښی پیداکړی دے په ایت ۲۸ کښی موسی علیه السلام ته ئے پیداکړو،

حل مشکلات السورة المؤمن

وفی الاول السورة ترغیب الی القرآن،

(لمقتُ الله)ایت ۱۰ دی کښے معنے دی،

۱۔.... غصه دالله پدی وخت کښی لویه ده دغصے ستاسونه په خپلو ملګرو،

(اِذْتدعَوْن) اذتعلیلیه دے،

۲۔.... خامخاعذاب دالله لویه ده اوس دغصے ستاسونه په خپلونفسونو،او اذتعلیلیه دے،

۳۔.... یاخامخاغصه دالله لویه ده په دنیاکښی دغصے ستاسونه په خپلو ملګرو ستاسومؤحدینو او اذظرفیه دے،

(اَمَتّنَا اثْنَتَیْنِ)ایت ۱۱ دوه ځله ژوندوه ځله مرګ ذکرکوی اوس که ته وائی چه انبیاءٌ باندی ی مرګ ندے راغلے نوبیامؤمنون ایت ۱۲ کښی څه وائی،

بخاریؒ تاریخ صغیر کښی درے قسمه الفاظ ذکرکوی

(۱)....مَاتَ رَسُوْلُ اللهِ ﷺ (۲)....تُوُفِّیَ رَسُوْلُ اللهِ ﷺ،

(۳).... قُبِضَ رَسُوْلُ اللهِ ﷺ،

(وَاِنۡ يُشۡرِكَ بِهٖ تُؤۡمِنُوۡا) ايت ١٢ ايضاً هود ايت ٥١ ، اسراء ايت ٤٦ ،

علامه ابن قیمؒ دَدِ نقشه پیش کوی قالوا واقرار الخ، بقره ایت ٢١ ،

يَاَيُّهَا النَّاسُ اعۡبُدُوۡا، لاندو گوره،

(مِنَ السَّمَآءِ رِزۡقًا) ایت ١٣ عیسی علیه السلام یو قول دے ،

،اِجۡعَلُوۡا رِزۡقَكُمۡ مِنَ السَّمَاءِ فَاِنَّ قَلۡبَ الرَّجُلِ عِنۡدَ كَنۡزِهٖ

(يُلۡقِى الرُّوۡحَ) ایت ١٥ بادینه مرادفهم دقرآن ده حدیث کښی راځی

،مَنۡ يُرِدِ اللّٰهُ بِهٖ خَيۡرًا يُفَقِّهۡهُ فِى الدِّيۡنِ،

(اَوَلَمۡ يَسِيۡرُوۡا) ایت ١٢ هر کله چه مسئله دتوحید نے ذکر کړه نو نه منو نکو ته تخویف ورکوی،

او څلورم آیت تفصیل ده چه کافرو جنګ وجدال کړے وو دهغوئی څه انجام دے،

(لَقَدۡ اَرۡسَلۡنَا) ایت ٢٣ واقعه دموسی علیه السلام للتثبت داسے بیان کړه لکه موسی علیه السلام بیان کړی وه،

(اِلٰى فِرۡعَوۡنَ) ایت ٢٤ دلته درے واړه ،فرعون ،هامان ،قارون، ولے یو ځائی ذکر کوی داځکه چه یو بادشاه ؤ بل وزیر بل مالدار موسی علیه السلام داسے خلقو ته بیان کړے ؤ ته هم داسے خلقو ته بیان وکړو،

(فَقَالُوۡا سٰحِرٌ) ایت ٢٤ گوره محکیٌ وئیلی وو .قال للملأ حوله. چه فرعون ولے اوڅے چه داجادو گر دے اودلته وائی چه فرعون اووے ،جواب.

اول فرعون وئیلی وو او خوشه یارو ،ورپسے اوولیل داهمداسے وی اکبر سره همدارنګه ؤ و بوخل اکبر آس نه پربوتو نو دوئی خوشه یارو په زور خاتو نه

وغورخول اکبربچ ؤ وا ودوئی چالاس مات وو دچاخپه.

(فِی الْاَرْضِ الْفَسَادَ) ایت ۲۶ نن هم دهشت گردئی بهانه ده او مسلمان قتلوی مونږهم دهشت گردئی نه منو،

قرآن وائی انما جزاء الّذین یحاربون الخ خوجهاد او دهشت گردئی کښی فرق ده اوس مسلمان ظلم نه خان خلاصوی،

او دا یوناټیډ نیشن اقوام متحده کښی هم لیکلی دی چه مظلوم خان خلاصولو دپاره جنګیدے شی،

(وَقَالَ رَجُلٌ) ایت ۲۸ کله چه موسی علیه السلام ،فرعون، قارون، هامانؔ،ته مسئله بیان کړه نوصرف فرعون قول ذکر کوی،

ځکه هغه مشرؤو،ورنه نورهم دخلاف ؤوخو ګوره موسی علیه السلام مظلوم قوم نه ؤوخو مسئله ئے په ترتوب بیان کړه،او داقانون ده چه کوم سړے تروی دهغه ملګری هم تران وی او ګوره رجل مؤمن موسی علیه السلام پشان ترډے،اوترانو سره ښخولی نشی پاتے کیدے لکه موسی علیه السلام نه سامری وتښیدو،شیخ به وے چه زه به اول په کلو کړخیدم اوبیا نو نه م کول او دودئی خپله ورسره وه کله کله به م یو خائی کښی بیان وکړو، نو ټول خلق به راپورته شو،اوزهٔ بهٔ ئے مړاو لَمْ خو هغوئی کښی به ناڅاپه یو مشرسړے راپورته شو او هغه به اووے،چه خوك ورته غږ وکړی نو بیا به نه وی،

(یَکْتُمُ اِیْمَانَهٗ) ایت ۲۸ دلته کتمان معنی که پټوالے شی نوبیا قال رجلٌ مؤمنٌ او، أتقتلون رجلا الخ ولے وائی،دمعنٰی داده چه ایمان ئے دوخته راؤرے ؤو

اوزره کبنې پټ، کړے وو او اوس ئے په بیان زره کبنې مضبوط کړو خکه چه بیان ئے نه وی کړے نو مضبوط نه وی چه کله بیان و کړی نو هغه مضبوط شی (رَبِّيَ اللّٰهُ) ایت ۲۸ گناه دموسی علیه السلام داوه چه هغه وئیل ربی الله، اکبر اله آبادیؒ وائی،

رقیبوں نے رپوٹ لکھوائی ہے جاجا کے تھانے میں

کہ اکبر یاد کرتا ہے خدا کو اس زمانے میں

ایضاً مائده ایت ۵۹ ،اعراف ایت ۱۲٤ حج ایت ٤٠ بروج ایت ۸،

(یُصِبْکُمْ بَعْضُ الَّذِیْ) ایت ۲۸ ،ابوذرغفاریؓ (چه هغه باره کبنې راخی، چه شین پوستکے لاندِاو حرِ پوستکی باندِ بل څوك دِینه رِشتینه نهٔ وُو) چه یوه قبیله نه ئے قرآن آؤریدلے وُو نو مکه ته راغلو نبی علیه السلام دزیدبن ارقمؓ کور کبنې قرآن بیانولو نو ابوذرغفاریؓ ایمان راؤو او بیتُ الله کبنې بیان شروع کړو خلقو او واهلو ترمر که ئے پروګرام ورته و کړو ابوذرغفاریؓ باره کبنې ابوبکرؓ راغلو نو خلقو ته اووے، چه داد غفار قبیله ده، او غفار قبیله باندِ ستاسو لاره ده که قتل م کړو نو ستاسو لاره به بنده شی،

(لَنْ يَّبْعَثَ اللّٰهُ مِنْ بَعْدِهٖ رَسُوْلًا) ایت ۳٤ چه حق پرست دنیانه لاړه نو خلقو بیا دهغه ارمان کړے ده،

یو شاعر وائی

چه ژوندے وَم ویشتلم په کانړو اوس م خله، سکلوئی دقبر کانړی

(فَوَقٰهُ اللّٰهُ) ایت ٤٥ کله چه رجل مؤمن دامسئله بیان کړه نو فرعون وړپسے (۱۰۰۰) زر کسان ولګول نو تړے غرهٔ ته وُ پښتیدو نو کله چه کسان وُ په

وختل نوپنځه سوه کسان دارندګانو وخوارل او پنځه سوه کسان (٥٠٠)

راوتښتیدو فرعون ته ئې حالت تیر کړو نوهغه ورته وویې چه هغه م هلته کینول

اوتاسو دلته ما یرونئي نوهغه کسان فرعون مردار کړل،

(اَلنَّارُ يُعْرَضُونَ) ایت ٤٦ ددې نه مرادعذاب قبر ده،عذاب قبر شته لکه سورة

السجده ایت ٢١ ،انعام ایت ٩٣ طه ایت ١٢٤ محمدایت ٢٧ طور ایت ٤٧

جاثیه ایت ٩ نوح ایت ٢٥ ،

(فَاصْبِرْ) ایت ٥٥ ربط صبرو کړه داسے لکه موسی علیه السلام صبر کړے وو

(وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ) ایت ٥٥ غفران بمعنی آړولو ده لکه جاثیه ایت ١٤،

(او ذنب) بمعنی بوج ده لکه اشعارو دعرب کښې راځی.

أُقَلِّبُ فِيهِ أَجْفَانِيْ كَأَنِّيْ أَعُدُّ بِهَا عَلَى الدَّهْرِ ذُنُوْبًا

(ذنوب معنی بوجونه) یاغفران پخپله معنی او ذنبك په معنی دګناه دامت،

(قُلْ اِنِّيْ) ایت ٦٦ ربط هر کله نفی دشرك فی الدعاء وشوه نواوس نفی دشرك

فی العبادة کوی،

(قَصَصْنَا عَلَيْكَ) ایت ٧٨ قرآن کښې تقریبا ٢٥ بین الأقوامی انبیاءً بیان دے

(فَرِحُوْا بِمَا) ایت ٨٣،اوس هم داخبره ده وائی به زۀ منطقی یم قرآن نه به

غافل وی،

کن نظر در حال خود ای ناتمام — اندرین فرصت تو مشغول کدام،

سلم وقاضی مبارک میخری — رنج در تحصیل منطق می بری،

چند خوانی حکمت یونانیان — حکمت ایمانیان راهم بخوان،

لوح دل از فضلهٔ شیطان بشو — ای مدرس درس قرآن هم بگو.

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة حٰم السّجدة

مکی سورة دہ پہ نزول کښی ٦١ پس دسورة المؤمن نه نازل شوی دے

روابط السورة حٰم السّجدة

۔ ١ ...... محکښی مسئله دتوحیدشپږ خله ذکرشه او فادعوا اللّٰه مخلصین له الدین، سره نوی د کښی په توحیداعتراضات ذکرکوی سره دجوابونو.

۔ ٢ ...... محکښی ایت ٣١ کښی وئیلی وو، مثل دأبِ قوم نوحٍ وعادوثمود، نودی سورة ایت ١٥ کښی دهغه تفصیل کوی،

۔ ٣ ...... محکښی ایت ٤ کښی وئیلی وو، مایجادلُ فی آیت اللّٰه، نودی سورةایت ٢٦ کښی دهغهٔ تفصیل کوی،

دعوی السورة حٰم السّجدة وخلاصتُها،

دی کښی، خلوراعتراضونه اودهغه جوابونه،

چه نهٔ کله مسئله بیان کړے نو بابابهٔ وائی۔ ١ چه ستاخبره بانډ نهٔ پوهیږم، خهٔ عربی وائی مَاخپلے وظیفے ته پریږده داذکر کوی پهٔ ایت ٥ کښی نو دَدی جواب په ایت ٦ کښی چه واه باباتهٔ هم پښتون نے زهٔ هم پښتون یَم خو که نهٔ پوهیږے نولنډه خبره واوره (اِنَّمَاالٰهٌ واحدٌ) بابادا وظیفه خپله کوه لااله الاّ هو، لااله الاّ هو خو طوطی باباخان پهٔ پوه کړه تش په خوله مه وایه خان نه دطوطی جوړ کړے ده نوته بهٔ و رته مطلب وښائی چه حاجت رواصرف یو اللّٰه ده نو دابهٔ وائی داخودیرښه اووے، نو کورته بهٔ لاړشی صبابهٔ بیاراشی نودرته وَائی بهٔ واه مضره زهٔ خودمړ کړے وَم بیګه بابارغلے

ووشنهٔ څخه نے آغوستی وه،اوشین کوتلك نے په لاس کښې وُوماته نے ورے تاویلی وُوچه اولیاء څه نشی کولے اوس گوره چه کټ دربانډ آروم او که نه،نوستاجواب په ایت ۲۵ کښې،وقیّضنالهم قرناء، تهٔ بهٔ ورته وائی واه باباخوانئی کښې خوب کښې بهٔ څوك درته راتلو او که نه نامَردورے هغه بهٔ وائی داسے خوانی م تیرَه کړی ده چه څه وائے نوته بهٔ ورته وائے خوانئی کښې به دِرستِاهغه لیدل یاهسے بوسره وه هغه به وائی،چه هسے بوسره وه نوته به وائی چه شیطن درته راتلو اومانځه نه نے ویستے اوس هم ستاهغه زوړ آشناراغلے ده،نوهغه به شورجوړ کړی،

(لکه ایت ۲۶ کښې ذکرکوی)چه واه داخواولیاء ته شیطن وائی مُضِرَدے پنځ پیرے دے،وهابی دے اولیاء ته شیطن وائی نوگوره ته به جنگ نه کورے نوتاته آدب درکوی په ایت ۳۳،ایت ۳٤ کښې،ولاتستوی الحسنةُ ولاالسّیئةُنوته به وائی واه بابا څومره خوارے کنځلے کوی واه،څومره خوندنے وکړو،واه خلقه دلته راشئ څومره مزیدارے کنځلے کوی،بابایوڅو کنځلے نورے هم وکړه سم گلونه دی کنه هغه به وائی واه کوم دلّه کړی دی،وایه،ماغوږ یخے ده،

چه بله ورځ درس کورے نوبل اعتراض چه قرآن چه په بله ژبه ولے ندی راغلے تاته به هم وائی،چه سړیه عربی وائی نوجواب په ایت ٤٤ کښې،

بل اعتراض،چه داټولے مسئلے په یوځائی ولے نه بیانورے کله وائی باباڅه نشی کولے کله وائی دعانیشته دانیشته،نودِدی جواب په ایت ٤٥ کښې حدیث کښې راځی نبی علیه السلام بیت الله سره ناست وُو کفاررو جرگه وکړله چه څوك نیشته چه دامحمد(ﷺ) پوه کړی،نوهغوئی اُمیّه ورؤلیږل هغه نبی علیه السلام ته اُورے چه ته به یوځیږے که ستاپلاربه پوهیدو نبی علیه السلام ورته ورے محکښې څه نواُمیّه

ورته اُووے چه ته به پوهیږے که ستانیکه عبدالمطلب به پوهیدو،
نبی علیه السلام اووے مخکښې خه اُمیّه اووے بس نبی علیه السلام ورته،
حٰم السجدة شروع کړه چه کله ایت ۱۳ ته راغلو،
فان اعرضوافقل انذرتکم صعقةً مثل صعقةِ عادٍوثمود،
نواُمیّه واوریدواو خادرئے په سر کړواو کورته لاړوخلق انتظار کښې وواُمیّه
چه کورته ورغله نوهغه ورته اووے چه محمدﷺ خوصادق دے،
خلقواووے هاؤنواُمیّه اووے هغه ماته وئیلی وچه عذاب دربه ندی راځی
اوهغوئی سره هم غم شواو کورُونوته لاړو،

حل مشکلات السورة حٰم السجدة

(وَالْغَوْافِیْهِ) ایت ۲٦ علامه ابن قیمؒ دِنقشه پیش کوی،

وَاِذَامَااِجْتَمَعُوْافِیْ الْمَجَالِسِ فَالْغُوْا والْغَوااذامااحْتُجَّ بِالقرآنِ
وَاِذَادَعَاکُمْ لِلرَّسُوْلِ وحُکْمِهِ فَدَعَوْهُمْ کُلُّهُمْ لِحُکْمِ فُلَانٍ

(ثُمَّ اسْتَقَامُوْا)ایت ۳۰ حضرت عمرؓ وائی کلك ودریږئی،
وَلَاتَرُوْغُ رَوْغَانَ الثَّعَالِبِ(لومړے)،
(وَمَنْ اَحْسَنُ)ایت ۳۳ چه تاکله مسئله بیان کړه،نوکافربه شورجوړ کړی
نوته جنګ مکوه نواوس درته آداب ذکر کوی،
(وَلَاتَسْتَوِی الْحَسَنَةُ)ایت ۳٤ (ندی برابر ښه اخلاق واله اوبداخلاق واله)
چه کوم سړے ناپوهه وی نوهغه سره نرمی کوه اوچه ضدی وی نوورسره
سختی کوه یورروایت راځی یوسړے روان وُو،نونبی علیه السلام اووے،

(حضرت عائشهؓ نه روایت دے) بِئْسَ الْعَبْدُ الْعَشِيرَةُ اَوْاَخُو الْعِشِيرَةِ نو کله چه نزد ے ورته راغلو ،نو ،فَلَانَ لَهٗ الْقَوْلَ (نبی علیه السلام ورباور سره نرمه کړه) نو عائشهؓ ترے تپوس وکړو چه اوس دوے ،بدسرے ده نو نبی علیه السلام ورته اووے ،متٰی وجدتنی فَظّاً (بدزبانه)

(لَايَسْئَمُوْنَ) ایت ۳۸ سَاَمَ بمعنٰی ستړے کیدو،

لکه یو شاعر وائی

سَئِمتُ تکالِفَ الحیاةِ ومَن یَّعِشْ ثمانِینَ حَوْلاًلاَاَبالك یَسْاَمُ

(مَایُقَالُ لَكَ) ایت ۲ ٤ البرهان کښې زرکشیؒ ذکر کوی چه لکه څرنګه مخکښې اعتراضونه کیدل دارنګه اوس به هم کیږی،

• • • • • • • • • • •

• • • • • •

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الشوریٰ

مکی سورة دے په نزول کښې ٦٢ پس د حمٓ السجدة نه نازل شوی دے

روابط السورة الشوریٰ

ربط ١ ...... مخکښې خلور اعتراضونه ذکر شوی نو دی کښې نور درے اعتراضونه سره دجوابونو ذکر کوی۔

ربط ٢ ...... مخکښې ایت ٤١ کښې اوو ے ﴿وَاِنَّهٗ لَکِتٰبٌ عَزِیْزٌ﴾ نو دی ایت ٢ کښې وائی ﴿کَذٰلِکَ یُوْحِیْٓ اِلَیْکَ وَاِلَی الَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِکَ اللّٰهُ الْعَزِیْزُ الْحَکِیْمُ﴾۔

خلاصة السورة الشوریٰ

ف ١ ...... یو اعتراض چه دا خبره ته کوے ستا نه مخکښې چانده کړی نو دهغه دوه جوابونه اوّل په ایت ٢ کښې دویم جواب په ایت ١٣ کښې۔

ف ٢ ...... دویم اعتراض عام کتابونه ستا خلاف دی، نو دینه پنځه جوابونه۔

اوّل جواب په ایت ١٠ کښې (راځئی الله کتاب ته)

دویم په ایت ١٥ کښې (راشئی دالله کتاب ته)

دریم ایت ١٧ کښې (الله دټول کتاب راستولے ده)

څلورم ایت ٤٧ کښې (داشئی الله حکم اومنئی)

پنځم په ایت ٢٥ کښې (راشئی دالله دروح علاج دپاره کتاب رالیږلے ده)

داپنځه جوابونه (پانچ پیر) (راجمع ئے کړه)

ف ٣ ...... دریم اعتراض، عام ملایان ستا خلاف دی نو هغه نه درے جوابونه۔

اوّل په ایت ۱٤ کښې دویم په ایت ۱٦ کښې دریم په کښې ۲۱ کوی،

حل مشکلات السورة الشوریٰ

(وَالْمِيْزَانَ) ایت ۱۷ دادتول کتاب ده خان په وتله هرخه تلے او خبل دین او طریقه دقرآن او سنت سره او نه تلله شیخ القرآنؒ به وے،

کتابٌ وسنةٌ لِیْ سَیْرَفِیْ — بلوتُ النَّاس فِی هٰذاالْمِحَکِّیْ

فمِنْهم زائغٌ لاخَیْرَفیهمْ — ومنْهم جائرٌتَجْوِیْزَشَكِّ

(مَنْ کَانَ یُرِیْدُ) ایت ۲۰ څوره دآیت ظاهری مطلب دادے چه څوك دنیا غوړی نوآخرت کښې به ئے هرخه نهٔ وی خو اصل مطلب داده چه یو دی دنیا ګټل او یو دی دنیا په دین بانډ آخیستل نو ممنوع دویم دے او دلته مراد هم همدغه ده،

(وَمَآاَصَابَکُمْ) ایت ۳۰ ربط، کله ئے ذکر کړهٔ چه اللّٰه مؤمنانو معاون دے نو مصیبتونه ولے بیاراځی نو دهغه جواب پدی کښې، اصل کښې مصیبت درے قسمه دے،

(۱)......مصائب للعذاب او دا کافرو بانډ وی،

(۲)......مصائب لعفو الذنوب او دا مسلمانو نو باندی ی وی،

(۳)......مصائب لرفع الدرجات او دا، انبیاءؑ بانډوی،

(هُمْ یَنْتَصِرُوْنَ) ایت ۳۹ څه مطلب، چه مشرکین کله رسمی دلائل بیان کړی نو مؤحدین بدله آخلی،

(لِمَنْ یَّشَآءُ اِنَاثًا) ایت ٤۹ د مجاهدؒقول دے چه هغه ګیډه بختوره ده چه هغی

نه اول جینئی وشي،

(وَلَا الْاِیْمَانُ)ایت ۵۲ (څنګه به وي بیان دایمان)ایمان قرآن نه آزده کیږي لکه حدیث کښې راځي،

تعلمنا الأيمان ثم تعلمنا القرآن،چه صحاب ؤ اوّل ایمان آزده کړے وو، بیاقرآن نو داوائي زهٔ اوّل ایمان آزده کوم مانه دے آزده نوته ورته وایه چه خان ته خوحنفي وائي اواحنافو په نیز خوایمان عبارت دے دَ تصدیق قلبي نه نوتاته ولے تصدیق قلبي هم نه دے حاصل، که حاصل نه وي ستاباندي مرګ راغلو نو جنازه نه کیږي دلته مراد تصدیق قلبي ده صحاباؤ راوے چه مونږاوّل تصدیق قلبي حاصل کړو بیاقرآن ته کیناستو،

....

......

بسم الله الرحمٰن الرحيم

سورة الزخرف

مکی سورة دے په نزول کښې ٦٣ پس دسورة شوری نه نازل شوی دے

روابط السورة الزخرف

١ ...... محکښې ترغيب الى القرآن باندی سورة ختم وو ايت ٥٢ کښې نو داسورة شروع کړی په ترغيب الى لقرآن باندی،

٢ ...... محکښې سورة مؤمن کښې مسئله دتوحيدوه، بيا شوری کښې درے اعتراضونه اوحمٓ کښې خلورے ٤ نودی کښې بله شبهه دمشرکينو ذکوی پدی سورة کښې بله شبه دمشرکينو چه دوئی وئيل چه مونږ ئے خکه رامددکوو چه الله دوئی لاس تش نه پريږدی، نودی جواب ايت ٨٦ کښې اومينخ مينخ کښې نورتوهمات سره ذجوابونو،

حل مشکلات السورة الزخرف

(وَاذقَالَ اِبْرَاهِيْمُ) ايت ٢٦ مخکښې اووے ايت ٢٣ کښې وَاِنَّاعَلٰى اٰثٰرِهِمْ مُّقْتَدُوْنَ، چه تاسو وائی چه مونږ دپلارانو په دين يو نوستامشر خو ابراهيم عليه السلام دے دهغه اومنئ،

(اَمْ يَقْسِمُوْنَ) ايت ٣٢ قاله فرعون ايضافی هذه السورة ايت ٥١

(وَمَنْ يَّعْشُ) ايت ٣٦ من عشايعشو بمعنٰى ړوندوالی ومن عشی يعشی بمعنی شمکور کيدل، اوماسبق سره ربط دادے چه کله ردّ دشبهاتونے کول نوداصل وجه ئے ده نوهغه دالله کتاب نه اعراض کول وو،

(وَلَقَدۡ اَرۡسَلۡنَا مُوۡسٰی) ایت ٤٦ په دی سره رد په یهودو، ځکه چه هغوئی وے موږ خپل مشران منو په ایت ۲۳ کښی نو دلته حالت دموسی علیه السلام ذکر کوی چه داستاسو مشرانو نه وے،

(مِنۡ اُخۡتِهَا) ایت ٤٨ اخت هم مثل ته وائی، لکه ابراهیم علیه السلام خپل بی بی باره کښی وے هذه اختی نو دی معنٰی دا زما هم مثل ده، په دین زما کښی او کوم روایت کښی راځی ماکذب ابراهیم الا ثلاث کذبات، نو دی نه مراد په زعم دخلقو کښی دی،

(وَلَا یَکَادُ یُبِیۡنُ) ایت ۵۲ دلته بعض مفسرین وائی چه موسی علیه السلام ژبه کښی لکنت وو، نو ځکه فرعون داخبره کوله خو داغلطه ده ځکه چه لکنته ختمولو خو موسی علیه السلام اوّل سوال کړے وو، رَبِّ اشۡرَحۡ الخ سره بلکه مطلب داده چه قرینه نه دے چه بیان وکړی یعنی خپله دله لے نیشته چه هغے ته بیان وکړی،

(آسَفُوۡنَا) ایت ۵۵ کوره غمجن کړے خو هغوئی موسی علیه السلام وو، خو هغی نه الله تعبیرپه دی وکړو چه موږ لے غمجن کړو، داځکه چه الله نیك بنده غمجن کول دالله غمجن کول دی دارنګه یو روایت کښی راځی چه الله به بنده ته وائی قیامت کښی چه زه بیماروم تازما تپوس ندے کړے بنده به ورته وائی، اے الله ته څنګه بیمارو ے هغه به ورته وائی، زمافلانی بنده بیمار شوے ؤ دارنګه به وائی چه وږے وم زه بر بنډوم الخ

(سَلَفاً) ایت ٥٦ (سلفیان م وګرځول) سلفیانو نه تپوس وکړه چه ته ځان ته سلفی وائی دځه دامطلب، یا خو سلفیان فرعونیانو ته وائی نو ته هغوئی ته ځان

نسبت کوے او دادلته ذکر کوی،او یامحکښی وئیل .فله ماسلف ،نو دی معنی
دلره ده راس المال نوته هم سلفی نے یعنی قرضائی نے دانګریز یاسلف مړوته
وائی لکه حدیث کښی راځی انتم سلفنا ،نو ته مړے نے او که نه ته وائی چه
سلفی منسوب بسوئی سلف دے نو بیاخوزه ستانه محکښی سلفی یم.
نحن سلفيِ العقيدةِ وحنفيّ المذهَبْ،
(اِذَاقَومُكَ مِنْهُ يَصِدُّوْنَ)ایت۵۷ بعض وائی چه نبی علیه السلام کله دسورة
انبیاء ایت ۹۸ آیت اورے چه ستاسو څه عبادت کوئی ،دابه جهنم کښی وی
نو کفارو تاتری او واهلے چه عیسی علیه السلام به هم ځی خو داخبره صحیح
نه دے ،ځکه چه سورة نزول کښی ایت۷۳ ده او داسورة ایت ۶۳ ده نو څخه
خوورو سته راغلے دے ،اصل کښی داآیت ددی سورة ایت ۴۵ نمبرآیت سره
متعلق ده او جواب دهغه محکښی خبرے داده چه عیسی علیه السلام
خو دوئی اله ګرځولے ده الله خونه ده ګرځولی ځکه هلته نسبت الله ته کوی
چه الله ګرځولی دی،
(فَاَنَااَوَّلُ الْعٰبِدِيْنَ)ایت ۸۱ دلته امام رازیؒ ذکر کوی چه دآیت نه دامعلومه
شوه چه زوئی به دپلارپشان قدر کوی،

الهى عَبْدُكَ الْعَاصِي اَتاكَ	مقراً بالذّنوب وقددعاك
فان تغفرفانت لذاك اهل	وان تطردفمن يرحم سِوَاكَ

....

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الدخان

مکی سورة ده په نزول کښی ٦٤ پس دسورة زخرف نه نازل شوے دے

روابط السورة الدخان

۱ ...... مخکښی اوو ے فلما کشفنا عنهم العذاب ایت ٥ کښی نو دی سورة ایت ١٥ کښی هم هغه شان ذکر کوی.

خلاصة السورة الدخان

پدی سورة کښی بله شبهه دمشرکینو چه مونږ نے رامدد کوو شاید چه زما آوازواوری، دهغه جواب په ایت ٦ کښی اِنَّهٗ هُوَالسَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ چه کوم بے شکه دے هغه وئے نه رامدد کوے ،وفی اوّلُ السورة ترغیب الی القرآن

حل مشکلات السورة الدخان

(لَيْلَةٍ مُبٰرَكَةٍ)ایت ۳ دینه بعض خلق پنځلسم دشعبان آخلی اوپه دروایت ذکر کوی خو ګوره دلته وائی،انا انزلنه فی لیلة مبٰرکة نزول دقرآن مسئله بیانوی اونزول دقرآن رمضان کښی شوے وولکه بقره ایت ١٨٥ نوته خرنګه ترے لیلة الشعبان آخلے اودوئی هغه دابن حبان روایت ذکر کوی دعلیؓ نه إِذَا كَانَ لَيْلَةٌ مِّنْ نصف شَعْبَانَ فَقُومُوا الیلها وصُومُوا نهارَها.

دارنګه بل روایت چه سل رکعته نوافل وکړه اوبیادعاء چه وغواړے نوبیه قبلیږی پدی باندی ی دضیاء النور صفحه ٢٢١ کښی دارنګه موضوعات ابن جوزی صفحه ٢/١٢٧ صلوٰة لیلة نصف من شعبان منها صلوٰة متداولة

بين الناس من طريق علي، ومن طريق ابن عمر، ومن طريق ابي جعفر الباقر مقطوع الاسناد، او بيا ابو يو باندى جرح كوى،

واماطريق علي...... واماطريق ابن عمر...... واماطريق ابي جعفر الباقر...... او بيا وائى، وهذاحديث لاشك انه موضوع وجمهور الرواة في الطرقات الثلاث مجاهيل. وفيهم ضعفاء وكلهم كانت في معزل من حق.

اصل کښې دابتداء ځنګه وشوه کله چه د ۲ دویمه صدی وه برانقه مسلمان شو، نوهغوئی اول آتش پرست ؤ هغوئی به دوه عیدونه مناؤ کول یو نوروز دوئیم مهراجان یو دوړی په وتودوئیم دژمی په وتو نودوئی اسلام راوړ ونه بعد بادشاه سره خائے ؤموندو کله چه ۱۵ شعبان راغلو نودوئی په کوتو دیوے بلے کړے نوچونکه ،الناسُ على دين ملوكهم،و،رو،رو ،داعمل خلقو کښې راغلو او بیا وروسته خوشه تارو ملایانو کتابونو کښې هم ولیکل او نن زمانے ملاالبرهان کښې هم لیکلی دی،او نسبت ئے مولاناحسین علیؒ ته کوی په دی باندی حافظ ابن کثیرؒ همدی خائی کښې رد کوی،

(بِدُخَانٍ مُّبِيْنٍ) ایت ۱۰ دلته وائی چه دخان نه دخان دیوم القیامة مراددے لیکن اصل کښې مرادقحط ده په اهل مکه چه کله نبی علیه السلام هجرت وکړونو ۷،اووه کاله پی مسلط ؤ،

(اَنْ اَدُّوْۤا اِلَيَّ عِبَادَ اللّٰهِ) ایت ۱۸ (۱) اوله معنیٰ ادوامعی احکام الله یاعبادالله

(۲)......دوئیمه معنیٰ اتر کو الی عبادالله،

(۳)......دریمه معنیٰ توجهوامعی الی عبادة الله،

(قَوْمُ تُبَّعٍ) ایت ۳۷ داخوارلس بادشاهان دیمن ولاوؤ،یو بل پسے آخری،

بادشاه چه هغه بیاخراسان وغیره علاقے فتح کړی وے کله چه په مکه راغلو نویهودو علماء همدی سره ؤونو هغوئی ورته وے چه دخائے باندی حمله مکوه دادالله کورده نوپریږدو ل ئے کله چه مدینه ته لاړو نویهُودعلماء حملے نه منع کړو چه دلته به آخری پیغمبر راځی نوهلته بیاهغه اشعاراُووے (سورة سبا،ایت ۱۵ لاندو کوره)او بیانبی علیه السلام د ۷ اوو سوو کالو وروسته دهغه بادشاه نه راغلو،

. . . .

. . . . . .

بسم الله الرحمن الرحيم

سورة الجاثیه

مکی سورة ده په نزول کښې ٦٦ پس د سورة دخان نه نازل شوے دے

په دې کښې بله شبهه د مشرکینو چه مونږ د سابقینو په دین یو، نو جواب

ایت ١٨ کښې اوّل ترغیب الی القرآن ورکوی او بیا دلائل ذکر کوی په

اثبات التوحید باندې،

حل مشکلات السورة الجاثیه

(سَوَآءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ) ایت ٢١ دلته استفهام انکاری ده،

۔ ١ او ضمائر دواړه راجع کافروته۔ ٢ دواړه مؤمنانوته۔ ٣، اوّل مؤمنانوته

دویم کافروته ۔ ٤ یابرعکس،

(وَمَايُهْلِكُنَآ اِلَّا الدَّهْرُ) ایت ٢٤ دهریان چه کله پیداشونو اوّل بادشاه ئے حُکم

وکړو، چه فساد د ښځې او سړی نه راځی نو دی کښې اشتراکیت وکړئی

نونکاحونه ختم شو او بیا نتیجه دا راووته چه ماشومانو به لتے تکولے نو هغه ئې

قتل کړو،

دوئم راغلو نو هغه اووے، چه فساد د مال نه راځی نو اشتراکیت پکار ده

نو یو سړی به کار وانده وکړو، نو بل به مفته کښې شریك شو نو هر سړی

کارپریښو دلو او دا دهریانو ولیدل او ختم شو حدیث کښې راځی،

لَاتَسَبُّوالدَّهرفَاِنّی اَنَاالدَّهرُ، نو ابن حزمؒ په دې کښې دهوکه شوے ده چه دهر

دالله نامه ده اصل کښې حدیث مطلب داده چه انّی اناالدَّهرای اناخالق الدهر

(اِنْ نَظُنُّ اِلَّا ظَنًّا) ایت ۳۲، اعتراض دلته خواستثناء دځپل نفس نه راغلی ده جواب، دی باندِ امام مبرّدؒ (دا ډیرلوئی عالم تیرشوے ده دوئی وائی مبرّد پوستین والا، بلکه دامبرِ ددے شلوُنکے اودی به هم مقابل کلام شلول) ډیرښه کلام کړے دے، هغه وائی چه دلته استخدام دے اوبیاطریقه داستخدام دابنائی چه ظاهرلفظ نه یوه معنی واخلے اوضمیرنه بله معنی واخلے خودا صحیح نه ده، لکه وائی، اِذانزل السماء بارض قومٍ رأنیاهُ، بلکه استخدام دیته وائی چه یوه لفظ دوه معنے وی، یوځائی کښې یوه معنی بل ځائی بله معنی واخلے نودلته ظَنَّ په، اِنْ نظنّ کښې یقین ده اودویم ظنّاً پخپله معنی ده اودا اوروسته نحن مستیقین بمعنی دتاکیددے،

(وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ) ایت ۳۷، اوّل دسورة کښې وئیلی وو، مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ نودی سورة اختتام هم په دَی کوی،

بسم اللّٰه الرحمٰن الرحیم

سورة الاحقاف

مکی سورة ده په نزول کښې ٦٦ پس دسورة جاثیه نه نازل شوے دے، دَدِی ځائی پورے چه کومه طریقه باندی سورتونه پراته دی همدی طریقے سره راغلی دی، اشاره دیته چه مؤمنه اول ایمان راوړه بیاسجده اللّٰه ته کوه پدی خبره ټول انبیاءً شوری ده چه ایمان راوړے نوسجده کوه هسے فضول خبرے مکوه کښې هسے دزخرف (ګرګټ) غوندی رنګ به نے اوډخان به شے اوجاثیه (پرمخ) به پریوځے بیاداحقاف (شګوپهٔ ډیران) به ولاړوے هیڅ

قراربهٔ ذِنه وی. سورة مؤمن کښې مسئله دَتوحیدوه اول ایت ۳بیاایت ۱٤ بیاایت ٦۰ بیاایت ٦۲ بیاایت ٦٤ کښې حٰمٓ السجدة کښې په توحیدمسئله خلوراعتراضونه شوری کښې نورے درے شبهے دمشرکینوزخرف دخان جاثیه هریو کښې یوه یوه شبهه دمشرکینوسره دجوابونو(تفصیل سره)ذکر کولے اوس سورة احقاف کښې بله شبهه دمشرکینوچه مونږئے رامددکوو اولمن م نیولی ده داخکه چه دوئی زمونږ کارسرته رسوی،نوجواب په ایت ۲۸ کښې چه عادیانوهَم خُدایان نیوَلی وُونوهغوئی ئے کوم مَددو کړو،

حل مشکلات السورة الاحقاف

وفی اوّلُ السورة ترغیب الی القرآن ثم ردّالشرك،

(وَمَنْ اَضَلُّ)ایت ۵.........یوسالك وائی،

هرچه خواهی ازخدا خواهی ای پسر نیست دردست خلائق خیروشر

هرکه خواند غیرحق را،اپسر کیست درعالم ازاوگمراه تر

(وَشَهِدَشَاهِدٌ)ایت ۱۰ خلق وائی دایهودی مکه ته راغلے وُو،لیکن داقول ضعیف دے اصل کښې مراددَدِینه موسی علیه السلام دے

(لَوْكَانَ خَيْراً)ایت ۱۱،ابن کثیرؒدی آیت لاندوائی،

وَاَمّااَهْلُ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ فیقولون کل قولٍ وفعلٍ لم یثبت عن الصحابةؓ فهو بدعةٌ لانّهٗ لوکان خیراً لسبقوناالیه،لانّهم لم یترکوخلصةً من خصال الخیرالاوقد بادروا الیها

(حَمَلَتْهُ اُمُّهٗ)ایت ۱۵ داحمل اووضع چه ذکرکوی نوبیاء ۲ دوه دلے بنائی،

او له په قال رَبِّ اوزعنی، سره دویمه والّذی قال لوالدیه ایت ۱۷ سره او نور خاص کول چاپوړے داصحیح نه دی(وحمله)ایت ۱۵ ددی معنی پورته کول په لاس کښی لکه مریم ایت ۲۷،

دارنګه الفیه کښی شعر ذکر کوی،

یالیتنی کنتُ صبیاًمرضعاً　　تحملنی الزلفاء حولاًواکتعُ

اذابکیت قبلتنی اربعاً　　اذاضللتُ الدهر ابکی اجمعُ

(وَاذۡکُرۡ اَخَا عَادٍ)ایت ۲۱ دی ځائی نه جواب دشبهے دمشرکینو ذکر کوی، په واقعه دعادوسره چه هغوئی غیرالله ته ځان قریب ګڼړلے وواو وئیل ئے چه دوئی په ځنګه، کښی زمونږخیر ده خوهغوئی ته څه فائده ئے ورنکړه،

(وَاِذۡ صَرَفۡنَآ اِلَيۡكَ)ایت ۲۹ نبی علیه السلام دعکاس میلے نه راتلونووادئی نخله کښی سَحروخت کښی مونځ کول نونصیبین علاقے پیریان راغلی دی اوقرآن ئے آوریدلے ده قصه داسے ده،چه پیریانو کله آسمان ته تلل بندشول نومشرته راجمع شوچه ځنګه چل ده هغه ورته اووے چه زمکه باندی یاشر راځی یاخیر اوزمکه کښی خواره شول اوګرځیدُو،

(مِنۡۢ بَعۡدِ مُوۡسٰی)ایت ۳۰ موسی علیه السلام نه وَلے وائی یادی وجے نه چه دوئی دهغه په دین وویاهغه مشهوروویادوئی ته دعیسی علیه السلام پته نه وه

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة محمّد

مدنی سورة ده په نزول کښی ۹۵ پس دسورة حدیدنه نازل شودی دے

روابط السورة محمد

ربط ۱ .... مخکښې توحيدثابت شونو چه اوس هم نه مني نو دی کښې ترغيب الى الجهاد،دے

ربط ۲ ..... مخکښې دعاديانو ذکر کړه چه غيرالله ئے حاجت روانيولی ؤو،هغوئی خلاص نه کړل نو دی سورة کښې وائی چه ستاعمال صالحه دنجات ذريعه ګرځی،

ربط ۳ ..... مخکښې تباهي دعاديانوئے ذکر کړه نو دی کښې اصل مسئله ښائی چه په هغه تباه شول،

ربط ٤ ..... مخکښې آخر کښې ترغيب فی التبليغ وو،هذابلغٌ سره نو دی سورة مينځ مينځ کښې ترغيب فی التبليغ ورکوی،

ربط ٥ ..... مخکښې شبهات دمشرکينوئے ذکر کول نو دی کښې ترغيب الى الجهاد

ربط ٦ ..... مخکښې کافروباره کښې اووے چه جهنم ته به دننه کړے شي نو دلته وجه ذکر کوی،الّذين كفروا......تا......احبط اعمالهم چه وجه ئے بربادوالے دَاعمالو ده،

ربط ۷) ..... مخکښې عاديانو ذکرو کړو چه انبياءؑ دشمنی کړی وه نو دی سورةايت ۱ کښې راځی چه دشمنی ئے وکړه نواعمال ئے بربادددی،

ربط ۸ ..... مخکښې اووے فهل يهلك الاالقوم الفٰسقون،نو دی سورة کښې فاسقان ښائی په ايت ۱ کښې ،الّذين كفروا،سره،

امتيازات السورة محمد

ـ ۱ ...... داسورة ممتازده په ذکر دخلورقسمه وېلو (نمبروئو) باندې ایت ۱۵ کښې

دعوى السورة محمّد

ترغیب الى الجهادواحوال المنافقین(دادسورة حجرات او فتح ټولو دعوى ده)

تقسیم السورة محمّد

داسورة ـ ۲ دوه بابه ده اوّل کښې ایت ۱۹، آیتونه پدیکښې ترغیب الجهاد اوبیامسئله دتوحید پرے تفریع کوی،فاعلم انه لااله الاهو

دویم باب کښې احوال المنافقین بیانوی،

(أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ) ایت ۱ دمبتدع اعمال بربادده،انسؓ وائی لایقبل الله لهم دعاءً ولاعبادةً (ضیاء النورو ګوره)

(حَتَّى تَضَعَ) ایت ٤ (تردے چه کیږدوئی اهل حرب سامان دشرك)مسئله هم داده چه کافرمسلمانانوملك کښې اوسیدے شی خواسلیحه به ورسره نه وی

(وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا) ایت ۲۰ دلته نه دوېمه حصه پدی کښې احوال المنافقین

(وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ) ایت ۳۵ ګوره کوم سړے چه سستي ونهٔ کړی نوـ ۳ درے تمغے ورته ملاویږی،

ـ ۱ ،انتم الاعلون،ـ ۲ والله معکم ـ ۳ ولن یترکم اعمالکم،

....

....

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة الفتح

سورة فتح مدنی ده په نزول کښې ۱۱۱ پس دسورة جمعه نه نازل شوے ده

روابط السورة الفتح

ف ۱ ......مخکښې بیان دجهادو کړو نودی کښې بیان دفتحے کوی،

ف ۲ ......مخکښې دمنافقانو ذکروو نودی کښې دمؤمنانو مثال ذکر کوی ،

كَزَرْعٍ اَخْرَجَ،چه منافقان که ورانے کوی نویوه ورځ مؤمنان به مضبوط شی

ف ۳ ......مخکښې مسئله دتوحیدذکر کړه، فاعلم انّه لا اله الاّهو،نودی سورة کښې

ترقی، فسبّحوه بکرةً واصیلاً،

ف ٤ ......مخکښې پیغمبرته اووے ،واستغفر لذنبك،نودی کښې وائی چه فتح م در کړه

بوج م درنه لرے کړو،

ف ۵ ......مخکښې حکم دَجهادوونودی کښې مجاهد ینو حالت ذکر کوی اومثال

(کزرعٍ اخرج شطئه)اوّل کمزوری وی بیاوروسته مضبوط شی،

امتیازات السورة الفتح

ف ۱ ......داسورة ممتازدے په بیان،دبیعة الرضوان باندی،

ف ۲ ......دارنګه داسورة ممتازدے په بیان دفتوحاتو،

ف ۳ ......دارنګه داسورة ممتازدے پدی خبره چه صحاباؤ سره کلمة التّقوٰی لګیدلیده

ف ٤ ......دارنګه داسورة ممتازدے په مثال(کزرع اخرج شطئه) سره،

دعوی السورة الفتح

البشارة لمؤمنين

حل مشکلات السورة الفتح

(اِنَّافَتَحۡنَالَكَ فَتۡحًامُّبِيۡنًا) ایت ۱ داسورة د٦هجری نه وروسته بعدصلح الحديبية نه نازل شوی ده نبی علیه السلام چه۷هجری باندی مکے نه واپس شو اوبیا اتم۸ باندی فتح مکةؔ وشوه نو دلته فتح نه مرادفتح مکةؔ ده او صیغه دماضی ئے چه راوړی ده دالتحقق الوقوع، یـ ۲ یامرادصلح حدیبیه ده اوهغے نه تعبیربه فتح کوی ځکه چه داهم فتح ده یووخت داسے وو، چه نبی علیه السلام ئے بالکل نه پریښودواویووخت داسے راغلوچه کافرئے پریږدی اومیناً، ورته ځکه وائی چه کافروتاسویو کال واپس کړونوبل کال نه چه درته وائی چه راشه نوداهم فتح ده ځکه چه اوّل ئے بالکل نه منل یامرادترے فتح دبلادو ده اوفتحامعنی مونږفیصله کړی ده ددی،

(لِيَغۡفِرَلَكَ) ایت ۲ که داپخپله معنیٰ شی نوماقبل سره ربط نه معلومیږی ځکه چه فتح مو درکړه نو ښښنه درته کوم ددی څه مطلب ده، اصل کښی دلته لِيَغۡفِرَ بمعنیٰ آرزولو ده نوبیاصحیح ده چه فتحه مو درکړه چه بوجونه درنه واړوم

(يُبَايِعُوۡنَكَ) ایت ۱۰ دابیعة الرضوان وه بیعت پدی خبره ووچه عثمانؓ دشهادت خبرراغلوچه کفّارمکةؔ شهید کړو، نوهغه دپاره ئے بَیعت آخیستو نونبی علیه السلام خپل لاس بل کښی کیښودواواووے هذا یدُعثمان،

(تَحۡتَ الشَّجَرَةِ) ایت۱۸ حضرت عمرؓ یوځل دحج خلق ئے ولیدل چه منډے واهلے نوعمرؓ تپوس وکړو چه چرته ځی داخلق چاورته اووے، داشجرة

الرضوان ته خی یعنی کومه ونه لاندچه بیعت رضوان شوے وو اوهغه لاند
کینی عمرؓ په هغه باندی یو کال خلق بند کړو اوونه ئے دبیخ نه کټ کړه چه
بیا کله خلق په هغه لاړو نوونه نوه نوولے داتبرك نه وو چه عمرؓ ختمول داخه وو
دارنګه عمرؓته یو ګوزنرخبرورالیږل چه زما علاقه کښی یوه جته راوتی ده اوهغه
سالمه ده خلق وائی، داپیمغیرجُته ده اوس څه وکړو، عمرؓ ورته اووے چه
شپے ګنړ قبرونه اوباسی او بیایوه قبر کښی هغه جته (ډهانچه) خخه کړه نوپته به
ونه لګی داګوره دی دپاره چه شرك اډه جوړه نشی،
(وَّاُخۡرٰی لَمۡ تَقۡدِرُوۡا) ایت ۲۱ نورغنیمتونه بیاورته الله جل جلاله عمرؓدور
کښی ورکړل دقیصراو کسرٰی روم ۲۴ لاکه مربّع میل زمکه فتحه شوی وه
(لَقَدۡ صَدَقَ) ایت ۲۷ نبی علیه السلام خوب لیدوه چه زه مکه ته فاتح نوا څم
اوهغه بیارشتیاشو مکه فتح شوه نو هغے ته اشاره کوی،
(مُحَلِّقِیۡنَ رُءُوۡسَکُمۡ) ایت ۲۷ ام المؤمنین حضرت عائشهؓ وائی، چه نبی علیه
السلام اتم ۸ کال دهجری کورته راغلووهوغضبانٌ (نبی علیه السلام عمره
وکړه عمرے نه واپس شو) نوماورته اووے، چه ولے غصه ئے، هغه اووے چه
صحابه سرونه نهٔ خریئ (سر کے بالوں کو نہیں مونڈواتے ہیں) نوماورته اووے چه ته
وخریه نودوئی به هم وُخرِیی، نواکثرصحاباؤ سرونه کم کړی ؤوبیانبی علیه
السلام باهرراووتواودعاء ئے کوله رحم الله المحلقین منکم صحاباؤ به وے
والمقصرین دریم ځل بیانبی علیه السلام رحم الله المحلقین منکم
والمقصرین اووے، دادرے ځله ورته ولے دعاکوله داځکه چه عربو دارسم
وو، چه هغوئی سرونه نه خریل نودادرے دعاهغه چاته ده چه رسم ئے مات

کړو،

(مِنْ اَثَرِ السُّجُوْدِ) ایت ۲۹ اخرج البخاری فی تاریخه هی بیاض یغشی وجوههم یوم القیامة اونوریظهرمن وجوه العابدین فی الدنیا(قاله المدارك)

(كَزَرْعٍ) ایت ۲۹ دمؤحدمثال فصل سره ورکوی چه فصل کاروانده وکړے نوهغه اول دشمن چینجی وی(په هغه کښې هډو کړے نه وی) دارنګه مؤحد اول دشمن آخوندوی(په هغه کښې هم هډو کړے نه وی)

بیافصل چه لږ غټ شي نودویم دشمن دهغه چرګ وی دارنګه دمؤحددویم دشمن شیخ وی خان نه به ئے شیخ جوړ کړے وی،

بیادریم دفصل دشمن چه هغه لږ نور غټ شي نوبیابیزه وی،

(بیزه وائی،به یو ډکی مرېږم شپونکے توباوَمُ قصده اوزهٔ یم بیزه مسته) دارنګه مؤحدبل دشمن ملائکه بیزه وی،

څلورم چه فصل لږ نورلوئی شي نوبل دشمن ئے غوائی وی خپل سروړسره مخی دارنګه مؤحدبل دشمن پیروی لکه غوائی،

پنځم چه کله غټ غټ شي نوبیادشمن دهغه اوښ وی دارنګه دمؤحددشمن حاکم انسپیکټروی خو کله چه غټ وچت شي نوبیادوئی دپاره خیرخواه شي نوخلق بیابیزه غوایانو اوښانودپاره ترے پانړی راوړی اودارنګه دا اشیاء دهغه سورے لاندپراته وی اودارنګه چرګ پکښې بره ناست وی د ګیدړنه خان ساتی دارنګه مؤحدنه هم دوئی فائده آخلی اوجماعت مضبوط شي،

ماشاخ بلندیم پرازمیوه توحید هرراه گزر یکی سنگ زند عارنداریم

۔۔۔۔۔۔

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة الحجرات

مدنی سورة دے په نزول کښی ۱۰٦ پس دسورة مجادله نه نازل شوی دے

روابط السورة الحجرات

ف ۱ ...... سورة محمد کښی بیان دجهادوشو فتح کښی بیان دفتح وو نودابه کله وی نودابه هله وی چه تاسو منظم وی، نودی سورة کښی قواعددتنظیم ذکر کوی

ف ۲ ...... مخکښی مجاهدینو حالت ذکرشواودهغوئی مثال کزرع الخ سره نودی کښی قواعدللمجاهدین بیانوی،

ف ۳ ...... مخکښی ۲٦ کښی وئیلی وو، والزمهم کلمة التقوٰی نودی سورة ایت ۱۳ کښی وائی، اِنَّ اَکْرَمَکُمْ عِنْدَاللّٰهِ اَتْقَاکُمْ مخکښی صحاباؤتعریف په یو حیثیت دے نودی کښی په بل حیثیت کوی،

امتیازات السورةالحجرات

ف ۱ ...... داسورة ممتازدے په آداب سبعه للتنظیم،

دعوی السورة الحجرات

آداب سبعه لأصلاح المعاشرة وکل واحدبلفظ یٰاَیُّهَاالَّذِیْنَ اٰمَنُوْا،

ف ۱ ...... اول آدب ایت ۱ کښی
ف ۲ ...... دویم آدب ایت ۲ کښی
ف ۳ ...... دریم آدب ایت ٦ کښی
ف ٤ ...... څلورم آدب ایت ۹ کښی
ف ۵ ...... پنځم آدب ایت ۱۱ کښی
ف ٦ ...... شپږم آدب ایت ۱۲ کښی
ف ۷ ...... اووم آدب ایت ۱۳ کښی،

حل مشکلات السورة الحجرات

(اَكْثَرُهُمْ لَايَعْقِلُوْنَ)ایت ٤ امام رازیؒ دلته وائی چه کلّ نه دلته تعبیرپه اکثر سره کوی یعنی ټول بے عقله دی.

(اِنْ جَآءَكُمْ فَاسِقٌ)ایت ٦ دلته خلق وائی چه دینه مرادولیدبن عقبه، دادعثمانؓ تربورانونه ووا وقریشی ووچه هغه نبی علیه السلام دبنی المصطلق نه زکوة آخیستودپاره ولیږلونوبنی المصطلق سره دَ دُوئی دشمنئی تیره، شوی دجاهلیت په زمانه کښې کله چه دالاړونو بنی المصطلق ددوئی پخیر راغلئی ته راوتی وُوولیدبن عُقبه چه دوئی ولیدل نوسوچ ئے وکړو،چه دوئی لکه زماقتل کولوته راوتی دی نودراواپس شواونبی علیه السلام ته ئے حال اووے،نبی علیه السلام دحملے کولودپاره فوج تیار کړونودا آیتونه راغلو خوداخبره یوخوجهونه غلطه ده،

(١)......یوه وجهه داده چه مسنداحمدصفحه ٤/٣٢ ،او ابو داؤ دصفحه ٢/٥٧٦ نه روایت دے چه نبیؐ علیه السلام فتح مکه په وخت کښې خلقوواړهٔ هلکان راوړل ولیدبن عقبهؓ نه روایت دے هغه وائی،زه هم راوستلے شوم نونبی علیه السلام زماپه سرلاس تیرنهٔ کړو،ځکه چه زماپه سرزعفران لګیدلی وُو،

نوروایت نه دامعلومه شوه چه ولیدن عقبه اتم ٨ کال دهجری یعنی فتح مکه وخت کښې وړوکے ماشوم وو،اودزکوٰة حکم شپږم کال دهجری کښې راغلے دے نودینه خودامعلومیږی چه ولیدبن عقبهؓ شپږم کال غټ وواواتم کال بیاوړوکے شو،

(۲)...... دریمه وجهه داده چه په تاریخ کښې دا پېښه چه جاهلیت کښې دبني المصطلق او قریشو مینځ کښې جهګړه شوې وې او ولید بن عقبهؓ خود قریشونه وو.

(۳)...... دریمه وجهه داده چه دا آیت عام دے په اعتبار د قاعدے دنحوے ګوره خلق وائي چه نکره کله په سیاق دنفي کښې واقعے شي نو عموم فائده کوي خو دا قاعده هم پوره نه وائي بلکه اصل قاعده داده چه نکره کله په سیاق دنفي کښې په معرض دشرط کښې واقع شي نو هم عموم فائده کوي.
(لکه دادویمه قاعده عبدالرسول ذکر کړې ده او امام رازيؒ هم دېته اشاره کوې)
لکه دلته واقعه ده فاسق نکره په سیاق داثبات په معرض دشرط کښې.
نو فاسق نه عام فاسق مراد ده خاص کول نه دی صحیح.
(قَوْمَ) ایت ۱۱ دېنه مراد سړي دي لکه مختصر المعاني کښې شعر راخي (نسآء مقابل کښې چه قوم ذکر وشي نو مراد سړي وي لکه دلته قوم من قومَ ولانسآء من نساء سره قوم مقابل دنسآء کښې ذکر کړده)
(وَلَاتَنَابَزُوْبِالْاَلْقَابِ) ایت ۱۱ دلته لقب سوء نه منع کوي او بل ځائي قرآن کښې وائي اَنْ جَآءَہُ الْاَعْمٰی نو دلته اعمٰی ولے وائي جواب، دا ترحم دپاره وائي،
(وَلٰکِنْ قُوْلُوْا،اَسْلَمْنَا) ایت ۱٤ په ایمان او اسلام کښې خلق ډیر فرقونه کوي خو لنډ داده چه ایمان ابتداء دزړه نه کیږي او انتهاء ئې په ژبه راځي او اسلام ابتداء دژبے نه کیږي انتهاء ئې په زړه راځي،

(اِنَّ اللّٰهَ یَعۡلَمُ) ایت ۱۸ نفی علم غیب عن غیره تعالی ده، او اثباة لله ده
دا خکه چه آداب ئے نورته بیان کړ ونودی سره ئے وجه اووے، خکه چه ته به
وائی چه څه وجے نه دابیانوی، نو الله دانسان په معاشره پوه وو خکه ئے بیانوی

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة قٓ

مکی سورة ده په نزول کښې ۴۳ پس دسورة مرسلات نه نازل شوی دے،

روابط السورة قٓ

ف ۱ ...... مخکښې قواعد دپاره دَ تنظیم ذکروشونودی کښې داذکر کوی چه تنظیم جوړ کړه قیامت کښې به فائده درکوی،

ف ۲ ...... مخکښې ایت ۱۳ کښې اووے اِنَّ اَكۡرَمَكُمۡ عِنۡدَاللّٰهِ اَتۡقَاكُمۡ، نودی کښې مرتبه اومنزل دتقی ښائی (اُدۡخُلُوۡهَا بِسَلٰمٍ)

ف ۳ ...... مخکښې آخری کښې وئیلی وو، ان الله یعلم غیب السمٰوٰت، نودی سورة ایت ۱۶ کښې ترقی چه زمکه آسمان پریږده ستاپه زړه هم پوهه ده،

دعوی السورة قٓ

اثباة التوحید واثباة القیامة و الأدلة علیه،

نبی علیه السلام به داسورة اکثر عیدونو اوجمع مونځونو کښې وئیل داولے دی کښې دابناء ئیله چه ستاسو لکه څرنګه راپاسیدو او مجلس طرف ته یاجمع او عیدمونځونوته روان شو، هرخوك خپل لباس کښې وودارنګه قیامت کښې به هرسړے كذالك الخروج روتل وی،

او نه عمل جامے کښی او دبدعمل جامے کښی او نه عقیده جامه کښی
او بدے عقیدے جامے کښی به روان وی۔

حل مشکلات السورة قٓ

(كَذٰلِكَ الْخُرُوْجَ) ایت ۱۱ ،امام رازیؒ وائی چه اکثر اثبات القیامة په امثلة سره
کوی۔

(اَصْحٰبُ الْاَيْكَةِ) ایت ۱٤ ځوک وائی چه اصحٰب الأیکة او اصحٰب الرّسّ
یو دی او ځوک وائی ،نه جدا جدا دی۔

(مِّنْ خَلْقٍ) ایت ۱۵ ګوره دآیت کښی اوّل ،باالخلق الاوّل،معرفه راوړی،
بیادلته من خلق نکره وائی داولے ،جواب دادے چه الخلق الاوّل نه مراد
اول پیدائش دانسان قیامت کښی ده او داټوله دنیامنی نومعرفه ئے راوړه
او،من خلق جدید،نه مراد دویم پیدائش دانسان قیامت کښی دے او داټول
نه منی نوځکه ئے نکره راوړه۔

(اَلْقِيَا) ایت ٤ ۲ تثنیه تکرار دپاره دے ،یعنی اَلْقِ اَلْقِ،

لکه اشعارو دعرب کښی راځی

قِفَانَبْكِ مِنْ ذِكْرٰى حَبِيْبٍ وَمَنْزِلٖ   بِسِقْطِ اللِّوٰى بَيْنَ الدُّخُولِ فَحَوْمَلٖ

(هَلِ امْتَلَاْتِ) ایت ۳۰ حدیث کښی راځی ،اللّٰه به جهنم ته وائی ډک شوے هغه
به وائی نه،نوبیاروایت کښی راځی ،حَتّٰى يَضَعُ الْجَبَّارُ قَدَمَهٗ، ددی روایت
محدثین ګڼړ توجیهات کوی ،یو داچه اللّٰه به ښپه کیږدوئی دویم داچه قدمه
نه مُراد تَحْتَ الْقَدَمُ دے یعنی ذلیله خلق یعنی شیطٰن مراددے چه هغه ورته

وغورخوی نوجهنم به وائی بس بس،

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة الذّٰریٰت

مکی سورة ده په نزول کښې ٦٧ پس دسورة احقاف نه نازل شوی دے،

روابط السورة الذّٰریٰت

١ ...... مخکښې اثباۃ القیامة وکړونودی سورة کښې ترقي ماسبق باندی کوی

٢ ...... مخکښې ایت ٤٥ کښې اووے ،فَذَكِّرْ بِالْقُرْاٰنِ نودی سورة ایت ٥٥ کښې وائی وَّذَكِّرْ فَاِنَّ الذِّكْرٰى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِيْنَ،

٣ ...... مخکښې ایت ١٦ کښې اووے ،وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ، نودی سورة ایت ٤٩ کښې وائی ،وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ،

٤ ...... مخکښې ایت ٧ کښې اووے والأرض مددنها ،نودی سورة ایت ٤٨ کښې وائی والأرض فرشنها،

٥ ...... مخکښې ایت ١٦ کښې اووے وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ ،نودی سورةایت ٥٦ کښې وائی وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ،

٦ ...... مخکښې ایت ١٦ کښې اووے ،وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهٖ نَفْسُهٗ نودی سورةایت ٢١ کښې وائی ،وَفِيْٓ اَنْفُسِكُمْ اَفَلَا تُبْصِرُوْنَ

٧ ...... مخکښې ایت ١١ ،اووے كذلك الخروج نودی سورة ایت ٥ کښې وائی انماتوعدون لصادق،

٨ ...... مخکښې ایت ٧ کښې اووے والأرض مددنها ،نودی سورة ایت ٢٠ کښې هم

هغه شان،وفی الارض ایٰت لّلموقنین،

۹......محکښی ایت ٦ اووے ،والسّمآء بنینها،نو دی سورة ایت ۷ کښی هم وائی والسمآء ذات الحبك،

۱۰......محکښی ایت ۱۳ کښی اووے وعادوفرعون الخ نو دی ایت ٤۱ کښی وائی وفی عادٍاذارسلناعلیهم الریح،

۱۱......محکښی ایت ٦ کښی اووے ، والسّمآء بینهٰا،نودی ایت ٤۷ کښی وی والسّمآء بینهٰابایدو انّالموسعون ،

دعوی السورة الذّٰریٰت

اثباة القیامة بالترقی علی ماسبق محکښی کذٰلك الخروج اووے نو دی کښی انّماتوعدون لصادق وائی،

حل مشکلت السورة الذٰریٰت

(اِنَّکُمۡ لَفِیۡ قَوۡلٍ مُّخۡتَلِفٍ)ایت ۸ محکښی اووے والسمآء ذات الحبك نو لکه څرنگه آسمان مختلف تارے اور نړاگانے دی یاجالیدار دے،

دارنگه ستاسو وینا گانے هم مختلفے دی چاعقیده سمه چاغلطه ده چا اعمال سم دی چاغلط،

(وَفِی السَّمَآءِ رِزۡقُکُمۡ)ایت ۲۲ عیسی علیه السلام یوقول دے ،اجعلوا رزقکم فی السمآء فان قلب الرّجل عند کنزه،

(فَفِرُّوۡا اِلَی اللّٰهِ)ایت ۵۰ التعرف کښی شیخ قلابازیؒ چه کله منازل دصوفیاء ښائی،الفرار الی اللّه،فراریعنی تفرق عن الناس دے په ذکرواذکار کښی

17

مشغول لیدل دی او قرار الی کتاب الله هم مراد دے،

(لِيَعْبُدُوْنِ) ایت ۵۶ مولانا جامی نفحات الانس کښی وائی،

لام تعلیل یعبدون را داد یا کاون راقطعا کرد یاد

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الطور

مکی سورة ده په نزول کښی ۷۶ پس دسورة سجده نه نازل شوے دے

روابط السورة الطور

ر ۱ ...... مخکښی اثباة القیامة وکړو نودی سورة کښی هم اثباة القیامة کوی،

ر ۲ ...... مخکښی ایت ۵ کښی اووے انّما توعدون لصادق نودی سورة ایت ۷ کښی وائی انّ عذاب ربك لواقع،

ر ۳ ...... مخکښی ایت ۴۷ کښی اووے ،والسّمآء بینها ،نودی سورة ایت ۹ کښی وائی یوم تمور السّمآء مورا،

ر ٤ ...... مخکښی ایت ۲۱ کښی اووے ،وفی انفسکم افلاتبصرون ،نودی سورة ایت ۳۵ کښی وائی ام خلقومن غیرشیئ ام هم الخالقون،

ر ۵ ...... مخکښی ایت ۱۷ کښی اووے کانوا قیلامن اللّیل مایهجعون ،نودی سورة ایت ۴۹ کښی وائی ،ومن اللّیل فسبحه وادبار النّجوم،

دعوی السورة الطور

اثباة القیامة بالترقی علی ماسبقه،

(وَالطُّوْرِ) ایت ۱ شاهد دے وحی دطور او ذوحی طٰهٰ ایت ۱۵ کښی ذکر دے چه

موسی علیه السلام ته نے کړی وه،

(والبیت المعمور)ایت ٤ ذکر دمکان مرادتړینه مکین یعنی اوسیدونکی دبیت معمورچه هره ورځ اویازره فرشتے ورته ننه کیږی اوراوځی نه،

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة النجم

مکی سورة دے په نزول کښی ۲۳ بعددسورة الأخلاص نه نازل شوی دے

روابط السورة النجم

۱......مخکښی سورة ئے ختم کړوپه لفظ دنجوم سره نودَدی سورة شروع کوی په لفظ نجم باندی،

۲......مخکښی استهزاء وه پیغمبرپورے نودی کښی اثباة الرسالة کوی،

دعوی السورة النجم

نفی الشفاعة القهریة اوردَدوه قسمه مشرکینو باندی،

(۱)مشرك سماوی مشرکین باالکواکب،

(۲)مشرك ارضی مشرکین باالّلات والعزّٰی،

حل مشکلات السورة النجم

اول ایت۱۸ آیتونو کښی اثباة الرسالة اوبیاردَدشرك کوی،اونفی دشفاعت قهر

(ضَلَّ)ایت ۲ ضال هغه ته والی چه کارئی مشرق ده اوځی مغرب ته،

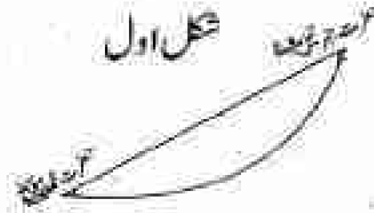
(غَوٰی)ایت ۲ غوی هغه ته والی چه خپل مطلب ته خوروان وی خو ګډوډوئی

(ثُمَّ دَنَافَتَدَلّٰی)ایت۸ دلته تقدیم اوتاخیرده اصل داده فَتَدَلّٰی ثُمَّ دَنَا،اودنائی مقدم

کړ وخکه چه دامقصود دے،

(قَابَ قَوْسَيْنِ) ایت ۹ (لیندے) عربو داقاعده او قانون وو چه یو خائی به ئے ناپ کول نو په لینده به ئے ناپ کول،

نو یو (۱) مطلب داچه ددوه سرُونو دلیندے برابر نزدے شویا اصل کښی دعربو داقانون وو چه صلح به ئے کوله نو دوه لیندوزَسَی به ئے یو خائی کړے نو دوه تارونه به برابر شو، نو دلته ۲ مطلب داچه دوه تارُونو دلیندے برابر نزدے شو،

(اَوْ اَدْنٰی) ایت ۹، او یا للشك باعتبار النّاظر وائی یا بمعنی بَلْ ده،

(اللّٰت) ایت ۱۹، لات خه ته وائی امام بخاریؒ وائی کان رجلٌ صالحٌ یلتُّ السَّوِیْقَ لِلْحُجَّاجِ، شاه منصور باب البرهان کښی وائی، واللّات اسمُ رجلٍ یلُتّ السّویقَ للحجّاج فلمّامات عکفوا علٰی قبرہٖ یعبدونه (او وسیله باره کښی البرهان صفحه ۱۱۷ کښی وائی (الوسیلة العبادة الی اللّٰه تعالٰی من الایمان والجهاد وغیرها)

(وَالْعُزّٰی) ایت ۱۹ دا یوه ونه وه پدیکښی عزی نامی پیرنئی نتواتی وه او هغی ته به چه تذربیش شو نو هغه نه به آواز و شو قبول، نبی علیه السلام خالدبن ولیدؓ راولیږل کله چه ورغلو منجور عزی ته وائی،

أعُزّی شُدّی شِدَّةً لاتکذّبی | علی خالدٍ القِی الخمارَوشَمّرِیْ
فانّكِ الیوم اَنْ لاتقتلی خالداً | تبُوْئی بذُلّیٍ عاجلاً وتنصّرِیْ

خالدؓ ورته اووے

أَعُزّٰی کفرانكِ لاسبحانكِ / انی رأیتُ الله قداهانكِ

اوخالدؓ په ګذارو کړو نوهغه یوه ببرسری پیرئی راووته او په خالدؓ ئے حمله کوله خالدؓ په حمله وکړه نوهغه سکارهٔ شوه نبی علیه السلام ته ئے وے جعلتُهاحَمَمَةً،

(اِلَّااللَّمَمَ)ایت ۳۲ (مکروسوسه)صحابی نبی علیه السلام ته راغلے دے چه زړه کښې م وسوسے راځی نبی علیه السلام ورته وے،

وذالك عینُ الأیمان،ځکه چه ایمان کامل نېنه داده غَل دسروزروډکان مَاتوِی دبوزُودکان نهٔ مَاتوِی،

(اِلَّامَاسَعٰی)ایت ۳۹ بعضی خلق وائی چه دَبَلُ(یعنی عمل غیر)عمل فائده نهٔ ورکئی دی آیت نه دلیل نِسی چه ایصال ثواب نشته،اوامام ابوحنیفهؒ وائی چه دَ سعی اطلاق کښې په أهم کار اواهم کارایمان ده نومطلب داچه که خپله مؤمن وی نوایصال ثواب کیږی اوکه خپله مؤمن نه وی نوبیاورته نه کیږی، اودا،ایصال ثواب بدنی هم ثابت ده لکه حجة الوداع کښې نبی علیه السلام ته یوکس راغلو چه ځماپه پلاربباندی حج پاتے ده نونبی علیه السلام ورته اووے چه هغه باندی که قرض وے نوتابهٔ اداکول هغه وے هاؤ،نونبی علیه السلام ورته اووے چه الله قرض هم بیااداکړه،دارنګه حدیث کښې راځی. اذامات ابن آدم انقطع عمله آلاعن ثلاث الخ

(اَضْحَكَ وَاَبْکٰی)ایت ۴۳ په چاخوشحالی په چاغم،

کسی کوتختِ سلطانی کسی کودرِ گدائی
میرے مولا تیرے مرضی جدہر چاہے اُدہر کردے

(رَبُّ الشِّعْرٰی) ایت ۴۹ شعری اُستوری ته وائی

یو سالك وائی

تحیّرُ فی النجوم ولستَ تدری　　　وربُّ النجم یفعل مایشآء

دا رنگه یو سالك وائی،

جو خود محتاج ہوئے دوسرے کا　　　بھلا اس سے مدد مانگنا ہے کیا

بسم اللّٰه الرحمٰن الرحیم

سورة القمر

مکی سورة دے په نزول کښی ۳۷ پس د سورة الطارق نه نازل شوی دے

روابط السورة القمر

ر ۱ ...... مخکښی اقسام دمشر کینو ذکر شو نو دی سورة کښی هغه انجام ذکر کوی،

ر ۲ ...... مخکښی پخوانو قومونو بیان و کړو نو دی کښی دهغه تشریح کوی،

ر ۳ ...... مخکښی اثباة الرسالة وو نو دا، اُومنی او و کورئی چا چه نهٔ وُ منلی نو دهغوئی انجام پدی سورة کښی ذکر کوی،

ر ۴ ...... مخکښی استهزا دمشر کینو ذکر کړو ه ،وقوم نوح، ایت ۵۲ نو دی کښی دظلم او سر کشئی نمونه ښائی په ایت ۹ کښی،

ر ۵ ...... مخکښی او وے ،فاسجدو لله و اعبدوا، نو دی سورة کښی دهغه چا انجام ذکر کوی چه اللّٰه ته سجده نهٔ کوی،

ر ۶ ...... مخکښی او وے ،أزفت الآزفة، نو دلته قیامت ذکر په نورو الفاظو کوی، ،اقتربت السّاعة،

امتیازاۃ السورۃ القمر

ف ۱ ...... داسورۃ ممتاز دے په واقعه دشق القمر باندی ،

دعوی السورۃ القمر،

تفصیل دسورۃ نجم او حالت دمشرکینو ذکر کوی نبی علیه السلام ته کفارو اووے چه مونږ هله ستاسو که سپوږمئی ددوه ځایه کړو ،نبی علیه السلام جبل ابی قبیس باندی ولاړو ودوه رکعته نفل ئے وکړل،او دعاء ئے وکړه نوسپوږمئی دوه ټکړے شو یوه ټکړ امشرق ته اوبله مغرب طرف ته لاړه اوبعض خلق چه داوائی،چه یوه ټکړ ایوۀ لستوڼی دنبی علیه السلام کښې اوبله بل کښې ننواته داخبره غلطه ده،دارنګه بعض خلق دی واقعے نه انکار کوی چه تاریخ نده ذکر کړی نواصل کښې تاریخ دورعباسی نه شروع شوے ده دویم داچه هندوستان یوراجاالیدلی وه نوراجاتپوس وکړو،چه داځه چل دے ،خلقوورته اووے چه عربو کښې آخری پیغمبر راغلے ده نو راجالاړواوایمان ئے راوړو هم دارنګه یوه قافله دعربوتجارت ته لاړه وه هغوئی هم لیدلے وو،داخبره تاریخ فرشته ذکر کړی ده.

(مَنِ الْكَذَّابُ الْاَشِرُ)ایت ۲۶ یوسالك هم وائی،

أَخُوالعَدَاوَةِ لَايَمُرُّ بِصَالِحٍ   اَلَاوَيلمزةُ بكَذَّابٍ أَشِرٍ

(اِنَّا مُرْسِلُوا النَّاقَةِ)ایت ۲۷ ګوره ناقه ئے ولے رالیږله داځکه دوئی خوپه صالح علیه السلام ځان خپ ګنړل الله ورته وے صالح علیه السلام خوپریږده تاسو ددهغے اوښے هم بدترینی،

(عَذَابٌ مُّسْتَقِرٌّ) ایت ۳۸، اوس هم په عذاب ده، نبی علیه السلام تیریدو نو صحاباوته ئے ووے، لَا تَمُرُّوْنَ عَلَيْهَا اِلَّا وَاَنْتُمْ بَاكُوْنَ مَخَافَةَ اَنْ تُصِيْبَكُمْ مِثْلُ مَا اَصَابَهُمْ،

(اَهْلَكْنَآ اَشْيَاعَكُمْ) ایت ۵۱ دامخکښې ډلے ذکر کوی داخکه چاتاسو وائی مونږ زورور یونو خان نه مخکښې ډلے وګوره،

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة الرحمٰن

مکی سورة دے په نزول کښې ۷۹ پس د سورة الرعد نه نازل شوی دے،

روابط السورة الرحمٰن

ر ۱...... مخکښې عذاب دمجرمینو ذکر کړونودی سورة کښې انعام دمکرمینو ذکر کوی،

ر ۲...... مخکښې کرشمه دالله په شق القمرو ښائیله نودی سورت کښې کرشمه دقدرت دالله په نور آشیاء ښائی،

ر ۳...... مخکښې آخر کښې اووے، اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ فِيْ جَنّٰتٍ وَّنَهَرٍ، نودی سورة کښې زیادت کوی اونور قدرتونه ښائی،

دعوی السورة الرحمٰن

دی سورة کښې وائی چه هرشئی کښې خیرماآچولے ده او احسانونه ماکړی دی

خلاصة السورة الرحمٰن

دی سورة کښې درے رکوعات دی،

اوله رکوع کښې ادله عقلیه پدې ذکر کوی چه خالق لکل شیئی هو الله دے
دویم رکوع کښې بیان دجهنم للتخویف،
دریم رکوع کښې بیان دبشارات للمؤمنین،
اودی سورة کښې ۳۱ خله (فَبِاَیِّ اٰلَآءِ رَبِّکُمَا تُکَذِّبٰنِ) جمله ذکر کوی څوک وائی
داتکرار دے خواصل کښې داتکرار نه دے بلکه هراحسان سره جداجدالگی لکه
یوسړے ته وائی ته ورو کے وے ماسکول کښې داخل کړے دام وکړه دام،
ته څما احسان نه منے هریو احسان سره داالفاظ ذکر کوی نبی علیه السلام وے ماته
پیریانو ښه جواب راکړے ووچه مافبای آلاء الخ اووے نوهغوئی به وے،
لابشیئي بنعمك ربنافنکذب،

حل مشکلات السورة الرحمٰن

(اَلرَّحْمٰنُ) ایت ۱ ،رحمٰن معنی مهربانی ده نوقرآن وړیسے ذکر کوی څکه
قرآن لویه مهربانی اونعمت دے ،اصل کښې یو دَدنیاناچاری ده،دویمه
دآخرت،دَدنیاناچاری باران سره ختمیږی اوآخرت والاقرآن سره نوالله
مهربانی وکړه قرآن ئے په ناچارئی دآخرت ختمولودپاره راولیږل ،
(عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ خَلَقَ الْاِنْسَانَ)ایت۳ ذکردقرآن ئے په خلقت دانسان مقدم
کړو ،ورنه خلقت دانسان خواول دے ،بیاتعلیم دے دا،اشاره دیته چه پیدائے
خوقرآن به آزده کولے ستازندگی مقصدداده سنن الدارمی کښې
ابن مسعودؓقول نقل کوی،
،کُنْ عالماًاومتعلماًاوخادِماًولاتکنْ رابعاًفتهلکْ،
(فِي الْمِيْزَانِ)ایت۸هرشیئی تالے خوایمان دِوُنه تَلل،

يو سالك وائي

کتابٌ وسنةٌ لي سُمرُقيٌ — بلوتُ النّاسَ في هذا المحکّيٌ
فمِنهم زائغٌ لاخيرفيهم — ومنهم جائزٌ تجويزشکيٌ

خلق وائي تاسو سختي کوئ موږ وايو.

لوکان تشديد أبيانُ كتاب ربيّ — واظهارُ قولُ من نَبيِّ محمّدِ
فاني بحمدالله اوّلُ مشدّدٌ — هلمّواشهوداًواشهدُوا کُلّ مشهدِ

(يَخْرُجُ مِنْهُمَا)ايت ٢٢ يادوارو دريابونونه ياقوت او مرجان راوځي يابعضے وائي چه صرخوږ درياب کښې پيدا کيږي او دويم په قياس ئے کړو.

(كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا)ايت ٢٦ دلته نه دويم رکوع په دی کښې بيان دجهنم للتخويف،اول نعمتونه ذکرشول نونعمتونو کښې تخويف ورکوی جهنم ذکرکوی داځکه چه نعمتونه صرف نهٔ دی،بلکہ جهنم هم وګوره هغه يوليونے وو ديرے جنی تيی به ئے وے اويوبل دم وو،نوليونی به چه راغلو نودم به ورته ډول واهلو اوليونی به مصرع وئيلے يوځل دواړه يوځائی شوليونی ورته مصرع وئيلے زلفے ئی يادولے پديکښې دنبی عليه السلام صفت ئے شروع کړواوخوش آوزی کښې شوهغه دم هم لګياوو دويړه اوډول واهی په دی کښې ليونی ورته خيال شونويوه ښاپيره ئے ورته راخلاصه کړه چه زهٔ کوم ځائی ته وُرسِدم اوته چرته ئے نودلته نه تخويفات شروع دی ته هغه شان نعمتونو کښې ئے،

(اَيُّهَ الثَّقَلٰنِ)ايت ٣١ ثقلان ورته ځکه وائی چه دُنياته راتلونوسپك ووچه تلووونوپهٔ ګناهونوئے ځان درُوند کړے وو،

(فَبِاَیِّ اٰلَآءِ) ایت ۳۶ کوره دلته خومخ کښې جهنم ذکر دے نو داڅه نعمت دے چه وروستو فبای آلاء الخ وائی،اصل کښې داهم نعمت دے چه دُنیا کښې ئے جهنم ذکرو کړو دی دپاره چه خان ترے بچ کړے،

(وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ) ایت ۴۶ دی خائی نه دریم رکوع بشارات ور کوی،

(ذَوَاتَآ اَفْنَانٍ) ایت ۴۸ ابن جوزی کتاب دے فنون الأفنان،

(اَلْيَاقُوْتُ وَالْمَرْجَانُ) ایت ۵۸ کوره یاقوت اومرجان سره تشبیه ولے ور کوی،داځکه یاقوت سری دی اومرجان سپین نوبعض قومونو سرے سخی خوابنی وی لکه یورپ واله بعضوسپینے لکه جاپان واله یاترے مراد دسرے سپینے دی اودسرے سپینے دیرمزه کوی،

(هَلْ جَزَآءُ الْاِحْسَانِ) ایت ۶۰ دائی وریسے اووے ځکه چه بغیردتوحید دنعمتونوته نشے رسیدے،

(نَضَّاخَتٰنِ) ایت ۶۶ (فواره وهونکی) نضخ اصل کښې ویشتلوته وائی،

(حُوْرٌ مَّقْصُوْرٰتٌ) ایت ۷۲ نبی علیه السلام عمرؓ ته ووے چه زهٔ خوب کښې جنت ته لاړوم نویوے بنگلی ته ورغلم هغه یوه ملغلره کنستی شوی وه باهر یوحوض وو هلته یوه حُوره وه اومخ لاسی ئے په نهر کښې کول، نو،فقلتُ لِمَنْ هذا،فقیل لِیُ لِعُمَرؓ نوزهٔ داواپس شوم ماوے چه عُمرؓ غیرتی ده مانواتوباندی بهٔ خفه شی عمرؓ ستر کو کښې اوښکے راغلے اوووے علیك أغارُ یارسولَ اللّٰهﷺ

(اسْمُ رَبِّكَ) ایت ۷۸ یامراد،اسم ده یادلته اسم نه مرادمسمی (اللّٰه) دے،

....

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الواقعه

مکی سوره دے په نزول کښی ٤٦ پس دسورة طٰهٰ نه نازل شوی دے

روابط السورة الواقعه

ف ۱ ...... مخکښی سورة کښی تخویف او بشارت مکمل بیان شونودابه کله وی
نودی سورة کښی وائی،اذا وقعت الواقعة،

ف ۲ ......مخکښی بشارت بیان شونودابه چاله وی،نودی کښی وائی ،
ثُلَّةٌ مِّنَ الْاَوَّلِيْنَ ، وَقَلِيْلٌ مِّنَ الْاٰخِرِيْنَ،

ف ۳ ...... مخکښی اووے ایت ٥٨ ، كَاَنَّهُنَّ الْيَاقُوْتُ وَالْمَرْجَانُ، نودی سورة کښی
زیادت په هغه په نوروا وصافو کوی،

دعوى السورة الواقعه وخلاصتها

داسورة تتمه ده دماقبل سورة الرحمٰن

مخکښی تخویف او بشارت وونودی کښی وخت دبشارت اوتخویف بیانی
دارنګه اقسام ثلاثه دخلقو بیانوی و کنتم ازواجاالخ

حل مشکلات السورة الواقعه

(الْحِنْثِ الْعَظِيْمِ)ایت ٤٦ حنث ګناه ته وائی قرطبی معنیٰ کوی شرك لکه
حدیث کښی راځی چه کومی ښځی بچے وفات شولم یبلغ الحنث نودرته

وائی بلوغ ته نه وی راسیدلے نوبالغ شی هغه خویاهم زیات زوروی نه بلکه

حنث معنی شرك ده یعنی چه شرك نے نه وی کړے خکه چه شرك کړے وی نو بیاخفه کبیره مه.

(لَا یَمَسُّهٗۤ اِلَّا الْمُطَهَّرُوْنَ) ایت ۷۹ نه پوهیږی په قرآن مگر مؤحدین.

(قرطبی مجددؒ) دارنګه اعراف ایت ٤٦ کښې هم وائی، ذوالنون مصری قول امام نسفیؒ مدارك کښې نقل کوی هغه وائی،

أبى اللّٰهُ أن یَکرُمَ قلوبَ البطَّالِیْنَ بمکنُونِ حکمةِ القُرآنِ،

(وَتَجْعَلُوْنَ رِزْقَکُمْ) ایت ۸۲ یعنی غیر الله نه رزق گرځوی حدیث کښې راځی،

مُرُوْابالمعروف وَانْهَوْاعَنِ الْمُنْکَرِفاِنَّ الْاَمْرَبالمعرُوْفِ والنَّهْیَ عن الْمُنْکَر لایَدْفَعُ رِزْقًاولایُقَرِّبُ الْاَجَلَ،

دارنګه حدیث کښې راځی

لَوْاَنَّکُمْ تَوَکَّلُوْنَ عَلَی اللّٰهِ حَقَ تَوَکُّلِ لَرَزَقَکُمْ کَمَاتَرْزُقُ الْطَیْرُتَغْدُوْاخِمَاصاً وَتَرُوْحُ بِطَانَةً

(فَسَلٰمٌ لَّکَ) ایت ۹۱ سلامتیاده،

یوشاعروائی

نشان مرد مؤمن باتو گویم   چون مرگ آید تبسم برلب اوست

. . . .

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة الحدید

مدنی سوره دے په نزول کښی ۹٤ پس دسورة الزلزال نه نازل شوی دے

روابط السورة الحدید

ف ١ ...... مخکښی بیان دقیامت وشونودی کښی هغه اعمال ذکر کوی چه هغه قیامت کښی په کار راځی یعنی صحیح عقیده وغیره،

ف ٢ ...... مخکښی اووے ،فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيْمِ،نودی سورة کښی وائی ،سَبَّحَ لِلّٰهِ،

دعوی السورة الحدید

ترغیب الی الانفاق والجهاددنی ځائی نه لس(١٠) سورتونه په یومضمون دجهاداوانفاق دی پنځه سورتونه مصدّر کوی په سبّح باندی اوپنځه په قیاس کوی اشاره دیته چه جهادکوے نوللّه وکره توحیدپاره وکره،

خلاصة السورة الحدید

داسورة دوه حصه ده(١)اوله حصه کښی اول شپږ آیتونو کښی ادله عقلیه باثباة التوحیدده بیاترغیب الی الانفاق ورکوی باالوجوه الخمسة داترایت ٢٤ پورے

(١) ...... اوله وجه په ایت ٧ کښی چه مال ستانه ده دا،اللّه ده ته ئے په کینولے ئے، نوخرچ ئے کره،

(٢) ...... دویمه وجه په ایت ١٠ کښی چه څه مال ستاده خواللّه ته به پاتے شی نوخرچ ئے کره لکه دهلتی دحافظ پشان مه کلکیږه،

یوشاعروائی،

سَتَنقُلُكَ الْمَنَايَا عَنْ دِيَارِكَ وَيُبْدِلُكَ الرَّدٰى دَارًا بِدَارِكَ
وَتَتْرُكُ مَا غَنِيْتَ بِهٖ زَمَانًا وَتَنْقَلُ مِنْ غِنَاكَ اِلٰى افْتِقَارِكَ
وَدُوْدُ الْقَبْرِ فِيْ عَيْنَيْكَ تَرْعٰى وَتَرْعٰى عَيْنُ غَيْرِكَ فِيْ دِيَارِكَ

(۳)...... دریمه وجه په ایت ۱۱ کښې خه مال الله ته هم نهٔ پاتې کیږی خو الله ته قرض ورکړه (او قرض به اعتبار دقارض وائی) ځکه چه قارض یقین وی چه ماته به پیسې راکوی)

(٤)...... څلورمه وجه په ایت ۲۰ کښې چه که مال ذدینه ساتلے وی چه زما صبا په کار راشي نو مړه داخو هسې زینت ده او تفاخر ده (څلورمې وجې حاصل دا چه مال حقیقت لره پیژنه کټل ئې ممنوع نه دی لکه عبدالرحمٰن بن عوف‎ؓ نبی علیه السلام ته راغلے وو چه زه ټول مال خرچ کوم (ریاض الصالحین وګوره)

(٥)...... پنځمه وجه په ایت ۲۲ کښې چه ته وائی ځکه ئې نه لګوم چه صبا زمانه مصیبت لرے کړی، نو جواب ستا مصیبت مال نشی لرے کولے او ګوره چا چه مال ولګولو نو هغه به قیامت کښې روښانه وی لکه ایت ۱۲ کښې او چا چه ونه لګول نو هغوئی حال په ایت ۱۳ کښې

(۲)...... دویمه حصّه ایت ۲۵ نه پدیکښې ترغیب الی الجهاد ورکوی.

حل مشکلات السورة الحدید

(وَالْبَاطِنُ) ایت ۳، ای الباطن باعتبار الذات و الظاهر باعتبار الصفات و المقدورات لکه یو سالکؒ وائی

بے حجابی ایسا کہ ہر ذرہ میں جلوہ آشکارا   اور حجاب ایسا کہ صورت آج تک کسی نے دیکھا نہیں

(اٰمِنُوْا) ایت ۷، اوّله وجه ترغیب الی لانفاق باندی،

(وَمَالَکُمْ) ایت ۱۰ دویمه وجه،

(قَبْلَ الْفَتْحِ) ایت ۱۰ دینه فتح مکه نه ده مرادبلکه عام غلبه مراددے،

(مَنْ ذَاالَّذِیْ) ایت ۱۱ درېمه وجه،

(قِیْلَ ارْجِعُوْا) ایت ۱۳ داامر تهدیدپاره دے ورنه دنیاته خوبیانشی واپس کیدے،

(اَلَمْ یَأْنِ) ایت ۱۶ (واقعه دفضیل بن عیاضؒ چه مشهوررغل وودآیت آؤریدو لاسه صوفی شواوچغے ئې وهلے بلی الآن بلی الآن)

(اِعْلَمُوْا) ایت ۲۰ څلورمه وجه،

(عَرْضُهَاکَعَرْضِ السَّمَآءِ) ایت ۲۱ دلته یاتشبیه دغیرمحسوس په محسوس ده څکه څمونږ اذهن کښې زمکه آسمان لوئی ده۔ ۲ یایوشئی عرض ده یوطول ده نوعرض دجنّت ئې صِرف وښودل اوطول پته ئې نیشته،

(مَآاَصَابَ) ایت ۲۲ پنځمه وجه،

(لَقَدْاَرْسَلْنَا) ایت ۲۵ دلته نه دویمه حصّه پدېکښې ترغیب الی الجهادچه مَال لګوے نوپه جهادولګوه،

(وَاَنْزَلْنَاالْحَدِیْدَ) ایت ۲۵ (مفتی فریدذاکوره ختهك دبارے پهٔ مؤحدینوفتوی ورکړی وه چه دوئی باندِ حدیدااستعمال کړئی،

(وَرَهْبَانِیَّةَ) ایت ۲۷ رهبانیت دُنیاپرېښودل توکّل کول عمرؓ داسے خلق بهٔ واهل یوځل مسجد کښې څه کسان ناست وُوتپوس ئې وکړو مَنْ هُمْ،

نو هغه نی اُووے ،قالواهم المتوکلون،عمرؓ اووے ،لابل هم المتاکلون،
او کانړی ئے راواخیستهٔ اویویوئے ویشتل اومسجدنه ئے اُوِوستل،
(اِلَّاابْتِغَآءَ) ایت ۲۷ یااستثناء منقطع ده،یعنی لٰکِنْ کَتَبْنَاعَلَیْهِمْ اَبْتِغَاءَ رِضْوَانَ اللّٰهِ ۲ یااستثناء متصل ده چه رهبانیت مونږ نهٔ وومقرر کړے مګر دپاره دلټون درضاء دَاللّٰه،
(لِئَلَّایَعْلَمَ) ایت ۲۹ دلته دوه توجیهات دی یوداچه لام زائد کړے یعنی، لئن یَعلم اهل الکتٰب شی نومعنی دادی دپاره چه پوهه شی اهل کتاب پدی چه دوئی قادرنه دی په هیڅ شئ دَفضل دَاللّٰه نه(یعنی اللّٰه دوئی ته هیڅ درجه نده ور کړی)دویم داچه لازائدنه کړے ،نوعبارت بیاداسے ده لئلایعلم اهل الکتاب بعجزالمؤمنین الایقدرون الخ(دی دپاره چه پوهه نهٔ شی اهل کتاب په عجز دمؤمنانوچه دامؤمنان قادرنهٔ دی پهٔ دی په هیڅ شئی او داورسته.
انّ الفضل بیدالله دواړوتوجهاتو کښې ځان ته کلام ده او واؤ استینافیه ده

بسم اللّٰه الرحمٰن الرحیم

سورة المجادلة

مدنی سورة دے په نزول کښی ۱۰۵ پس دسورة المنافقون نه نازل شوی دے،

روابط السورة المجادلة

۱ ...... مخکښې ترغیب الی الانفاق وونودی سورة ایت ۱۲ کښی ځائی دانفاق بنائی،
۲ ...... مخکښې انفاق دپاره وجوه ذکر کړه نودی سورة کښی جماعت دپاره

قواعد ذکر کوی.

۳...... مخکښې بیان دانفاق ئے وکړو، او انفاق منافق نه کوی دهغوئی حالت ئے هم ذکر کړو، نودی سورة کښې زواجر منافق ته په لفظ دالم ور کوی،

دعوی السورة المجادلة وخلاصتها،

زواجر منافق ته په لفظ دالم سره او درے قاعد جماعت دپاره په

لفظ د، یٰٓاَیُّهَاالَّذِیْنَ اٰمَنُوٓا،

۱...... اوله قاعده په ایت ۹ ،وَتَنَاجَوْابِالْبِرِّ وَالتَّقْوٰی، روح المعانی دَسَهل بن عبدالله التستری نه معنیٰ نقل کوی تناجوابالتوحید والسنة حاصل داچه اشاعة توحید و سنت بهٔ کړئی،

۲...... دویمه قاعده په ایت ۱۱ کښې چه امیر اطاعت بهٔ کوئی،

۳...... دریمه قاعده په ایت ۱۲ کښې چه صدقه پیش کړئی صدقه یو دنفس ده بل دمال ده دمال پښی وکړه چه واخله او په تنظیم ئے ولګوه او یانفس مخ ته کړه چه زهٔ تیاریم هر قسم کار ته اودی کښې درے ځله لفظ دأَلَمْ ذکر کوی په هر یو سره زواجر منافق ته چه هغه جماعت کښې فساد کوی

(۱) اول ځل په ایت ۷ کښې اشاره دیته چه منافقه، پټې جرګے مکوه چه تنظیم خرابوے،

(۲) دویم ځل په ایت ۸ کښې چه جماعت مشن خلاف په غلطو کارونو جرګے مه کوه،

(۳) دریم ځل په ایت ۱۴ کښې چه مخکښې خبروباندی پوهه نشی نو بیاستا

مخالف تنظیم ته خی او بیا دُوا اړو انجام دمؤمن مخلص او منافق.

ـ ۱ دمنافق انجام (استحوذعلیهم الشیطٰن) ایت ۱۹ .(اولٰئك حزب الشیطٰن)

ـ ۲ ،او دمؤمن انجام (اولٰئك حزب الله)

بیان ردّرسیم باطل کوی چه عربو به کله ښځی ته اووے انتِ علیّ کظهرامی نو بیا به ئے همیشه حرامه کړه یو ځل اوس بن ثابتؓ خپلے ښځی خوله بنت ثعلبه یا خوله بنت حکیم ته دا، الفاظ دظهار اووے، نو خولهؓ راغله او نبی علیه السلام ته ئے فریادو کړو، چه زما واړه بچی دی څه به کوم چونکه وړوکے تنظیم وو کور کښی یو امیر (خاوند) وو بل ناظم (ښځه) او نور اراکین (بچیٔ) ؤو نو هغه خراب شوے وو، نو الله وحی را ولیږله او کفاره ئے مقرره کړه.

(فقهاء وائی چه یو سړی خپلے ښځی تشبیه ورکړه محرمات ابدیه سره او بیا خائی دهغی سره نو کفاره ئے غلام آزادول دی، یا دوه میاشتے پرله پسے روژے دی که یو هم ترے پاتے شوه بیا به دسرنه شروع کوی او دریمه کفّاره اطعام ستین مسکیناً دی.

حل مشکلات السورة المجادلة

(یُظٰهِرُوْنَ) ایت ۲ ظهار وائی، تشبیه ورکول محارمو سره دخپلے ښځی.

(یُظٰهِرُوْنَ) ایت ۳ ښځی ته ئے اووے انت علی کظهرامی نو کفاره ئے فتحریررقبة شو داولے خکه چه مور او ښځه جنس هم یو ده، اصل وجه دا ده چه مور حق ئے ښځی ته ورکړو نو دی جنس یو وو بیائی .کفّاره او نجام داشو، او چه الله دِمخلوق سره برابر کړو هغه به څه حکم وی خکه هلته جنس هم یونهٔ ده

نو هغه کفاره جهنم ده،

(بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ) ایت۸ (هغه چه پیش کشی نده کړی تا لره الله پدی) منافقینوبهٔ السلام په ځائی السام علیکم وئیل،

(اِسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطٰنُ) ایت ۱۹ (په دی باندی سورده شیطن) دشیطان خر کړی شو،

(مَنْ حَآدَّ اللّٰهَ) ایت ۲۲ دد آیت عملی جامه صحابه وولکه ابو عبیدة بن الجراح چه پلار ئے قتل کړے وو دارنګه ابوبکر صدیق،

(هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ) ایت ۲۲ هم ضمیر فصل راوړی نحاة دیته ضمیر فصل وائی اومناطقه ورته رابط وائی او نحاة داهم وائی چه دا صرف معرفه کښی راځی او دا،اسم ده او ربط دوروته جملے ماقبل سره راولی دلته مفلحون ربط اولٰئك سره کړے ده خلق وائی قرآن کښی قیاس مؤلف نشته خو دلته داقیاس مؤلف شکل اوّل ده (شکل اوّل حداوسط ئے محمول ده په صغری کښی موضوع ده په کبری کښی)

(اولٰئك (المؤمنون) حزب الله، ألاآن حزب الله هم المفلحون فالمؤمنون هم المفلحون،

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الحشر

مدنی سورة دے په نزول کښی ۱۰۱ پس دسورة البينة نه نازل شوی دے

روابط السورة الحشر

ف ۱...... محکبنی زواجر منافقینو ته بیان شو نو دی کبنی حالت دمنافقینو بیانوی

ف ۲...... محکبنی په ایت ۲۰ کبنی اوو ے ،اولٰئک فی الاذلین، نو دی سورة کبنی
دذلت نمونه پیش کوی،

ف ۳...... محکبنی دو دلے وواو دهغوئی انجام ،الا ان حزب الشیطٰن هم الخاسرون،
الا ان حزب الله هم المفلحون سره بیان کړو نو دی کبنی دواړو دلو مثال ،
اوّل مثال یهُود خیبر او دویمے مثال مؤمنان دی،

ف ٤...... محکبنی اوو ے ،ان اللّٰه لقویٌ عزیز ،نو دی کبنی نمونے دهغه بیانی،

دعوی السورة الحشر

زجر او تخویف للمنافقین او احوال المنافقین،

نبی ﷺ چه مدینے ته لاړو نو بنو نظیر او بنو قریظه سره ئے معاهده وکړه دوئی
خیبر کبنی او سیده چه ستاسو به خمونږ خلاف جنگ نه کوے او مونږ به
ستاسو خلاف نه کوو بیا چه جنگ خندق شروع کیده نو دوئی کفّارو سره
امدادو کړو ،نبی علیه السلام چه کله جنگ خندق نه فارغ شولو نو په
بنو نظیر او بنو قریظه حمله وکړه هغوئی خپل ځایونه پریښودل نبی علیه
السلام دهغوئی کهجورے کټ، کړے اُورئے ور کړو،

ابو سفیان دهغه باره کبنی وئیلی وو،

أَدَامَ اللّٰهُ ذَالِكَ مِنْ صَنِيعٍ وَحَرَّقَ فِيْ نَوَاحِيهَا السَّعِيرُ
سَتَعْلَمُ أَيُّنَا مِنْهَا بِنُزْهٍ وَتَعْلَمُ أَيُّ أَرْضَيْنَا تَضِيرُ

نو حسان بن ثابت جواب وکړو،

كَفَرْتُمْ بِالْقُرْآنِ وَقَدْ أَبَيْتُمْ بِتَصْدِيْقِ الَّذِيْ قَالَ النَّذِيْرِ
وَهَانَ عَلٰى سَرَاةِ بَنِيْ لُؤَيٍّ حَرِيْقٌ بِالْبُوَيْرَةِ مُسْتَطِيْرِ

بیادهغوئی جنګجو کسان ئے قتل کړل هغوئی به ئے حلالول دافیصله حضرت سعدؓ کړی وه اونبی علیه السلام ورته وچت ځائی باندی ناست وو اودهغوئی ښځی بوداګان اووارہ نی نظربند کړل اوغلامان اوو ینځی ئے وکرځول نودی سورة کښی هغه ته اشاره ده،

حل مشکلات السورة الحشر

(لِيْنَةٍ) ایت ۵ دایوے کهجورے نامه ده عربو کښی ۶۰ قسمه کهجورے دی، اوّل نمبر کهجورے اجوۀ ده هغه یو کِلو اوس په ۱۰۰ ریال ملاویږی (هُوَاللّٰهُ الَّذِیْ) ایت ۲۳ شیخ عبدالقادرجیلانی المتوفی ۵۶۱ھ چه کله وفات کیده نوهغه خپل خامن راجمع کړو، اوّل ئے ورته دابن عباسؓ روایت بیان کړوچه که ټول دنیانفع اونقصان درکول وغواړی نونقصان نشی درکولے بیاورته داآیتونه نی اووے چه سحرماښام راوتی ځوك چه سحرماښام داوائی چه سحروائی نوترماښام ورته اویازره فرښتے دمغفرت سوال کوی، دارنګه که ځوك ماښام اووائی نوترسحره اویازره فرښتے ورته مغفرت دعاکوی داهغه شیخ عبدالقادرؒ وو چه کله مړشو بادشاه دهغه هډو کی دقبر دغصّے نه راویستی وو، اونهرته ئے غورځولی ؤو،

(ایسا ہی مشکل کشا بن جائے گا جن کی ہڈیاں دریاب میں ڈالی جارہی ہیں

. . . .

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة الممتحنه

مدنی سورة دے په نزول کښی ۱۹ پس دسورة الاحزاب نه نازل شوی دے

روابط السورة الممتحنه

۱ ......مخکښی دهغه قوم حالت ئے ذکر کړو چه کفارو امدادئے کول نودی کښی کفارو حال ذکر کوی،

دعوی السورة الممتحنه

التباعدمن المشرکین والزجرلمن تولاهم(لرے والے مشر کانو نه او خوك چه دوستئي ورسره کوی هغوئی ته رټنه)دنبی علیه السلام صحابهؓ بهتر دی بعض صحابه دجنگ بدر داو چه هغوئی اهل په مکه کښی پاتے ؤ یعنی نورو خایونو راغلی ؤ وهلته آباد شوی ؤ ونودی کښی یو صحابی حاطب بنؓ ابی بلتعهؓ هم ؤ (دادیر بهادر صحابی وو په لاره تلونو درے کفارو سره ملاؤ شودی ترے تپوس وکړو چه چرته ځئ هغوئی اووے دنبی علیه السلام قتل دپاره خو دورته اووے چه سرو هغه اوس قاصد آستولے ده اوس راځی هغه قتل کړئی خو مدینے درے لارے دی.پته نه لګی چه په کومه لاره به راځی تاسو به یو یو کس په هر لاره کښی کینئ نو ورته اووے،چه زه درته لارے ښائیم یوئی روان کړو نو دوئی ستر ګو چه پناه کړونو توره ترے واخیسته او قتل ئے کړو هغه ئے هلته پریښودو،واپس راغلو چه هغه م هلته کینولو نو دویم ئے روان کړو نو هغه سره ئے هم داعمل وکړو،

دارنگه دریم سره هم) یو خل دِصحابیؓ مگے ته خط واستولو چه نبی علیه السلام سره ډیر لښکره په ستاسو درخی او حمله کوی دِی صحابی دوه ۲ مقصده وو یو داچه خما اهل وعیال ته به کافر څه نه وائی دویم داچه کافرو باندی به رعب راشی داخط ئے یوے ښځی ته ورکړو اوهغه مگے ته روانه شوه نبی علیه السلام الله وحی وکړه چه فلانی ښځی سره دفلانی خط دے نونبی علیه السلام ورپسے دوه صحابه علیؓ مقدادؓ ولیږل نوښځه ئے لاره کښی ونیوله ورته وے چه خط راکړه هغی ورته وے چه خط نیشته ما سره علیؓ ورته توره راوویسته چه وژنم دپیغمبرعلیه السلام دروغ نه وائی نوهغی یاخپلو کمخونه خط راوویستواونبی علیه السلام ته ئے راوړ،وسیتونبی علیه السلام داصحابی راوغوستوچه دادولے کړی دی،نوهغهٔ ورته قصّه وکړه نودی وخت عمرؓ غیرت کښی راغلوچه ،یارسول الله دَعَانِی أضربُ عنق هذالمنافق،نبی علیه السلام ورته وے مادرك یاعمرقدتناول الله ببدروقال اعملوا ماشئتم.نوعمرؓ سترگی بهیدے فَفَاضَتْ عَیْنَاعُمَرُ وقال،الله ورسوله اعلم،غیرتمند سرے چه څه نشی کولے نوهغه دغصّے نه وژاړی،

حل مشکلات السورة الممتحنه

(اِذَاجَآءَكُمُ الْمُؤْمِنٰتُ) ایت ۱۰ صلح کښی داخبره شوی وه چه مؤمن سړے به واپس کوو،اودمؤمنوښځوباره کښی خیره نه وی شوی نودی وجے دلته وائی چه هغوئی به واپس کوئی نه،

(وَلَاتُمْسِكُوْابِعِصَمِ الْكَوَافِرِ) ایت ۱۰ ددی مطلب داچه کومے ښځی ستاسو

کافرے پاتے شوے او هجرت ئے ونه کړل نو هغه پرېږدوئی ابوبکرؓ ام بکرؓ پرېږدلی وه او هغې بیا عربو مشهور شاعر سره نکاح کړے وه دا رنګه عمرؓ پرېښودلی وه،

بسم الله الرحمٰن الرحيم

سورة الصّف

مدنی سورة دے په نزول کښې ۱۰۹ پس د سورة التغابن نه نازل شوی دے

روابط السورة الصّف

ربط ۱...... مخکښې التباعد من الکافرین والتولّی مع المؤمنین ئے ذکر کړه نو دی کښې نمونه د هغه په قول د حواریونو نحن انصار الله،

ربط ۲...... مخکښې اذیّت او تکلیف د باطل پرستو ذکر کړو نو دی کښې واقعه د موسی علیه السلام چه هغه ته ئے هم تکلیف رسولے وو،

ربط ۳...... مخکښې ایت ٤ کښې او وے کفر نابکم چه ستاسو ملګرتیا باندی، انکار کوو نو دی کښې وائی چه د هغوئی نه انکار کول او جهاد ورسره کول لوجے نه ته الله ته محبوب وګرځیدے په ایت ٤ کښې

دعوی السورة الصّف

الزجر للمؤمنین الّذین یقولون مالا یفعلون وفیها ترغیبٌ الی الجهاد،

بسم الله الرحمٰن الرحيم

سورة الجمعة

مدنی سورة دے په نزول کښې ۱۱۰ پس د سورة الصّف نه نازل شوی دے

روابط السورة الجمعة

ـ ۱...... محکښې صیغه دماضی سبح نې ذکر کړنو اوس صیغه دمضارع یسبح سره شروع کوی،

ـ ۲...... محکښې په ایت ٦ کښې وئیلی ووچه عیسی علیه السلام بشارت ورکړے ووچه پیغمبربه راځي نودی سورة ایت ۲ کښې وائي چه هغه رشتیابشارت د:

ـ ۳...... محکښې ایت ۲ کښې اووے ،یٰاَیُّهَاالَّذِیۡنَ اٰمَنُوۡالِمَ تَقُوۡلُوۡنَ مَالَاتَفۡعَلُوۡنَ،نودی سورة ایت ۵ کښې :هغه مثال ذکر کوی،

دعوی السورةالجمعة

ترغیب الی الانفاق واتباع النبی ﷺ والزجرلمن یحب الدنیاعلی الاخرة،

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة المنافقون

مدنی سورة دے په نزول کښې ۱۰٤ پس دسورةالحج نه نازل شوی دے

روابط السورة المنا فقون

ـ ۱...... محکښې اووے په ایت ۹ کښې ،واذانودی للصلوٰة...... الی...... فاسعواالی ذکراللہ نودی سورةایت ۹ کښې وائی،لاتلهکم اموالکم ولااولادکم عن ذکراللہ، نودی کښې زیادت کوی ماسبق په باندی،

دعوی السورةالمنافقون

الزجرلمن لم ینفق الأموال علی اهله والترغیب الی الانفاق

حل مشکلات السورة المنافقون

(خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ)ایت ٤ لرګی څو قسمه دی،

۱)......یوهغه دی چه کهر کی میزونه وغیره ترے جوړیږی یعنی دزینت سامان،

۲)......دویم چه تیراو ګادرترے جوړیږی،

۳)......دریم چه زمیندارترے یوی دپاره لرګی اوآرے دپاره لاسکښی جوړاوی،

٤)......څلورم چه کټ بازوګان اوخپے ترے جوړیږی،

٥)......پنځم چه سوزولو کارور کوی،

٦)......شپږم هغه مُونډوی چه زمیندارئے سوزولودپاره راوړی نمرته ئے اُودَروی نوچه یوطرف ئے وچ شی نمرطرف ته اُوبۀ لاړے شی دارنګه وچیږی نه اوچه په تبرئے ماتوی نوماتیږی نه اونه تنور کښی آچول کیږی نوزمیندارئے یوطرف ته اُودروی دارنګه منافق هم ده،

(اَیُخْرِجَنَّ الْاَعَزُّ)ایت ۸ عبد الله بن اُبَیّ بن سلول داوئیلی وو، نودزوئی عبدالله خبرشونوهغه توره راویستی وه او کورمخ ته ولاړوو چه ترهغے رانه کورته نشے ننوتے چه دا اقراددنه وی کړه انك ذلیل ورسول الله عزیز ،نو آخرهغه منافق نبی علیه السلام ته راغلوچه زوئی م کورته نه پریږدی نبی علیه السلام ئے زوئی راوغوښتوچه پریږدوه ئے نوبیائے پریږدول

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة التغابن

مدنی سورة دے په نزول کښی ایت ۱۰۸ پس دسورة الحریم نه نازل شوی دے

روابط السورة التغابن

ف ۱...... محکښې ترغیب الی الجهادوالانفاق وو نودی سورة کښې هغه مقاصد ذکر کوی چه هغه دپاره جهاد کوی،

ف ۲...... محکښې ایت ۹ کښې اووے چه مال اولادم الله ذکرنه غافل نه کړی نودی کښې زیادت په هغه کوی،

ف ۳...... محکښې ایت ۷ کښې منافقانوباره کښې اووے چه هغوئی خرچ نه منع کوی دی دپاره چه نبی علیه السلام صحابه تس نس شي نودی ایت ۱۶ کښې وائی چه خرچ وکړی فائده ئے ستاسو دپاره ده،

دعوی السورة التغابن

بیان دمقاصدار بعه ؤ،

خلاصة السورة التغابن

داسورة دوه حصه دے اوله حصه کښې ۱۰،آیاتونه دے پدیکښې، اثباة مقاصد أربعه عالیه۔ ۱،اثباة التوحید۔ ۲،اثباة الرسالة،

۔ ۳، صداقة الکتاب۔ ٤، اثباة القیامة،

دویمه حصه کښې ترغیب للجهادوالانفاق ،

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الطلاق

مدنی سورة دے په نزول کښې ۹۹ پس دسورة الدهرنه نازل شوی دے

روابط السورةالطلاق

ف ۱...... محکښې اثباة دمقاصدار بعه کول نودی کښې هم،اثباة دمقاصدار بعه،په

عکس باندی ،اوتشریح کوی په لف نشرغیرمرتب باندی،

۲..... پنځکښی ایت ۸ کښی اوورے چه په رنړا ،ایمان راوړنی تودی سورة په ایت ۱۱ کښی وائی چه رنړاخه کوی ،لیخرج النّاس،

تقسیم السورة الطلاق

سورة طلاق آخری سورتونو نه ده چه هغه کښی بیان دجهاداو انفاق وو داسورة تشریح ده دماقبل په لف نشرغیرمرتب سره،

اوله حصه کښی امورمنتظمه للجهادو الانفاق ذکرکوی دویمه حصه کښی اثباة دمقاصداربعه کوی،اوداایت ۸ نه تر آخره،

(يَجْعَلْ لَّهُ مَخْرَجًا)ایت ۲ (محمدبن عبدالوهابؒ هغه سړے ؤ وچه شرك خلاف ئے جهاد کړے وو ،اوډیوخان چه هغه نامه مسعود،وه هغه ته وے چه فوج ستاوطالبان زمادواړه به یوځائی شو اوداشرکیات ختموو اوبادشاهت به ستاوی اوفیصلو کارځما،نوتراوسه بادشاهت دسعودپه اهل کښی راځی اوقضاوت دعبدالوهابؒ په اهل کښی راځی خومحمدبن عبدالوهابؒ خلقوبدنام کړے وو اوعلامه ابن تیمیةؒ ئے هم بدنام کړے وو)

محمدبن عبدالوهابؒ چه کله یوځائی نه بل ځائی ته هجرت کول نودایت به ئے وے ،ومن یتق اللّٰه یجعل له مخرجا،

(عُسْرٍ يُسْراً)ایت ۷یوسالك وائی،

اپنے اللّٰہ سے شکوے کے محل ہوتو کروں غم دی تو ساتھ ہی غم سے راحت بھی دی

(وَكَأَيِّنْ)ایت ۸دی ځائی نه دویمه حصه پدی کښی،اثباة دمقاصداربعه دے

بسم الله الرحمن الرحيم

سورة التحريم

مدني سورة دے په نزول کښې ۱۰۷ پس دسورة الحجرات نه نازل شوی دے

روابط السورة التحريم

۱...... مخکښې ایت ۱۱ کښې اووے چه تیارے نه رڼراته راوباسی نودی کښې رڼراچائو،

دعوی السورة التحريم

تنزیه په هغه مضامینو چه مخکښې ۹ سورتونو کښې تیر شوی دی

حل مشکلات السورة التحريم

(لِمَ تُحَرِّمُ) ایت ۱ د آیت شان نزول داسے وو چه کله به نبی علیه السلام حضرت زینبؓ کورته لاړو نوهلته به د ګبینولسی څکله هریوبی بی دنبی علیه السلام سره زیاته مینه وه اوهرے یوے به وئیل چه نبی علیه السلام څماسره زیات کینی داوجه نه وه چه یوبل سره امهات المؤمنین بغض ؤویوځل امهات المؤمنین خپل مینځ کښې صلاح وکره،چه مونږ ته نبی علیه السلام کله راشی نوورته وایو به چه ستاخولے نه دمغافیر(دایوقسم ګیاه ده چه مچنی ئی وخوری نوهغی مچنی ګبینونه بیادهغه بوئی خی)بوئی خی نونبی علیه السلام چه راغلو هرے یوے به ورته داخبره کوله،نبی علیه السلام اووے چه زهٔ به بیاد ګبین لسی نه څکم اودارازخبره ئے حفصةؓ ته کړو ه(بعض وائی،چه رازخبره داوه چه مانه وروسته به ستاپلارعمربن الخطاب خلیفه وی داخبره

غلطه ده)نو حفصهؓ عائشهؓ ته وکړه او داخبره خواره شوه داواقعه قرآن ذکر کړه

ددې درې فائدې وې،

(۱)یو داچه امیر جماعت یو کس ته راز خبره کولے شي،

(۲)دویم داچه نبیٔ علیه السلام عالم الغیب نهٔ وو،

(۳)دریم داچه امهات المؤمنین دنبي علیه السلام سره زیاته مینه وه دلته

یواشکال راځي چه ګوره حراموِل دیو حلال شئ کفر ده،

جواب،اصل کښې حرمت دوه قسمه ده یو لغوی چه په معنی دبندوالي ده

او دلته همدغه مراد ده دویم حرمت شرعي نو هغه کفر ده،

(خَیْرًا مِّنْکُنَّ)ایت ٤،اصل کښې غوره والے په ازدواج دپیغمبر ده نو دی وجے

نه داوالی،

(نَّصُوْحاً)ایت۸(داخلاص)دانهٔ چه نصوحه یو سړے وو،

(بَیْنَ اَیْدِیْهِمْ وَبِاَیْمَانِهِمْ)ایت۸ دلته یو طرف ایدی ذکر کوی او خلف په قیاس

کوی دارنګه بایمانهم ذکر کوی اوشمال په قیاس کوی،

(وَاغْلُظْ عَلَیْهِمْ)ایت۹ دارنګه توبه ایت۷۳،ایت۱۲۳ سخت شه چه منافق

وی نو سختی ورسره کوه او چه منافق نه وی ضدی نه وی نو قرآن څه وائی

،ثُمَّ ابلغهُ مامَنَهُ،

دارنګه نبي علیه السلام ته یو کافر راغلو نو هغه ته ئے بیزے نه پئی ولشل

او هغه څکلے او اووه څله ئے ورته ور کړے او هغه به څکلے چه شپه ئے تیره

کړه نو سحر ئی ایمان راوړو سحر چه کله ورته یو ځل پئی ور کړے نو سیراب

شو نبي علیه السلام اووے چه کافر په اوو کلمو باندی خوراك کوی،

(کافرسات انتریوں پر کھانا کھاتا ہے) اومؤمن پہ یو کلمه خوراك کوی خبره داده
چه کافرسره نے داسلوك نبی علیه السلام و کړو،
(وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرٰنَ) ایت ۱۲ داخه ته ذکر کوی مقصدداده خپله بسخه نوح
علیه السلام خپل بچی نشی بچ کولے دارنگه لوط علیه السلام خپله بسخه
نشی بچ کولے دارنگه نوح علیه السلام بسخه نشی بچ کولے.
دارنگه نبی علیه السلام خپل تره نشی بچ کولے هیڅ نبی علیه السلام
کافراومشرك نشی بچ کولے نوستابه ولے څه بچ کړی څه ته وسیله کولے
که کیدے نودوئی به نیولی وے،

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الملك

مکی سورة دے په نزول کښې ۷۷ پس دسورة الطورنه نازل شوی دے

روابط السورة الملك

ف ۱ ...... مخکښې ترغیب الی الانفاق وونودی سورة کښې مسئله دبرکت ذکر کوی
چه خرچ کړه الله به درته برکت واچوی،
ف ۲ ...... مخکښې ایت ٦ کښې اووے، علیهاملٰئکةٌ غلاظٌ شدادٌ، نودی سورة کښې
دملائکوقول په ایت ۸ کښې،
ف ۳ ...... مخکښې ایت ۷ کښې اووے، لاتعتذروالیوم، نوداعذرولے پیش کوئی خکه
چه تاسوناکاره عمل کړے ده نوهغه عذرپه ایت ۸ کښې، لوكنّانسمع اونعقل
سره ذکر کوی،

٤...... مخکینی اووے به ایت ۹ کښی، وقیل ادخلاالنار، نو دی سورة ایت ٦ کښی دجهنم حالت ذکر کوی،

دعوی السورة الملك

رددشرك اصغرفعلی او رددیو لسمے په یو لس دلائلو باندی،

نبی علیه السلام به دا سورة او سورة سجده دواړه هره شپه وئیل داولے داخکه چه سورة سجده کښی رددشرك اکبرقولی ده او دی کښی رددشرك اصغرفعلی ده نو نبی علیه السلام به دواړه اقسامو دشرك رد کولی او بیا به خملاستو دارنګه حدیث کښی راځی چه کوم سړے هره شپه کښی سورة ملك وائی هغه به دقبرعذاب نه محفوظ وی داولے اصل کښی یو شرك اکبر ده یو اصغر اکبر اعتقادی ده او اصغرفعلی ده او عذاب هم دوه قسمه ده (۱) صغری (۲) کبری، کبری دجهنم او صغری دقبر عذاب دے نو قبرعذاب یعنی صغری عذاب نه به خکه محفوظ وی چه شرك فعلی شرك اصغر ردئے کړے وو، دارنګه حدیث کښی راځی ،المؤذنون اطول اعناقا یوم القیامة، (هسکه غاړئی به وی) نو داولے داخکه چه شرك اعتقادی په څلور قسمه ده

(۱)........ شرك فی العلم، (۲)...... شرك فی التصرف،

(۳)........ شرك فی العبادة، (٤)...... شرك فی الدعاء،

او مؤذن دا څلور واړه په څلور تکبیرونو رد کول اول ئے وے

الله اکبر باعتبار العلم، بیائے وے الله اکبر باعتبار التصرف بیائے وے

الله اکبر باعتبار العبادة بیائے وے الله اکبر باعتبار الدعاء بیائے وے

اشهدانَ لااله الاالله،محکښې رَدّدشرك وکړونوبیائی ،اثباة التوحید.کوی وربسې ترغیب اتباع النبیﷺ ته خکه چه عقیده دِصفاشوه،

اشهدانَ محمداًرسول الله نوعقیده صفا.عمل هم موافق دپیغمبرنواوس مونږ کوه کامیابی کارونه کوه حیَ علی الصلوٰة حی علی الفلاح،

نوبیاخلاصه الله اکبرالله اکبرنوبیاوائی سل خبرے سرئے یو،لااله الاالله ددی خائی نه شپږسورتونه په یوترتیب پدی کښې رَدّدشرك اعتقادی اوفعلی اودارنگه دی سورة کښې نفی دشرك البرکة کوی،برکت څه ته وائی،

الأعطاء والنَماء مع الخیر،ورکړه اوزیاتوالے سره دخیر،دَدِی مثال داسې ده لکه یووگه غنم داوّل ځل یوه میاشت کښې ختم کړل بیادویم ځل په دوه میاشتوکښې ختم کړل نودادویم ځل دکښې برکت وواومدارك وائی ،

هی کلمة تعظیم لاینبغی لاحدِالاَلله ،دبرکت کلمه صرف یوالله ته پکارده اوښتنه راولگیده نوهغوئی برکت بل چاکښې جوړکړل اوپیران پیرپه نامه ئے یؤلسمه شروع کړه چه که داونه کړم نوبیام مالَ اواولادهلاك کیږی دی سورة کښې یؤلس دلائل په نفی دشرك فی البرکة،یعنی یؤلسمے رَدّباندی یؤلس دلائل،

اول دلیل،تبٰرَك الّذی بیده الملك،برکت آچونکے هغه ذات چه هغه لاس کښې دیے اختیار،

دویم دلیل،وهوعلی کل شیئی قدیر،ایت ۱ برکت آچونکے هغه ذات چه مالك دیے دنفع اونقصان،

دریم دلیل،الّذی خلق الموت والحیوٰة،ایت ۲ برکت آچونکے هغه ذات چه

ژوندا و مرګ ئے پیدا کړے دہ۔
څلورم دلیل، الّذی خلق سبع سمٰوٰت، ایت ۳ برکت آچونکے هغه ذات چه اووه آسمانونه طبقه په طبقه پیدا کړی دی۔
پنځم دلیل، ولقد زیّنا السّمآء الدنیا بمصابیح، ایت ۵ برکت آچونکے هغه ذات چه اووه آسمان ئے په ستورو خائسته کړے دہ۔
شپږم دلیل، واسروا قولکم، ایت ۱۳ برکت آچونکے هغه ذات چه په هر حالت دے پوهه۔
اووم دلیل، هو الّذی جعل لکم الارض، ایت ۱۵ برکت آچونکے هغه ذات چه زمکه ئے تابعداره کړخولی وه۔
اتم دلیل، اولم یروا الی الطیر فوقهم، ایت ۱۹ برکت آچونکے هغه ذات چه مرغان ئے هوا کښې تابعدار کړی دی۔
نهم دلیل، قل هو الّذی انشاکم وجعل، ایت ۲۳ برکت آچونکے هغه ذات چه ستاسو رته بستر ګئی او غوږونه درکړی دی۔
لسم دلیل، قل هو الّذی ذراکم، ایت ۲٤ برکت آچونکے هغه ذات چه ستا سو ئے پیدا کړی یئی۔
یؤلسم دلیل، قل اریتم ان اصبح، ایت ۳۰ برکت آچونکے هغه ذات چه اوبه ئے چینه دارے پیدا کړی دی نو دا دلائل چه ذکر کړنو بیا هم چه یؤلسمه کوی نو دا ولے، داخکه چه الله کتاب ئے نهٔ وو آؤریدلے په ایت ۸ کښې (هل تری من فطور) ایت ۳ یو سالکؒ وائی،

بنٰی لکم بلا عمدٍ سمآءً   وزیّنها فما فیها فطورٌ

ترکتمُ قِدَرکُمْ لاشیئی فیه وقِدَرُالقومِ حامیةٌ تفورُ

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة القلم

مکی سورة دے په نزول کښې ۲ پس دسورة العلق نه نازل شوی دے

روابط السورة القلم

ر ۱ ...... مخکښې رَدِشرک فعلی ؤونودی سورة کښې ترغیب فی بیان هذه المسئلة والتحضیض علیه،

ر ۲ ...... مخکښې ایت ۲۹ کښې اووے ،فستعلمون من هو فی ضلٰل مبین،نودی سورة ایت ۷ کښې وائی چه اللہ ته ئے پته ده هغه به ئے درته ښائی،

ر ۳ ...... مخکښې ایت ۹ کښې اووے ،قالوا بلٰی قدجآء ناںذیرفکذبنا،نودی سورة ایت ۸ کښې وائی،فلا تطع المکذبین،

ر ٤ ...... مخکښې ایت ۱۷ کښې اووے ،فاعترفوابذنبهم،نودی کښې اقرارذکرکوی په ،یٰویلنااناکناظالمین، سره،

دعوی السورة القلم،

التحضیض فی التبلیغ والتخویف من المداهنة،

حل مشکلات السورة القلم

(نٓ)ایت ۱ بعضے خلقودلته قصے جوړے کړی دی چه نٓ یوماهی یاغوائی ده چه پهٔ هغے زمکه ولاړده،دااصل کښې هندوانوکتاب (وَید)ذکرکړی دی بیامفسرینوترے نقل کړل،

(وَالْقَلَمِ)ایت ۱ ددی کښے معنے التبیان کښې علامه ابن قیمؒ کړی دی.

۱......واؤ معنیٰ شاهد ده، قلم نه مراد قلم دتاریخ چه تاریخ کښې تاته به لیونے نښی اوونیلے،

۲...... دارنګه، قلم دوحی چه وحی شاهد ده پدی چه ته لیونے نه ئی،

۳......دارنګه لوح محفوظ هم راځی چه لوح محفوظ کښې ته لیونے نه ئی

٤......دارنګه بمعنیٰ دقلم دتقدیر چه تقدیر کښې ته لیونے نه ئی،

۵......دارنګه قلم دحکیمانو ډاکټرانو،چه حکیمان ډاکټران تاته لیونے نه وائی

٦......دارنګه مراد قلم دمنشیانو چه هغه کښې ته لیونے نه ئی،

۷......دارنګه مراد قلم دقضاة اوفقهاؤ چه په تا به دلیونی فیصله ونه کړی،

(والقلم)ایت اسم جنس دے نودی وجے نه یسطرون نے جمع راوړه.

(لَعَلٰی خُلُقٍ عَظِیْمٍ)ایت ٤ عائشهؓ نه تپوس وشو چه نبی علیه السلام څه اخلاق وو نو عائشهؓ ورته اووے، کان خلقه القرآن ای خلقه تعلیم القرآن(تسهیل) دنجات لارهم قرآن ده،نیل السائرین صفحه ۱۹۸ کښې،

شیخ القرآنؒ اشعار ذکر کوی،

مَنْ کَانَ یَرْغَبُ فِی النَّجَاةِ فَمَالَهٗ	غَیْرَ اتِّبَاعِ المصطفٰی فِیمَا اَتٰی
ذاك سبیلُ المستقیمِ وغیرهٖ	سُبُلُ الغوایةِ والضلالة والرَّدیٰ
ودعِ السُّؤَالَ بِکَمْ وَکَیْفَ فَاِنَّهٗ	بابٌ یجری ذوی البصیرةُ لِلْعَمٰی
فَاتَّبِعْ کتاب الله وسنن اللّتی	صحت فذاك اتّبعتَ هوالهدٰی
الدِّینُ ماقَالَ اللهوقالَ الرَّسُوْلُ	وقالَ الصحابةُ هُمْ اُوْلُ العرفانی

(وَذُوْالْاَوْتَدِهِنْ)ایت ۹ ،اصل کښې ادهان معنی تیل لګول تاته هم تیل لګوی

اوسسته وی دِ،

اوددِصفتونه(۱)مکذبین(۲)حلاّف(۳)مهین(٤)همازٍ(٥)مشاءٍ، بنیم،حدیث کښی هم راغی،لایدخل الجنّة نمام(٦)مناع للخیر(۷) معتدٍ(۸)اثیم۔ (۹)عتلٍ بعدذالك،(۱۰)اولسم صفت زنیم(نمبردس حرامی)زنیم معنی حرامی ده لکه یوسالكؔ وائی،

زنیمٌ لَیسَ یُعْرَفُ مَنْ اَبُوْهُ　　　بغیٌّ الاُمِّ ذُوالحسبِ اللئیمِ

(وَلَایَسْتَثْنُوْنَ)ایت۱۸خلق وائی دوئی انشاء اللّه نهٔ وو،وئیلے څکه په دوئی هلاکت راغلودا خبره غلطه ده څکه چه انشاء اللّه وئیل مستحب دی اودلته مستحب پرېښودوباندی عذاب راغلو،نه بلکه ولایستثنون معنی داده چه نه ئے جداکول اللّه دآلِهه باطله ؤنه،

(طَآئِفٌ)ایت۱۹،الطائف الأمرالّذی یجئی فی اللّیل،

(کَاالصَّرِیْمِ)ایت۲۰پشان دتورو اَیرو۔۲لاؤشوی۔۳سپینے وریځے غوند۔٤تورے تیارے(تسهیل)

(قٰدِرِیْنَ)ایت۲۵خان قادر ګڼړونکي وویدی باغ/۲تنګئی راوستونکے وی په فقیر،

(اِنَّ لِلْمُتَّقِیْنَ)ایت۳٤بشارت ورکوی،

(فَذَرْنِیْ)ایت٤٤تخویف ورکوی،

(لَوْلَآاَنْ تَدٰرَکَهٗ)ایت٤۹دلته منفی لَولاَپه مذمومٌ داخل ده مذموم معنی بیمارنه ده لکه صٰفٰت ایت۱٤٥څکه چه بیمارخوؤو،مذموم معنی ګناه ګارده لکه قرطبی وائی دِمطلب داده چه که ارخ ئے نه ؤو غورخولے نودابه

گناه گارؤ و خو وغور خول نے نو گناه گارنه ده او (مودودی) وائی:
یونس نے اپنے منصب نبوت میں کچھ کوتاہی کی تھی،

بسم الله الرحمٰن الرحيم

ســــورة الــحـــــاقة

مكی سورة دے په نزول کښې ۷۸ پس دسورة الملك نه نازل شوی دے

روابط السورة الحاقة

ربط ۱ ...... مخکښې بیان دقیامت وونودی سورة کښې حالت دقیامت ذکر کوی،

ربط ۲ ...... مخکښې بیان دباغ واله وړے وکړو چه عذاب په راغلے ؤوله وجے دشرك به نودی سورة کښې وائی چه په ډیرو کلو عذاب راغلے دے،

ربط ۳ ...... مخکښې تخویف وونودی سورت کښې زیادت په هغه ده،

ربط ٤ ...... مخکښې ایت ٥ کښې اووے ،فستبصرویبصرون،نودی سورة کښې انجام ذکر کوی دهغه،

ربط ٥ ...... مخکښې ایت ٤٤ کښې تخویف ؤونودی سورة ایت ۳ کښې په هغه زیات وضاحت کوی،

دعوی السورة الحاقة،

تخویف اخروی،اوعلت دتخویف،اوحالات دقیامت ذکر کوی درے

یوحالت دنفخے (پوکی) یعنی وقوع القیامة،

دویم حالت دحساب وکتاب ،

دریم حالت دآخری مآب چه جنتیان به جنت ته ځی،

حل مكلات السورة الحآقة

واسم السورة الحآقة ويقال فی يوم القيامة الحآقة لانهاتظهر حق الأشياء

(بِالطَّاغِيَةِ) ايت ٥ (په سبب دسر کشنی یابصَیحۃِ طاغیۃِ چه حدنه تیرشی وی،

(سَبْعَ لَيَالٍ) ايت ٧ داعذاب چهارشنبے په ورځ په ٢٣ شوّال شروع شوے وو بعض خلق وائی داسپیره ورځ ده نوپدی ورځ کښې کارنهٔ کوی لامبیږی نه کیږے نهٔ بدلوی داکه سپیره وی نوپه عادیانو ده په تاخونده،

(فَإِذَا نُفِخَ) ايت ١٣ دلته نه اوّل حالت دقیامت نفخه،

(يَوْمَئِذٍ ثَمٰنِيَةٌ) ايت ١٧ دلته ثمانيه وائی اومرادترے بے شمیره فرشتے دی (تسهيل) اوثمانيه خكه وائی چه څلورطرفونه دی،

(١) مشرق (٢) مغرب (٣) شمال (٤) جنوب اوهريوطرف ته دوه دوه دی خکه څلورطرفونه دی اوڅلورگوټونه (چارکونے هیں) نواته شو نوهرطرف ته به فرشتے ولاړے وی نومرادبے شمارفرشتے دی،

(فَأَمَّا مَنْ) ايت ١٩ دويم منزل دقیامت اعطاالکتاب،

بسم اللّٰه الرحمٰن الرحيم

سورة المعارج

مکی سورة دے په نزول کښې ٩٧ پس دسورة الحآقة نه نازل شوے دے

روابط السورة المعارج

١ ...... مخکښې نزول دعذاب ذکر کړونودی کښې وائی،لیس له دافع،چه دفع

کونکے به ئے نه وی،

ف ۲...... مخکښې اووے وانشقت السمآء، ایت ۱٦ نودی کښې وائی،
یوم تکون السّمآء کاالمهل، ایت ۷.

ف ۳...... مخکښې ایت ١٤ کښې اووے ،وحملت الارض والجبال فدکتاالخ. نودی
ایت ۹ کښې وائی،وتکون الجبال کاالعهن،

ف ٤...... مخکښې ایت ۳۵ کښې اووے ،فلیس له الیوم ههناحمیم نودی سورة ایت
۱۰ کښې وائی ولایسئل حمیم حمیماً

ف ۵...... مخکښې ایت ۳٤ کښې اووے ،ولایحض علی طعام المسکین،نودی سورة
۱۹ کښې وائی ،ان الانسان خلق هلوعا،

ف ٦...... مخکښې ایت ۲۱ کښې اووے ،فامامن اوتی کتابه بیمنیه الخ نودی ایت ۳۵
کښې وائی ،اولٓئك فی جنّٰت مکرمون،

ف ۷...... مخکښې ایت ٤۷ کښې اووے فمامنکم من احدعنه خجزین،نودی ایت ۲۸
کښې وائی ،ان عذاب ربهم غیرمأمون،

ف ۸...... مخکښې ایت ١٤ کښې اووے وحملت الارض والجبال الخ نودی ایت ۹
کښې وائی،وتکون الجبال کالعهن،

دعوی السورة المعارج

التنویرعلی ماسبق والزجرلمن انکرالقیامة

حل مشکلات السورة المعارج

(خَمْسِیْنَ اَلْفَ سَنَةٍ)ایت ٤ کله پنځوس زره کاله ذکر کوی کله زر کاله ذکر کوی

داپه اعتبار دبطوء الأعمال وسرعة الأعمال ذکر کوی،

(فَاَوْعٰی) ایت ۱۸ (خزانه ئے کړی) ایضاً قال النبیؐ لامّ سلمةؓ لاتوعی فیوعی الله علیك،

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة النوح

مکی سورة دے په نزول کښې ۷۱ پس دسورة النحل نه نازل شوے دے

روابط السورة النوح

ف ۱ ...... مخکښې اوو ے ،والّذین هم بشهٰدتهم قائمون ،ایت ۳۳ نودی کښې نمونه دهغه بنائی په بیان نوح علیه السلام،

ف ۲ ...... مخکښې ایت ۳۶ کښې اوو ے ،فمال الّذین کفروا قبلك مهطعین ،نودی ایت ٦ کښې وائی ،فلم یزدهم دعاء الافرارا،

ف ۳ ...... مخکښې ایت ۳٤ کښې اوو ے ،والّذین هم علی الخ نودی ایت ۱۲ کښې وائی چه په مونځ پابندشنی نوالله به م امدادو کړی،

ف ٤ ...... مخکښې ایت ٤۱ کښې اوو ے ،علی ان نبدل خیرامنهم نودی کښې ایت ۱۳ کښې وائی مالکم لاترجون لله وقاراً،

ف ٥ ...... مخکښې اوو ے ایت ۳۹ کښې اوو ے ،کلاّانّاخلقنٰهم ممایعلمون نودی سورة ایت ۱٤ کښې وائی ،وقدخلقکم اطوارا،

ف ٦ ...... مخکښې ایت ٤۳ کښې اوو ے ،یوم یخرجون من الأجداث، نودی سورة ایت ۱۸ کښې وائی ،ثم یعیدکم فیهاویخرجکم اخراجاً،

دعوىٰ السورة النوح

دی کښې دلیل نقلي په ماسبق مضمون په واقعه دنوح علیه السلام باندی.

حل مشكلات السورة النوح

(يَغْفِرْلَكُمْ) ایت ٤ شیخ القرآنؒ په ترجمه دزمحشریؒ کښې اشعار ذکر کوی

یامَنْ یَرٰی مدّالبعوضِ جناحها — فی ظلمة اللّیل البهیم الألیلِ

ویرٰی عروقَ نیاطیهافی نحوها — والمُخُّ فی تلك العظام النحّل

اغفرلعبدٍتابٍ من فرفطاتِهٖ — ماکانَ منهُ فی الزمانِ الاوّل

(اِسْتَغْفِرُوْا رَبَّكُمْ) ایت ١٠ سغفارو کړی نوالله باران اُووارئی او استسقاء څوقسمه نبیؐ کړی دے (١) جمعے خطبه کښې دعا کړی وه،

(٢) دوه رکعته نفل ئے کړی دی (٣) مانخه نه بعد دعا کړی ده اصل کښې استسقاء کښې استغفار ده دی وجے نه امام ابوحنیفهؒ هم وائی،

(وَاتَّبَعُوْا مَنْ) ایت ٢١ تاریخ طبری یو واقعه ذکر کوی چه یو سړے مالدار مریدو نونوح علیه السلام ورته مسئله بیان کړه هغه قوم واله ته اووے چه ماته نزدے شیٔ نوح علیه السلام وئیل چه دابه ورته وائی چه دنوح علیه السلام خبره اومنیٔ نوهغه قوم ته اووے چه دادیر ناکاره سړے ده ددا وبه منیٔ نوح علیه السلام وے، چه اے الله، اوس هم نه منی نوتباه ئے کړیٔ،

(وُدًّا) ایت ٢٣ اوس هم باباگان نیولی دی،

اَعَادُوْابِهَامَعْنًاسُوَاعًاوَمِثْلَهٗ — یَغُوْثَ ویعوق بئس ذالك من وَدّ

وَقَدْهَتَفُوْاعِنْدَالشَّدَائِدِبِاسْمِهَا — کمایهتف المضطربالواحدالصَّمَد

وَكَمْ نَحَرُوافِي سُوعِهَامِنْ بَحِيرَةٍ أُحِلَّتْ لغيرِاللّٰهِ جهلاًعلى عهدٍ

وَكَمْ طائفٍ عندالقبورمقبّلاً ويلتمس الاركانَ منهنّ باالْأَيْدِيْ

(والوُدُّ)مِن المَوَدَّةُ (والسَّواع)من السَّعي (ويغوث)من الغوث(ويعوق)من العوق اى طلب النصرة بخلاف الأعداء (وَنَسْراً)من الوُسعةِ و الطّاقةِ اى لمّاعُرضت لهم مصيبةٌ وفزعٌ شديدٌيستنصرون بِالنَّسْرِ،

وقال شاه منصوربابافي تفسيره البرهان هذهِ اسماءُ قوم صالحين كانوا يثنُونَ بِالِهتِهِمْ ،

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة الجن

مکی سورة دہ پہ نزول کښې ٤٠ پس دسورة الأعراف نه نلزل شوے دے

روابط السورة الجن

ف ١......مخکښې واقعه دنوح علیه السلام ئے ذکر کړه په بیان دمسئله باندی، نودی کښې واقعه دجناتو په بیان دمسئلے ذکر کوی،

ف ٢......مخکښې ایت ١٤ کښې اوږے چه تاسو په مختلف شکلو کښې ئے پیدا کړی یئ نودی سورة ایت ١١ کښې وائی پیریان چه مونږ مختلف ډلے یو،

ف ٣......مخکښې اووے ایت ٦ کښې چه مادعوت ورکړے وو،دوئی تیښته کړی وه نودی سورة ایت ١٢ کښې وائی چه تیښته فائده نه ورکوی،

ف ٤......مخکښې ایت ١٢ کښې اووے،یرسل السَّمَآء علیکم مدراراً،نودی سورة ایت ١٦ کښې وائی،لأسقینٰهم مآءً غدقاً،

۵..... مخکښې ایت ۲۵ کښې اووے، ولن یجدونه من دون الله انصاراً،بودی ایت ۲۲ کښې وائی،ولن أجدمن دونه ملتحداً،

دعوی السورة الجن

واقعه دجناتو دلیل نقلی په رددشرك اعتقادی اوفعلی باندی،

کله چه نبیً الله نه وورالیږلے ،نو دینه مخکښې جناتو به آسمانونوته ختل اوغوږبه کیخوده الغرض خه به ئے واؤریده اونوربه ئے خانه دروغ ورسره جوړ کړل بیاپس دبعثت دنبی علیه السلام نه چه دونی به آسمان ته ختل نوشغلے به زیاتے وے نودوئی خپل مشرته لاړوچه یاخوالله عذاب راځی یاخوالله پغمبرراالیږلے ده نوهغه پیریان په دنیاتقسیم کړل اوخواره شو، نوصوبه تیحمه(چه دی کښې مکه مدنیه طائف جده راځی)دیته دنصیبین علاقے پیریان راغلی ؤو،نونبی علیه السلام طائف نه راغلے وواووادئی نخله مقام سحرمانخه کښې نبی علیه السلام قرآن وئیل نودونیږ واؤریدو ایمان ئے راؤړو نودوئی هغه خپل بیان کوی،

حل مشکلات السورة الجن

(عَجَباً) ایت ۱ داخکه وائی چه عجب وائی هغه شئی ته چه دهغه مثل نه وی اوقرآن هم خکه عجیبه ؤوچه ټوله دنیایوه طرف وه اوقرآن بل طرف ته هندوستان کښې مَهاراجارام چندرعبادت کیدو،ایران کښې آتش کده جوړه وه اواُورعبادت کیدو،شام کښې حضرت عزیرؓاوعیسیٰؑ عبادت کیدو،عرب کښې لات منات عزی عبادت کیدو،جرمن اوجاپان کښې مهات معبد

عبادت کیدو ،خلقونه الله هیرشوی ؤواوقرآن الله وحدانیت اوهغه طرف ته ترغیب ورکول،

(قِدَداً)ایت ۱۱ (فرقے مختلفے یاخاوندان دمذاهبو)

(عَلَى الطَّرِيْقَةِ)ایت ١٦ (په غلطه لاریاپه نیغه لار)

(غَدَقاً)ایت ١٦ (اوبه ډیرے) کنایة عن کثرة الرزق وماء،(غدقا)امّافی الدنیا اوفی الجنّة،

(يَدْعُوْهُ)ایت ۱۹ ،قام عبدالله ودریده هربنده دالله (کادو)قریب بۀ وو کافر /قریب بۀ ووپیریان (یکونون علیه لبدا)۔ ۱ راغونډ دپاره دَواهلو۔ ۲ راغونډ دپاره دآوریدودقرآن۔ ۳دریمه معنی کله به چه ودریدوبنده دالله، (یدعو الله) فَأَبُوْعَنُهُ(یکون علیه لبداً)ای علی قبره للدّعاء عنه،

یو سالكٌ وائی

چه ژوندے وَم نوویشتلم په کانړوا اوس م خله بنکلوی دَقبر کانړی

(اِلَّامَنِ ارْتَضٰی)ایت ۲۷ دا،استثناء منقطع ده اوداوروسته ځان ته کلام دے

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة المزمل

مکی سورة دے په نزول کښی ۳ پس دسورة القلم نه نازل شوے دے

روابط السورة المزمل

......مخکښنی سورتونو کښی مسئله کړه نودی کښی وائی چه تنظیم جوړ کړه پاسه خلق راغونډ کړه،

۲ ...... محکښې حالت دمجرمينو ذکر کړو، نو دی کښې وائی، ذرني والمکذبين،

۳ ...... محکښې ايت ۲۲ کښې اووے، ولن اجدمن دونه ملتحدا، چه بے دالله څانی دپناهي نيشته، نو دی ايت ۹ کښې وائی، لااله الاهو فاتخذه وکيلا،

٤ ...... محکښې ايت ۲ کښې اووے، يهدی الی الرشد، نو دی سورة ايت ۱۹ کښې وائی، ان هذه تذکرة،

دعوی السورة المزمل وخلاصتها،

په دی سورة کښې طريقه دبيان ښائی اوتحضيض بالبيان وركوی، او جماعت په درو ۳ قسمه خلقو تقسيموی ،

(۱) مدرسين (۲) مجاهدين (۳) منفقين علی الجماعة،

نبیؐ باندی وحی راغلی ده تو کور کښې پروت ده څکه ټول خلقوته مسئله بيانول وو نونبی عليه السلام باندی هيبت نه به راغلی ده نو بيا دا سورة راغلو

حل مشکلات السوره المزمل

(اَلْمُزَّمِّلُ) هغه چاته وائی چه هغه بوج وچتوی څپل هم دبل هم امام رازیؒ دوجے دامعنی کوی اوغلی ناست ته هم وائی نو دی سورة کښې ټولس اوامر ذکر کوی پدی ټولس روان شه چه ټولسمے څوان شے،

(۱) ...... قُمِ الَّيْلَ الخ (۲) ...... اَوِ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيْلاً

(۳) ...... اَوْزِدْ عَلَيْهِ (٤) ...... وَرَتِّلِ الْقُرانَ تَرْتِيْلاً

(٥) ...... وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ، (٦) ...... وَتَبَتَّلْ اِلَيْهِ تَبْتِيْلاً

(۷) ...... فَاتَّخِذْهُ وَكِيْلاً، (۸) ...... وَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُوْلُوْنَ

(۹)......واهجرهم هجراً جميلاً (۱۰)......وذرني والمكذبين

(۱۱)......ومهلهم قليلاً،

(انكالاً)ايت ۱۲ قال الامام الرازيّ هذين الاوّلين اى (الانكال) (والجحيم)

مع الدّنيه والاخريين اى (وطعاماًذاغصة)(وعذاباًاليماً)مع الآخرة

(يَجْعَلُ الْوِلْدَانُ شِيْباً) ايت ۱۷،اصل کښې به بوډاګان نه وی خوغم اوهيبت

وجے به بوډاګان شی خکه مصيبت سره سړے بوډاکيږی لکه فاطمهؓ وائی

صُبَّتْ عَلَيَّ مصائبٌ لوانها ـــ صُبَّت علي الأيام صرن لياليا

(اِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ)ايت ۲۰،اوس چه ملګری دپيدا کړل نوجماعت به جوړاوے

اوجماعت اوتنظيم اصول العمران کښې ذکردی،او ګرانه مرحله داده چه

خلق به درے قسمه کوے،

(۱) مدرسين(۲)منفقين على الجماعة (۳)مجاهدين،

مدرسين په،فاقروا ماتيسرمن القرآن،سره بيانوی ايت ۲۰ کښې،

منفقين(خرچ کونکے)په وآخرون يضربون فى الارض،سره ،

اومجاهدين په يقاتلون في سبيل الله سره بيانوی ،

اوداجماعة اشاعة توحيدوسنت کښې شته خوقرآن به ټول آزده کوی

لکه وائی فاقروا الخ

بسم اللہ الرحمٰن الرحيم

سورة المدثر

مکی سورة دے په نزول کښې ٤ پس دسورةالمزمل نه نازل شوے دے

روابط السورۃ المدثر

ربط ۱ ...... مخکښې ترغیب الی القرآن وو نودی کښې تحضیض فی التبلیغ ورکوی،

ربط ۲ ...... مخکښې اووے ایت ۱۱ کښې ،ذرنی والمکذبین،نودی ایت ۱۱ کښې وائی ،ذرنی ومن خلقت وحیدا،

دعوی السورۃ المدثر

الحث علی التبلیغ

حل مشکلات السورۃ المدثر

اول کښې چنداوامر ذکر کوی،

(۱)قم(۲)فانذر(۳)وربك فكبّر(٤)وثيابك فطهّر(٥)والرُّجز فاهجر
(٦)ولاتمنن تستكثر(٧)ولرّبك فاصبرْ

(انّهٔ فكّرَ) پدی آیتونو کښې قرآن دمُعانِد حالات ذکر کوی،

ربط ۱ ،فکّرَ ربط ۲ ،قدّرَ ربط ۳ ،نظرَ ربط ٤ ،عبس ربط ٥ ،بسرَ ربط ٦ ،ثم ادبرَ ربط ۷ ،واستکبر
ربط ۸ ،فقال ان هذا آلاسحرٌ،ایت ۲٤

(سِحۡرٌ یُّؤۡثَرُ)ایت ۲٦ (سحراثرپکښې آچولے شوے)فارابی په رباب کښې ډیر ماهرؤ یو ورځے ئی رباب واهلونویوتارباندی خلق دخندانه پریوتل، بل تارئے چه شروع کړل نوخلقو بهوژاړل اوچه بل تارئے شروع کړونو خلق ټول اوده شونو فارابی رباب په ولی کړل،

(فارابی نے کندھے پر رباب اٹھا کر روانہ ہوا)اولاړوترے نه،

(سَقَرَ)ایت ۲٦ دایخ ځائی دے جهنم کښې اوالله به دقرآن عنادی دلته،

او غضب ناك وو نو الله داخلوی، داولے، داخکه چه دنیا کښی په مؤحدینو کرم
په نے سقرته داخل کړی چه لږیخ شی،
(تِسْعَةَ عَشَرَ) ایت ۳۰ دا، ۱۹ ولے ذکر کوی داخکه پښته هم وائی چه خمانه
بغیر دشل نه کړه نو الله وائی زمانه بیا محتاج نے مانه بغیر نشے کولے.
(كَلَّا وَالْقَمَرِ) ایت ۳۲ (شاهدده سپوږمنی ستاپه حالت) او سپوږمنی ولے
شاهد کوی لکه څرنګه داهر څوك وینی دارنګه ته هم ولیدے شوے سوږ هم
ابوبکرؓ ایمان راوړو څخوه
م خدیجهؓ ایمان راوړو ماشومانو هم علیؓ ایمان راوړو، غلامانو هم
زیدبن حارث ایمان راوړو بیاخوارلسم چه شی نو سپوږمنی رڼراشی نوله
دنیائے وګوری نو نبی علیه السلام هم دیارلسم کال باندی مدینه ته
لاړو او نوله دنیا کښی روښانه شو او ټولو ولیده دارنګه بیا سپوږمنی په
درویشتم ورځ باندی (میاشت آخر کښی) فناشی دارنګه نبی علیه السلام
۲۳ کاله بعد فناشو او کله چه سپوږمنی فناشی نو ستوری ښکاره شی نو نبی
علیه السلام هم وے، اصحابی کالنّجوم بأیهم اقتدیتم اهتدیتم بیا وړیسے
وائی
(وَالصُّبْحِ إِذَآ أَسْفَرَ) لکه څرنګه شپه صباشی او صبا دشپے تیاره ختمه کړی
دارنګه نبی علیه السلام هم شرك تیاره ختمه کړه دارنګه صبا وخت زرلاړ
شی دارنګه نبی علیه السلام هم دنیانه لاړو،

تمت السورة المدثر،

بسم اللّٰه الرحمٰن الرحیم

سورة القيامة

مکی سورة دے په نزول کښې ۳۱ پس د سورة القارعة نه نازل شوے دے

روابط السورة القيامة

ربط ۱..... مخکښې ترغیب الی القرآن وو نو دې سورة کښې تخویف هغه چا ته چه قرآن نے پریښودو په اثبات القیامة سره،

ربط ۲..... مخکښې ایت ۴۳ کښې اوو ے «قالوا لم نك من المصلين» نو دې سورة ایت ۲ کښې وائي بالنّفس اللّوامة، چه بیا به ملامته وی،

د سورة قیامة نه تر سورة علی، دولس ربط ۱۲ سورتونه دی په دې کښې اثبات القیامة بالترقی علی ماسبقه او دا لس باب دے د ربع رابع د قرآن نه،

دعوى السورة القيامة

أحوالُ فناءِ الدّنيا

حل مشکلات السورة القيامة

(عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ) ایت ۱۷ ربط ماسبق سره داده چه لکه څرنګه الله ذره ذره هډو کی راجمع کولے شی دارنګه ستا په سینه کښې قرآن هم راجمع کولے شی،

(مَنْ رَاقٍ) ایت ۲۷ مر کند ته نے روحے ورسیدل نو اوس به خبرشی هله به خبرشے چه تالوڑیے لَه ورشی زمخشریؒ چه مړیدل نو هغه څه اشعار و لیکل او بیائی وصیت وکړو چه ماته قبر خواته په کتبه ولګوئی،

الهی لقد أصبحتَ ضیفك فی الثّری ولِلضّیف حقٌّ عند کلِّ کریمِِ

فهب لی ذنوبی فی قِرای فأنّها عظیمٌ ولا یقری بغیرِ عظیمِِ

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة الدهر

مدنی سورة دے په نزول کښې ۹۸ پس دسورة الرحمٰن نه نازل شوے دے

روابط السورة الدهر

۱......مخکښې ایت ۳۷ کښې اووے الم یك نطفة الخ نو دی سورة ایت ۲ کښې والی ،ولقدخلقنا الانسان،

۲......مخکښې ایت ۲۳ کښې اووے ، الی ربها ناظرة،نو دی سورة کښې نعمتو نه ذکر کوی چه هغه به هم گوری په ایت ۱۱ کښې،

دعوی السورة الدهر وخلاصتها

دی سورة کښې ترقی ده علی ماسبقه باندی

اویو مثال په،اثباة القیامة،اولس نعمتو نه ذکر کوی چه په انسان باندی دی (په جنّت کښې)

(۱)ان الابرار یشربون،ایت ۵،

(۲)فوقٰهم اللّٰه،ایت ۱۱،

(۳)ولقّٰهم نضرة،ایت ۱۱،

(٤)وجزٰهم،ایت ۱۲،

(۵)متکئین،ایت ۱۳،

(٦)ودانیة،ایت ١٤،

(۷)ویطاف،ایت ۱۵،

(۸)ویسقون،ایت ١٦،

(۹)ویطوف،ایت ۱۹،

(۱۰)علیهم،ایت ۲۱،

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة المرسلات

مکی سورة ده په نزول کښي ۳۳ پس دسوره الهمزه نه نازل شوے دے

روابط السورة المرسلات

ف ۱ ...... مخکښي اثباة القيامة واحوال الأبرار، ذكر كړو نودی کښي اثباة القيامة واحوال الأشرار، ذكر كوی،

ف ۲ ...... مخکښي لس نعمتونه ذكر كړل نودی سورة کښي تخويف ده لس ځله لفظ ويل ذكر كوی چه چاقيامت اوتوحيدنه وومنلے نو هغه دپاره هلاكت اوحالت داشرارو ذكر كوی،

ف ۳ ...... مخکښي ايت ۲ کښي انا خلقنا الانسان، ايت ۲ نودی سورة ايت ۲۰، الم نخلقكم من مآء مهين،

ف ٤ ...... مخکښي ايت ۲۸ کښي اووے، نحن خلقنٰهم، نودی سورة، ايت ۲۱ کښي وائی، فجعلنٰه فی قرارمكين،

ف ٥ ...... مخکښي ايت ۳۰ کښي اووے، وماتشآء ون الآن يشاء الله، نودی ايت ۲۳ کښي وائی، فقدرنافنعم القٰدرون،

ف ٦ ...... مخکښي ايت ۳۱ کښي اووے، والظّٰلمين اعدّلهم عذاباًاليماً، نودی سورة ايت ۲٤ کښي، ويلٌ يؤمئذللكمذّبين،

دعوى السورة المرسلات وخلاصتها

لس ځله ويل اوتخويف هغه چاته قيامت اوتوحيدنهٔ منی اوهغونی دپاره هلاكت اوحالت داشرارو ذكر كوی،

بسم الله الرحمٰن الرحيم

سورةُ النّبأ

مکی سورة دہ پہ نزول کښی ۸۰ پس د سورة المعارج نه نازل شوے دے

روابط السورة النّبأ

۱……مخکښی اووے ،واذا الجبال نسفت،ایت ۱۰ نو دی کښی وائی، وسیّرت الجبال،ایت ۲۰،

۲……مخکښی ایت ۲۸ کښی اووے ،ویلٌ یومئذٍ للمکذبین،نو دی کښی نتیجه دویل (انّ جهنّم کانت مرصاداً)ایت ۲۱

۳……مخکښی ایت ٤۱ کښی اووے (انّ المتّقین فی ظلٰل وعیون)نو دی سورة ایت ۳۱ کښی وائی (انّ للمتّقین مفازا)

٤……کښی ایت ۳۸ کښی اووے (هٰذا یوم الفصل)نو دی کښی تخصیص دیوم الفصل کوی،

۵……مخکښی ایت ۹ کښی اووے (واذا السّمآء فرجت)نو دی سورة ایت ۱۹ کښی وائی (وفتحت السّمآء)

٦……مخکښی ایت ۲۵ کښی اووے (الم نجعل الأرض کفاتا)نو دی سورة ایت ٦ کښی وائی(الم نجعل الأرض مهٰدا)

۷……مخکښی ایت ۲۷ کښی اووے یوه فائده دغرونو ذکروه نو دی سورة په ایت ۷ کښی بله فائده ذکر کوی،

دعوی السورة النّبأ

تفصیل یوم الفصل ،لس خیزونو کښی، گدا بادشاه مشترک دی او قیامت کښی

به جدا جدا شی،

هـ ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ ل ـــ ـــ ـــ ـــ ـــ س اشـ ـــ ـــ ـــ ـــ اء

(۱) الم نجعل الأرض ایت ٦ (۲) والجبال ایت ۷

(۳) وخلقنکم ازواجا، ایت ۸ (٤) وجعلنانومکم ایت ۹

(٥) وجعلنااللّیل ایت ۱۰ (٦) وجعلنا النّهارایت ۱۱

(۷) وجعلنافوقکم سبعاً، ایت ۱۲ (۸) وجعلنا سراجاً، ایت ۱۳

(۹) وانزلنامن المعصرات ایت ۱٤ (۱۰) لنخرج به حباً، ایت ۱٥

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة النازعات

مکی سورة دے په نزول کښې ۸۱ پس دسورة النّباء نه نازل شوے دے

روابط السورة النّازعات

(۱)……مخکښې ایت ٦ کښې اووے (الم نجعل الأرض مهٰدا) نودی کښې وائی (والأرض) ایت ۳۰،

(۲)……مخکښې ایت ۱٤ کښې اووے (وانزلنامن المعصرٰت) ونودی سورة ایت ۳۱ کښې ترقی علٰی ماسبقه (اخرج منهامآ ءهاومرعٰها)

(۳)……مخکښې اثباة القیامة ذکر کوی نودی کښې نمونے دهغه ذکر کوی،

(٤)……مخکښې تخویف اخروی نودی کښې تخویف دنیاوی ورکوی،

(٥)……مخکښې ایت ۲ کښې اووے (عن النّباء العظیم) نودی سورة ایت ٤۲ کښې وائی (یسئلونك عن الساعة ایّان مرسٰها)

(٦)......محکبنی ایت ۱۷ کبنی اووے (انّ یوم الفصل کان میقاتا)نودی سورة ایت
۳٤(فاذاجاء ت الطآمّة الکبرٰی،

(۷)......محکبنی ایت ۱۰ کبنی اووے (وجعلنااللیل لباسا)نودی سورة ایت ۲۹
کبنی اووے (واغطش لیلها)

(۸)......محکبنی ایت ۱۲ کبنی اووے (وبنینافوقکم سبعاًشداداً)نودی سورة ایت ۲۷
وائی (اء نتم اشدُّخلقاًام السّمآء بنٰها)

دعوی السورة النازعات

دی کبنی اثباة القیامة اونمونے ذکر کوی اوتخویف ورکوی

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة العبس

مکی سورة دے په نزول کبنی ۲٤ پس دسورة النجم نه نازل شوے دے

روابط السورة العبس

(۱)......محکبنی ایت ۳۷ کبنی اووے (فامامن طغیٰ)نودی سورة ایت ۱۷ کبنی وائی
(قتل الانسان)

(۲)......محکبنی ایت ۲۷ کبنی اووے (اء نتم اشدُّخلقا)نودی سورة ایت ۱۸ کبنی
وائی (من ایّ شیئٍ خلقه)

(۳)......محکبنی ایت ۳۳ کبنی اووے (متاعالّکم ولأنعاکم) نودی سورةایت ۲٤
کبنی وائی چه نعمتونوتپوس به کیږی،

(٤)......محکبنی ایت ۳۳ کبنی اووے (متاعالّکم ولأنعاکم)نودی سورةایت ۳۲

کښې وائی (متاعالکم ولأنعامکم)

(۵)......مخکښې ایت ۳٤ کښې اووے (فاذاجآء ت الطآمة الکبری)نودی سورة ایت ۳۳ کښې وائی(فاذاجآء ت الصآخة)

(٦)......مخکښې ایت ٤١ کښې اووے(فانّ الجنة هی المأوی)نودی سورةایت ۳۸ کښې وائی (وجوه یومئذمسفرة)

(۷)......مخکښې ایت ۳۹ کښې اووے (فانّ الجحیم هی المأوی)نودی ایت ٤۰ کښې وائی (ووجوه یومئذعلیهاغبرة)

(۸)......مخکښې ایت ۳۱ کښې اووے(اخرج منهامآء ها)نودی سورةایت ۲۵ کښې اووے(انّاصَبَبْنا المآء صبا)

دعوی السورة العبس

تحضیض علی التبلیغ واثبات القیامة مع احوال القیامة

حل مشکلات السورة العبس

(اَنْ جَآئَهُ الْاَعْمٰی)ایت ۲ ،اشکال سورة حجرات کښې منعه ده تنابزبالألقاب نه اودلته لقب سوء استعمال دے،

جواب،لقب دوه قسمه ده(۱)دپاره دحقارت(۲)دپاره دترحم دلته ترحم دپاره دے

(قُتِلَ الْاِنْسَانُ مَآاَکْفَرَہٗ)ایت ۱۷ مولانادومؔ وائی،

قتل الانسان ماکفره　　　　کلَماتال الهدی انکره

بسم اللهالرحمٰن الرحیم

سورة التکویر

مکی سورة ده په نزول کښی ۷ پس د سورة اللهب نه نازل شوے دے،

روابط السورة التکویر

۱......مخکښی ایت ۲۲ کښی اووے (اذاسآء انشره) نودی سورة ایت ۷ کښی وائی (واذاالنفوس زوجت)

۲......مخکښی ایت ۱۱ تاایت ۱۶ بیان دقرآن وو،نودی سورة ایت ۱۹ کښی وائی (انه لقولُ رسولٍ کریم)

۳......مخکښی ایت ۳۹ کښی اووے (ضاحکة مستبشرة)نودی سورة ایت ۱۴ کښی وائی(علمت نفس مآاحضرت)

٤......مخکښی ایت ۱۳ کښی اووے (فی صحف مکرمة) نودی سورة ۹،ایت ۱ کښی وائی (انه لقول رسول کریم

دعوی السورة التکویر وخلاصتها

شپږ حالتونه دفناء ددنیا او شپږ حالتونه دابتداء دقیامت ذکر کوی،

فناء ددُنیاحالتونه دادی،

(۱)الشمس کورت (۲)النجوم انکدرت (۳)الجبال سیرت

(٤)العشارعطلت (٥)الوحوش حشرت (٦)البحارسجرت،

ابتداء د قیامت حالاتونه دادی

(۱)النفوس زوجت (۲)المؤدة سئلت (۳)الصحف نشرت

(٤)السمآء کشطت (٥)الجحیم سعرت (٦)الجنة ازلفت

حل مشکلات السورة التکویر

(واذالوحوش حشرت)ایت ۵ بعض خلق وائی چه دینه داثابتیږی چه وحوش وطیوربه ژوندیے کولے شی اوبل حدیث دلیل کښی نیسی چه دآښکروواله به بے آښکرووالہ نه بدله واخلی خوپدی اعتراض راځی دسورة بنی اسرائیل ایت ۱۵ آیت نه اصل داده چه کله هیبت راشی نوحیواناتوانسانانوخواته نزدے کیږی دلته هم دامراده اوحدیث کښی کوم راځی هغه نه ظالم او مظلوم مراددی،

(زُوِّجَتْ)ایت۷،ای ردت الأرواح الی الأجسادالأصلیة(عکرمهؒ)

(وَاِذَاالْمَوْدَةُ سُئِلَتْ)ایت۸یوخواعرب ووچه هغوئی ژوندی لوڼړه خخولے ابوسفیان لورخخوله هغی ورته وے (یاابی ماتفعل بی)اوهغه ته رحم نه راتلو بل خواروميان ووچه هغوئی حدنه زیاته درجه ورکړی وه اسلام خومره اعتدال کړے ده نبی علیه السلام وے حبب الیّ من الدّنیااثنین النّسآء والطّیبُ النسآء ای حقوق النسآء،نن امریکه اویورپ کښی ښځه فیشن ګرځیدلی ده چادکان په خائسته کړے دے چاهوټل اودښځی خپل نسبت نشته چه واده نه وی نوپلارته ئی نسبت کوی اوچه واده شی نوخاوندته دادهغوئی حق دے،

(اِنْ هُوَاِلَّاذِکْرٌلِّلْعٰلَمِیْنَ)ایت ۲۷ کوم طرف ته تیښتی قرآن خوپندده،

علامه اقبالؒ وائی،

فاش گویم آنچه دردل مضمراست — این کتاب نیست چیزدیگراست

چون بجان درفت جان دیگر شود　　جان چون دیگر شد جهان دیگر شود

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الأنفطار

مکی سورة دے په نزول کښې ۸۲ پس دسورة النازعات نه نازل شوے دے،

روابط السورة الأ نفطار

ف ۱ ...... مخکښې ایت ۲ کښې اوویے (واذاالنجوم انکدرت)نودی سورة ایت ۲ کښې تفصیل کوی،

ف ۲ ...... مخکښې ایت ٦ کښې اوویے (واذاالبحارسجرت)نودی سورة کښې په نورو الفاظوذکر کوی (واذاالبحار)ایت ٦،

ف ۳ ...... مخکښې ایت ۷ کښې اوویے (واذاالنفوس زوجت)نودی سورة کښې هغه مضمون په ایت ٤ کښې (واذاالقبوربعثرت)

ف ٤ ...... مخکښې ایت ١٤ کښې اوویے (علمت نفس مآاحضرت)نودی سورةایت ٥ کښې تفصیل (علمت نفس ماقدمت واخرت)

ف ٥ ...... مخکښې ایت ١٩ کښې اوویے (انه لقول رسول کریم)نودی په ایت ٦ کښې وائی چه رالیږلے هم عزتمندذات دے،

ف ٦ ...... مخکښې ایت ١٣ کښې اوویے (واذاالجنة ازلفت)نودی سورة ایت ١٣ کښې وائی چه جنت به چاته نزدے کیږی،

ف ۷ ...... مخکښې ایت ١٢ اوویے (واذاالجحیم سعرت)نودی ایت ١٤ کښې وائی او په هغه زیادت کوی،

دعوی السورة الانفطار

داسورة خلاصه دماسبقه اوتنویرعلی ماسبقه دے،

حل مشکلات السورة الانفطار

(وَاِذَاالْكَوَاكِبُ)ایت ۲ محکښې سورة کښې لفظ دنجم ذکروونجم، اوکوکب کښې فرق دے نجم هغه چه ولاړوی اوکوکب هغه چه خې یابر عکس ده،

بسم اللهالرحمٰن الرحیم

سورة المطففین

مکي سورة دے په نزول کښې ۷٦ پس دسورة العنکوت نه نازل شوے دے

روابط السورة المطففین

ـ ۱......محکښې ایت ۹ کښې اوږے (بل تکذبون بیوم الدین)نو دی سورةایت ۱۷ کښې هم وائي،

ـ ۲......محکښې ایت ۱٤ کښې اوږے (انّ الفجارلفی جحیم)نو دی سورةایت ۷ کښې وائي(کلاانّ کتٰب الفجارلفی سجین)

ـ ۳......محکښې ایت ۱۹ (والامریومئذللّه)ایت ٦ یوم یقوم النّاس لرّب العٰلمین)

ـ ٤......محکښې ایت ۱۳ (انّ الابرارلفی نعیم)ایت ۱۸ کلاانّ کتٰب الابرارلفی علیین

ـ ٥......محکښې ایت ۱۳ (ان لابرارلفی نعیم)ایت ۲۲ (ان الأبرارلفی نعیم)

ـ ٦......محکښې ایت ٥ (علمت نفس ماقدمت واخرت)ایت ۳۰ کښې هغه بدعمل ذکرکوی چه کړے وو،

دعوی السورة المطففین

ترغیب الی الأعمال الصالحه اوبومثال وضاحت داعمال صالحه لره چه گوره هرڅه دنیا کښې تلې اوخان اوښه تله په کمی بدی دنیادپاره پوهیږے اودین دپاره پوهه نه شوے.

حل مشکلات السورة المطففین

(يُخْسِرُوْنَ) ایت۳لطیفه ددووسیروډیوتوم ووسبحان الله دبل نوم الحمدلله

بسم اللهالرحمٰن الرحیم

سورة الانشقاق

مکی سورة دے په نزول کښې ۸۳پس دسورة الانفطار نه نازل شوے دے

روابط السورة الانشقاق

ربط ۱......مخکښې ایت ۲۹،ایت ۳۰ کښې مؤمنانوپورے دکافرونوقوبیان وونودی سورة کښې دهغوئی حالت ذکر کوی په ایت ۱۰ ایت ۱۱ کښې.

ربط ۲......مخکښې ایت ۱۰ کښې اووے (ویل یومئذللمکذبین)نودی سورةایت ۲۲ کښې وائی (بل الّذین کفروایکذبون)

ربط ۳......مخکښې ایت ۱۶ کښې اووے (ثمّ انّهم لصالواالجحیم)نودی سورة ایت ۲٤ کښې وائی(فبشرهم بعذاب الیم)

دعوی السورة الانشقاق

الترقی علی ماسبقه والترغیب الی اصل العقیدة چه قیامت اومنه واثباة القیامة والتخویف وذکرفناء العالم.

حل مشکلات السورہ الانشقاق

(اِلٰی اَھلِہٖ مَسرُوراً) ایت ۹ بو سالك وائی

نشان مردمومن باتوگویم | چون مرگ آید تبسم برلب اوست

دارنگه ابوالدرداءؓ وفات کیده بے هوشه ووچه هوش کښې راغلو نوښځه وربورے ناسته وه،نو ابوالدرداءؓ ورته وائی (اعملی اعملی ولاتأکلی الصدقة) هغې ورته اووے (ان عجزت) که بوږ وائی شم بیا،نوهغه ورته وائی۔

(قال اللتقطی السنبلة) ویګې ټولوه دارنگه حرام بن بلحانؓ چه وفات کیده نوسینه کښې نیزه لاړه وه اووینه راأخلی په خپل مخ ئې آچوی او وائی

(فزت وربّ الكعبة)دارنگه خبیبؓ چه کافرو ذبح کول نو ولاړو اشعارئې اووے

لقدجمع الأحزاب حولی واجمعوا | قبائلهم واستجمعوا كلّ مجمع

فمالی حذرالموت وانی لمیت | وان الی ربّی ایابی ومرجعی

وذاك فی ذات الاله ان یشاء | یبارك علی اوصال شلوممزع

فلست ابالی حین اقتل مسلماً | علی ایّ شق كان للّه مصرعی

بسم اللّٰہ الرحمٰن الرحیم

سورة البروج

مکی سورة دے په نزول کښې ۲۷ پس دسورة الشمس نه نازل شوے دے

روابط السورة البروج

ر ۱...... محککښې ایت ۱۷ کښې اووے (فسوف یدعواثبورا)نودی سورة کښې وائی (قتل اصحٰب)ایت ٤ دنیا کښې هم عذاب گرفتارشول،

۲......محکبني مشقت دانسان ذکر کړونودے سورة کبني نمونه دهغه چه اصحاب لأخدود وګوره،

۳......محکبني ایت ۱ کبني اووے (اذاالسّمآء انشقت)نو دیسورة کبني حقیقت دآسمان په ایت ۱ کبني،

٤......محکبني ایت ٦ کبني اووے (یآیّها الانسان)چه مشقت به وچتوے نودی سورة ایت ۷ کبني هغه ذکر کوی (وهم علٰی مایفعلون)

۵......محکبني آخری آیت کبني مؤمنانوته اجرممنون وعده ده نودی سورة ایت ۱۱ کبني هغه ذکر کوی،

دعوی السورة البروج

سورة کبني نمونے دباطل پرستو او دهغوئی انجام ذکر کوی

حل مشکلات السورة البروج

(وَشَاهِدٍ وَّمَشْهُوْدٍ)ایت ۳ مفسرین دګنړ معنے کوی،

(۱)......شاهدنه مرادزمکه مشهودنه مرادانسان،

(۲)......شاهدنه مراد اعضاء دانسان مشهودنه مرادانسان،

(۳)......شاهدنه مرادنبی علیه السلام مشهودنه مرادامت دنبی علیه السلام،

(٤)......شاهدنه مرادملائك مشهودنه مرادانسان،

(۵)......شاهدنه مرادانسان مشهودنه مراد کلمه دتوحید،

(٦)......شاهدنه مرادعلماء مشهودنه مرادمن یشهدبه،

(۷)......شاهدنه مرادامت محمدﷺ مشهودنه مراد اقوام سابقه،

(۸)......شاهدنه مراد انبیاء مشهود نه مراد اقوام سابقه،

(۹)......شاهدنه مراد فرشتے مشهود نه مراد اعمال،

(۱۰)......شاهدنه مراد قیامت مشهود نه مراد مخلوقات،

(۱۱)......شاهدنه مراد عیسی مشهود نه مراد امت د عیسی علیه السلام،

(۱۲)......شاهدنه مراد الله مشهود نه مراد مخلوقات،

(۱۳)......شاهدنه مراد الله مشهود نه مراد اعمال د مخلوقات،

(اَصۡحٰبُ الۡاُخۡدُوۡدِ) ایت ٤ دا خبره عیسی علیه السلام د رے سوه (۳۰۰) کاله پخواوه کله چه خلق ئی غور خول بوے ښځې نه ماشوم ېکښې واچولو نوهغه آوازو کړو چه مورے راخه باغ دے نوهغې هم ځان پکښې واچول بادشاه راغلونو اورته ئی وے چه اوره، ستا کاز سوخول وونو ولے داونه سوخول نو الله غیرت په جذبه کښې راغلو او اورلمبے راوچتے شوے او بادشاه سره د ټولو کسانو لے او سوخول،

مولانا روم وائی

بانگ آمد چون که کارا ینجا رسید پائی داری سگ که قهر ما رسید

(اِلَّاۤ اَنۡ یُّؤۡمِنُوۡا) ایت ۷، یو سالك وائي

رقیبوں نے رپٹ لکھوائی جا جا کے تھانے میں

کہ اکبر یاد کرتا ہے خدا کو اس زمانے میں

زمونږ دا گناه دے چه خلقو ته الله توحید بیانوو نو مونږ متشدّدین یو،

یو شاعر وائی

لوکان تشدیدا بیان کتاب ربی واظهار قول من نبیّ محمدٍ

21

فانی بحمدالله مشدد هلتواشهوداواشهدواکل شهیدٍ

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الطارق

مکی سورة دے په نزول کښی ۳٦ پس دسورة البلدنه نازل شوے دے

روابط السورة الطارق

ر ١ ......مخکښی اوورے (والله من ورائهم محیط)ایت ٢٠ نودی سورة کښی وائی (ان کلّ نفس لمّاعلیهاحافظ)ایت ٤،

ر ٢ ......مخکښی ایت ١٣ کښی اوورے (انه هو یبدی ویعید)نودی سورة ایت ٦ کښی وائی (خلق من مآء دافق)

ر ٣......مخکښی ایت ١٠ (ان الّذین فتنو......تا......فلهم عذاب جهنم)نودی سورة ایت ١٠ کښی (فماله من قوة ولاناصر)

ر ٤ ......مخکښی ایت ١ کښی اوورے (والسّمآء ذات البروج)نودی سورة ایت ١١ کښی وائی (والسّمآء ذات الرجع)

ر ٥......مخکښی ایت ٧ کښی اوورے (علیٰ مایفعلون بالمؤمنین شهود)نودی سورة ایت ١٥ کښی (انّهم یکیدون کیدا)

دعوی السورة الطارق

داددولسو سورتونو نه آخری سورة دے چه هغه کښی اثباة القیامة ده اوفناء عالم ذکر کوی،

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الأعلیٰ

مکی سورة دے په نزول کښې ۸ پس دسورة التکویر نه نازل شوے دے

روابط السورة الاعلیٰ

ـ ۱...... مخکښې خلقت دانسان ذکروو نو دې سورة کښې استکمال دانسان ذکر کوی

دعوی السورة الاعلیٰ

ددې خائې نه تر سورة واللّیل پورے تزهیدمن الدّنیاوترغیب الی الآخرة.

دے سورة کښې دوه مسئلے بیانوی،

(۱)...... خالق لکل شئی هو اللّه، (۲)...... عالم بکل شئی هو اللّه،

اوله مسئله په (الّذی خلق)ایت ۲ سره ،

دویمه مسئله په (انّه یعلم الجهر)ایت ۷ سره، دادوه مسئلے اومنه اللّه به دوه نعمتونه درکړی ،

(۱)...... دا قرآن علم (سنقرئك فلاتنسی)(۲)...... جنت (ونیّسرك للیسری)

بسم اللّه الرحمٰن الرحیم

سورة الغاشیة

مکی سورة دے په نزول کښې ۶۸ پس دسورة الذاریات نه نازل شوے دے

روابط السورة الغاشیة

ـ ۱...... مخکښې تذهیدمن الدنیاوالترغیب الی الآخرة نودې سورة کښې تخویف للمنکرین والبشارة للمؤمنین،

ـ ۲...... مخکښې ایت ۹ کښې اووے (فَذَکِّرْ)نودې ایت ۲۱ کښې والی(فذکر انما انت مذکر)

۳..... محکښې ایت ۱۳ کښې اوو (ثم لایموت فیهاو لایحیی)نو دی سورة ٦ کښې
وائی (لیس لهم طعام الامن ضریع)

٤..... محکښې ایت ١٤ کښې اووے (قدافلح من تزّکی)نو دی سورة ایت ٨ کښې
وائی(وجوه یو مئذناعمة)

دعوی السورة الغاشیة

التخویف للمنکرین و البشارة للمؤمنین

(اَفَلَایَنۡظُرُوۡنَ)ایت ١٧ ددی خائی نه څلورو آیتونو کښې محکښې څلورو
آیتونو نمونه پیش کوی ایت ١٣ کښې اووے وچت وچت تختونه به وی
نو دابه څنګه وی دلته وائی (افلاینظرون الی الأبل)اوه څومره وچت تخت
دے بیاایت ١٤ کښې اووے چه ګلاسونه به ایښی شوی وی نو دومره ګلاسو
نه به چرته وی نو دلته وائی (الی السّمآء کیف رفعت)آسمان وګوره څومره
ستوری پکښې دی بیاایت ١٥ کښې اووے چه تکیه ګانے به صف په صف
وی نو دابه دومره چرته وی نو دلته وائی (والی الجبال کیف نصبت)چه
غرونه وګورئی دادومره غرونه صف په صف دی بیاایت ١٦ کښې اووے چه
بسترے به غوړیدلے شوی وی نو دومره بسترے به چرته وی نو دلته وائی
(والی الأرض کیف سطحت)واه دومره لویه زمکه چاغوړا ولی ده

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة الفجر

مکی سورة دے په نزول کښې ١٠ پس دسورة اللیل نه نازل شوے دے

روابط السورة الفجر

د ۱ ـ محکښې تخویف او بشارت وو نو دې سورة کښې ترغیب دے تضرع او خشوع ته.

دعوی السورة الفجر

ترغیب وو تضرع او خشوع ته چه خوشحالي ورځے درنه لاړے او نیلام ورځے درنه لاړے او ته غافل ئې (هغه قومونه ذکر کوی چه داو ختونه ئې ضائع، کړل) او ګوره الفجر وخت دصبا درنه لاړو، (وَلَيَالٍ عَشْرٍ) او ګوره لس ورځے درنه لاړے ليلة القدرچه پکښې وه وګوره (الشفع) یومي العيدين درنه لاړے (والوتر) او ګوره یوم العرفه درنه لاړه

حل مشکلات السورة الفجر

(أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ) ايت ٦ دی ځائی نه غافل قومونه ذکر کوی چه وګوره عاديان غافل وو داللّٰه نه،

(يَاأَيَّتُهَا النَّفْسُ) ايت ۲۷ شاه عبدالعزيزؒ ته يو هندو راغلو چه ماته خوب کښې اللّٰه وائي (يَاأَيَّتُهَا النفس) شاه عبدالعزيزؒ ورته اووے، چه اللّٰه تاته ايمان دعوت درکوی نو هندو ايمان راوړو او ما بيام ته بيا وفات شو،

بسم اللّٰه الرحمٰن الرحيم

سورة البلد

مکي سورة دے په نزول کښې ۳۵ پس د سورة قٓ نه نازل شوے دے

روابط السورة البلد

ف ۱ ......مخکښې دغافلين غفلت ذکر کړو نو دی سورة کښې وائی پاسه کلی تباه شوا اصلاح و کړه،

ف ۲ ......مخکښې توهين دمال نې ذکر کړو والزجر لمن يحب المال نو دی سورة کښې زجر هغه چاته چه مال بې ځايه خرچ کوی،

ف ۳......مخکښې ترغيب الى الأعمال الصالحة و وفى الأوقات الحسنة نو دی سورة کښې وائی(لقدخلقنا الأنسان فی کبد)يعنی ماانسان مشقت دپاره پيدا کړے دے،

ف ٤......مخکښې احوال المکذبين السابقين ذکر کړو نو دی سورة کښې حالت ددے امت خلقو چه الله حکم نه مخالفت کوی،

دعوی السورة البلد

اسم السورة(البلد) کلے انګلش کښې ورته ولچ وائی يعنی دی سورة کښې دکلی اصلاح دپاره قوانين ذکر کوی،

(۱)......قانون چه امير د کلی به همتی وی(لقدخلقنا الانسان فی کبد)او کلك به وی تکليفات به وچتوی،

(۲)......قانون چه امير او مشر د کلی به ځائی دمال لګولو که مال لګوی او هغه ځايونه ذکر کوی،

(۱)......فك رقبة(۲)......يتيماذامسغبة(۳)......اومسکيناذامتربة(۳)......قانون چه د کلی مشر به چانه دشاباشی طمع نه کوی چه خلق به شاباشے ورکړی او د کلی مشر ناظم به وصيت باالصبر کوی(وتواصوا باالصبر وتواصوا باالمرحمة)

حل مشکلات السورہ البلد

(وَاَنْتَ حِلٌّ)ایت ۲ ددی دوه معنے دی(۱)ستاوینه حلاله کنړلے شی په دی شهر کښی نونبی علیه السلام ولګید.واوهجوت ئے وکړواوستړګی ئے بهید ے اوبیت الله ته ئے لیدل،(۲)چه ته راتلونکی ئے دکلی ته،

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الشمس

مکی سورة دے په نزول کښی ۲٦ پس دسورة القدرنه نازل شوے دے

روابط السورة الشمس

۱......محکښی ایت ٤ کښی اووے(لقدخلقنا الانسان)نودی سورة په ایت ۷ کښی وائی(ونفس وماسواها)

۲......محکښی ایت ۱۰ کښی اووے (وهدینه النّجدین)نودی سورة په ایت ۸ کښی وائی (فالهمهافجورهاوتقوىها)

۳......محکښی ایت ۱۸ کښی اووے (اولٓئك اصحٰب المیمنة) نودی سورة کښی هغوئی انجام ښائی (قدافلح من تزّکی)

دعوی السورة الشمس

ترغیب الی الأعمال الصالحة اوبل تخویف په دی چه ځانونه پاك پاك مه کوی

حل مشکلات السورة الشمس

(وَالشَّمْسِ)ایت ۱ ګوره دلته دوه اشیاء ذکرکوی(۱)شمس(۲)قمر، ددی مطلب داده چه لکه څرنګه نمررنړاشی دارنګه قرآن به رنړاشی لکه

خرنګه نمرنه بعدسپوږمئ رڼراشي دارنګه نمرقرآن پسے به نبي علیه السلام سنت رڼراشي،

بسم اللّٰه الرحمٰن الرحیم

سورة اللیل

مکي سورة دے په نزول کښې ۹ پس دسورة الأعلیٰ نه نازل شوے دے

روابط السورة اللیل

ف ۱ ...... مخکښې په ایت ٤ کښې اووے (واللّیل اذایغشاها) نودی سورة اوّل کښې وائی (واللّیل اذایغشی)

ف ۲ ...... مخکښې ایت ۳ کښې اووے (والنّهااذاجلٰها) نودی سورة کښې لږالفاظ بدلوی په ایت ۲ کښې (والنّهاراذاتجلّٰی)

ف ۳ ...... مخکښې ایت ۹ کښې اووے (قدافلح من زکّٰها) اوایت ۱۰ کښې (وقدخاب من دسها) اووے نودی سورة په ایت ٤ کښې وائی (انّ سعیکم لشتّٰی)

ف ٤ ...... مخکښې په ایت ۸ کښې اووے چه مونږنفس ته فجوراوتقوی دواړه ښایو نودی سورة ایت ۱۲ کښې وائی چه مونږهدایت بیان کړے دے،

ف ۵ ...... مخکښې ایت ۱۲ کښې اووے (اذانبعث اشقاها) نودی سورة په ایت ۱۵ کښې انجام دشقي ښائی (لایصلٰهاالاالأشقٰی)

دعوی السورةاللیل

پدی سورة کښې درے شرطونه اعمالوقبولیت دپاره ښائی اوفرق بین الأعمال بیانوی،

(وَاللَّيْلِ) ایت ۱ دامثال ذکر کوی چه لکه شپه و ورځ ندی برابر،
دارنګه ستاسو عملونه ندی برابر دارنګه (وما خلق الذکر والأنثی) ایت ۳ سره
بل مثال چه لکه ځرنګه ښځه او نر نډی برابر دارنګه ستاسو اعمال ندی برابر
(والنَّهارِ) ایت ۲ یومُ او نهار کښې فرق دے یوم دسحرختونه شروع کیږی
او نهار دنمر ختونه شروع کیږی،
(مِنْ نِّعْمَةٍ تُجْزٰی) ایت ۱۹ ددی خالی نه علماء ثابتوی چه خلق جنت ته اللّه
په فضل سره به ځی،

دخول النّاس فی الجنّات فضل   من الرّحمٰن یا اهل الأعمال

بسم اللّه الرحمٰن الرحیم

سورة الضُّحٰی

مکی سورة دے په نزول کښې ۱۱ پس دسورة الفجر نه نازل شوے دے

روابط السورة الضُّحٰی

ف ۱ ...... سورة اللّیل کښې اووے (واللّیل اذا یغشٰی) نو دی سورة کښې په نور والفاظو
(واللّیل اذا سجٰی) ایت ۲

ف ۲ ...... مخکښې ایت ۲۱ کښې اووے (ولسوف یرضٰی) نو دی سورة ایت ۵ کښې وائی
(ولسوف یعطیك ربّك فترضٰی)

ف ۳ ...... مخکښې ایت ۱۲ کښې اووے چه مونږ باندی هدایت کول دی نو دی سورة
کښې مثال دهغه هدایت (ووجدك ضآلًا) ایت ۷،

ف ٤ ...... مخکښې ایت ۱۱ کښې اووے (ومایغنی عنه ماله اذا تردی) نو دی سورة ۸

کښی وائی (ووجدك عائلاً فاغنیٰ)

دعوٰی السورة الضحیٰ

دی سورة کښی تسلی نبی علیه السلام ته او ضحی سره مصدر کوی چه جبرائیلؑ راغلو، لیل تیاره ختمه شوه او دنیا رڼا شوه،

حل مشکلات السورة الضحیٰ

نبی علیه السلام ته خورخته جبرائیل علیه السلام نه وو راغلے نبی علیه السلام خفه ؤو ځکه کافر واعتراض کول چه الله ترے خفه شوے دے ددے وجے نه سورة په والضحی مصدر کوی چه ته رڼا ئی،

(فَاغْنٰی) ایت ۸، ای فاغنی باالقرآن، غناء پمعنی دبے پروائی راځی لکه حدیث کښی راځی (لَیس منّا من لم یتغن باالقرآن) نو دلته په معنی دبے پروائی راځی او دارنګه اشعار عرب کښی راځی،

کلاناغنی عن اخیه حیٰوته　ونحن اذامتنااشدُّتغانیا

(بے پروا)

مدارك سورة یونس په تفسیر کښی یو روایت ذکر کوی (من هده الله للأسلام وعلمه القرآن ثم شکاالفاقة کتب الله الفقربین عینیه الی یوم یلقاه،

(فَهَدٰی) ایت ۷ دضآل معنی محبت دے امام رازیؒ هم وائی ضآلاً ای محبامع الهدی لکه سورة یوسف ایت ۹۵ یاضآل معنی فقیر فهدی معنی استغنٰی یاضآل معنی حیران فهدی معنی فهدی للبیان (لانّ النبیؐ لم یعلم باالبیان قبل النبوّة) کمافی شوری ایت ۵۲

(فَلَا تَقْهَرْ)ایت ۹ پیغمبر ته یتیم باره کښې وائي چه غصه هم پے مۀ کوه او ښ پښتون یتیم سره ښکه ظلم کوی،

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورۃ الأنشراح

مکی سورة دے په نزول کښې ۱۲ پس دسورة الضحی نه نازل شوے دے

روابط السورة الانشراح

ر ۱......مخکښې ایت ۷ کښې اوړے (ووجدك ضآلاً فهدی)نو دے سورة اوّل کښې وائی (الم نشرح)

ر ۲......مخکښې ایت ۸ کښې اوړے (ووجدك عائلاً فاغنیٰ)نو دی په ایت ۲ کښې وائی (ووضعنا عنك وزرك)وزرهغه فقر دے،

ر ۳......مخکښې ایت ۶ کښې اوړے چه یتیم ۓ وموندے نوخانی ۓ در کړو نو دی سورة په ایت ٤ کښې وائی چه ستا بیان ۓ وچت کړو،

دعوی السورة الانشراح

التــــحـــــدث بـــــالــــنـــــعـــــمة

حل مشکلات السورة الانشراح

(فَرَغْتَ)ایت ۷ شاه منصور باباؒ البرهان کښې ذکر کوی اذا فرغت من الصلوٰة المکتوبة فانصب فی الدعاء،

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة التّین

مکی سورة دے په نزول کښې ۲۸ پس دسورة البروج نه نازل شوے دے

روابط السورة التّین

ربط ۱ ...... مخکښې اووے (فاذافرغت فانصب) ایت ۷ نو دی کښې وائی چه بیان سره سره عمل صالح هم کوه،

په سورة کښې دابیانوی چه واه انسانه خپل مشران یاد کړه مشرانو د څه، کړې دی هغه و کړه پښتنه هم وائی چه لنډیه په وچت ځائی اودریږه چه ستامشران څه کوی هغه کړه،

حل مشکلات السورة التّین

(وَالتِّيْنِ) ایت ۱ کله کله مکان ذکر کړی مرادترینه مکین وی یعنی ځائی ذکر کړی مرادترے ځائی اوسیدونکے وی لکه یو سړے وائی څه په فلانی کلی مئن یم مطلب داچه کلی په خلقو مئن یم،

نو دلته تین نه مرادصاحب تین ابراهیم دے ځکه دکوم ځائی نه هجرت کړے وو هغه ځائی کښې انځر زیات وو

(وَالزَّيْتُوْنِ) ایت ۲ زیتون نه مرادعیسی علیه السلام ځکه چه دِکوم ځائی کښې پیداشوے وو نو هلته زیتون ونے زیاتے وے،

(وَطُوْرِ) ایت ۲ طور نه مرادموسی علیه السلام دے ،

نومطلب داشو شاهددے صاحب تین ابراهیم علیه السلام و ګوره،

اول ئے دخپل پلار مقابله وکړه،

دویم دبادشاه اودخلقو مقابله وکړه،

دریم خان نی توحیدمسئلے دپاره اورته وغورخول،

څلورم توحیددپاره نی دیوملك نه بل ملك ته هجرت و کړو،

پنځم او ګوره کوربڅه نی په تش ډاګه پرېښودل،

شپږم او ګوره خپل بچی دالله حکم باندی ی قربانوی اوته خپل ځان توحید دپاره نشے قربانولے،

دا رنګه شاهددے صاحب زیتون عیسی علیه السلام چه او ګوره عیسی علیه السلام دزانګونه مسئله دتوحیدشروع کړه،

دا رنګه شاهددے صاحب دطورموسی علیه السلام او ګوره موسی علیه السلام قدم په قدم تکلیفونه کله دفرعون نه کله دسامری نه کله دخپل قوم اوخپلو خلقونه،

دا رنګه شاهددے صاحب (البلدالأمین)یعنی نبی علیه السلام چه توحیددپاره نے خپل ملك نه هجرت کړے وواوسنادیدودقریش مقابله نے کړی وه یادَدِوجے نه ذکرکوی چه ته هم دوئی غوندې څه وکړه ای دکوښښ څوېه څه خو ګویا،یادینه مراداشیاء بنفسه دی نوبیاڈامطلب دے چه او ګوره تین ته چه هغه جړے ونے هرڅه فائده ورکوی اوستانه هیڅ فائده وانه خیسته دویم او ګوره زیتون ته هغه زرکاله نه خرابیږی اوستادتوحیدآوازیومنټ هم پاتے نه شو دریم چه او ګوره طورسین ته او ګوره داغردالله یرے نه اوسو ځیدو اوته دالله نه اونه یریدے څلورم چه وګوره بلدامین ته دامن ښاردے اوته دامن نه شوے،

نوټ:ربط محکمی اووے (ورفعنالك ذکرك)نودلته نمونه دهغه په،

رفع الذکرلهؤلاء الاربعة ذکر کوی،

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة العلق

مکی ة سورة دے په نزول کښی اوّل سورة دے محکښی ذَدِینه بل سورة نشته
دااوّل سورت دے په نزول کښی نبی علیه السلام غارحرا کښی عبادت کول
جبرائیل علیه السلام ورته وحی راؤړه نونبی علیه السلام ته ئی وے اقرأنبی
علیه السلام ورته وے ماانابقارئی بیاورته جبرائیل اووے اقرأنبی علیه السلام
بیااووے ماانابقارئی بیادریم ځل جبرائیل اووے (اقرأباسم ربك)نونبی علیه
السلام ژبه وچلیده اولوستل ئی شروع کړه

روابط السورة العلق

ف ۱ ......محکښی ایت ٤ کښی اووے (لقدخلقناالانسان فی احسن تقویم)نودی سورة
کښی دانسان اصل خلقت بیانی (خلق الا نسان من علق)

ف ۲ ......محکښی ووے (الیس اللّٰه باحکم الحاکمین)چه اللّٰه احکم الحاکمین دے
نودی کښی وائی الّذی خلق خالق هم اللّٰه دے گوره دلته پیغمبرته دانه وائی
چه مونځ وکړه حج وکړه زکوة ورکړه بلکه اول ورته وائی اقرأدالله کتاب
بیان کړه،

دعوی السورةالعلق

سورة کښی مقاصدار بعة اوترغیب الی القرآن

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

السورة القدر

مکی سوّرة دے په نزول کښې ۲۵ پس دسورة العبس نه نازل شوے دے

روابط السورة القدر

ر ۱ ...... مخکښې وئیلی وو (اقرأوربك الاکرم) ایت ٤ چه عزتمنددات دے نودی سورة کښې مثال دعزتمندی ښائی چه عزتمنددات دے لکه دقرآن نزول شپه ئی عزتمنده کړه دارنګه تابه هم عزتمند کړی،

دعوی السورة القدر

په دے سورت کښې عظمت دقرآن بیانوی چه عطارپه کومه لاره تیرشی نوبوئے ترے څی نوچه قرآن کومه شپه کوم ځائی کښې نازل دے هغه هم عزتمنددے،

حل مشکلات السورة القدر

(لَيۡلَةِ الۡقَدۡرِ) ایت ۱ مراد ددے نه هغه شپه ده چه په اخری لس ورځو درمضان کښې ده ددے شپے داهمیت دختمولودباره خلقو د۱۵ شعبان شپے له اهمیت ورکړو حالانکه دهغے هیڅ اصل صحیح نشته تفصیل په سورة الدخان کښې تیر شوے دے،

بسم اللهالرحمٰن الرحیم

سورة البیّنة

مدنی سورة دے په نزول کښې ۱۰۰ پس دسورة الطلاق نه نازل شوے دے

ربط السورة البیّنة

ف ۱ ...... مخکښې دقرآن کریم عظمت بیان کړو،نودی سورة کښې دعظمت کرشمه

بیانی چه خلق ئی ډشپه او کفرنه راؤویستل او که قرآن کریم نه وے نو دابه

چرته وے،

په سورة کښې ترغیب دے اتباع النبیﷺ ته او احسان کوی په مخلوقاتو په

بعثت دنبی علیه السلام سره ځکه ناکامی دوه قسمه ده یو ددنیاچه کور کښې

ځه نه وی کېږانه وی بچی اوږی وی نودا ناکامی اوناچاری ددنیاده

دویم دآخرده چه سړے جهنم ته لاړشی نودا ختمیږی په قرآن اوقرآن ئے

پیغمبرباندی راولیږل

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الزلزال

مدنی سورة دے په نزول کښې ۹۳ پس دسورة النسآء نه نازل شوے دے

روابط السورة الزلزال

۱......مخکښې احسان علی النّاس ببعثة النبیﷺ وونوچاچه داپیغمبراو نه منل نو قیامت کښې به ورته سزاوی،

دعوی السورة الزلزال

تخویف او اثباة القیامة(په اثباة القیامة باندی ټول سورة دے)

حل مشکلات السورة الزلزال

(لِیُرَوْا اَعْمَالَهُمْ) ایت ۵ چاچه نیك عمل کړے وی یابدی ټول به په چغه وی ځوك به وائی (فامّامن اُوتی کتابه بیمینه فیقول هآءم اقرأوا کتابیه) بل به وائی (وامّامن اُوتی کتابه بیمینه فیقول یلیتنی لم اُوت کتٰبیه) دارنګه سورة ملك

ایت ۸ کښې هغه چاحالت چه قرآن بې نه وئیلے ؤ واونه ئے آؤریدلے وو.

بسم اللّٰہ الرحمٰن الرحیم

سورة العاديات

مکی سورة دے په نزول کښې ۱٤ پس دسورة العصر نه نازل شوے دے

روابط السورة العاديات

ف ۱ ......مخکښې آخر کښې اووے (فمن يعمل مثقال ذرةٍ خيراً يره و من يعمل)نو ده نه او بدعمل صله به کله ليدشي،نو دی کښې وائی(اذابعثرمافی القبورو حصل مافی الصدور)نو دی کښې دفعه دهغه وهم چه مخکښې نه پيداشو،

ف ۲ ......مخکښې اثباة القيامة وو نو دی سورة کښې هغه عمل ذکر کوی چه قيامت کښې فائده ور کوی چه اللّٰه دين دپاره کوشش دے،

ف ۳ ......مخکښې انسانانو حالت ذکر کړو (يومئذيصدر)سره چه قيامت کښې به اعمالو دپاره پاسيږے نو دی سورة کښې وائی چه دنيا کښې دين دپاره دآس پشان پاسه او خدمت و کړه،

مقصد السورة العاديات

په سورة کښې التيقظ للأنسان بمثال

مثال دادے چه او کوره مالك خپل آس ته لږ وابه اولږے او به ور کړی دی هغه دخپل مالك تابعدار دے په هر ځائی په توره او په نيزه ورځی او ته دالله مطيع نشوے اګر ډير نعمتونه ئے درباندی کړی دی او دی سورة کښې يوه بله خبره ذکر کوی چه انسان ته دوه قسمه مرض لګی (۱) روحانی (۲) بدنی.

چه بدنی راشی نوسرے ډاکټرته ورشی هغه ورته درے اشیاء ښائی،

(۱)......مرض چه مرض داده (۲)......سبب دمرض (۳)......علاج دمرض

نودی سورة کښې هم دادرے اشیاء دروح ښائی،

(۱)......مرض په (ان الانسان لربّه لکنود)سره

(۲)......سبب دمرض په (وانّه لحبّ الخیر لشدید)سره،

(۳)......علاج دمرض په (افلایعلم اذابعثر)سره،

حل مشکلات السورة العادیات

(وَالْعٰدِیٰتِ)ایت ۱ شاه ولی اللهؒ وائی(والعدیٰت)نه مرادمالګان دی دآسونو چه هغوئی سرونه او ګیرے په ګردونو خړ دی اوته دین دپاره اے انسانه پانه سیدے،

(قَدحاً)ایت ۲ ددی معنی شغلے وِستونکی او ګوره آس دخپلو خپونه اودالله دین دپاره اوباسی اوتااونه ویستو لکه اشعارو دعبدالله بن مبارکؒ باره کښی راغی چه فضیل بن عیاضؒ ته خط لیکلے وو (سورة انفال خلاصه کښي و ګوره،

يَاعَابِدَ الْحَرَمَيْنَ لَوْ اَبْصَرْتَنَا لَعَلِمْتَ اَنَّكَ فِي الْعِبَادَتِ تَلْعَبُ

(فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعاً)ایت ۵ او ګوره هغه آس چه دشمن ډلے ته ننوځی اوهغه دجنت طمع هم نیشته اوستاجنت طمع هم شته بیاهم دالله نه منے شهیدچه خپل ګریوان کښی سوچ وکړی نوواتی به زهٔ ناشکره یم خکه خومره نعمتونه دی ټول ئے درته بے پیسودرکړی دی او کوم ته ستازیات ضرورت دے لکه

او به هو امالګه وغیره دارلګه وجودنی درکړے دے حدیث کښی راځی، (سبقت رحمتي علی غضبي) نو رحمت نه مرادو جود درکول تاته دی نو دغضب کارمکوه چه هغه ګناه دے، محکښی مرض وښائیل نو اوس سبب دمرض ښائی (وانه لحب)

(اَلْخَيْرِ) خیرنه مراد مال دے خکه سرے چه څان عالم الغیب ثابتوی په تعویذونو سره نو داپیسو دپاره نذرونه آخلی نو پیسو دپاره دین خرخوی دپیسو دپاره دپیسو ګټل په خپله ناجائزنه دی بلکه مینه ورسره ناجائزده دپیسووجے پلاراوزوئی قتلول (افلایعلم) دی سره علاج دمرض ښائی، څه مطلب چه څان ته مرګ رایادکړه چه زه به مړیږم ماسره به الله حساب کوی نوبیابه څه کوم (انّ ربهم) څه مطلب چه لکه څرنګه دالله په دشمن آس خیژی دارنګه ته هم دمشرکینو اومبتدعین باندی وخیژه دارنګه آس لکه څنګه شکر ګذاردخپل مالك ده دارنګه ته هم شه اودی کښی نمونه ذکر کوله څکه هغه وے څه نمونه وښایه، هغه پښتنه وائی دکونډے زویه څه خو ګوریا،

(مافی القبور) یوځل به قبرته لاړشے الله به درسره حساب کوی،

یو سالكٌ وائی

ستنقلك المنایاعن دیارك ویبدلك الرذی داراً بدارك

وتترك ماغنیت به زماناً وتنقل من غناك الٰی افتقارك

ودودالقبرفی عینیك ترعی وترعی عین غیرك فی دیارك

بسم الله الرحمٰن الرحیم

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة القارعة

مکی سورة دے په نزول کښې ۳۰ پس دسورة القریش نه نازل شوے دے

روابط السورةالقارعة

ف ۱ ...... مخکښې ایت ۹ کښې اوو ے چه داپورته به شی نودی سورة کښې کیفیت دحشربیانئی په ایت ٤ کښې چه خواره به شی،

ف ۲ ...... مخکښې دانسان عمل دپاره آس سره مثال ور کړونودلته وائی چه عمل وکړه خکه قیامت کښې به دپکارشی،

په سورت کښې اثباة القیامة والتخویف ویقال القارعة للقیامة لأنهاتقرع القلوب

حل مشکلات السورة القارعة

(يَوْمَ)ایت ٤ مفعول دَاَدْرٰكَ دپاره،

(كَالْفَرَاشِ)ایت ٤ اشکال سورة قمر کښې وئیلی وو (كانّهم جرادمّنتشر) اودلته وائی(كالفراش المبثوث)نودی څه مطلب،

جواب داچه راپورته کولے به شی په یودم ملخانوپشان اوپتنګانوپشان به خکه وی چه لکه څرنګه پتنګانوتنظیم نه وی هریوخپله منډه وهی دارنګه دوئی به هریوخپله منډه وهی

(وَتَكُوْنُ الْجِبَالُ)ایت ٥ ایضاً قال فی طٰهٰ ایت ۱۰۵،

(ثَقُلَتْ مَوَازِيْنُهٗ)داسے نه وائی چه نیك عمل ئی هم کړے وی اوبدهم ورسره وی،دالله څومره کرم دے چه که نیك عمل ئے وکړوبدهم ورسره

وی خوئیك په بدو غالب ده نو بدبه ورته معاف کرم او موازین جمع

باعتبار موزونات وائی۔

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سورة التكاثر

مکی سورة دے په نزول کښی ۱٦ پس دسورة الکوثر نه نازل شوے دے

روابط السورة التكاثر

ر ۱......مخکښې اووے (یوم یکون النّاس کالفراش) چه پتگانو په پشان به راپاسی نو مخکښې به څه وی نو دی کښی ایت ۳، ایت ٤ کښی وائی چه خپل اعمال به وګوری،

ر ۲......مخکښې اثباۃ القیامة وو نو داچه راشی دے کښی به څه وی نو دلته وائی (لتسئلن یومئذعن النعیم)

مقصد د سورة التكاثر

په دے سورة کښی تذهیدمن الدنیا، او اصل سبب دهلاکت بنائی چه هغه مینه ددنیاده اصل کښی مال کټل ناجائزنه دی حدیث کښی راځی، (لاحسد الافی اثنین رجل أته اللّٰه الحکمة فهویقضی بها ورجل أته اللّٰه مالًا)

لکه یو صحابی وفات کیده عبدالرحمٰن بن عوفؓ نو نبی علیه السلام ته ئی اووے زه ټول مال صدقه کوم نبیﷺ ورته اووے نه هغه اووے نصف مال صدقه کوم نبی علیه السلام الثلث والثلث کثیر،

حل مشکلات السورة التكاثر

(اَلتَّکَاثُرُ)ایت ۱،التکاثر چه وائی لکهونه شو کرورونه شو دومره شو،
(اَلْمَقَابِرَ)ایت ۲ مقابر جمع قبر ده قبر خه ته وائی یو قبر په نزد،دمحدثینو دے
چه داعالم برزخ ته وائی اوهرچه فقهاء دی نوهغوئی ترے دامحفوره فی
الأرض آخلی لکه حدیث کښی راځی(کنت نهیتکم عن زیادة القبور الأ
فزروها)اوس ئے زیارت کوئی ځکه نصیحت ترے واخلئی او ګوره
القبوروائی المقبورنه وائی خلق وائی پنج پیریان قبرونه نه منی مونږولے نه
منو خوستاجهنابے اوغلافونه نه منو قبرته لاړشه اودعاء ورته وکړه،
دانه چه هلته باداوباسے اوبل داچه قبرته ورشے اوسوالونه ترے کوے
داناجائزدی،تفهیمات الٰهیه صفحه ۴۵/ج ۲ کښی وائی(کلّ من ذهب الی
بلدة أجمیراوالی قبرسالارمسعودغازی لأجل حاجة یطلبهاثمّه فقداٗثم
اثماًاکبرمن القتل والزنا)
شاه والی اللهؒ دارنګه شیخ الاسلام علامه ابن تیمیهؒ وائی
(من ظنّ انّ الدعاء عندالقبورافضل من الدّعاء فی المساجدفقدکفروقد
اتفق ائمة المسلمین بذالك)
دارنګه فتح الربّانی کښی شیخ عبدالقادرجیلانیؒ وائی صفحه ۵، ۱۱، ۲۲
، ۷۴(تفصیل داپاره سورة البقرة ایت ۲۱ (اعبدوربّکم)وګوره)مونږزیارت
منو خوخدائی درجه ورته مه ورکوه.اوپاتے شه دقبرمسئله نومړے چه قبرته
لاړشی نوعذاب دهغه روح ته ورکولے شی او کنیکشن ئی بدن سره وی
اوس داعذاب چرته ورکوی نودواړوباندی احادیث دلالت کوی لکه نبی
علیه السلام شپن ډکے په دقبرابښی ووداړنګه بل حدیث کښی راځی(یوسع

له سبعون فی سبعین)نو داقبر خونه او ږدیږی،
(عَنِ النَّعِيمِ)لوئی نعمت قرآن دے اودقرآن تپوس به کیږی،
بیاواقعه دابوبکرؓاوعمرؓیوخل حضرت عمرؓنبی علیه السلام کورته راغلو
نبی علیه السلام ورته اووے ،غرمه وخت(ولماجاء ك یاعمرفقال عمرالجوع
چه وږے یم که څه وی نبی علیه السلام ورته اووے چه زه هم وږے یم
دارنګه ابوبکرؓهم راغلے ؤونبی علیه السلام ورته اووے راځی چه فلانی
صحابی کورته ورشونوصحابی ته لاړواوږده واقعه ده)آخرداچه صحابی
ورته څه کهجورے راواخیستے عمرؓلاس کښی غونچه وه نبی علیه السلام
ورته اووے چه الله به ددے هم موږنه تپوس کوی عمرؓاووے چهددے به هم
الله تپوس کوی عمرؓاووے ددی به هم الله تپوس کوی،نبی علیه السلام
اووے هاؤنوعمرؓلاس په رنګیدوشودارنګه انسان سره دالله لوئی احسان
ژوندورکول دی حدیث کښی راځی(لایزال قدماعبدحتّٰی یسئل عن اربع عن
عمره فیماافناه)
دارنګه هرشئی نعمت دے(ومالکم من نعمة فمن الله ولئن شکرتم لأزیدنّکم
ولئن کفرتم انّ عذابی لشدید)شکربه دهرنعمت سره دهغه مناسب وی
ډوډئی دوخوارږه نووایه (الحمدلله الذی اطعمنا)مریض ډولیدونووایه
(الحمدلله الذی عافانی)خلق تباه شو،چه دنیا کښی نعمت نه یادږی نه
شکراوباسی دارنګه بل په دسترخوان ډوډئی وخوري نووایه (اکل طعامکم
الأبراروافطرعندکم الصّائمون)دارنګه په سورلئی کیناستے نووایه (سبحٰن
الّذی سخّرلنا)نبی علیه السلام په وچت ځائی به ختونوالله اکبربه وے

او لاندبه کوزیدو نو سبحان الله به وے او داولے ،داځکه چه که زه هر څومره
بره وخیژم الله لره دی لوئی والی او که هر څومره ښکته کیږم خو ته ددنه پاك
ئی تابانده زوال نه راځی

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة العصر

مکی سورة دے په نزول کښې ۱۳ پس دسورة الانشراح نه نازل شوے دے

روابط السورة العصر

ـ ۱ ......مخکښې الہاۃ القیامة و کړونودی سورة کښې هغه اعمال ذکر کوی چه
اسباب دنجات دی خلور،

ـ ۲ ......مخکښې اووے (لتسئلنّ یومئذعن النعیم)نودسورة کښې داښائی چه د نعمت
تپوس به کیږی نو انسان تاوانی دے ځکه نعمتونهٔ زیات دی او عمال کم،
او مسئله هم داده،

دخول النّاس فی الجنّات فضل من الرحمٰن یااهل الاعمال

خوهاں تاوان نه به بچ کیږے چه داڅلور کارونه وشی،
(آمَنُوْا)ایت ۲ وعملو الصّٰلحٰت ایت ۳ وتواصوبالحق ایت ٤ وتواصوابالصبر

دعوی السورة العصر

په دی سورة کښې ترغیب الی الاعمال الصالحة او کامیابی دانسان ښائی چه
څلور اشیاء کښې دے

ـ ۱ ،ایمان ـ ۲ عمل صالح ـ ۳ ،استقامة بالحق ـ ٤ ،استقامة باالصبر

او داخلو رلازم وملزوم دی کله چه سړے مؤمن شی نو هغه ته عمل صالح ضرورت دے لکه قرآن وائی (الیه یصعد الکلم الطیب والعمل الصالح یرفعه) بیا که دواړه موجود شی نو بیا وائی چه پته خولهٔ بهتری ده خو حدیث کښی راځی چه چا کتمان حق وکړو (من کتم علما الجم یوم القیامة بلجام من نار) دارنګه حدیث راځی،

(من رأی منکم منکراً فلیغیره بیده فان لم یستطع فبلسانه)

منکر دِوُلیډو شرک دِوُلیډو بدعت دِوُلیډو آخر د حدیث دا دے،

(ولیس وراء ذالك خردل من الأیمان) دشرشم دانے برابرهم بیا ایمان پکښی نیشته ځکه چه په دے باندی ستاره هم دردونه وکړو علماؤ تاریخ وګوره انس بن مالكؓ ئی په خره باندی سور کړے وو او شائی ورته بربنډه کړی وه و،هل ئے نو چوك ته راورسیدو او ګوته ئی وچته کړه نو آوازئی وکړو،

(من عرفنی فقد عرفنی ومن لم یعرفنی فانا انس بن مالك)

دارنګه ابن تیمیهؒ جنازه دجیل نه وتی وه دارنګه امام ابو حنیفهؒ قضاوت نه قبلول نو بادشاه جیل کښی واچولو او دارنګه صحابه وګوره دارنګه ابو الکلام آزادؒ مقدمه په عدالت کښی واوړولے شوه نو ده وُخندل جج تپوس وکړو نو دورته اووے چه زه ددے نه زیات مجرم یم دارنګه شیخ القرآنؒ جیلونه تیر کړو ودرے ورځے ئی خوراك نه ورکول په سخته یخنئی که تالاب ته غور خولے وو ګتیء ورته په سینه کیخودلی وے کله کله زهٔ وایم،

ایا علماء الدین مالی اراکم	تغاضیتمو اعن منکرات الأوامر
اما اخذ المیثاق ربّی علیکم	بان تنصحوا باالحق اهل المناکر

فاعرضتم عن ذاك اعراض هاجر
اماالأمربالمعروف والنهي فرضكم

اوس هم پاسه توحیدبیان کړه ردَدمنکرو کړه حدیث کښې راځي
(مروابالمعروف والنهواعن المنكرفان الأمربالمعروف والنهى عن المنكرلايدفع رزقاولايقرب اجلا)

حل مشکلات السورة العصر

(وَالْعَصْرِ)ایت ۱ شاهددے مازیګردلته په معنی دشاهددے نه دقسم؛ (تفصیل اصول القرآن کښې وګوره)

(لَفِيْ خُسْرٍ)ایت ۲ تاوان کښې دے تاوان څه وشوچه راغلے وونوبربنده وو اوچه لاړونوبے رواصل کښې تاوان ددین دے چه راغلے پاك ووا ولاړ وپلیت توانائیان دی ټول(هاں) وروسے (الاّالّذين امنواوعملوالصّٰلحٰت)

(وعملوالصّٰلحٰت)ایت ۳ عمل صالح څه ته وائی(الصّالحت من الأعمال ماصوّغه الشرع وحسنه)قاضی بیضاویؒ هریوعمل ښه نه دے شاطبیؒ دامام مالكؒ قول ذکر کړی،من ابتدع فی الأسلام بدعةً یراهاحسنةً فقدزعم انّ محمداًخان الرسالة) که ته وائی چه نه ښه کاردے نوجنازے ته آذان کوه کنه اخترمونځ ته هم کوه داهم ښه کاردے،

(وَتَوَاصَوْابِالْحَقِ)ایت ۳ اویس قرنیؒ چه عمرؓ ته نبی علیه السلام وئیلی ور چه دعاطلب ترے وکړه داهغه داقول دے (فانّ الأمربالمعروف والنهى عن المنكرلم يدعاللمرء صديقا)

(وَتَوَاصَوْابِالصَّبْرِ)ایت ۳ وصیت باالأستقامة وکړی که یو کس وائی زه

بوڅ اشوې یم ستړې شوې یم نوزۀ مسئله نشم بیانولې نوقرآن وائی صبرا، او استقامت وکړه پیغمبرته وائی (فاستقوم کماامرت ومن تاب معك) دارنګه (ولاترکنواالی الّذین ظلموا)

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الهمزة

مکی سورة دے په نزول کښې ۳۲ پس دسورة القیامة نه نازل شوے دے

روابط السورة الهمزة

ربط ۱ ...... مخکښې دانسان کامیابی رازذکر کړوخلورامورنودی سورة کښې دباطل پرستودناکامی اسباب ذکر کوی ددی ځائی نه څلورسورتونو کښې حالت دمجرمینو او دباطل پرستو ذکر کوی،

مقصدالسورة الهمزة

په دی سورة کښې، باطل فرقونسې اوّل حق پرستوفرقوبه غیبت کوی اشارے به ورته کوی مال به جمع کوی غیبت دبعض خلقوعادت ګرځیدلے دے صحابه وګوره هغوئی چه کوم کار کړے دے الله مونږته په هغه یوه خبره شکاره کوله ورنه هغوئی مجرمان نه دی(لقدرضی الله عن المؤمنین)اعلان ورته شوے وویوه ورځے صحابه روان وونودووصحاباؤ(دابیان ابوداؤدباب الرجم کښې ذکر کړے دے)یورجم شده صحابی تذکره کوله نواووے ئے (رجم رجم الکلب)نونبی علیه السلام واوریده اوخبه ئی اوونه ے نوحدیث کښې راځی،

(حتّٰی مربجیفة حمارٍشائلٍ برجله فقال النبیﷺ این فلان وفلان قالانحن ذان یارسول اللّٰه قال علیه السلام انزلافکلامن جیفةهذا الحمارقالامن یاکل من هذایارسول اللّٰه)

نونبی علیه السلام ورته اووے اوس چه تاسومړوورعزّت آخیستو هغه نه دابنه ده چه دخرغوښی وخورئی اوغیبت دمړوورغوښی خوړل دی لکه قرآن وائی (ایحب احدکم ان یأکل لحم اخیه میتافکرهتموة)اوهرچه مبتدع دے نودهغه غیبت ناجائزنه دے بلکه هغه جرح ده جرح دے دپاره وی چه دے به غلطه وی اوخوك ددی تابع نه شی دی دپاره هغه اوصاف قبیحه خرګنده وے اوکه جرح جائزنه وے،نواواصحاب الجرح والتعدیل به کتابونه نه لیکل حسن بصریؒ یورروایت قرطبیؒ نقل کوی چه درے کسانو غیبت جائزدے،

(۱)......فاسق ظالم(۲)......صاحب هوی(۳)......سلطان جائر،

حل مشکلات السورة الهمزة

(هُمَزَةٍ)ایت ۱ همزه چه مخامخ غیبت کوی،

(لُمَزَةٍ)ایت ۱ لمزه چه پشی شاغیبت کوی یاخوك ددے برعکس وائی،

(فِی عَمَدٍمُمَدَّدَةٍ)ددی څه مطلب دے،اورچه کله تیزشی نوهغه ستنوپشان اوږده شی نومراذترے اوردے،

بسم اللّٰه الرحمٰن الرحیم

سورة الفیل

مکي سورة دے په نزول کښې ۱۹ پس دسورة الکافرون نه نازل شوے دے

مخکښې یو تبه دباطل پرستووه نودی کښې بله تبه دباطل پرستوذکر کوی

په دی کښې دویمه تبه دالله دین خایونه په ورانوی لکه ابرهه چه بیت الله

باندی حمله کړے وه،

(تفصیلی واقعه) ابورغال چه صرف لاروړته ښودلی وه دباطل پرستومرسته

ئے کړې وه نن دهغه قبرپه کاڼوویشتے شی، جمرة الأولی، غټ شیطان ورته

وائی، حجارة من سجیل، الله په دوه قومونو کاڼې ورولی ؤو،

(۱)......قوم لوط (۲)......ابرهه واله، داخکه چه دواړه هتك بے عزتی

دشعائرالله کوله قوم لوط چه انسان دشعائرالله نه وودهغه بے عزتی کوله

وکله کاڼې چه په اوړپاخه شی، نودهغے زخم زیات وی اوډیره وخته پورے

وی دی وجے الله په اوروَه ولْ،

شول ، کافر، فیل، فلق، په ، الحجر،

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة القریش

مکی سورة دے په نزول کښې ۲۹ پس دسورة التین نه نازل شوے دے

مقصد السورة القریش

پدیکښې بله تبه چه مال دولت پسے به منډے وهی اودین ته به وزګارنه وی

لکه دوئی بیت الله سره اوسیدل اودهغه قدرئی نه کول نوالله ترے هغه

واخیسته اوداقانون دے چه اوس ئے مونږته اسلام اوقرآن سره شرافت

راکړے ده عمر ؓ (کنااذل القوم فاعزّنا الله باالأسلام)
مدارك یو روایت ذکر کوی (من هداه الله للأسلام وعلّمه القرآن ثم شکی
الفاقة کتب الله الفقر بین عینیه الی یوم یلقاه) دارنګه حدیث کښې راځی
(لیس منّا من لم یتغن باالقرآن)

• حل مشکلات السورة القریش

(اِلٰفِهِمْ) ایت ۲ مجرور بناء بر بدلیت دماسبقه نه،
(فَلْيَعْبُدُوْا) ایت ۳ داسے نه وائی (فلیعبدوا هذاالبیت) بلکه وائی (فلیعبدوا ربّ
هذاالبیت) چه بیت الله عبادت نشو جائز نو قبر دکوم خائی نه جائزشو،
او حجر اسود ته جائز نشو نو بل خائی ذکوم خائی نه جائزشو، عمر ؓ حجر اسود
ته وے (انك حجر لاتضرو لاتنفع) ته کاڼړے ئی نه ضرر ور کولے شے نه نفع
او ګوره کاڼړی ته خطاب کوی اګرچه هغه سماع نشی کولے دارنګه مړو ته
السلام علیکم، سره خطاب کیږی، خو دینه دالازم نه دے چه هغوئی آوری،
(بحث سماع موتی تفسیر کبیر للأمام الرازی صفحه ٦/١٠٤،
(المیت لایسمع ولایدرك شیئا) فتح القدیر صفحه ٦٩ صفحه ٤٧٦ صفحه
١٤٧ شامی صفحه ٣/٣٨٠، اصول الشاشی صفحه ٢٨ کنز اوّل صفحه
٢/١٥٧ مستخلص صفحه ٢/٣٨٨ هدایه اولین صفحه ٢/٥٠٨ کوکب
الدری صفحه ١/٢١٩ تفسیر بیضاوی صفحه ٢/١٢٥ مدارك صفحه ٢/١٠
درمنثور صفحه ١٤٢ مائة مسائل صفحه ٤٣ صفحه ٤٦ شرح عقائد صفحه ٧٧
حاشیه شرح العقائد صفحه ١١٨ مسامره صفحه ١٧٢ مراقی الفلاح صفحه

۳۳۶ طحطاوی صفحه ۲/۳۸۲ نور الایضاح صفحه ۳۳۷ شرح فقه الاکبر صفحه ۱۵۵ شرح مقاصد صفحه ۲/۱۲۳ (ولانزاع فی ان المیت لایسمع فتاوی دار العلوم دیوبند صفحه ۳/۱۶ فتح الملهم صفحه ۴/۱۷۹ طبقات الکبری صفحه ۴/۱۹۴ تفسیر ابوسعود صفحه ۲۴۳ خفاجی علی البیضاوی صفحه ۷/۱۲۸ شرح الیاس صفحه ۲/۲۳۴) کروه مشرکین مکه باره کښی دلته وائی چه دوئی عبادت کول لکه دوئی مونځ کول سورة انفال ایت ۳۵ کښی او دوئی حج به کول تلبیه ئی وئیله دارنګه خیرات به ئی کول لکه توبه ایت ۱۹ دا عبادتونه ئی کول خو پیغمبر طریقه پکښی نه وه بعض خلق وائی زد دا کار کوم دا ښه کار دے مونږ وایو چه پیغمبر نه خلاف دا بد کار دے لکه آذان ښه کار دے خو خوك اختوما نخه ته ئی نه کوی خکه چه پیغمبرنه دے کړے دارنګه فقهاء ذکر کوی، چه خلورر کعته مونځ په اوّل قعده کښی چه درود شروع کړل نو سجده سهوه لازم ده نو داوّلے درود خو ثواب وو خو دا چه پیغمبر مخالف وو خکه جرم شمار شو نبی علیه السلام وائی (کُلُّ مُحدثةٍ بدعةِ وکُلُّ بدعةٍ ضلالةٍ) دلته سورد موجبه کلیه داخلوی بعض خلق وائی چه بدعت دوه قسمه دے (۱)...... حسنه (۲)...... سیئة، خلط پکښی کوی، (لطیفه ملا چه وے دنیا گډه وډه ده) اوته چه تقسیم کوے نو بیا به وائی (بعض البدعة لیس بضلالة) نو پیغمبر موجبه کلیه وائی اوته سالبه جزئیه نوته صادق نی او که پیغمبر خو هاں بدعت اوّل دوه ۲ قسم ده،

(۱) لغوی (۲) شرعی، لغوی په معنی ده اظهار لکه عمرؓ وے (نِعْمَتِ الْبدْعَةِ هٰذِہٖ) دلته نعمت بمعنٰی اظهار خه ښه اظهار دے او بیا لغوی بدعت دوه ۲

قسمه دے (۱)...... حسنه (۲)...... سیّه او که ته وائی هلته پیغمبر سور د موجبه
کلیّه راوړے دے نو مونږ وایو چه پیغمبر لغت بیان له ندے راغلے بلکه شریعت
بیان له راغلے وو او شریعت کښې بیا د بدعت کیدو د پاره دوه شرطونه دی
(۱)...... احداث فی الدین (۲)...... تدیُّن دین گڼړل خو شرط احداث فی الدّین
دے للّدین نه دے،
او دا دوه قسمه دے (۱)...... حقیقي (۲)...... اضافي، بعض خلق پو هیږی نه
نو هغه وائی چه قرآن لیکل هم بدعت دے وغیره، خو دا مصالح مُرسَله دی،
او دا بدعت لِلّدین دے فی الدّین نه دے ناجائز خو فی الدین ده، لکه
حدیث کښې راځی (من احدث فی امرنا هذا ما لیس منه فهو ردّ) دلته
(فی امرنا) وائی (لأمرنا)
نه وائی خکه په دین کښې بدعت ناجائز دے لکه سنتونه وروسته دعاء بهیئت
اجتماعي دا رنګه جنازے نه وروسته دعا دا کوم خائی نه ثابته ده هاں جنازے
کښې شته او جنازے نه وروسته نیشته نبی علیه السلام وائی (اسرعوا بالدفن)
دا رنګه اسقاط دائره به کوی دا کوم خائی نه ثابته ده او قرآن پکښې ګرخوی
او بیا د غرض الفاظ عربی کښې وائی (دا مال قلیله په خداع کثیره په غبن
فاحشه د فرضو د واجبو او ماتانه دربخلے) کوم کس چه قرآن ګرخوی هغه نه
چاپوس وکړو چه ته څه وائی هغه وے چه زه دونی نه وایم چه تا دا قرآن
او وهی چا امر دے هغه وائی آؤ او که نه منی نو دے بل له ورکړه واه سړیه
خلق دربوړے توقے کوی دا رنګه جمعے شپه به خیرات کوی نبی علیه
السلام وائی (لاتخصوا لیلة الجمعة بقیام من بین اللیالی ولا تخصوا یوم

الجمعة بصام من بين الأيام)تفصيل ضياء النورصفحه۱٦٨ و گوره.

دارنگه اخترونو کښې تعزيت دمړی دامړے معذب کوی اوچه نوے جامی نه

آچوی دانارواده امّ حبيبةؓ چه خاوندوفات شونوبوډئی وه نوخلورمه ورځے

دوفات ئی سترگی تورے کړے دنداسے ئی وکړه بسخوته ئی وے ،چه دی

ماته حاجت نیشته زه بوډئی یم خولیکن پیغمبرمونړته وئیلی ووچه درے

ورځے غم دے نورنیشته دام درته بنودل دارنګه مړی پسے ژاړل چه خوانه

وه نولوبے ئی وئیلے اوچه بوډئی شوه نوسندرے ئی شروع کړے دابه وائی

واه دارنگه لالا په کمروبه گرځیدو لوگښی به کتل چه خیرات به چرته وی

هُوهُوهُونبی عليه السلام وائی(ليس منّا من ضرب الخدودوشقّ الجيوب

ودَعابدعوی الجاهليّة)

بسم اللهالرحمٰن الرحيم

سورة الماعون

مکی سورة دے په نزول کښې ١٧ پس دسورةالتکاثر نه نازل شوے دے

مقصد السورة الماعون

پدی سورة کښې بله نښه چه یتیم ته به تیلی ورکوی،نن وګوره یتیم ته څوك

تیلی ورکوی،

حل مشکلات السورة الماعون

(يَدُعُّ الۡيَتِيۡمَ)ایت ۲ یتیم سره پښتون ظلم کړے ووچه پلاربه ئی مړشونو

یتیم به ئی سین ته وغورځول چه ماته مال پاتے شی اوداظلم ملاهم کړے دے

چه ماشوم پلاربه وفات شونوهغه به ورے هله مابنامنی و کړنی فلانی و کړنی
مونږ خیرات متوخوداوایو چه یتیم مال په ظلم مه خوره اوقرآن وائی ؟
(انّ الّذین یاکلون اموال الیتمی ظلماً)نساء ایت ۱۰،اوحدیث کښې راځی چه
یتیم مال خورونکی سری ځلے نه په داورشغلے راځی دارنګه قرآن وائی
(اواطعام فی یوم ذی مسغبة یتیماً ذامقربة اومسکیناً ذامتربة)
خودسره به ذهن کښې یوه شبهه راتله چه واه داخلق خومونځونه هم کوی
نوورپسے وائی (فویل للمصلین)
(الماعون) تفسیرقرطبی لس معنے کوی یوداچه معمولی شئی نه منع کوی
معمولی شئے چه هغه بیان دے پاسه دنیاکښې حق بیان وکړه حدیث کښې
راځی چه حق مسئله نی پټه کړه،نو(یولج بلجام من نار)

بسم اللّٰہ الرحمٰن الرحیم

سورة الکوثر

مکی سورة دے په نزول کښې ۱۵ پس دسورة العادیات نه نازل شوے دے

ربط السورة الکوثر

هرکله چې ئے دباطل پرستوفرقونښې وبنائیلے نواوس دحق پرستوفرقونښې بنائی

محورالسورة الکوثر

دی سورة کښې یوه نښه ئے داده چه مالی عبادت اوبدنی عبادت به اللّٰه
دپاره کوی اودی سورة کښې اللّٰه وائی دوه اشیاء راکړه دوه به درکړم
عبادت دوه قسمه دے یوبدنی بل مالی بدنی بهترمونځ وونوهغه ئے ذکرکړل

او مالي نه قرباني او نحر وو نو هغه ئے ذکر کړه.يو عبادت زماته وکړه دويم قرباني ماته وکړه نو دوه به در کړم (۱) کوثر به در کړم (کوثر)خير کثير ته وائي چه هغه علم ده ذ قرآن ۔ ۲.او يا مراد ترے حوض کوثر دے قيامت کښي به نبي عليه السلام ته ور کوي او نبي عليه السلام وائي(آنيته کعددنجوم السّمآء من شرب منه لم يظماء ابدا وماءه اشدّبياضاًمن اللبن او کماقالﷺ او کبين نه زياتے خوږے دی اوزه به ملګرو ته وايم(هلمّوا الىّ هلمّوا الىّ)نو يوه ډله به واپس کړے شي (فليذّادانِ عن حوضي کمايذاذالبعير الضآلّ) ۰ نوزهٔ به وايم (اُصيحابى اصيحابى)ماته به فرشتے وائي،

(فيقال لى يامحمدانّك لاتدرى ماالحدثوابعدك)

بل روايت کښي غيروابعدك راځي نبي عليه السلام ته فرشتے وائي چه تاته پته نيشته (دوئي وائي)چه په نبي عليه السلام عرض الأعمال کېږي)نو نبي عليه السلام چه وائي(فسحقالهم فسحقالهم لمن غيربعدى)نو يو کوثر به در کړم

(۲)......ان شانئك هو الأبتر)ستادشمن بهٔ ذليل کوم،

(وَانۡحَرۡ)ايت ۲ الله وائي زمادپاره قرباني وکړه او غير الله دپاره ،مهٔ کوه نوتذکرة الأبرار والأشرار صفحه ۲۴۱ کښي ورته حرام وائي،البرهان صفحه ۶ کښي شاه منصوربابا وائي (واعلم انّ ممايندر العوام من الزيت والشمع والدراهم والدنانير الى قبورى الأولياء الکرام فبالأجماع سحط وحرام) دارنګه پيرمانکي،هداية الابرار صفحه ۱۰۰ کښي وائي (فالذّابح مشرك والمذبوحة ميتةٌ وامرأته بائنةٌ)

(هُوَالۡاَبۡتَرُ)ايت ۳ علامه ابن تيميهؒ وائي(اهل السنّة يموتون ويحيٰى ذكرهم

واهل البدعة يموتون ويحيت ذكرهم)

بسم الله الرحمٰن الرحيم

سورة الكافرون

مکی سورة دے په نزول کښې ۱۸ پس دسورة الماعون نه نازل شوے دے

دعوی السورة الكافرون

پدی سورت کښې مقاطعه عن اعداء الله تعالی ذکر کوی چه کافرو سره بائیکاټ وکړه،

عبد الرحمٰن باباؒ وائی

نه کیګی خانانو ملګانو سره کلی چرته عزیز خان چرته ملنګ عبدالرحمن

(مَاتَعْبُدُوْنَ) ایت ۲ دلته سورة کښې لفظ دمانه مراد طریقه ده که دمامعنی دځه وکړے نوهغوئی خو الله عبادت کول نودی وجے نه صحیح کیږی او ګوره دنرسرې کاردے چه خپل موقف بنه پیش کولے شی نبی علیه السلام ته هم وائی (قل يآيها الكافرون) واه کافرو،

(لَكُمْ دِيْنُكُمْ وَلِىَ دِيْنِ) تاسو شرکیات کوی زۀ به رد کوم تاسو به خلاف کوئی زۀ به حق بیان کوم او داچه خومره سخت وی دومره ملګری ئی نران وی،

بسم الله الرحمٰن الرحيم

سورة النصر

مدنی سورة دے په نزول کښې ۱۱٤ پس دسورة التوبه نه نازل شوے دے دا،أخری سورت دے دینه وروسته بل سورة ندے راغلے أخر کښې الله

جناب رسول اللهﷺ ته دنصرت بشارت وکړومطلب داچه هرکله دبانکابږوکړونودالله نصربه راشي،

(اَفْوَاجاً)ایت ۲ ټولګي، ټولګي به راځي یووخت داسې ووچه شیخؒ ته چا خائي ته ورکولاواوس وګوره،

بسم اللهالرحمٰن الرحيم

سورة اللهب

مکي سورة دے په نزول کښي ٦ پس دسورة الفاتحه نه نازل شوے دے

دعوی السورة اللهب

پدې کښي نمونه دنصراو کامیابئ ښائي چه وګوره دنبي علیه السلام تره ابولهب تباه شوابولهب دهغه لقب وولهب شغلوته وائي نومخ ئې شغلے کولے خپله نامه ئې عبدالعزی وواوداهغه سړے ووچه اوّل عیدمیلادالنبیؐ ئې مناؤکړے ووویئخه ئې آزاده کړه اوده داخوشحالي کړی وه خوتابعدار دپیغمبر نشونوهلاك شو،

(سَیَصْلٰی نَاراً)نبي علیه السلام چه کله کوه صفاباندی اووے(قولو الااله الاالله تفلحوا)نوابولهب اووے(تبالك سائرالیوم الهٰذاجمعتنا)

نوالله اووے (تبت یدا) لاسونه ئې تباه شو کوم سړے حق پرستوخلاف کړے دے خان ته ئې خپله ظالم وئیلے دے لکه ابراهیم علیه السلام ته ئې ظالم وئیلے وونوبیائې خان ته هغوئي وئیل(انکم انتم الظالمون)ځکه چه ابراهیم علیه السلام باندی آوریدلي وو،

(حَبْلٌ مِّنْ مَّسَدٍ) او گوره دنبی علیه السلام ترهٔ اوتندارچه نه وو تابعدارلا رو خالی نے شودارالبور،

یو سالك وائی،

آل النبی اتباع ملته — من الأعاجم والسودان والعرب

لوكان آله اهل قربته — فليصل المصلی علی الطاغی ابی لهب

شیخ عبدالقادرجیلانی الفتح الربانی کښی وائی،

تعصی الرّسول وانت تظهرحبه — هٰذالعمری فی القیاس بدیع

ان كان حبك صادقاًلأطعته — ان المحب لمن يحب مطيع

تابعداربه کامیاب وی ورنه ناکام به وی او گوره ابراهیم علیه السلام پلارته نجاة ورنه کړونوح علیه السلام خپل بچی ته نجات ورنه کړو او گوره، نبی علیه السلام خپل ترهٔ اوتندارته نجات ورنه کړوخلق وائی تاسو په وړو وړو مسائلو جهګړه کونی واه داوړے نه دی خپل ترهٔ اوتندارسره په جهګړه راغلی وه خودامسئله څه وه(قل هو الله احد)

بسم اللّٰہ الرحمٰن الرحیم

سورة اخلاص

مکی سورة دے په نزول کښی ۲۲ پس دسورة الناس نه نازل شوے دے

ربط السورة الاخلاص

پدی کښی اصل مسئله دنجات چه هغه توحیددے،

حل مشکلات السورة الاخلاص

(قُلْ هُوَاللّٰهُ اَحَدٌ)ایت ۱ دونی وائی تاسوته پنځ پیریان ولے وائی،موږ وایو چه ښکه وائی چه موږ پښخه خبرے کوو،

(۱)......قل هوالله احد (۲)......الله الصمد (۳)......لم یلد(٤)......ولم یولد (٥)...... ولم یکن له کفوا احد،

هوضمیرشان دے اودامرجع نه غواړی دارنګه ضمیرقصه هم دے هغه هم مرجع نه غواړی اوخلق دضمیرتعریف کوی،ماﺍضمرعامله لفظاًاومعناً اوتقدیراً)خوداصحیح نده ځکه کله به نه لفظی وی اونه نور،

لکه اشعاردعربو کښی راځی،

لوکانت الأرزاق تجری علی الحجی لهلکن اذامن جهلهن البهائم

(دلته جهلهن ضمیرمرجع بهائم ده اوهغه مؤخرده)

شیخ القرآنؒ اووے چه کوره داسورة په یوه مسئله ووهغه مسئله دتوحیددے اودایو دمقاصداربعهٔ نه دے اوقرآن هم پاعتباردفهم څلورحصے دی،

اوله حصه ترانعام پورے پدیکښی وائی چه خالق لکل شئی هوالله،

دویمه حصه دانعام نه کهف پورے پدیکښی وائی مربّی لکل شئی هوالله،

دریمه حصه دکهف نه ترسباپورے پدیکښی وائی مبٰرك فی کل شئی هوالله،

څلورمه حصه دسبانه ترآخره پدیکښی دوه مسئلے یواثباة القیامة دویم نفی دشفاعت قهری ،

په فاتحه کښی مقاصداربعه په سورة بقره کښی مضامین اربعه،

(دقرآن مکمل خلاصه)

(اَللّٰهُ الصَّمَدُ)ایت ۲،ابن عباسؓ وائی (الصمدمایصمدالیه فی الحوائج)

حاجتونو کښې ورته فریاد کیږی انبیاء ورته کړے وو چانه ئے مددغوښتی وؤ دارنګه یونس علیه السلام ته وګوره تیاره په تیارو کښې الله ته فریاد کوی (انّ لااله الاّانتَ سبحانك انّی کنتُ من الظالمین) نو الله هم وائی، (فاستجبناله ونجینٰه من الغم وکذالك ننجی المؤمنین) دارنګه زکریاعلیه السلام الله نه بچے غواړی (ربّ هب لی من لدنك ذریة طیبة انّك سمیع الدعاء (تفصل دپاره انبیاء تا ۹۰ وګوره)

بسم الله الرحمٰن الرحیم

سورة الفلق

مکی سورة دے په نزول کښې ۲۰ پس دسورة الفیل نه نازل شوے دے عبدالله بن مسعودؓ ته منسوبه ده چه هغه وائی چه دادوه سورتونه، (قل اعوذ بربّ الفلق او قل اعوذ بربّ النّاس) دقرآن نه نهٔ دے ددی دامطلب نده چه مخکښې مقصودی مسئله ختم شوه نو دلته حفاظت دپاره شپول جوړه وی دی دوه سورتونو کښې پناهی درته ښائی دشیطٰن نه څکه قرآن اوږے نوتاپسے شیطٰن ولګی نوپناهی ښائی زمیندارته دخواشیاء ضرورت وی،

(۱)......اول چه زمکه اڵ ذول کړی، اوواړیږی نووائی الله (قل اعوذبربّ الفلق)

(۲)......دویم داچه چینجی نه محفوظ وی نووړپسے، (من شرّ ماخلق)

(۳)......دریم داچه اوبه ورته وخت په وخت ورکړی نودلته (ومن شرّ غاسقٍ اذاوقب)

(٤)......څلورم چه زمیندارختکی وشی نوبیرېږی چه څوك پروپیګنډه به وکړی، چه فلانی ختکو کښې چینجی شوی دی نوهغه جواب (ومن شرّ النفّٰثٰت فی

العقد)

دارنګه، ستاخلاف پروپیګنډه کوی چه پنج پیریان په غلطه دی وغیره،

(۵) ...... پنځم چه دزمیندارکله بوس وشی نوبوساړی ونړی چه حاسدین

اوورونکړی، نوجواب (ومن شرّحاسداذاحسد) دحسد ګرونه م په امان کړے

(بربّ الفلق) ایت ۱ نکه یاالله زمکه دِوُشلوله تیغ دِیکښی اُوویستو دارنګه

مونږه سینه وشلوے وتیغ دتوحیدپکښی زرغون کړے ،آمین۔

بسم اللّٰه الرحمٰن الرحیم

ســـــــورة النـــــــاس

مکي سورة دے په نزول کښی ۲۱ پس دسورة الفیل نه نازل شوے دے

مقصد السورة النّاس :

پدی کښی درے حالونه دانسان بیانوی،

(۱) ...... یودماشوموالی اودی وخت کښی دانسان زورخپو کښی وی،

(۲) ...... دویم دخوانی پدی وخت کښی دانسان زورپه سینه کښی وی،

(۳) ...... دریم دبوډاوالی نوچه بوډاشی نوزورئی خلے ته راشی چرګانوته کنځل

کوی هرڅه ته کنځل کوی، نواوّل چه ماشوم ووچه ورته وائی څه دی نوائی مم

نوالله اووے بربّ النّاس که ته وائی زهٔ طاقتوریم نوجوان یم نوالله وائی (ملك

النّاس) اوکله چه بوډاشی نوبیاوائی نورمونږدڅه کارنهٔ یوخومونځ اونفلونه به کوو

نوچه مسواك اوجائے نمازراته سم وی نوالله اووے لهٔ النّاس حاجت روا یوالله دے،

خلاصة القرآن الکریم

فاتحه........ کښې مقاصد اربعه ذکر کوی،

بقره........ کښې څلور حصے دی، اوله حصه کښې اثبات التوحید دویمه حصه کښې اثبات الرسالة دریمه حصه کښې بیان جهاد فی سبیل الله څلورمه حصه کښې ذکر د انفاق کوی،

آل عمران........ درے حصے وو په اول حصه کښې اثبات التوحید. دویمه کښې اثبات الرسالة دریمه کښې جهاد او نفاق،

نسآء........ کښې اصلاح دمعاشرے کوی تفصیلا،

مائده........ سورة مائده لس بابونه وو حلال هغه حلال دی چه الله حلال کړی دی او حرام هغه حرام دی چه الله حرام کړی دی نذر دالله په نوم ورکوی دغیر الله په نوم ئی مه ورکوئی،

انعام........ کښې ردشرك اعتقادی او فعلی ذکر کوی

اعراف........ کښې درے مسئلے یو تسلی نبی علیه السلام ته فلایکن فی صدرك حرج منه ندے شی ستا په سینه کښې، تنګ سیاه بیان ددی مسئلے نه دویم اتباع دماانزل و کړئی دریم بیان دتوحید اورددشرك و کړئ او پدی واقعات دانبیاء علیهم السلام ذکر کوی په طریقے دلف ونشر غیر مرتب سره

انفال........ پدیکښې مسئله دجهاد فی سبیل الله ذکر کوی او شپږ قواعد دمیدان جهاد،

توبه........ پدیکښې بیان دڅلور قسمه خلق (۱) مشرکین (۲) اهل کتاب

(۳)مؤمنین،(٤)منافقین،یونس په یکښې بیامقاصدی مسئله ذکر کوی،
هود...... کښې،څلور مسئلې ذکر کوی اوله مسئله العبادة للّٰه وحده ،دویمه مسئله نفی علم الغیب دغیرنه دریمه مسئله ترغیب فی التبلیغ څلورمه مسئله تسلی نبی علیه السلام اوهریومبلغ ته،
یوسف...... کښې تفصیل دمقاصدواربعه دسورة هوداوتسلی نبی علیه السلام ته حالك کحال یوسف ستاحالت پشان دحالت دیوسف علیه السلام دے،
رعد...... کښې ادله عقلیه باثبات التوحیداول قسم ادله خالق دهرڅه زه یمه دویم قسم ادله عالم په هرڅه زه یمه دریم قسم ادله مالك دهرشئی زه یمه څلورم قسم ادله ملائك زماتابعداردی نورپسې دعوی دتوحیدپه تفریع کړی له دعوه الحق،خاص دے اللّٰه له ده بلنه په رشیانودے کړه رامدد (والذین یدعون)خوك چه غیراللّٰه رامدد کوی نوهغه دمثال(کباسط کفیه الی الماء) پشان دهغه چادے چه اوبوته لاسونه نیولی وی اوبوته وائی واه اوبوراشئ واه اوبوراشئ (وماهوببالغه)لکه څنګه دااوبه د سری ته نه ورځی دارنګه غیراللّٰه نشی رارسیدے،
ابراهیم...... کښې اوّل یوځوآیتونه بطورتمهید بیاڅلورځله لفظ الم ذکر کوی اوّل،الم نه بعدجدال المشرکین مع الانبیاء دویم الم نه بعداحوال المشرکین فیمابینهم دریم الم نه بعدالأمثلة للفریقین څلورم الم نه بعدزجراوتخویف اوادله واقعه دابراهیم علیه السلام،
حجر...... کښې نمونې دهغه چاذکر کوی چه هغه دالله خلاف کوی،
نحل...... کښې ادله متنوعه باثباة التوحیداوّل قسم ادله،خالق لکل شئی

هو اللّٰه، واه بره آسمانونه وگوره ماپیداکړی دی آسونونه وگوره ماپیداکړی دی
واه خچراوخرته وگوره ماپیداکړی دی بره نه باران زه.دربانډی وره وم واه داله
څه،(وسخرلکم اللّیل والنهارؔ)شپه اوورځ م تاسوله تابع کړی دی واه ادله څه خان ته
وگوره تاکښی م انقلاب راوستے دے نودادلائل چه ذکرکړی نوورپسے (افمن
یخلق کمن لایخلق)آیاهغه ذات چه پیداکوی مخلوقات پشان دهغه چاکیدے شی
چه هغه پیداؤکول نشی کولے اوبیاادله شروع کړی(ان لکم فی الانعام لعبرة)واه
انسانه،غوا،میښی،گډے،اوبیزے ته،وگوره خوړلی دی واښه توخکلی دی اوبه
یوطرف ته وینه بل طرف ته غوشایه روان ترینه شوده شربهیږی واه ادله څه(واوحی
ربّك الی النحل)واه مچنی ته وگوره څکلی دی اوبه نوخوړلی دی گلان لگئی کښی
نی دی زهراوپه خوله کښی گبیتان داکارخانه چاجوړه کړیده (واللّٰه خلقکم ثم یتو
فکم)واه داهرڅه پربږده لږخان ته وگوره دخوانئی نه شوے بوډا نورروان نی په همسا
دانقلاب درکښی راوستے دے بیاچاډانگوړئی دپه لاس کښیوی اوهغه درته وائی،

بانگشت عصاهردم اشارت میکند پیری امروزاست یافردئی جااینجااست یااینجا

همسادرته وائی واه بوډاجااینجااست یااینجاقبردیاداخائی دے یاداخائی دے یادا

بنی اسرائیلو...... کښی هغه څلورخیزونه ذکرکوی چه چاکړی دی نوعذاب
په راغلے دے

(۱)......یوشرك مستمره سبب لنزول العذاب،

(۲)......دویم هتك شعائر اللّٰه سبب لنزول العذب،

(۳)......اخراج الرسل من البلاد سبب لنزول العذاب،

(٤)......استهزاء بالرسل سبب لنزول العذاب،

کهف ...... کښې نفی دعلم غیب اوپدې څلورواقعے اوله واقعه داصحاب کهفٓ اصحاب کهف ته وګوره لوئے لوئے اولیاء دی چه پاسیدلی دی نویوبل ته وائی (قالوا لبثنايوماًاوبعض يوم)الله وائی (ولبثوافی کهفهم ثلث)چه نهه دپاسه درے سوه کاله ئی تیرکړی دی،دځان دحال نه خبرنه شو،

دویمه واقعه دنبی علیه السلام اوګوره جناب رسول الله ﷺ دصیادحال نه خبرنه دے(ولاتقولن لشيئي ان فاعلٌ ذالك غداً)

دریمه واقعه دموسی علیه السلام چه وګوره موسی علیه السلام دخضرعلیه السلام په کارونوخبرنشو،

څلورمه واقعه دذوالقرنین الله وائی(كادواالايفقهون قولا)قریب نه ووچه خلق په خبره پوه شوے وونوخلاصه (له غيب السموٰت والأرض)

حاصل داچه په زمکه اوآسمانونوغیبوباندی پوهه دے یوالله اوبیاسپکاوے ددنیاباالوجوه الثلاثة،

اوله وجه،(الدنیاتوٴخذمنك كمااُخذت من صاحب الجنة)

دویمه وجه(الدّنياوقتهاقليل)

دریمه وجه(الدّنياستكون وبالاًعليك)

اوقیامت کښې به وائی مالی هذاالکتب لايغادرصغيرةً)

مریم...... کښې عجزدانبیاءٴ زکریاعلیه السلام الله ته دے محتاج مریم علیها السلام،

عیسی علیه السلام الله ته دی محتاج اوعجزدفرشتو(ومانتزّل الاّبأمرربّك)

نو خلاصه چه هرشی الله ته دی عاجز نو (فاعبده واصطبر لعبادته)

طٰهٰ...... کښې وائی ابتلوا بالمصائب، او ګوره په هغوئی مصیبونه راغلی وو، او دخان ئی نشولړے کول او تسلی نبی علیه السلام ته په واقعے دموسی علیه السلام چه وګوره قدم په قدم تکلیفونه وچت کړی دی،

انبیاء...... کښی نفی دشرك فی الدعاء او پدی واقعات دانبیاء چه وګوره زکریا علیه السلام بچی نیشته اویوالله ته فریاد کوی او ګوره ایوب علیه السلام ته بیمار دے او الله ته چغے وهی خلاصة (انّهم کانوا یسارعون)

حج...... کښی څلور مسئلے،

(۱)...... تحریمات الله (۲)...... تحریما العباد (۳)...... نذور الله (٤)...... نذور العباد

مؤمنون...... کښی اوّل اوصاف دمؤمنانو او ردّ دشرك اعتقادی او فعلی او ادله عقلیه په اثباة التوحید،

نور...... کښی آداب سبعه ذکر کوی او څلور قوانین،

اول قانون (لاتاخذکم بهما رأفة فی دین الله) په ظالم باندی ګورے نرمیی ونه کړئی،

دویم قانون (الزّانی لاینکح الازانیة) زناکاره ښځه او زناکار سړے یو ځائی کیږی،

دریم قانون (ان الّذین یرمون) چه څوك په پاکدامنو الزام ولګوی نو (۸۰) اتیا دړے ور کړئی،

څلورم قانون چه ښځه او خاوند چی بدګمانه شی نولعان دو کړی او وه آداب لدفع الفحشاء اول أدب بے اجازته پردئی کورته مه ځئی،

دویم آداب مؤمنان سړی دنظر و ته ښکته کړی زنانه ته مه ګورئی،
دریم آداب چه مؤمنانے جینکئی دپردو سړو ته نه ګوری،
څلورم(ولایبدین)خائست به پردو خلقوته نه ښکاره کوی دخپو به شر نګارنه
اوباسی،
پنځم أدب (وانکحوا الآیامی)دچاچه ښځه نه وی هغوئی له ودونه وکړئی
پیغلے جینکئ په نکاح ورکړئی،
شپږم أدب غلام ته چه عقد کتابت ورسره وکړئی که مطالبه کوی ۰
اووم أدب(ولاتکرهوا)چه جینکوباندی دکنجرتوب زورمه کوئی، دکنجر
توب خائی ته مه لیږئی،
فرقان...... کښی دامسئله چه برکت آچونکے په هرڅه، کښی الله دے،
شعراء کښی تسلی نبی علیه السلام ته بواقعات الانبیاء السبعةاودوه خبرے
(۱)......نجاة المؤمنین(۲)......هلاکة الجاحدین،
نمل...... کښی دوه مسئلے اوپه هرمسئله دوه دوه واقعے ۰
اوله واقعه دسلیمان علیه السلام،چه اوګوره سلیمان علیه السلام دمملکت
دبلقیس نه خبرنه دے اودی خلاصه ایت ٦٥ کښی دویمه مسئله الله وائی
نجات ورکونکے زه یم اوبلدی یوه واقعه دصالح علیه السلام دویمه دلوط
علیه السلام چه دوئی ته نجات ماورکړواودد ے خلاصه په ایت ٥٩ کښی
قصص......دوه حصے دے اوله حصه کښی تفصیلی واقعه دموسی علیه
السلام دپاره دتسلی نبی علیه السلام ته اودویمه حصه ۲ مقاصداربعه
خصوصاًاثبات الرسالة کوی

عنکبوت...... کښې درې امتحانات ایت ۱ ،اوّل امتحان دنفس نه چه نفس به آرام غواړی اوته به نه ورکوے ۲ دویم امتحان دمور پلار نه چه مسئلے نه به دمنع کوی دریم امتحان دعلماء سوء نه (وقال الّذین)دونی به وائی سزا ګناه زموږ په غاړه اووخت دامتحان په واقعے دنوح علیه السلام او کیفیت دامتحان په واقعے دابراهیم علیه السلام.

روم،کښې بشارة بعدالابتلاء،

لقمان...... کښې په اثباة التوحیدادله عقلیه ونقلیه،

الم سجده...... کښې ردّدشرك اعتقادی جواب دهغه شبهے چه دونی وائی موږئی خکه رامدد کوچه دوئی سوال الله سکته نه غورخوی او الله وائی . (مالکم من دونه من ولی ولاشفیع)

احزاب...... کښې په اثباة التوحیددرے مثالونه په ردّدرسوم جاهلیت، او خلورویشت خطابات دولس نبی علیه السلام ته دولس امت ته.

سورة سبا...... کښې بله شبهه ددوئی ذکر کوی دوئی وائی چه باباپه خوا کښې زموږ خیردے ددے جواب(قل ادعواالّذین زعمتم من دونه)ایت ۲۱ (لایملکون ذرة)

دویم جواب (ومالهم فیهمامن شرك)دریم جواب (وماله منهم من ظهیر) څلورم جواب (ولاتنفع الشفاعة عنده الالمن اذن له)

فاطر...... کښې عجز دانسانانو ذکر کوی(یآیّهاالنّاس انتم الفقراء الی اللّه)اوادله علقیه

یٰس...... کښې درے خله لفظ دصیحه ذکر کوی او حقیقت دانسان ذکر کوی

چه واه انسانه پیدائی دنطفه راتلل دوو دنیاته په صیحه تلل ددی دنیاپه صیحه پورته کیدل دے آخرت کښې په صیحه اوواقعه دصاحب یٰس چه زمیندارسړے وو مسئله ئې بیان کړه اولاړو دجنت باغونه ورغلو،

صٓفٰت...... کښې عجز دمصطفینو هغه چونړشوی مخلوق په الله دی محتاج،

صٓ...... کښې وائی ابتلوابالمصائب اوګوره په هغوئی مصیبتونه راغلی دی

زمر...... کښې ددوئی شبهې ذکرکوی دوئی وائی مونږئے خکه رامددکووچه دوئی زمونږدپاره سوال الله ته وکړی نو الله فرمائی(مانعبدهم الاليقربونا الی الله زلفی)ابن جریرؒوائی(ای منزلة ودرجة (وليشفعوالنافی حاجاتنا)

مؤمر...... کښې نفی دشرك فی الدعاء،

حمٓ السجدة...... کښې څلوراعتراضات اودهغې جوابونه،

جوابونه اول اعتراض،ستاپه خبره مونږنه پوهېږوجواب (انماانابشرمثلكم)

دویم اعتراض،بیګاه خوب کښې باباراغلے وو ماته ئې وئیل چه تاخه وئیلی دی چه باباخه نښی کړلے جواب بابا داډزو،آشناراغلے ووچه شیطان دے

دریم اعتراض قرآن په بله ژبه ولے نه رانازل جواب(ءاعجمی وعربی)

څلورم اعتراض،قرآن په یوځل ولے نه نازېدوجواب(ولقداتینا موسی الكتب فاختلف فيه)موسی علیه السلام ته الله پا یوځائی ورکړے وونواختلاف شوے وو،

شورٰی...... کښې درے نوراعتراضونه او هغه جوابونه اوّل اعتراض داکومه مسئله چه ته کوے ستانه مخکښې چانا ده کړی ددوه جوابونه اول جواب (كذلك يوحي اليك والى الذين من قبلك الله العزيز الحكيم)

دويم جواب ايت ۱۳ کښې (شرع لکم من الدين ماوصى به نوحاً)
دويم اعتراض عام کتابونه ستاخلاف دى، اول جواب ايت ۱۰ کښې (وما اختلفتم فيه من شئى فحکمه الى الله)دويم جواب ايت ۱۷ کښې (الله الذى انزل الکتاب والميزان)دريم جواب ايت ۵۲ کښې (و کذلك اوحينااليك روحاًمن امرنا)
دريم اعتراض چه عام موليان ستاخلاف دى نودهغه اول جواب په ايت ۱۴ کښې(وماتفرقوا الامن بعد)دويم جواب ايت ۱٦ دريم جواب ايت ۲۱ کښې
زخرف...... کښې بل سوال اودهغى جواب دوئى وائى مونږغيرالله نه رامدد کوو بلکه دازمونږاودالله مينځ کښې واسطه ده مونږدوئى ته وايودوئى الله ته وائى ددوئى سوال سکته نه غورځوى ددى جواب ايت ۸٦ (ولايملك الذين يدعون من دونه الشفاعة)
دخان...... کښې بل اعتراض چه شايد دوئى خبره واؤريدے شى جواب ايت ٦ کښې (انّه هوالسميع العليم)چه يقينى بے شکه آؤرى هغه رامدد کړه،
جاثيه...... کښې بل اعتراض چه مونږدپخوانوپه دين يونوجواب ايت ۱۸ کښې (ثم جعلنك على شريعة من الأمر)
احقاف...... کښې بل اعتراض چه دوئى مونږځکه رامدد کووچه دوئى زمونږ کارسرته رسوى دهغى جواب په ايت ۲۸ کښې چه عاديانوهم خدايان نيولى وونوهغوئى کوم مدد کړو،
محمد...... کښې دوه حصے اوله حصه ترغيب الى الجهاددويمه حصه کښې احوال المنافقين بيانوى،

فتح...... کښې بشارة بعدالابتلاء،

حجرات...... کښې ادب سبعه اوّل آدب(یٰاَیّها الّذین امنوا لاتقدموا)

دویم ادب(یٰاَیّها الّذین امنوا لاترفعوا اصواتکم)

دریم أدب (ان جآء کم فاسق بنبا فتبینوا)

څلورم أدب(وان طائفتان من المؤمنین اقتتلوا فاصلحوا بینهما)

پنځم أدب یٰاَیّها الّذین آمنوا لایسخر قوم من قوم)

شپږم أدب (یٰاَیّها الّذین امنوا اجتنبوا کثیرا من الظن)

اووم أدب(یٰاَیّها النّاس انا خلقنا کم من ذکر وانثی)(وجعلنکم شعوباً وقبائل لتعارفوا)

قٓ............ کښې اثباۃ القیامة (کذلك الخروج)

ذاریات ...... کښې ترې (انّما توعدون لصادق)

طور ...... کښې ترقي (انّ عذاب ربّك لواقع)

نجم ...... کښې اثباۃ الرسالة اورددمشرکینو،

قمر ...... کښې انجام دهغه چاچه شرك ئې کړے وو،

رحمٰن ...... کښې درے رکوعات اودرے مسئلے اول رکوع کښې ادله پدې چه خالق لکل شئی هوالله دویم کښې تخویف دریم کښې بشارت

واقعه......داسورۃ تتمه دسورۃ الرحمن ده،

حدید...... کښې اول ترغیب الی الانفاق بالوجوه الخمسة اول وجه مال ستاسو دادالله دے ته ئې په کښولے ئې نو الله په لار کښې خرچ کړه،

دویمه وجه چه مال ستاسو خو هسے الله ته پاتے کیګی نو الله په لار کښې ئے

ور کړه،

دریمه وجه، څه مال الله ته هم نه پاتې کیږي خو الله ته قرض ور کړه (قرض په اعتبار دقارض سره)

څلورمه وجه څه، دامال ستاالله ته نه پاتې کیږي او قرض هم نه ور کوې خو حقیقت دمال و ګوره حقیقت ئې لهو، وزینة، وتفاخر بینکم، وتکاثر في الأموال، والأولاد،

پنځم وجه که دامال تادیته ستاتلې وی چه مصیبت به مانه لرې کړي، نو مصیبت په مال نه لرې کیږي (مااصاب من مصیبة)

دویمه حصه کښې ترغیب الى الجهادفي سبیل الله تعالى

مجادله...... کښې زجرمنافقانوته چه هغوئی تنظیم کښې فساد آچوی اودرې قاعدې په لفظ د (یآیها الّذین امنوا) سره اودرې خله لفظ دالم ذکر کوی دپاره دزجر،

حشر......... کښې زجراوتخویف،

ممتحنة...... کښې التّباعدمن الكافرين والزجرلمن تولاهم،

صف......... کښې زجرمنافقانوته چه په خوله والي او کوی نه،

جمعه......... کښې ترغيب الى الانفاق، اوزجرهغه چاته چه په دين دنیاآخلی

منافقون......... کښې زجرهغه چاته چه الله په دين مال نه لګوي، اوبشارة ورکوی هغه چاته چه مال الله په دين لګوي،

تغابن......... کښې مقاصداربعه اوترغيب الى الجهادوالانفاق،

طلاق......... دوه حصې دې اول حصه کښې ترغیب الى الانفاق،

دویم حصه کښې مقاصد اربعه،

تحویم .... کښې تنویر په ماسبقه ۹ سورتونو باندې۔

ملک .... کښې نفي دشرك في البركة،

اویڼلس دلائل وو په رددیڼولسمې باندې اول دلیل برکت آچونکې هغه ذات چه لاس کښې دې اختیار دویم دلیل برکت آچونکې دې هغه ذات چه په هرشیئې دې قادر،

قلم .... کښې تحضیض في التبلیغ او زجر ده هغه چاته چه تا په مسئله کښې نښتوی او دهغه صفات ۱ (فلاتطع المکذبین) ۲ (ولاتطع کلّ حلاّف ۳ مهین ۴ همازٍ ۵ مشاء بنمیم ۶ مناع للخیر ۷ معتدٍ ۸ اثیم ۹ عتل ۱۰ بعدذالك زنیم، پس ددی نه لمبردس حرامی،

یوسالك وائی،

زنیم لیس یعرف من ابوه بغی الأم ذو الحسب لئم،

حاقه .... کښې تخویف اُخروی په راتلو دقیامت،

معارج .... کښې تفصیل دحاقه،

نوح .... کښې تحضیض في التبلیغ او تخویف دنیاوی او واقعه دنوحؑ

جن .... کښې نفي دشرك اعتقادي او په هغې دجناتو واقعه،

مزمل، او مدثر کښې تحضیض في التبلیغ او ترغیب قرآن کریم ته،

قیامه .... کښې دقیامت راتلل یعنی اثباة القیامة او زجر دپاره دمنکرینو دسورة قیامة نه ترسورة اعلی پورې دولس سورتونو کښې اثباة القیامة په ترقي سره ذکر کوی،

دهر.......... کښې وضاحت دقیامت او انعامات په انسان،

مرسلات.......... کښې تخویف او دولس خله لفظ دویل،

نبأ.......... کښې تفصیل دیوم الفصل،

نازعات.......... کښې نمونې ذکر کوی سره دتخویف دنیوی نه،

عبس.......... کښې تحضیض فی التبلیغ،

تکویر.......... کښې حالت دفناء عالم او حالت دابتداء قیامة،

الانفطار.......... کښې خلاصه دماسبقه،

مطففین.......... ترغیب اعمال صالحه ؤته،

انشقاق.......... کښې ترغیب اصل عقیدې او فناء دعالم ذکر کوی،

بروج.......... کښې نمونې دباطل پرستو او دهغوئی انجام،

طارق.......... داسورة آخری سورة دې دډولسو سورتونو نه پدیکښې اثبات دقیامت او فناء دعالم ده،

اعلیٰ.......... نه ترسورة لیل پورې پنځه سورتونه پدیکښې تذهید من الدنیا او ترغیب الی الآخرة،

سورة اعلیٰ کښې دوه مسئلې دی یوه مسئله خالق لکل شئ هوالله،

دویمه مسئله عالم بکل شئ هوالله دادوه او منه نو دوه به در کړم یو دقرآن علم دویم جنت،

غاشیه.......... کښې تخویف او بشارت،

فجر.......... کښې ترغیب انسان ته چه نیلام وختونه درنه لاړ او ته اوده ئې

بلد.......... کښې کلی اصلاح داپاره اصول،

لیل .... کښې عمل قبولیت دپاره درے شرطونه او فرق کوی په مینځ دصحیح او غلط عمل کښې

ضحیٰ .... کښې تسلی نبی علیه السلام ته.

انشراح .... کښې تحدیث بالنعمت،

التین .... کښې ترغیب فی التبلیغ،

علق .... کښې مقاصد اربعه،

قدر .... کښې عظمت دقرآن،

بینه .... کښې احسان علی المخلوقات ببعثة النبیﷺ

زلزال .... کښې اثباة القیامة

عادیات .... تیقظ انسان ته په مثال،

قارعه .... کښې اثباة القیامة والتخویف،

تکاثر .... کښې تذهید من الدنیا،

عصر .... کښې ترغیب عمل صالح ته

همزه، فیل، قریش، ماعون، کښې نښی دباطل پرستو،

همزه .... کښې وائی چه دحق پرستو عیب به لټوی،

فیل .... کښې بله نمونه چه ددین ځایونه به ورانوی،

قریش .... کښې وائی مال پسے به منډے وهی او دین له به وزګارنوی،

ماعون .... کښې بله نمونه چه یتیم له به تیلی ورکوی،

کوثر .... ددی ځائی نه څلور سورتونو کښې دمؤمنانو صفات ذکر کوی

کوثر کښې الله وائی دوه ماله را کړه دوه به تاله در کوم مال او بدن مالپاره

استعمال کړه نوتاله به یو خیر کثیر درکړم دویم ستادشمن به تباه کړم.

کافرون...... کښې بائیکاټ د کافرانو سره.

نصر...... کښې وائی خما امدابه راځی.

تبت...... کښې وائی ستادشمن به تباه کړم.

اخلاص...... کښې اصل مسئله دتوحیدذکرشوه.

فلق...... کښې پنځه قسمه شپول چه حمله ددشمنانو نه بچ کوی.

الناس...... کښې درې حالتونه دانسان.

(۱)...... ماشوموالی (۲)...... ځوانی (۳)...... بوډاوالی.

وآخردعوانا ان الحمدلله ربّ العالمین.

بمؤرخه ۲۰ شعبان ۱٤۳۲ الموافق ۲۱ جولائی ۲۰۱۱

تصنیفات و تالیفات

المکتبة الیمانیه جامعة الامام محمد طاہرؒ دار القرآن پنج پیر

تصنیفات حضرت شیخ القرآن و الحدیث مولانا محمد طاہر رحمہ اللہ تعالیٰ

☆ سمط الدرر فی ربط الآیات والسور — عربی
☆ العرفان من اصول القرآن — عربی
☆ البصائر للمتوسلین باهل المقابر — عربی
☆ النشاط عن حیلة الاسقاط — عربی
☆ نیل السائرین فی طبقات المفسرین — عربی
☆ ضیاء النور لدحض البدع وامالة الفجور — عربی
☆ المعان من خلاصة سورة القرآن — پشتو
☆ الانتصار لسنة سید الابرار — اردو
☆ حقیقت مودودی — اردو
☆ ارشاد الانام فی ترک الفاتحة خلف الامام — اردو
☆ بغیة الآثار من الحیوة المستعار — اردو

تصانیف حضرت شیخ القرآن و الحدیث مولانا محمد طیب طاہری مدظلہ

☆ القطوف الدانیة (تفسیر سورة الفاتحة) — اردو
☆ مسلک الاکابر فی تحقیق الحیوة و عدم السماع لاهل المقابر — اردو
☆ کتاب الجهاد — اردو
☆ کلمه حق — اردو
☆ ازالة الاوهام — پشتو
☆ د مدمغة القهریة علی دلالة الدلائل — اردو
☆ مخزن الدرر من افادات صاحب — عربی
☆ تنویر الجنان فی مشکلات القرآن — پشتو

مطبع: اشاعت کتب
عبدالحق پلازہ محلہ جنگی پشاور
0333-4532836 / 0300-9391643